Memòries autoritzades d'un home discret:

Carmel Rodríguez i Escolà (1925 - 2021)

Dr. Francesc Casas i Duran

Propietat de Francesc Casas Duran

Memòries autoritzades d'un home discret: Carmel Rodríguez i Escolà (1925 - 2021)

1. Índex 2

2. Prefaci 3-5

3. Introducció 6-8

4. Fets biogràfics 9-21

5. Inicis de la Vida Professional 22-41

6. "Unión explosivos Riotinto" ERCROS i extorsió d'hisenda 42-56

7. Vicepresidència del Banc Zaragozano. Relació amb el Corte Inglés 57-68

8. Lleure i amistats: L'Hotel Santa Marta i l'Hostal La Gavina de S'Agaró 69-90

9. Amistat amb Josep Ensesa. Homenatge al president Tarradellas a S'Agaró 91-101

10. Epistolari Família Ensesa-Tarradellas 102-125

11. Confidències de Sir Selwyn Lloyd 126-138

12. Coneixença de Karol Wojtyla i Lech Walesa 139-155

13. Viatge al Mar del Nord en relació al petroli de la Ràpita 156-164

14. Miscel·lània 165-177

15. Records gastronòmics i experiència hotelera 178-188

16. Qui va ser Carmel Rodríguez? 189-200

Apèndix Fotogràfic (en document apart)

Propietat de Francesc Casas Duran

2. Prefaci

A principis del 2010 rebia l'encàrrec d'escriure sobre ***La Dama.*** Aquell temple, tant del modernisme com de l'alta cuina, havia estat el somni acomplert d'un industrial i gourmet, Francisco Benavent i Faus (1933-2017) d'obrir un gran restaurant. Rere els inicis a mans de la restauradora Glòria Blanco i Herèdia (1943-2009) i del cap de sala Ignasi Martin (1956) -molts anys director de l'escola d'Hosteleria de Girona- hi començarà a prendre les regnes de la seva direcció culinària un dels cuiners amb més carisma de la gastronomia catalana de tots els temps: Josep Bullich i Garriga (1948).

Frank Benavent, fill del ja esmentat propietari, que per malaltia del seu pare s'havia fet càrrec de la direcció del restaurant, es trobava davant la difícil conjuntura d'haver d'iniciar l'enrederida i, alhora, indispensable actualització integral de ***La Dama***. Aquesta per la seva bellesa arquitectònica i una excelsa cuina havia esdevingut, amb el Via Veneto, un referent barceloní de l'alta restauració per grans directius, polítics i l'alta burgesia. Però mentre el Via Veneto de Josep i Pere Monje havia anat actualitzant de forma continuada i magistral tant el personal, la cuina així com també el saber l'obrir-se a una clientela jove d'intel·lectuals i classe mitjana "gourmand", ***La Dama*** romania exclusivament fidel a clients que, per raons biològiques, entraven en un constant degoteig d'absències forçades.

Les elaboracions culinàries, dietètiques i equilibrades de Bullich havien estat sempre intemporals però "des de fora", se les titllava, erròniament, de clàssiques. Així una de les iniciatives d'actualització de ***La Dama*** de Frank Benavent i Bullich, entre els que existia una respectuosa sintonia, va ser donar a conèixer millor aquell restaurant aprofitant els 25 anys, a punt d'escaure's, de la seva fundació.

El cronista que això escriu havia acabat de publicar, amb el suport incondicional del prohom banyolí Jordi Xena i Balada i de Montserrat Sanmartí (1963-2014), un llibre sobre els primers 40 anys del Via Veneto. I en aquest llibre recollia el mestratge imprescindible, tant en la gastronomia catalana com en la història del Via Veneto, de Bullich. Per això se'm va proposar, en la necessària obertura de ***La Dama*** a la societat barcelonina del segle XXI, escriure sobre la seva història. Vaig acceptar l'encàrrec amb una il·lusió que no va fer més que créixer quan, en la cerca documental inicial, vaig començar a endinsar-me tant en el pensament i l'obra de Manuel Sayrach i Carreras (1886-1937), l'arquitecte de l'edifici que allotjava el restaurant, com en la doctrina i el pensament de Carles Muñoz-Espinalt (1920-1993) rector espiritual i conceptual, amb la seva psico-estètica, del prodigi culinari de Bullich.

En una de les visites al restaurant ens va cridar l'atenció una taula propera. Un matrimoni octogenari donava la impressió de ser l'epicentre de la sala. No era que ni el director, ni el maître, tampoc els cambrers, s'oblidessin de la resta. Però tothom s'hi acostava, responia a les seves demandes, amb extrema diligència i consideració. A més, el nostre fill, l'Oleguer, ja prou gran per ser més discret, li va cridar l'atenció l'anar i venir, endavant i endarrere, mentre menjava, de la dentadura de l'anciana. Dies després preguntàrem a

Propietat de Francesc Casas Duran

Bullich que qui eren. Ens va respondre que el senyor Rodríguez i esposa. Unes persones molt importants i uns "gourmets" extrems, que havien estat en els millors restaurants francesos, afegint que considerava d'interès pel llibre que mirés de recollir el seu testimoni. A més es donava la coincidència que a la meva dona aquest matrimoni, i tot el moviment tan especial que es formava al seu voltant, ja li era familiar. Feia anys que se'ls trobava cada dia, mentre ella feia el seu cafè, fent un petit desdejuni, al racó gourmet d'El Corte Inglés (l'ECI) de la Diagonal.

Un dissabte, a l'hora que ella m'indicà, vaig anar a saludar-lo utilitzant com a presentació l'oferiment del llibre del Via Veneto. Havia pensat dir-li que començaria un llibre sobre la història de ***La Dama*** i que si acceptaria que ens trobéssim un dia perquè m'expliques la seva visió del restaurant, de les tendències gastronòmiques, de les seves experiències, etc. Ell, amb el bondadós somriure que el caracteritzava, i que sempre que ens retrobéssim ens regalaria, em va respondre que ja tenia el llibre, que feia mesos que Josep Monje li havia fet arribar. I que estaria encantat de parlar i de dinar amb nosaltres a ***La Dama*** algun dels diumenges que hi anaven. Ja en el primer dinar ens va captivar amb la seva bonhomia i memòria. La seva esposa Remei Más i Piquet (1924-2011) gairebé no parlava ja que patia, probablement, una encefalopatia de Wernicke, i ell l'atenia amb una corprenedora sol·licitud i estimació. Ens va començar a explicar en aquell dinar, i en algun més que s'esdevindria, els seus viatges amb el Concorde i les visites a grans restaurants parisencs dels quals jo només tenia referència a partir de les cròniques del mestre Luján (1922-1975) a la revista Destino: Maxims, Ledoyen, Negresco, etc. També ens parlà de les seves estades, durant prop de 40 anys, a l'Hostal de La Gavina de S'Agaró i la seva amistat, allí, amb el polític Sir Selwyn Lloyd (1904-1978) i de les confidències que aquest li va anar fent, en converses mantingudes en les matinades d'estiu de varis anys, d'alguns afers pocs coneguts en relació a la neutralitat anglesa durant al guerra civil o les reunions secretes realitzades entre Lloyd i Franco a S'Agaró i al Castell de Peralada. Carmel Rodríguez va acceptar que enregistrés aquestes converses mentre ens deia que allò que m'explicava millor que no ho escrigués.

Els mesos van anar passant i el llibre anava endavant, cercàvem editorial, Benavent havia rebut sengles pròlegs del batlle de Barcelona i del President de la Generalitat, pensàvem els idiomes en els que es podria traduir el llibre quan es produïren dos esdeveniments importants. Carmel Rodríguez, a qui ja se li havia mort l'esposa, ens digué que preferia que no publiques res del que ell m'havia explicat de la seva vida per les denúncies que, creia, podia haver-hi. I el segon esdeveniment va ser que, coincidint amb la jubilació de Bullich, es tancava sobtadament ***La Dama***.

Sense el nexe de les converses sobre el restaurant, la gastronomia i la seva pròpia història les trobades s'interromperen. Però per raons biològiques, l'edat i malalties, ell em va anar avisant quan acudia a l'Hospital Clínic. Especialment arran l'embòlia cerebral que va patir l'any 2017 i que, tot i estar a punt de deixar-lo invàlid, l'eficient "codi ictus" va evitar. Es va mostrar sempre molt agraït insistint en que féssim

Propietat de Francesc Casas Duran

algun dinar a prop de casa seva. Era un home tan educat, respectuós i dolç, que vàrem continuar en comunicació, principalment telefònica. Ja en l'any 2021, en un dels períodes en que minvà la pandèmia, em va sorprendre amb una trucada dient-me que volia que, quan ell morís, publiqués tot el que m'havia explicat, que publiqués les seves memòries. Que tenia allí el notari, el senyor Alegre, i que em deixava uns diners per a publicar-les i que aquest, l'esmentat Alegre, apuntaria les meves dades per deixar-ho tot lligat. La quantitat de diners que proposà m'assegurava una complerta llibertat per no dependre de la voluntat d'editorials ni d'editors per fer l'obra amb l'homogeneïtat major o menor, amb la llargària, que jo cregués necessària. La sorpresa va ser majúscula però vaig acceptar immediatament, tant pels diners, és evident, però també per l'oportunitat de donar a conèixer fets històrics que jo valorava com importants i desconeguts. Així s'esdevingueren visites, gairebé setmanals, a casa seva casa, amb l'adient distància i protecció donada la post-pandèmia. Van ser 14 converses enregistrades, en sengles cassetes i que la mort va interrompre.

Més endavant vaig assabentar-me que no va arribar a canviar el testament, modificat per darrer cop l'any 2014, on deixava els seus bens a una parella veïna, que regentaven un granja propera al seu domicili, la Trini Fillat i en Jordi Fàbrega i que havien tingut cura d'ell entre la mort de la Remei i l'atac de feridura. Aquesta relació s'interrompé uns mesos rere l'embòlia cerebral reprenent-se un temps indeterminat abans del seu final. Com a marmessor havia anomenava a un conegut gestor hoteler, Alfons Jordan, a qui ell considerava un bon col·laborador. La possibilitat i facilitat de publicar les seves memòries s'esvaïa del tot. Però no m'ho vaig pensar massa. La fortuna que va ser conèixer-lo i ser dipositari dels seus records, el temps compartit, representava un deute moral al qual respondria amb aquest llibre. Aquestes memòries autoritzades, aquest homenatge a Carmel Rodríguez i Escolà, esdevindria un llibre obert a les planes d'internet.

Propietat de Francesc Casas Duran

3. Introducció

La Dama com a restaurant d'alta cuina, per la bellesa de l'arquitectura modernista que l'acull, ha estat l'aparador on s'han mostrat, les persones i els personatges més destacats dels negocis, l'esport, la cultura, les arts, les lletres, la música, el pensament i la política nacional i internacional. En els llibres de signatures de ***La Dama*** veiem relacionats noms importants. I ha estat interessant veure l'habilitat del director de ***La Dama***, del maître Teo, o del segon maître Paco Mandri (?-2024), que junyiren a la mateixa plana la signatura de les visites de personatges relacionats: el comte de Barcelona (4-7-89) i el seu fill (21-V-99). O, continuant amb testes coronades, la princesa Ana d'Anglaterra (16-11-90) i el príncep Eduard (13-9-92).

Uniren, també, en una mateixa plana, en una visita col·lectiva, aquell primer "dream team", acompanyat pel carismàtic Josep Maria Puyal. I comparteixen full i història, dos porters del Barça que visitaren separadament ***La Dama***, amb 6 mesos de diferència: Javier Urruti (1952-2001) i Andoni Zubizarreta. El primer signava, com a preciosa metàfora, "incloent-se" dins d'una porteria **[FOTO 1]**. I en un altre full es recollí la constància de la visita de Josep Antoni Samaranch (19-1-90) i Carles Ferrer Salat (23-8-92).

Però hi ha dues signatures de profund interès antropològic. Les dues signatures de José Maria Aznar, la primera [**FOTO 2**] moderada i senzilla, quan era president del seu partit, i la segona **[FOTO 3]**, ja explosiva (gairebé com una màquina de destrucció massiva), quan el seu poder, de la ma de Bush i Blair, era màxim. I seguint amb homes públics, constatar la signatura grollera, amb retolador vermell, gran i absurda, que mostrava un evident engatament, d'un portaveu del govern espanyol, ressuscitat fa poc per la dreta populista.

I per no estendre'ns massa, recollir la tendresa que desperta trobar el gat ranfai (neologisme manllevat) de l'enyorat Perich (29-10-91), [**FOTO 4**] un filòsof del quotidià que, equivocadament, deien que era humorista. O la seguretat, intel·ligència i bellesa del traç d'en Forges **[FOTO 5]** així com la frescor i potència de Miquel Barceló [**FOTO 6**].

Aquestes signatures són una selecció d'alguns d'aquests personatges que han visitat ***La Dama***. Per això, ens va semblar interessant recollir el testimoni oral d'un d'ells. Un home culte, refinat, intel·ligent i ja un gourmet abans que se sabés què o qui eren els gourmets. I la voluntat de saber sobre els seus coneixements en gastronomia va comportar que em confies el seus records. Seria el primer pas de les memòries autoritzades de Carmel Rodríguez i Escolà (1925-2021).

Des del primer dia que el vàrem conèixer, ens va sorprendre per la seva energia, bonhomia i senzillesa. S'apropava als 86 anys i la seva esposa, Remei Mas i Piquet (3-5-1923 / 28-8-2011), companya indestriable de la seva existència, en tenia 88 i no viuria gaire més.

Propietat de Francesc Casas Duran

La vida personal, professional i de lleure, les amistats, coneixences i esdeveniments històrics i/o de rellevància social i política viscuts per Carmel Rodríguez, van ser diversos i amb grans contrastos per la qual cosa es va decidir no seguir en el relat un esquema cronològic.

En la mesura del possible registrarem la data aproximada en la que hem esbrinat que es succeïren els esdeveniments de cada apartat en el que es desenvoluparà el relat. I donat que es vol donar protagonisme al contrast històric documentat, registrant en detall cada fet, l'estructura escollida serà també la més fluida possible per no perdre al lector en un anar i retrocedir de dates, farcides a més dels passos efectuats per corroborar el testimoni oral de Carmel Rodríguez. Ens va semblar que el més honorable era seguir el mètode d'un dels primers historiadors d'abans de la nostra era, Tucídides (455-399 a.C.):

"*.. quant als esdeveniments..... he cregut el meu deure narrar-los, no per les informacions del primer vingut ni com me'ls imaginava, ans no escrivint res que no hagi presenciat jo mateix o que, si he recorregut al testimoni d'altri, no hagi inquirit minuciosament amb tota l'exactitud possible. L'enquesta ha estat laboriosa, perquè els testimonis oculars no donaven d'un mateix fet les mateixes referències, sinó segons llurs simpaties per l'un o per l'altre bàndol o segons què recordaven ...*"

Començarem per aspectes personals i de formació del nostre biografiat des del seu naixement, vida familiar, estudis i enamorament de Remei Mas fins el seu casament. Un segon apartat el constituirà la seva vida professional centrada en els primers negocis i en una persona no identificada, que ell considerava un important col·laborador i amic i que confonia amb l'enginyer Lluís Agulló**.** Un tercer apartat es capbussarà en la història d' "Unión Explosivos Riotinto" (UERT), principal empresa de qui era subministradora la companyia del matrimoni Rodríguez - Mas, aturant-nos tot seguit en el naixement d'ERCROS, i com les seves especulacions comptables, a finals del 80, van perjudicar a l'empresa de l'esmentat matrimoni creant-los una gran deute fictícia amb hisenda per la qual va ser extorquit, per alguns dels seus funcionaris corruptes.

Un quart apartat, el constituirà l'amistat de Carmel Rodríguez amb Moisés Calvo i la seva relació amb el Banc Zaragozano, Ramon Areces i de passada amb el patriarca Koplowitz. El cinquè apartat se centrarà en les persones trobades, en les seves vacances o temps de lleure als hotels ***Santa Marta*** de Lloret i ***l'Hostal La Gavina*** de S'Agaró. Coneixences en les seves estades entre finals dels 60 i la primera dècada del segle XXI. Entre les persones trobades i "saludades", una macedònia diversa però gustosa, on es barregen, l'exministre Arias Salgado, els Borbons, l'anterior i l'actual, el molt Honorable Josep Tarradellas (1899-1988) o fins i tot l'escriptor Josep Plà (1897-1981). Entre els amics inoblidables, analitzarem la figura històrica, massa poc reconeguda, de Josep Ensesa i Gubert (1892-1981), ànima de *l'Hostal La Gavina*, de qui recuperarem la seva relació epistolar amb Tarradellas. Destacarem tot seguit, especialment, la relació de Carmel Rodríguez amb Sir Selwyn Lloyd (1904-1978), militar i polític anglès en "primera fila" internacional entre els anys 40 i 70. Les confidències de Lloyd, importants en relació a la revelació d'alguns secrets sobre

Propietat de Francesc Casas Duran

per què és com és el present d'Espanya, juntament amb la necessitat d'un extens contrast històric, precisarà d'un altre espai diferenciat.

El següent apartat el constituirà la relació de l'empresa del matrimoni Rodríguez- Mas amb el cardenal Karol Wojtyla (el Papa Joan Pau II) i el dirigent polonès Lech Walesa. I aquí ens estendrem en un litigi comercial amb l'esmentat Walesa que ens introduirà a un influent polític anglès, Jonathan Aitken, que el va socórrer. Continuarem amb un apartat sobre les gestions realitzades pel nostre biografiat a la plataforma del Mar del Nord en relació a les prospeccions petrolíferes de La Ràpita. Afegint també un apartat constituït per una mena de calaix de sastre o miscel·lània. On hi te cabuda el relat sobre un enfrontament amb l'administració americana en la dècada dels 80 per l'adquisició d'una empresa d'importància estratègica dels EUA o també un segrest a Brasil. Un tretzè apartat recollirà pinzellades de les seves vivències gastronòmiques o les seves inversions hoteleres. I el darrer apartat, el quinzè, serà una reflexió de qui va ser Carmel Rodríguez amb el testimoni dels seus principals amics i el nostre propi.

Propietat de Francesc Casas Duran

4. Fets biogràfics

Carmel Rodríguez va néixer el 25 de juliol de 1925, al carrer Urgell de Barcelona, per damunt de la Gran Via quan, explica, per sota d'aquest carrer, tot eren camps. Deia que per allí creuava el tramvia. Va ser el més gran de 4 germans, una germana, la Mercedes, encara viva, un germà, en Ricardo, que va morir jove i en Josep Maria, mort el maig del 2021. De la infantesa feia aquesta evocació:

"...jo vaig anar als Maristes d'allà a la Ronda de Sant Antoni, a ma esquerra. Anàvem a aquella escola quan vivíem al carrer Urgell. Em portava als Maristes la meva mare. O si no podia, per la feina, teníem un acompanyant que et venia a buscar a casa i quan sortíem també ens hi tornava. Era quelcom habitual en aquells temps. Anàvem amb ell, en un grup amb varis "nanos" i ens anava repartint per les cases. Tenia llavors uns 7 anys i vaig anar sempre aquí fins els 11 anys que llavors va venir la Guerra Civil i ja vaig deixar d'anar a l'escola..."

… després de la guerra, quan visquérem al carrer Muntaner, vaig anar als Salesians. M'hi va tancar el meu pare, en un internat, al passeig de Sant Joan Bosco. La veritat és que jo havia esdevingut un cap verd. Mare de Deu!!. Havia viscut amb una tieta ja que la meva mare no hi era. I nosaltres que estàvem sols, ben sols, ens van repartir així. A vostè ja li explico, a la mare la van tancar a la presó, dins un vaixell que es deia Uruguai i van repartir els tres germans que érem: un amb una germana de la meva mare, l'altre amb una altra germana, ambdues a Vilanova, una davant mateix del mar i l'altre a Dalt de tot de Vilanova i el tercer amb una cunyada, aquí a Barcelona, amb la dona del seu germà que també va desaparèixer quan la guerra. En la guerra va desaparèixer molta gent. I el pare no va desaparèixer, ja que era militar i uns dies abans del 18 de juliol el van traslladar a Cartagena. I a Cartagena va estar amb en Franco i a la meva mare la van tancar al vaixell…."

En el seu moment em van mancar reflexes per adonar-me d'un fet evident. M'havia explicat que eren 4 germans i aquell dia només em va parlar com distribuirien, només, a tres d'ells.

Els seus pares van ser Ricardo Rodríguez Gallardo, militar de carrera i Mercedes Escolà i Marqués, que segons m'explicà va ser una empresària tèxtil del ram de l'aigua dedicada al blanqueig, aprestos i acabats de la roba. Ricardo Rodríguez pertanyia a la branca de marina i estava destinat a Cádiz com hem pogut comprovar per una noticia publicada el 21 de Gener del 1921, al *Diario oficial del Ministerio de Marina:*

". *para hacer un curso de pilotaje de aviación (sic) naval entre los individuos de marinería, S.M., el Rey (q.D.g.) se ha servido destinar a la Escuela de Aeronáutica a los que se relacionan a continuación, y que serán embarcados, para el percebo (sic) de sus haberes, en el crucero Princesa de Asturias, con cargo a cuya nómina se les reclamaran, percibiendo por la de la Escuela los especiales que se les conceden en real orden de 30 del citado mes y año (D.O. núm. 277). Es asimismo la voluntad de S.M. que encontrándose en esta Corte los individuos de referencia que han sufrido ya el debido reconocimiento, deberán ser pasaportados,*

Propietat de Francesc Casas Duran

desde luego, para Barcelona, donde deben presentarse, el 31 del actual en el buque de guerra que allí se encuentre de estación ...

... relación de referencia: Cabo de mar, José Otero Lorenzo del "Terror". Marinero radiotelegrafista, Luis Martínez Moreno, del "Osado". Marinero electricista, José Pérez Carreño, del "Pelayo". Marinero de 2ª, Vicente Grau Bonora, del arsenal de Cartagena. Ídem ídem, Fernando Moreno Merino, de ídem de Cádiz. Ídem, ídem, José Antonio García Borbolla y San Juan, del ídem ídem, Ídem, ídem Ricardo Rodriguez Gallardo ....

Pel certificat del casament de Carmel i Remei sabem que Ricardo Rodríguez havia nascut a Cádiz. I amb aquesta vinguda a Barcelona l'any 1921, no és agosarat suposar-ho, conegué a la que seria la seva esposa, Mercedes Escolà Marqués**.** Per saber de la feina que ella feia caldria fer esment de com era llavors la industria tèxtil a Catalunya. Aquesta s'havia arrelat a poblacions de la costa del Barcelonès, Maresme, Garraf i al Vallès per tenir bones comunicacions que facilitessin la distribució, tant interior com d'exportació. Per fer avinent la seva empresa explicarem que el procés tèxtil tenia tres fases: la filatura, el tissatge i els acabats. Processos que es podien fer en el lloc de producció o bé fer per separat en funció de la mida de l'empresa. En els acabats, procés conegut com del "ram de l'aigua", hi havia la tintura, l'estampat, l'aprest, el blanquejat, el perxat, el planxat. I el dels acabats era l'únic dels 3 processos on la mà d'obra era majoritàriament masculina -les condicions de treball eren més dures-, a diferència de la filatura i el tissatge a on predominaven les dones.

Tancant-se el mes de juliol del 2021 vaig voler aprofundir sobre el seu pare, de qui, a diferència de la mare, mai esmentava:

"... no vull parlar del meu pare. El meu pare va fer la guerra amb en Franco. Que descansi en pau. Jo no lligava gaire amb ell. Quan vaig marxar amb la Remei, la mare em va abraçar i em va fer un petó però ell va estar sempre molt malament amb la Remei. No li va perdonar mai que jo m'hagués anat a treballar amb ella i la seva mare. Perquè a la postguerra, quan jo vaig començar a estudiar, s'havia de fer un esforç gran. Al principi només es vivia del sou del meu pare, que era militar. Perquè la fàbrica del ram de l'aigua de la meva mare primer va estar requisada. Ja amb en Franco va continuar una mica encara així. I quan es va poder recuperar només es tenia roba caqui del govern. Que pagaven molt tard i malament ..."

... al meu pare jo el vaig entendre, però no hi vaig estar d'acord. La meva mare va estar a la presó, en el vaixell presó Uruguai. La van agafar, no sabia perquè. Si per assabentar-se d'on estava el seu marit o perquè tenia una fàbrica i era propietària. I quan va venir el meu pare aquí, va venir amb ganes de revenja. Perquè quan va veure, a la seva dona, el que li havien fet... Per que la meva mare no era que estigues grassa però era forta, plena de vida, amb 38-39 anys, però quan va sortir del vaixell, que jo la vaig anar a esperar amb la meva tieta, semblava una vella de 70 anys: amb el cabell tot blanc, prima, seca, els ulls enfonsats. I una

Propietat de Francesc Casas Duran

olor que feia!!. No ho he pogut oblidar. Era terrible. Quan el seu marit va veure què havien fet a la seva dona ...

... be, millor que no en parlem més i ho deixem córrer. No en vull parlar. Ara la gent no ho entendria, això. Vaig entendre allò del meu pare però no ho vaig aprovar. Jo era molt jove (tenia 14 anys). Dic que vaig entendre al meu pare perquè jo vaig sentir el mateix que ell. Però vaig pensar, ja està a casa, deixem-ho estar. Ell no ...”

Dies després la conversa arribà, un altre cop, al mateix record dolorós. En la transcripció, hi ha repeticions, com més d'un cop en aquestes memòries, però ens ha semblat important consignar-ho tot:

“... perquè sovint ara es diu el que va fer en Franco però no el que van fer els altres. Perquè jo el que va fer el meu pare quan va venir, quan es va acabar la guerra, no n'estava conforme. I la meva mare tampoc. Però el meu pare quan va veure la seva dona com estava!!. Mare de Deu, senyor!!. Pobre dona. Amb una mala olor que feia!!. …

La principal limitació de transcriure un testimoni oral és no poder reproduir ni tampoc mostrar les expressions facials o el llampegueig humit dels ulls, el rictus d'amarguesa del rostre del nostre interlocutor evocant el que ens confiava tantes dècades després d'haver-ho patit:

“*… només tenia ossos. Perquè la vaig veure, amb la meva tieta. Havien entrat els nacionals i deixaven anar els presos i la vàrem anar a buscar al moll. Sortia llavors del vaixell. No la coneixia. La guerra civil va ser horrible …*

... llavors ens vàrem trobar. Bé, en un principi el meu pare no hi era ja que encara que s'hagués “alliberat” Barcelona, la guerra no havia acabat. Es va perllongar encara 15-20 dies. Mentre, ens vàrem anar a viure a Vilanova, a una casa molt antiga de l'àvia que era de la meva mare. Al principi no teníem diners perquè la fàbrica estava requisada encara i vivíem només del sou del meu pare. I el sou del pare era molt migrat. Els militars guanyaven molt poc ...”

El vaixell Uruguai, de tant cruel record, va ser una presó militar emprada tant en temps de la República per empresonar, l'any 34, els revoltats seguidors de Companys com, rere la rebel·lió dels militars, ser utilitzada principalment pels comunistes per empresonar i torturar els considerats addictes o sospitosos de simpatitzar amb l'alçament perjur de Franco. Va esdevenir un camp de concentració flotant:

“... cap a l'octubre de 1934 fou adquirit pel govern de la Segona República Espanyola juntament amb el Manuel Arnús i l'Argentina, i rebatejat amb el nom d'Uruguai. Fou emprat com a presó per primer cop durant el bienni negre per tal de fer de presó, inicialment, del president Lluís Companys (1882-1840) i els consellers de la Generalitat de Catalunya fets presoners arran dels fets del sis d'octubre de 1934. Arribà a

Propietat de Francesc Casas Duran

haver-hi confinats 2.500 persones, com polítics, funcionaris i professionals liberals. També els membres del Patronat Universitat, amb el seu president, Pompeu Fabra (1868-1948).

... prendria més notorietat durant la guerra civil espanyola. Després del fracàs del cop d'estat del 18 de juliol de 1936 a Barcelona hi foren confinats els generals Goded (1882-1936) *i Fernández Burriel (1979-1936) abans del seu judici i posterior condemna a mort.*

... L'Uruguai passà a dependre del Servei d'Informació Militar (SIM), organisme d'intel·ligència creat per la República que va disposar de gran autonomia i fou controlat per "comunistes espanyols fidels a les directives de l'URSS estalinista". Les condicions de vida dels presos eren horribles, amuntegats a les cabines, amb brutícia i rates, menjar escàs i tractament brutal. Sovint alguns dels tancats eren trets per a ser executats sense judici als fossars de Santa Helena del Castell de Montjuïc. El director del vaixell-presó va ser el tinent d'assalt Anastasio Sánchez Monroy, militant comunista i descrit pels presos com a un individu sinistre. Aquest mateix personatge també va dirigir, acabant-se la guerra, la presó del santuari del Collell famosa pel llibre de Javier Cercas, "Soldados de Salamina"...

Tornant a la seva mare li vaig preguntar pel negoci que tenia a Vilanova i la Geltrú:

"... treballava a cal Marquès, una fàbrica del ram de l'aigua. Estava a la part de dalt de la Rambla de la Pirelli , que li deia jo, i s'acabava abans d'arribar al mar. Ara ja ho han tirat tot i arriba al mar. Allà quedava un carrer estret i davant hi havia una sèrie de cases que eren dels treballadors. La fàbrica començava en aquest carrer estret d'aquí, anava fins a l'altre carrer i per la banda de dalt hi havia un tros que donava al mar. Estava molt a prop del Far de Vilanova. El tren hi entrava i hi anava per dintre per a carregar i descarregar les bales de cotó. Tenia accés a l'estació ..."

En referència a això hem pogut contrastar que aquesta fàbrica va ser important a Vilanova i la Geltrú:

"... s'inaugura la fàbrica de Cal Marquès, amb la denominació de Marquès Hermanos y Cia. Situada entre el c/ Llansa, c/ Havana i la Rambla Nova. La nissaga Marqués serà una autèntica institució per al món obrer de la ciutat ..."

Segons Carmel Rodríguez ella era neta d'un dels fundadors i filla per tant, d'una de les seves filles.

"... Isidro Marqués y Riba crea en 1851, con los ingresos obtenidos en diversos negocios en Cuba, la fábrica "Puig, Rafecas, Marqués y Cía" dedicada a la producción de hilados y tejidos de algodón. Conocida con el sobrenombre de "Cal Xoriguer" estaba situada en el carrer Tarragona, en Vilanova i la Geltrú. En 1878 la empresa pasa a denominarse "Marqués Hermanos" al hacerse cargo de la misma los hijos del fundador. En 1881 fallece el hijo mayor y será Manuel Marqués y Puig quien ocupe la dirección, aunque no será hasta 1898 cuando pase a denominarse "Manuel Marqués y Cía". En aquellos años la fábrica ya contaba con

Propietat de Francesc Casas Duran

electricidad para la iluminación lo que la convertía en una de las pioneras. Bajo su dirección la empresa se amplía notablemente y es modernizada, para lo cual se construyen unas nuevas instalaciones en el centro de la ciudad. En 1918 se cambia nuevamente la denominación y se crea la razón social "Fabricas Marqués, S.A.". Marqués se convierte en un establecimiento de referencia por su magnitud y por el carácter paternalista con el que eran tratados sus empleados, que gozaban de notables avances sociales. Manuel Marqués se convierte en un personaje relevante e influyente del movimiento empresarial hasta el punto de ser elegido presidente del Fomento del Trabajo Nacional en Barcelona entre los años 1905 y 1907. También ostenta diferentes cargos de responsabilidad en el Puerto de Barcelona, el Banco de Barcelona o la Empresa Cros. En el año 1932 se hacen cargo de la Sociedad Isidro Marqués y Maristany y José María Bultó y Marqués, nietos de Manuel. En los años 50 se cambia el domicilio social de la empresa a Madrid, aunque mantiene su fábrica en Vilanova i la Geltrú. En 1976 la fábrica de Vilanova se traslada a las afueras de la ciudad y las viejas instalaciones son derribadas en 1977. En los años 80 la empresa, ya bajo control del grupo textil "Viuda de José Tolrà S.A.", presentará suspensión de pagos ...”

Vaig voler saber sobre els seus germans, la Mercedes i en Josep Maria. Sabia que en Ricardo havia mort jove:

“*.. la Mercedes es va casar amb un d’Ascó que era farmacèutic. I la seva família tenia allí terres. Havia entrat als laboratoris Sandoz i va romandre-hi anys fins que morí, jove, de càncer. La Mercedes és una dona molt religiosa i de molt caràcter. Gairebé no ens veiem. Amb qui si que em faig és el seu fill, el meu únic nebot que durant anys m’ha fet d’administrador. Em diu que gasto massa en menjar. I jo li dic què vols que faci?. M’ho porten cada dia de l’ECI. Em truca el maître, en Xavi, dient-me que hi ha de menú i escullo. També ho demano per la meva cuidadora de Sant Joan de Deu, la Karen que és fabulosa …*

... L'altre dia em vaig enfadar molt amb el meu nebot ja que em va dir que jo tenia cara de jugador de pòquer. Vostè creu?. Cara de jugador de pòquer ….”

“*… el meu germà, en Josep Maria, es va dedicar al tèxtil, ajudant a la meva mare (jo havia marxat amb la Remei) i més endavant en negocis. I en haver de tancar ja havia recollit bastants diners. Es va associar amb l’Antonio Mestres relacionat amb la cadena hotelera ExpoHotel i que també va tenir problemes amb aquells funcionaris corruptes d’hisenda cap a l’any 1999. Ells dos van anar a la Xina i compraven la roba a molts quilos i la dona del meu germà, model i modista d’un centre al Portal de l’Àngel, els hi dissenyava vestits amb aquesta roba i la venien per Espanya. Amb això van guanyar bastant diners fins que ho va haver deixar ja que s’hi va posar Zara a fer el mateix i no podien competir-hi donat que ells tenien més diners …”*

No hem trobat cap referència que aquest Antoni Mestre hagués tingut negocis tèxtils a més dels hotelers, però si d’una altra part de la referència explicada per Carmel Rodríguez. El diari digital Metròpoli, el 19 d’agost del 2019, publicava:

Propietat de Francesc Casadevall

"*.... Este potente grupo hotelero fue fundado en el año 1976 por Antonio Mestre, cuando abrió el hotel del mismo nombre con 423 habitaciones. En 1984, el empresario abrió un nuevo establecimiento en Valencia y en 1988 se hizo con el primer hotel de cinco estrellas del sur de Tenerife: el Mediterranean Palace Hotel, en la playa de Las Américas. A su lado, construyó en 1989 el sofisticado Sir Anthony, con sólo 72 habitaciones de gran lujo. En esa época, Mestre fichó como asesor y hombre de confianza a Joan Granados (1934), exdirector general de la Corporació Catalana de Radio y Televisión (CCRTV), cercano a Jordi Pujol. Fue entonces cuando un directivo abandonó el grupo tras un enfrentamiento con Antonio Mestre y denunció sobornos a inspectores de Hacienda para ocultar un fraude de 1.000 millones de pesetas. Por ese caso tuvo que declarar el jefe de la inspección del fisco, Josep Maria Huguet, más tarde encausado y condenado por corrupción en otro caso ...*"

I en relació als seus pares, Carmel Rodríguez va afegir:

"*... la meva mare es va morir l'any 84 i el pare el 83. Ella tenia un any més que el meu pare. Havia nascut amb el segle, l'any 1900. Recordo molt bé les dates de la seva mort. Ja que jo estava a Estats Units en ambdós casos, per una empresa, que ja li explicaré, que vàrem tenir uns anys. Quan es va morir el pare no em van poder localitzar i no vaig arribar a temps ni a l'enterrament. Vaig estar amb la mare unes setmanes però al cap de 6 ó 7 mesos va morir ella quan jo m'havia tornat a anar als Estats Units …*"

Ens va explicar que com a fill gran havia de fer-se càrrec del negoci familiar i l'any 1945 ó 1946, tindria uns 20 anys, estudiava Químiques a l'Institut Químic de Sarrià, fundat pel Pare Vitòria. Aquest feia anys que estava jubilat de la direcció però el seguia tutelant amb el seu carisma intel·lectual i moral. Abans d'assenyalar la importància que la coneixença del pare Vitòria va tenir pel matrimoni Rodríguez-Mas esbossarem una semblança d'aquest personatge cabdal en el desenvolupament industrial i social de la Catalunya moderna. I per fer-ho espigolarem d'una ressenya de Francesc-Xavier Blay i Meseguer:

"... *Eduard Vitòria i Miralles (1864-1958) va ser un jesuïta i químic valencià. Entre 1881 i 1885 estudià ciències exactes en la Universitat de Madrid i el setembre de 1886 entrà en el noviciat de la Companyia de Jesús al monestir de Veruela prop de Vera del Moncayo (Saragossa). L'any 1892, rere el noviciat i els estudis d'humanitats i filosofia, se l'adreçà a cursar la llicenciatura en ciències químiques, de primer a la Universitat de Barcelona i després a la de València. Es graduà el 1896 amb premi extraordinari. Ordenat sacerdot, rere dos anys a la Universitat Catòlica de Lovaina, el 1904 obtingué el doctorat amb la màxima qualificació sota la direcció dels màxims químics de l'època. La seva tesis doctoral, va constituí un avenç científic aplicat a la industria. Aprofitant que Victor Grignard (1871-1935) havia aportat la síntesi dels compostos organo-magnesians, els reactius de Grignard, va obtenir el triclore-propanol 2, del qual derivarien productes nous en el camp orgànic. Es formà també a Alemanya en d'altres centres químics d'investigació aplicada a la indústria.*

Propietat de Francesc Casas Duran

En tornar, feu construir a Roquetes, prop de les facultats jesuítiques de teologia i filosofia que ja hi havia al poble de Jesús, un edifici de tres plantes per un centre, amb totes les novetats en les que s'havia format. El dia 1 d'octubre de 1905 s'inaugurà el nou Laboratori Químic de l'Ebre, amb seccions per a la química del carboni, l'anàlisi mineral, l'anàlisi quantitativa, l'anàlisi orgànica i els processos electrolítics, a més d'una aula, un magatzem i una biblioteca. Aquest va ser un dels 3 Instituts dedicats a les ciències de la naturalesa anomenats laboratoris. Els altres dos varen ser el Laboratori Biològic i el Laboratori de Física que esdevingué l'Observatori de l'Ebre. En aquests anys publicà, adreçat a la docència, el primer llibre a Espanya sobre química-física: Conferències de Química moderna (1907) i posteriorment tractats de referència en l'àmbit industrial i universitari: Manual de Química Moderna (1910), Catàlisis Química (1912) i Pràctiques químiques per a Càtedres i Laboratoris (1914) ..." .

El 1916 el Laboratori Químic i les facultats de teologia i filosofia, es traslladaren a Sarrià naixent l'Institut Químic de Sarrià. L'Institut estructuraria els estudis com a carrera universitària per aplicacions químiques industrials. El 18 de gener de 1932, arran del decret de dissolució de la Companyia de Jesús a Espanya, van ser desallotjats, continuant però les classes sota diferents noms, i en diversos locals, fins la clausura definitiva l'any 1936, per la guerra civil. L'institut tornà a obrir l'octubre del 1939. El pare Vitòria, com ja hem esmentat, havia deixat l'any 34, al jubilar-se, la direcció del "Químic de Sarrià" però hi continuà col·laborant fins que obligat per la guerra marxa fins a l'any 1939 a un centre de recerca capdavanter, a Itàlia. L'any 39 es reincorpora al dia a dia docent del centre i ja acomplerts els 80 anys Carmel el conegué, a finals de la dècada dels 40, impartint encara docència. El recorda com una de les primeres persones que havia escrit a Espanya sobre la falsedat que l'àtom fos indivisible.

Cap a l'any 1949, quan Carmel Rodríguez tenia 24-25 anys, va acabar allí la carrera de Química. Però va suspendre el doctorat. El pare Vitòria el va fer cridar per demanar-li que què li passava; veia que alguna cosa li voltava pel cap i l'havia dut a aquest fracàs curricular. Carmel es trobava en la disjuntiva que, d'una banda, era el fill que havia de fer-se càrrec del negoci tèxtil familiar -havien fet un esforç per a pagar-li la Universitat- i, d'altra banda, la seva promesa (la Remei), acabava de perdre el pare, propietari d'una empresa metal·lúrgica.

Arribats aquí, li vaig demanar com havia conegut a la Remei:

"... la vaig conèixer a la revetlla de Sant Joan. La seva família tenia una finca a Pedralbes, al carrer Bisbe Català 1-3, amb molt de terreny. Un de la Universitat em va dir si volia anar amb ell a una revetlla de Sant Joan. Que els hi mancaven nois ja que hi havia moltes més noies que nois. Li vaig dir que no, que no tenia diners. Era l'any 44-45 i vivíem només del sou del meu pare. Era la postguerra i totes aquelles coses. Em va dir que no s'havia de pagar, que era de franc. -Ah, si és de franc...- li vaig respondre!!- ... I ell va afegir, porta esmòquing. Jo li vaig dir que no en tenia i em va proposar d'anar a llogar-lo al carrer Sant Pau. Vaig llogar-

Propietat de Francesc Casas Duran

ne un, me'l van entallar i el vàrem recollir. I jo com un d'allò, a les tantes de la nit (sic) ens presentem allí, cap a les 9. I si, era una revetlla molt animada, en una terrassa molt gran, tota guarnida amb fanalets i tot. I llavors com no hi havia neveres me'n recordo que el xampany estava en un safareig amb barres de gel trencades. Es comença a ballar, comença el ball. Jo no ballava i el meu amic em diu que anés a buscar a la senyoreta aquella, perquè era la mestressa. Et dirà que no -em digué- ja que està molt sol·licitada, però sigues educat i li demanes. Jo no m'atrevia a anar-hi, però a la fi amb l'altre empentant-me vaig anar-hi i li vaig dir, tot educat- que voldria ballar?. I em va respondre "... ara no, en tinc 3 ó 4 compromesos. A veure, un, dos, i tres. Doncs el que fa quatre ve vostè i ballem..". Però a mi em feia por, em feia una mica ... Tenia jo aleshores 20 anys. Per fi arriba el quart ball i jo seguia sense atrevir-me a anar-hi. I llavors surt ella i em diu decidida -què, vens o no vens?-. I vàrem ballar una estona i poc després vaig marxar amb el meu amic. Jo aleshores vivia a Vilanova, on treballava la meva mare. Poc abans havíem viscut al carrer Muntaner 359, abans d'arribar a Via Augusta, a mà esquerra. Tot plegat la volia tornar a veure. La vaig cercar i no la vaig trobar. Vaig anar a la finca i no em van voler dir on vivia. I vaig pensar, bé, l'he perduda !!. Però el cap d'any, el meu amic em diu de nou -escoltem que vols tornar a venir de revetlla?-. I em va avisar amb temps. Fem una festa per any nou, allà, al mateix lloc però en comptes d'estar a la terrassa es fa en un saló amb menys gent, ja que no és tan gran. Però si vols venir... Llavors a casa ja estàvem més bé de diners i li vaig dir a la meva mare per anar-hi. Em va comprar un esmòquing. I llavors ben elegant, ja no vaig haver d'anar-lo a llogar. Vaig arribar la vaig saludar, li vaig donar les gràcies, vaig saludar al seu pare i a la seva mare. Llavors toquen el ball del fanalet. Sap que era el ball del fanalet?. Et donaven una canya amb un guarniment i a dins hi havia una espelma i l'encenies. S'apagaven tots els llums i ballaves amb allò. El guarniment tenia forma de fanal menut i als 2 minuts tots ja estaven apagats. I vaig anar ballant, anàvem ballant, anàvem ballant i parlant. Vaig estar ballant gairebé tota la nit amb ella. Anava venint gent, anava venint gent per ballar amb ella, però els esquivava. Parlàrem dels estudis que fèiem. Ella estava estudiant batxillerat a un col·legi de monges que es deia la Divina Pastora. Allí a les noies els hi ensenyaven fins el batxillerat, també a tocar el piano, a brodar, etc. Les coses del primer ensenyament. I llavors quan ens vam acomiadar d'allí li vaig dir- Què puc fer per tornar-nos a veure?. I em va respondre- doncs vine a casa a buscar-me. Visc al carrer Remei 31 ... ***[FOTO 7]****.*

En una altra de les converses sobre què creia que li havia atret o agradat a la seva esposa d'ell, em va respondre que no ho sabia. Que mai li havia dit. Però em va ampliar i modificar, lleugerament, el relat de les seves trobades:

"… Ella era d'una família de molts diners i estava molt sol·licitada, tenia molts pretendents. I jo per la meva banda, a més de la situació econòmica justeta era molt tímid. A casa em donaven una mica de diners, no recordo quants, per a pagar el tramvia per anar a Sarrià a estudiar Química. I també per anar a unes assignatures de Formación del Espíritu Nacional que es donaven a la Universitat Central i una altra

Propietat de Francesc Casas Duran

assignatura de "aseo i no se què!". A més havies de ser del SEU, el Sindicato Español Universitario per a poder matricular-te a qualsevol Universitat. Si no, no et deixaven …

…a la festa del dia que vaig conèixer a la Remei, hi havia molta gent, al menys cent i escaig. Crec que li vaig explicar que m'hi van convidar perquè faltaven nois i hi havia molta desproporció amb el nombre de noies. Jo no coneixia cap de les noies que hi havia. Només a 4-5 nois de la Universitat i a la resta no.

… Tocaven una cançó lenta. Encara recordo la cançó. Era aquella dels germans Marx d'una nit a l'opera. La cantava un tenor que es deia "Jean Jones". Recordo una mica de la música, no la lletra, perquè cantaven en anglès. Bé, llavors vaig ballar, ballàvem molt apretats (sic), la música era molt lenta, era el ball del fanalet, ja s'havia apagat, i li vaig fer un petó a la galta. Es va aturar, em va mirar de cap a peus i no va dir res i va continuar ballant. Quan vàrem acabar ens vàrem acomiadar i ella em va fer un petó, me'l va tornar. I aquí va acabar la cosa. .."

Fos quin fos l'ordre exacte de les trobades i si els respectius i innocents petons, es consumaren en la primera o en la segona festa, Carmel va saber l'adreça per retrobar la Remei. Només li mancava decidir-se a anar-hi.

"... I jo vaig, no vaig... Vaig estar passejant-me, amunt i avall, per aquest mateix carrer Remei. Truco, no truco. I a la fi ho vaig fer. Va sortir una minyona que em va demanar que què volia. Tenien servei. Jo li vaig dir que venia a veure a la senyoreta Remei. Em va dir que un moment, per afegir, de part de qui?. I surt sa mare i em diu, hola com estàs?. Ara surt la Remei. I vaig veure que em revisava de cap a peus. Però jo, anava ben vestit . Vàrem estar parlant i un altre cop vàrem quedar per anar al cine. Encara ho recordo que al cine Vergara. Va ser el primer que va tenir refrigeració Westinghouse. Els altres tenien un ventilador i para de comptar. I així vàrem començar. Tot això va esdevenir habitual i ens férem nuvis. I jo seguia estudiant. Jo era molt educat i estudiós. Per exemple sabia molt de les sulfamides. Ho sabia tot, vaja …

En aquest segle XXI, ja sense cines de barri, habituals i concorreguts en la postguerra, ens ha semblat oportú fer un breu esment del cine Vergara (1934-1993):

". *…el 26 de noviembre de 1993 durante la proyección de la película "Dave, presidente por un día" de Kevin Kline y Sigourney Weaver el cine sufrió un sospechoso, aparatoso y nada peligroso incendio que acabó certificando la muerte, ya cantada pero retrasada, del Vergara, una de las poquísimas construcciones de estilo Art-Deco de la ciudad, esa estética tan característica de la Nueva York de los años 20 y que desapareció para dar paso a un centro comercial, el Triangle, sin alma ni gracia*..."

Continuem ara amb el relat del nostre biografiat.

Propietat de Francesc Casas Duran

… ens vàrem fer nuvis, vàrem anar sortint fins que es va morir el seu pare. Llavors el seu germà, que era més gran ho va voler administrar tot i ella es va negar. Va dir de partir l'herència en dues meitats. Va fer venir un advocat per fer dues parts. El germà era molt de dones, un "mujeriego. Va estar implicat en un assumpte de menors amb una colla d'aquí, de Les Corts, que feien "festes" amb aquelles menors i de tot. La mare de la Remei tampoc en volia saber gaire d'ell ..."

La Remei, una dona molt decidida per l'època, va intentar fer-se càrrec de l'empresa del pare, però des del consell d'administració li demanaven més diners per a seguir tirant endavant, fins i tot per a pagar les nòmines de cada mes, mentre li deien que l'empresa no rutllava. Afirmaven que potser s'ho hauria de vendre tot, mentre a l'hora, s'afirmava que tot el negoci, la nau, les màquines, el local, valia molt poc. Que s'havia d'anar tirant esperant una ocasió propicia. Això portava a Carmel de cap: les obligacions a casa amb el negoci familiar, la voluntat d'ajudar a la Remei i alhora els estudis. Tot junt era massa!. Ella s'adonava que els administradors l'estaven ensarronant amb falses raons (la mare li deia: "filla, deixa-ho, plega, que ens arruïnaran", ja que cada mes li demanaven més i més diners).

Remei Mas s'adonava que, com a dona i jove (25-26 anys) no la prenien seriosament. És fàcil imaginar la misogínia feixista d'aquells administradors a finals dels anys 40!!. I ella va ser taxativa amb el seu promès:

"*.... mira Carmel, és evident que m'estan enredant. No em prenen seriosament perquè soc dona. Necessito un home al meu costat perquè em respectin. Has d'escollir entre el negoci de la teva família o jo. Si tu no vols ser aquest home al meu costat ho deixem i ja me'n buscaré un altre que segur que el trobo aviat... !!.*

Carmel estava molt enamorat i va prendre la decisió de comprometre's sencerament amb la Remei, tant a nivell personal com professional. Quan va anar a explicar-li a la seva mare que havia de deixar l'empresa familiar per la qual s'havia estat formant, ella ho va entendre i abraçant-lo li va dir:

"*... Carmelet, ves-te'n tranquil amb aquesta noia, que et necessita. Nosaltres ja ens en sortirem...".*

Carmel va confiar-li tot al pare Vitòria. El jesuïta el va escoltar atentament, es va fer seu el problema, i li demanà que li donés uns dies per a mirar com estava, veritablement, aquella empresa. Si estava propera a la ruïna o si estaven ensarronant a la Remei. I als pocs dies el va tornar a cridar:

" *... cal fer una societat nova on hauríeu de nomenar com a president a aquest, com a conseller delegat a l'altre, director a aquest altre i com a administradors a aquests. Tu deixa, i no t'amoïnis per res més …*".

Una persona integra com el pare Vitòria es va fer càrrec del comportament poc ètic dels administradors. Imaginem que, amb les directrius esmentades, se sentí moralment obligat a ajudar-la. Segons Carmel en 2 anys tot estava arreglat i l'empresa rutllava. I d'uns 100 treballadors que va afirmar que tenia, passades

Propietat de Frances Casas Duran

algunes dècades, el conglomerat d'empreses que van acabar reunint va arribar a assolir-ne més d'un miler. Aquesta afirmació del conglomerat d'empreses no s'ha pogut corroborar de cap manera.

En una de les nostres primeres converses ja ens havia explicat, com de passada, que vivien al carrer Remei i que el nom era en honor de la seva esposa. El 24 de juliol del 2021, un dia abans d'acomplir els 96 anys, li vaig demanar d'aprofundir més en això:

" ... si, aquest carrer es diu així, en part, per ella. Aquesta zona del voltant eren tot camps. Els seus pares, abans que neixes, ja havien tingut un fill, 9 anys més gran que ella i una germana, nascuda cap a l'any 20 o 21, 2 anys anterior a ella, que es va morir. I com a record, quan es va posar el carrer, ja que tot just hi havia dues cases més, els pares van fer una important donació de diners a l'església perquè li posessin, carrer del Remei en record de la seva filla morta, la primera, que també s'havia dit Remei ...".

Li vàrem demanar d'ampliar la informació sobre la relació amb el seu germà gran:

"... El seu germà, en Joan, va morir fa més de 25 anys. Molt abans que ella. No es va quedar amb l'empresa de maquinària perquè l'herència es va partir. Es van fer dos lots i com era el més gran, triava. I ell va triar els cotxes i els camions. Aquí, a prop de casa, hi havia l'aparcament on els tancaven. Va voler també els terrenys i se'ls va vendre. El pare de la Remei era de Puig Reig, on tenia moltes terres. La família, ja des del besavi, tenia carros i cavalls i des d'allí anaven al moll de Barcelona a carregar i descarregar bales de cotó per les colònies tèxtils de la zona i en total trigaven més d'un dia. El negoci va evolucionar i el pare de la Remei ja va tenir camions. Primer aquells de rodes massisses i tot seguit camions més grans. La fàbrica, el germà, no la va voler. Massa treballadors, deia ell. Es va donar una gran vida ...".

"... la Remei era molt religiosa i a les monges, cada mes, els hi donava diners per ajudar-les i per misses pels seus pares i el seu germà ...".

Tot i l'esment que el pare de la Remei havia estat la segona generació d'uns importants transportistes de Puig-Reig, sembla existir aquí alguna confusió en el tema. Posats en contacte amb una notable historiadora local, coneixedora del tema en profunditat, no li constava cap transportista d'allí amb l'esmentat cognom. Però a partir del certificat del casament dels pares de Remei Mas, Francesc d'Assis Mas i Grau i de Luisa Piquet i Rifè, l'any 1915, hem trobat que Joan Mas i Balliu, l'avi, era natural d'Avià a on creiem posseïa les terres i el negoci de transportista esmentat per Carmel. Consultat l'amable arxiver del Consell Comarcal d'Avià ens comentà que les dades que es podien trobar d'aquesta persona serien sobre contribucions i poca cosa més, per la qual cosa decidírem no aprofundir més en el tema.

Carmel i Remei varen casar-se a l'església de Les Corts [**FOTO 8**], el 11 de juny del 53 i el padrí va ser el seu germà Ricardo. I es van anar a viure a la casa del carrer Remei, amb la sogra, on Carmel va romandre fins 3 dies abans de la seva mort:

Biblioteca de Francesc Casas Duran

"… Aquesta casa on encara visc, és a on vàrem venir a viure un cop casats. La va fer construir el seu avi cap el mil-vuit-cents i escaig. Era una família important, la Piquet-Cuyàs. Els Cuyàs tenien un fill i els Piquet una filla i així es van unir les dues famílies. El seu avi tenia a més dues finques a Pedralbes, la que és ara el Palau de Pedralbes i l'altre una finca amb una masia coneguda com a Can Berra (era de la família Piquet) que estava gairebé per davant d'on està ara el Princesa Sofia. Em penso que la Diagonal, llavors, s'acabava en el que era és la plaça Francesc Macià. Fins a on li dic eren camps i aquestes masies …".

Que Can Berra va ser una de les finques que van constituir el Palau de Pedralbes, a més de constar en l'escriptura original de la venda als Güells, que conservava Carmel Rodríguez, i que havíem tingut entre les mans, han estat esmentades en més d'una ocasió (en una tesi doctoral i en la Vanguardia en un article de Permanyer):

"... El ***Palacio Real de Pedralbes*** *té els orígens en una antiga masia anomenada Can Custó o Mas Monterols, que en 1859 havia comprat Joan Güell i Ferrer en el municipi de Les Corts (annexionat a Barcelona el 1899). Eusebi Güell, l'hereta quan es coneixia com a Torre Güell. Anys després comprà també Can Feliu, Can* Baldiró i *Can Berra (o Can Cuyás de la Riera) ...".*

Com es fa palès, Can Berra no devia estar davant de l'ECI de Diagonal, com de forma imprecisa la situava Carmel Rodríguez. Ell explicava que el mal nom de la masia els hi venia per què els pagesos d'allí celebraven el Sant Joan amb una gran festa amb la matança d'un porc. Una vegada es van trobar, rere l'esmentada matança, que era una femella, una verra, embarassada i així s'anomenaria la finca. I afirmava que el nom de la capital d'Austràlia provenia d'aquesta masia:

"… els hereus, a la mort del pare, es quedaven amb tot i a la resta se li donava la legítima. A la masia, amb sis germans, seguiren la tradició. Un d'ells era molt aventurer i va decidir marxar a Austràlia, cap a l'any 1890 (no se si era un avi de la Remei o un besavi). Es va embarcar cap allí i entre que duia diners i que la terra d'Austràlia els anglesos donaven diners ja que volien que s'habités, ell va posar una masia i la va batejar com a Can Berra. I allí va criar tocinos, gallines, conills, etc. Va plantar cols, patates i tota mena de verdures. Com el sòl era fèrtil li va anar molt bé i la masia no parà de créixer. A més en aquella època diuen que els anglesos als condemnats per algun delicte no greu els oferien entre estar 2 anys a la presó o anar a Austràlia a treballar. I així molts van anar a treballar allí, pel menjar només, ja que de diners no en tenien. Feien intercanvi de coses amb el que produïen. Així van anar prosperant, i amb els anys va esdevenir una gran ciutat i l'actual capital d'Austràlia ...".

Amb la voluntat d'intentar contrastar el testimoni oral de Carmel Rodríguez, l'origen que hem trobat pel nom de Canberra és diferent:

Propietat de l'Arxiu Casas Durall

"... la ciutat va rebre oficialment el nom de Canberra el 12 de març del 1913, "batejat" així per la dona del llavors Governador-General Lord Denman, ... la paraula "Canberra" pot derivar d'una paraula dels nadius australians Ngabi, dels Ngunnawal, o de la paraula Kanbera que significa "lloc de trobades"...".

"... l'exploració i conquesta europea va començar a Canberra a principi del 1820. Van arribar quatre expedicions entre 1820 i 1824. Els primers poblats de blancs a la regió daten de l'any 1824, quan una granja o una estació van ser construïdes on avui es troba la península Acton, per ramaders contractats per Joshua Moore. Moore va comprar formalment les terres en 1826, i els va donar el nom de Canberry ...".

Carmel afirmava tenir documentat, en un llibre, aquest origen català del nom de la capital d'Austràlia però la seva vista li feia impossible trobar- lo. Malauradament mai em va localitzar aquest llibre. Ni tampoc se'm va permetre cercar res entre els seus papers, documents ni llibres. Cadascú pot decidir quina explicació li sembla més vàlida pel nom de la capital d'Austràlia.

Propietat de Francesc Casas Duran

5. Inicis de la vida professional

L'Empresa del pare de la Remei es deia Industrial Mas Piquet SA (IMPSA). I estava emplaçada en el carrer Sagunt 10-12, al barri de La Bordeta, zona de concentració industrial:

"....*La gran fàbrica tèxtil de Can Batlló, inaugurada el 1880, va marcar el desenvolupament del barri. Moltes famílies treballadores van deixar el camp per la indústria, en què van destacar també el Molí de la Bordeta, la pelleria Gatius, la Cooperativa Vidriera, la Companyia Fabril d'Olis Vegetals, els tallers de la Hispano-Suïssa d'Automòbils i la fàbrica de motos OSSA, etc. Amb Sants i Hostafrancs, la Bordeta va esdevenir un dels nuclis fabrils més importants de Barcelona, a la qual va quedar annexionada el 1897. La inauguració, el 1912, de l'estació de tren de Magoria va incrementar l'activitat al barri. El 10 de juny de 1926 l'obertura del tram Catalunya-Bordeta del metro transversal dugué un nou transport al barri...*"

S'ha trobat la referència d'IMPSA en 15 documents oficials de l'Arxiu Municipal del Districte de Sants - Montjuic. Segons aquests l'empresa tenia dues seus, l'esmentada del carrer Sagunt i també en el domicili familiar, llavors Remedio 23, que devia ser la seu administrativa principal. Fet que no devia recordar el nostre biografiat. El primer document, del 10 de juliol del 1948, segons el segell d'autorització de l'Ajuntament, és un plànol del Taller Mecánico de D. Francisco Mas Grau. Plànol en una escala (alzamiento en castellà, 1:500). Dins el plànol de la fàbrica en un rectangle anomenat Leyenda consten 3 màquines: 1/ Torno con electro-motor de ¾ C. V. 3x 220 V, C7A. Traslado de la calle del Remedio nº 23. 2/ Banco portátil, con electro-motor de 2,5 c. V. y máquina de taladros. Nuevo. 3/ Fragua *portátil. Nuevo*.

El segon document, complementa l'anterior tractant-se d'un plec que informa del trasllat d'electromotors de Remedio 23, des del taller de Francisco Mas Galera (error topogràfic del cognom Grau) a Sagunto nº10. El pare de la Remei ja devia estar mort donat que en el plec consta, a bolígraf, el nom de Remedios Mas Piquet. El mateix que en el tercer document, on el nom de Francisco i el cognom Grau estan ratllats i s'escriu a ma Remedios, davant del cognom Mas, no ratllat, i tot seguit el segon cognom, Piquet. I s'especifica: Traslado de la calle Remedios 23, de 1 electromotor de 1,75 caballos. Por 1 nuevo electromotor de 0,25 caballo. Por 1 fragua portátil.

El quart document és una *Liquidación de derechos de instalación* de 103 pessetes per un electromotor de 1,75 cavalls, i en el qual el pagament per l'obra, el " *3% de remuneración al personal facultativo*", va ser de 3 pessetes.

El cinquè document és una altra *Liquidación de derechos de instalación*, de l'electromotor de 1,75 cavalls i de la forja portàtil per 128 pessetes i 75 cèntims. Aquí la ma d'obra costà 3,75 pessetes.

Propietat de Fundació Cases Barri

El sisè document és un plànol imprès amb el títol *Taller de reparación de maquinaria de Doña Remedios Mas Piquet*, datat el 15 d'octubre del 1951. Hi ha més màquines: mola esmeril, 2 torns, amb motors de 2-3 cavalls respectivament, una forja portàtil, un trepant i una serra.

Els documents setè i vuitè son la sol·licitud de tràmits del 24 de desembre del 48 i una posterior sol·licitud del 14 de gener del 59, en la que Remedios Mas Piquet demana permís una altra ampliació:

"Permiso para instalar: ... 8 e/m que suman 10.945 cv. y 7 máquinas, un fragua portátil y 1 aparato de soldadura eléctrica, sustituyendo 3 e/m. que suman 6 cv. y accionan 5 máq. y una fragua portátil, en taller de reparación de maquinaria".

En aquest document es comprometien a que la nova instal·lació no sobrepassés un soroll superior als 55 decibels, mesurat des de la casa més propera. Els drets satisfets pujava a les 1200 pessetes. Del novè al tretze document, també en relació a aquesta ampliació, incloïa planells de la planta i del pis superior a Sagunt 10 i una memòria (3 pàgines) sobre *el Proyecto de instalación de nuevos aparatos de uso industrial en el taller mecánico de Dª Remedios Mas Piquet*. Inclou el pressupost d'adquisició i instal·lació dels nous aparells d'ús industrial per un total de 60.000 pessetes. Una suma molt important si considerem que segons el barem de conversió del Banc d'Espanya d'aquella època a l'actualitat el total equivaldria a alguns milers d'euros. Això mostrava que el matrimoni, en els 60, ja comptava amb un bon patrimoni.

Els 2 darrers documents son dues actes de *Prestación de Servicio de Inspección del Ayuntamiento de Barcelona*, també a Sagunt, del 4 de juny del 1971 i del 9 d'abril del 1987.

Segons Carmel Rodríguez, en uns anys que no va saber precisar, l'empresa es va moure a Cornellà, al barri de l'Almeda a prop de la fàbrica de la Pirelli. Adquirint una nau de 400 metres quadrats amb jardí. I que van anar comprant més naus. Sobre aquells temps de l'empresa, a l'Almeda, ens explicà:

".. anava per la carretera de Cornellà fins arribar a un camp de rugbi, crec que era del Cornellà, i llavors baixaves varis carrers cap el mar. Anava sempre en auto. No recordo els carrers, potser em sona el de la Fama. Allí estava Cavosa especialitzada en voladures subterrànies mentre OSSA (que també era nostra), que es dedicava a voladures a l'aire lliure estava en un altre lloc. La central estava a Madrid i el magatzem al Garraf en unes naus d'abans d'entrar a les costes. La majoria de les voladures es feien a les canteres, la de l'Aslan, la del Miarnau i una altra que no recordo. Tot i que veurà que després em ve ...".

"... a aquelles naus teníem reparació de gran maquinària i també magatzem de maquinària al per major, per vendre. I per els que precisaven només petites màquines i recanvis teníem una botiga al Passeig de Colon nº 2, tocant Correus ....".

Propietat de Francesc Casas Duran

En relació a aquestes empreses, CAVOSA i OSSA, deia que tenien el 51% de les accions. *C.A.V.O.S.A.* era la *Compañía Auxiliar de Voladuras S. A*. Es dedicava a l'excavació de roques (va fer els treballs per la central tèrmica de Cercs, al Berguedà), perforació, desmuntatge de roques, voladures especials i submarines, excavació, mineria a cel obert i assessorament. I *d'O.S.S.A.* que corresponia a *Obras Subterráneas S. A*.

La botiga d'IMPSA, a prop de Correus, s'ha pogut contrastar pel testimoni d'un enginyer d'Unión Explosivos Riotinto (UERT), Joaquim Edo. Però continuem amb el relat de la nau de l'Almeda:

"*… a mi m'hi duien. Jo no he conduit mai. Anàvem amb un dos cavalls. A aquells barris em feia por anar amb autos nous o de luxe. Allí sempre hi havia vagues i gent pel mig. Mare de Deu!!. Era un barri molt conflictiu. Un dia em vaig espantar més!. Vàrem anar amb un auto i tothom mirant-te i tots es volien posar al davant per aturar-ho ja que devien pensar que era d'algun gran empresari. Nosaltres no vàrem tenir mai cap vaga. La Pirelli si que en tenia, sovint, de conflictes. I per això, estant-hi, al costat anava amb el 2 cavalls que era una petita furgoneta pels encàrrecs ...".*

"*… hi havia moltes tabernes a prop. Especialment anaven a una, potser, al carrer de la Fama. Encara me'n recordo del menú: el dilluns escudella i carn d'olla, el dimarts peus de porc, el dimecres no se què, el dijous arròs i el diumenge tancaven …".*

No es va aconseguir localitzar IMPSA a l'Almeda. Ni a través de l'arxiu municipal, ni des la secció de memòria local de la Biblioteca de la Gavarra a Cornellà. Tot i que l'eficient bibliotecària ens va a fer a mans 6 llibres sobre aquest barri i les industries del Baix Llobregat. Es va arribar a un cul de sac.

Però l'esment d'aquest barri per part de Carmel i la cerca corresponent ens ha permès endinsar-nos en fets històrics que considerem d'interès recollir. Donat que l'Almeda va ser un barri capdavanter, a partir de la dècada dels 60, en la pressa de consciència obrera a Catalunya i a Espanya. Hi ha un llibre: *Evolució d'un barri obrer. Almeda-Cornellà* (editorial Claret 1977) escrit des de dins del barri pel capellà Oleguer Bellavista (1928-2005), que fa una crònica històrica d'immensa vàlua. En el corprenedor pròleg de Lluis Maria Xirinacs (1932-2007), signat el dia 1 de juny del 1976, l'esmentat filòsof i lluitador per la llibertat destacava com el testimoniatge i acció "cristiana" de Bellavista mostrava la unió sindical com a camí per el benefici humà i social dels obrers de les dues-centes empreses que s'instal·laren allí. Hem marcat el mot cristià per assenyalar la visió que, Bellavista, com d'altres capellans obrers, va exemplificar amb la defensa de la dignitat humana, material i espiritual, com a objectiu cristià. En aquesta obra es dona a conèixer l'experiència viscuda, des de la parròquia, entre 1961 i 1972. La motivació va ser:

" *... donar a conèixer una experiència viscuda amb defectes i encerts però amb un sentit de comunitat ...*".

Descriu la història d'aquest barri com a una zona d'esbarjo i estiueig barceloní, que cap els anys 20, es constituïa en unes terres propietat de les famílies Feliu, Busquets i Almeda. I que el nom del barri venia del

Propietat de Francesc Casas Duran

llegat de Dolors Almeda i Roig (?-1938), acomplert pels seus nebots, donant terrenys per serveis socials, l'estació de tren i habitatges per la població humil. Esmenta que ja a l'any 1946 el barri es considerava zona industrial tot i que l'any 1959 *l'Instituto de la Vivienda* va construir-hi 140 habitatges i unes *Escuelas Nacionales Graduadas*.

Situa en aquesta parròquia les primeres reunions sindicals, origen, l'any 1961, de les CCOO del Baix Llobregat, amb el protagonisme dels advocats Antoni Cuenca Puigdellí (1925-2004), Josep Bernal i Josep Benet (1920-2008). Dona fe de les vagues de les empreses Elsa, Pirelli, Moltex i Laforsa (1964-1967). Aquestes son les freqüents vagues del voltant de la seva empresa que ens esmentà Carmel. Donat que el local del carrer Sagunt estava actiu l'any 1987, suposem que més que un trasllat l'empresa va cercar créixer allí en espai d'emmagatzematge. Una possible raó per explicar-nos el no haver trobat allí cap referència d'IMPSA.

Bellavista detalla el naixement i desenvolupament del Centre Social Almeda, paradigmàtic com a focus sindicalista i cultural, que s'inaugurà el Setembre del 1966 en terrenys de la parròquia. En el camp obrer destacar la conferència realitzada, l'any 1968, per Alfons Carles Comín i Ros (1933-1980), pare del polític exiliat pel procés, Toni Comín, amb una visió del pensament cristià en la militància política. Bellavista endegà activitats de formació i també de lleure com futbol, cinema, teatre, música, trobada de joves , etc. Fins i tot una revista pel barri, anomenada Carrilet (1967-71). Destacar el compromís del pare Bellavista amb les directrius del Concili Vaticà II. Avançant-se fins i tot a aquestes directrius decidint vestir de forma secularitzada abans que s'autoritzés. Deia haver-se adonat que la gent s'apropà més a ell quan va sortir sense sotana en les inundacions a l'Almeda, l'any 1961. Per a ell *la vida feia la llei i no a l'inrevés*. Defensava una educació participativa dels infants, com a persones reflexives, seguint el mètode Montesori, condemnant el consum de bens i la cerca artificial de "comoditats". Es va oposar a comunions i casaments amb voluntat d'ostentació. Propugnava celebracions senzilles sense vestits especials ni despeses supèrflues. Altres llibres d' interès sobre el fenomen social que va ser aquest barri obrer son *Centre social Almeda. Històries d'amor entre un centre social i un barri* de Ramon Rull (2000) i l'obra coral *Almeda. Temps de lluita i de progrés* (1995). Tornant a Bellavista, cap a l'any 1982, es secularitzà, i es casà amb Pilar Martí i Sanauja de qui enviudà en una data que no em pogut precisar. Ell morí a Centelles, on s'havia retirat, el dia 30 de novembre del 2005.

Rere aquest llarg incís sobre l'Almeda, considerat necessari des d'una vessant historiogràfica, retornarem a Carmel Rodríguez. Resumint el que m'explicà de forma fragmentària i retallada en diverses converses, podríem dir que les empreses que el matrimoni Rodríguez-Mas controlava es dedicaven a la fabricació, reparació, venda i manteniment de grans màquines de perforació, voladures, venda de recanvis de gran maquinària al detall, al por major, etc. Deia haver treballat amb totes les empreses mineres dependents

Propietat de Francesc Casas Duran

d'UERT a Catalunya -empresa a la que ens dedicarem en més profunditat més endavant- les mines de Cardona, Sallent, Balsareny i Súria. Explica que de la majoria de les empreses, ell ho anomenava, com ja hem esmentat, el seu conglomerat industrial, en tenia una mica més del 50% de les seves accions. Volien decidir en la seva gestió. Alguns dels noms de les empreses que m'esmentà són empreses que es troben fàcilment a internet. *CAVOSA***,** pertanyent actualment al grup *Sacyr***,** neix l'any 1967 com empresa especialitzada en l'ús d'explosius en el camp del moviment de terres, mineria i en la realització de tot tipus d'obra civil. I per la seva banda *MAQUINTER* es "venia" com distribuïdora, amb més de 40 anys d'història, de maquinària per a l'obra pública, la construcció i la mineria. S'ha contactat, al menys dues vegades, per correu electrònic amb els responsables actuals d'aquestes empreses per la possible cerca documental sense obtenir cap resposta.

Carmel m'explicà que als 76 anys es va jubilar de l'empresa on ell era el vicepresident i la Remei la presidenta. Que llavors era un "holding" gran i complex. Que havia continuat com a vicepresident honorari ja que l'any 2007 esmentava haver tractat a Magdalena Álvarez arran les obres de l'AVE. De la seva empresa destacava un enginyer, un col·laborador important, anomenat Lluís Agulló:

".... gairebé es va formar en la nostra empresa. El vàrem agafar tot just llicenciat en enginyeria i se que va ser professor de l'escola de facultatius de mines a Manresa, professor associat d'enginyeria de la facultat de Barcelona i va arribar a catedràtic d'aquesta especialitat en la mateixa Universitat. Tot això treballant per a nosaltres. I el vàrem fer director general i accionista. Tenia una gran voluntat i capacitat de sacrifici. No li va recar treballar dissabtes a la tarda, a la nit i també bona part de diumenge, acabant a vegades a les 6 del matí del dilluns. Això era així, d'aquesta manera, ja que la mina parava el dissabte al migdia per reparar les màquines espatllades. Si s'havien d'arreglar, o preparar per a canviar peces, com el diferencial o l'aire hidràulic, etc. Fins i tot a vegades calia retirar una màquina per instal·lar-ne un altra mentre no s'arreglava la malmesa. Tot això es feia entre dissabte i diumenge, ja que les mines s'aturaven el dissabte al migdia i reprenien el funcionament el dilluns. Vàrem començar fent el manteniment de les mines de Cardona. Després ja vàrem venir les de Sallent, Balsareny i la darrera la de Súria. Quan em vaig jubilar jo li vaig vendre les accions a ell que ja només estava com d'assessor i el "holding" es va disgregar molt, es van vendre moltes coses …".

Carmel Rodríguez era un home d'una memòria prodigiosa però reconeixia que, en els darrers anys, confonia i barrejava dates i menys sovint persones. No ha estat difícil trobar un enginyer que es deia Lluís Agulló i Fité (1950-2011). Ens digué que Lluís Agulló va morir una mica abans que la seva esposa (segons l'esquela la Remei morí el 28 d'agost del 2011 i el sepeli va ser a l'endemà a les 15h15 a Les Corts). I que a ella la va afectar molt aquesta mort. Però l'esquela de Lluís Agulló i Fité mostra que morí el 29 d'agost del 2011, tan sols un dia després de la mort de la Remei. Comentada aquesta contradicció entre el relat i les dates de les

Propietat de Francesc Casas Duran

esqueles Carmel Rodríguez es reafirmà que la mort d'Agulló va ser anterior a la de la Remei. La nostra hipòtesi o interpretació és que ell confonia i/o barrejava Agulló amb una altra persona. Hem parlat amb Albert Agulló, germà de Lluís, amb el fill d'aquest darrer, que consultà a la seva mare i amb els dos millors amics de l'esmentat Lluís Agulló i és evident que gran part dels records que sobre ell esmenta Carmel Rodríguez son en relació a una altra enginyer que no hem pogut localitzar. Cap de les persones consultades saben de cap viatge (els esmentarem més endavant en aquest text) en companyia del matrimoni Rodríguez-Mas que Carmel afirmava haver fet junts. Però havent-hi arribat ens ha semblat d'interès capbussar-nos en la història laboral i docent de Lluís Agulló ja que va assolir un gran reconeixement personal i universitari. A finals d'agost del 2021, que es complien 10 anys de la seva mort, encara es va organitzar una trobada en el seu record. En aquesta trobada un dels assistents, antic alumne, va esmentar que existia un altre Lluís Agulló, també enginyer, d'una altra branca de l'enginyeria, i que alguna vegada els havien confós. Em van facilitar el seu telèfon i aquest em va negar el treball en mines o cap coneixença del matrimoni Rodríguez-Mas.

Retornant al "nostre" Lluís Agulló, el seu germà en destacà la seva gran capacitat docent. Que a ell l'havien arribat a aturat pel carrer per demanar-li si era germà de Lluís Agulló algun antic alumne agraït de com li havia ensenyat a estimar el càlcul.

Hem cercat comprovar algunes de les dades docents esmentades per Carmel Rodríguez i vàrem trobar que l'*Escuela de Capataces Facultativos de Minas*" de Manresa, l'any 1964 passa a dir-se "*Escuela de Ingeniería Técnica Minera*". Aquesta Escola formava tècnics per les empreses del sector miner. A l'any 1970 la "Ley General de Educación y de Reforma Educativa" integra les escoles de grau mitjà, dins de la Universitat com escoles universitàries i la que estem tractant, s'integraria a la Universitat Politècnica de Catalunya l'any 1972 i passaria a anomenar-se *l'Escola Universitària d'Enginyeria Tècnica de Mines de Manresa . ...".*

No hi ha cap referència d'Agulló com a docent a l'escola de mines de Manresa. Dubtem fermament d'aquest fet. Vàrem parlar telefònicament amb 2 professors jubilats d'aquell centre (més endavant aprofundirem en el seu testimoni) i cap dels 2 havia sentit parlat mai d'ell. Però si que hem trobat que en l'any 1992, se l'esmenta en el BOE, en data 5 de octubre de 1992, per què la Universitat Politècnica de Catalunya nomena rere concurs oposició "*Catedrático de Escuelas Universitarias"* en l'àrea de coneixement d' "*Ingeniería de la Construcción a don Luis Agulló Fité*". Sabem pels col·laboradors i companys d'Agulló, també pel seu germà, que fundà amb un soci, cap a l'any 1975, el centre d'estudis Sol, al carrer Pelai, on formaven estudiants per diferents cursos universitaris. Interpretem que Carmel Rodríguez segurament barreja la persona de Lluís Agulló amb un altre jove enginyer i que les classes que ell esmenta que feia Agulló eren al centre Sol i no pas a l'Escola de Mines esmentada. Sabem també per Albert Agulló que el seu germà Lluís va deixar l'exitós centre d'estudis Sol per acabar la carrera d'enginyeria. Arran, també, d'aquesta conversa

Propietat de Francesc Casas Duran

hem ampliat les dades biogràfiques de Lluís Agulló. Que als 16 anys marxà a Santander, un dels únics llocs d'Espanya on es podia estudiar llavors enginyeria de Camins, canals i ports. I que romangué allí 10 anys. Tot i ser bon estudiant també va intentar compaginar-ho amb expansions lúdiques com córrer la copa TS de Ral·lis. Que tornà a Barcelona l'any 1970 on continuà els seus estudis, que va fer la mili, amb 27 anys, a la Brunete, el mateix any del cop d'estat de Tejero i que acabaria la carrera l'any 1981. Defensant la seva tesi doctoral el 1991.

Mercès al fotògraf i mecenes Angel Font es pot trobar una entrevista a internet d'aquest catedràtic d'enginyeria tan recordat i estimat pels amics amb qui hem pogut contactar. Fins i tot dins de l'UPC hi ha el Laboratori de Tecnologia d'Estructures i Materials "Lluís Agulló" (LATEM) a la seva memòria:

"... Lluís Agulló Fité és Enginyer de Camins, Canals i Ports, catedràtic i director del Departament d'Enginyeria de la Construcció de l'Escola Tècnica Superior d'Enginyers de Camins, Canals i Ports de la Universitat Politècnica de Catalunya:

"El nostre departament du a terme tres tasques: una d'essencial és la docència de matèries implicades en la construcció i la tecnologia d'estructures dins de l'enginyeria civil i les construccions industrials. Un segon camp fonamental és la recerca que alimenta i actualitza la mateixa docència, sobretot en el vessant tecnològic. Però encara és més important la transferència dels resultats de la recerca a la societat i a la indústria. "És un grup que gaudeix de gran reconeixement internacional i que treballa la tecnologia d'estructures de formigó i metàl·liques. Una altra línia és la de disseny del modelatge dels efectes estructurals perquè el càlcul sigui més segur, eficaç i ràpid. Un altre grup efectua estudis enfocats a la química de materials i al reciclatge, i un altre treballa en les construccions industrials i l'optimització de l'urbanisme industrial. El departament és molt transversal, amb uns grups molt potents.".

L'entrevista conté una foto d'Agulló que hem contrastat amb les fotos del seu casament en un dels àlbums personals del matrimoni Rodríguez-Mas on se'ls veu junts **[FOTO 9].**

En la recerca inicial sobre Lluís Agulló es va contactar amb un altre enginyer amb el cognom Agulló, Joaquim Agulló i Batlle, pensant en una possible vincle familiar que aviat es va veure inexistent. Joaquim Agulló, coetani de Lluis Agulló, ja que aquest primer neix tan sols 7 anys abans, havia sentit parlar d'aquesta coincidència entre ell i un altre enginyer. De Joaquim Agulló, aprofitant l'avinentesa, cal destacar el seu nivell científic i compromís social: Enginyer Industrial (especialitat Mecànica) per l'ETSEIB, 1968, Doctor Enginyer Industrial per la Universitat Politècnica de Catalunya, 1975, Catedràtic d'Universitat d'Enginyeria Mecànica a l'ETSEIB des de 1970. Investigador del CREB (Centre de Recerca d'Enginyeria Biomèdica) des de 2010. "Medalla Narcís Monturiol al mèrit científic i tecnològic" de la Generalitat de Catalunya. És membre de les següents societats científiques: la Reial Acadèmia de Ciències i Arts de Barcelona, l'Institut d'Estudis Catalans, l'American Society of Mechanical Engineers (ASME), l'Acoustical Society of America (ASA), etc.

Propietat de Francesc Casas Duran

Carmel, com a anècdota de la seva relació amb Agulló, explicava que es volia unir les mines de Sallent i Balsareny, d'una mateixa profunditat a uns 500 metres, però amb un bon desnivell d'una respecte l'altra. Agulló va encarregar una primera aproximació dels càlculs als estudiants de cinquè d'enginyeria que feien allí les pràctiques, per aconseguir que les mines s'acabessin trobant. Sembla que els estudiants, pagant uns diners, podien fer practiques d'uns mesos a l'empresa.

"... jo no vaig veure que allò fos tan fàcil i que segurament, si no s'afegia com a variable important l'esmentat pendent, els túnels acabarien passant un per damunt de l'altra en comptes de trobar-se. Fins i tot vaig fer uns càlculs matemàtics que em recolzaven en la meva afirmació. Les meves matemàtiques com a químic eren limitades. Només arribava al logaritme de Pi i amb prou feines. A les equacions de quart grau no hi arribava però vaig mirar i li vaig dir al Lluís que amb els càlculs que ells havien fet els túnels no es trobarien. Als 8 dies exactes em donava la raó. Havien vist que jo amb càlculs més senzills havia sabut veure-ho millor. A ell li va cridar molt l'atenció i em va dir que jo havia de fer-me enginyer. Jo ja estava en la cinquantena i ho veia difícil. Però em varen animar. Varen analitzar quines assignatures es podien convalidar de les que havia cursat a Químiques i quines assignatures em mancarien per obtenir el títol d'enginyeria. Em van preparar i matricular per presentar-me a trigonometria i també em faltaven les equacions de quart grau. Em van preparar i ajudar alumnes universitaris. A l'hora de veritat a l'examen final em vaig entrebancar més d'una vegada però me'n vaig sortir. Soc enginyer. Hi ha una persona que feia la tesi en Geografia i Història sobre l'evolució del barri de Les Corts, Antoni Brengeret i Framis que ho va trobar que jo tinc el títol d'enginyer i ho posa en els agraïments en la seva tesi. ..."

"*… Antoni Brengaret tenia una bòvila i una màquina que no era nostra però tenia el motor i el sistema hidràulic com les nostres: el sistema Clarke. I se li va trencar una peça i no la trobava. Va anar al nostre taller i li van dir que no el podien ajudar. Passant per davant de casa, ja que li havien dit que també vivia a Les Corts, em va aturar per si li podia fer la peça. Li vaig dir que me la dugués que la revisaríem i la demanaríem a la fàbrica. Però demanar una peça als Estats Units i a més una peça que no gastàvem, ens digueren que trigarien dos mesos. Quan li vaig dir em va comentar, que no podia estar tant de temps amb la màquina aturada. I li vaig dir que faríem una anàlisi dels materials que portava i dels tractaments que tenia. Però que li sortiria força cara. Li vàrem fer la peça i gairebé es pot dir que, a hores d'ara, la màquina encara funciona amb aquesta peça. Va estar molt agraït. Els vaig ajudar per la tesi doctoral de l'evolució del barri de Les Corts i li vaig passar informació sobre Can Berra i les escriptures de venda als Güells. Aquí va posar a l'enginyer Carmelo Rodríguez. Com ho va trobar?. Ningú no ho sabia ..".*

Segons Carmel, Brengaret, encara era viu i amb bona salut. A través de la seva neta, metgessa de l'Hospital Clínic, vàrem poder contactar amb ell i tot i que es coneixies del barri de Les Corts des de feia dècades em va poder confirmar ben poca cosa sobre el relat biogràfic de Carmel Rodríguez.

Tot tornant a qui va ser que va ajudar a Carmel Rodríguez a obtenir el seu grau en enginyeria podríem interpretar que possiblement va ser ajudat des del Centre d'Estudis Sol (tot i que afirma que sempre anaven a casa seva) que com hem dit preparava per a cursos universitaris. Consultades dos persones properes a Lluís Agulló, l'esmentat germà Albert, i el seu amic i mentor Antonio Aguado no els hi consta que Lluís Agulló mai treballés en mines (expliquen a més que tenia claustrofòbia), tampoc que fes de professor a l'escola de mines i menys encara que comprés accions d'IMPSA. Les 3 coses que afirmava Carmel. En l'ànim de contrastar el testimoni del nostre biografiat també hem trobat a l'enginyer, Miquel Estruch i Serra, que dugué a terme l'obra d'enginyeria de connectar les mines de Sallent i Balsareny i que durant força anys va ser professor a l'Escola de mines de Manresa. Era responsable de la Càtedra de Topografia d'aquella Escola Universitària i també Cap del Gabinet Topogràfic de "Unión Explosivos Rio Tinto (UERT) S.A. La separata que explica aquesta complexa obra -de la que em va regalar una còpia- assenyala que aquest darrer càrrec era:

"... en la factoria de POTASAS DEL LLOBREGAT..."

L'obra s'inicià el 26 de maig del 1972 i considerem d'interès fer-ne un resum de la descripció original:

"*... se dividieron en 3 fases:*

1ª Levantamientos de superficie. Estos levantamientos comprenden los trabajos encaminados a unir por coordenades planimétricas los dos pozos; únicos puntos de acceso a las minas.

2ª Levantamientos para el enlace de los levantamientos de superficie con los del interior. Comprende los trabajos encaminados a enlazar la red planimétrica y altimétrica de superficie con las del interior utilizando los dos pozos, únicos accesos disponibles.

3ª Levantamiento del interior. Este levantamiento comprende los trabajos encaminados a dirigir las galerías según las direcciones proyectadas.

La unión de ambos pozos se efectuó en el año 1973 y en enero del 1974 se ponía en marcha la nueva mina y el nuevo lavadero por flotación, constituyendo una factoría integral: "POTASAS DEL LLOBREGAT ...".

L'obra es començà a fer quan UERT va ser propietària d'ambdues mines, un cop adquirit Sallent. A Estruch no li consta que es fes cap projecte previ ni que intervinguessin altres enginyers. Es podria fer la hipòtesi que anteriorment hi hagués algun estudi inicial, sense intenció executiva, en la qual poguéssim situar els records de Carmel. Però el que és evident és que si el record és real -es prou elaborat per ser inventat- hauria d'haver-se esdevingut, abans de la primavera del 72, quan s'iniciaren els treballs. I en aquelles dates Agulló havia tot just tornat del nord d'Espanya i no tenia encara el títol d'enginyeria. Això torna a reforçar

la hipòtesi que Carmel fa com un de sol el record de Lluís Agulló quan es tractà de dos enginyers, el primer dels quals no hem identificat en la nostra recerca. A més Miquel Estruch, responsable únic d'aquesta feina d'enginyeria tampoc recorda haver sentit parlar ni de Lluís Agulló ni menys encara de Carmel Rodríguez.

En les darreres converses mantingudes amb Carmel Rodríguez, a finals de la tardor del 2021, ens va esmentar persones i esdeveniments que recordava de les mines, especialment la de Cardona que, com deia, va ser la primera amb la que va treballar:

"… *recordo a l'Arrieta i a un tal Vilaró. El primer va ser director de fabricació a Cardona. També recordo a un altre director d'abans, -ara no em ve el nom- que era català i que era tartamut. Valia moltíssim i va arribar a ser director regional de Catalunya de tot UERT. Penso que el de la Rosa el va jubilar …".*

"… recordo allò de l'ascensor que es va trencar el cable. Ens vàrem salvar de miracle. Crec que l'Arrieta era el director. Es va trencar el cable de l'ascensor de dos pisos. Cada vegada pujaven 20 o 25 persones en cadascun. Nosaltres estàvem en el segon, el de baix, i ja havien carregat el primer pis. I no se per què ell va fer baixar 6 persones i en el següent viatge rere del nostre el cable es va trencar. I això que passava moltes revisions i es controlava amb raigs X. Penso que es va anar corroint per dins on hi havia un foradet. La sal ho va corroir i es va trencar. La mina va estar més de 2 mesos tancada …".

… fèiem, el manteniment de les màquines que havíem venut. …

… han passat molts anys i moltes coses. Anava de tant en quant a les mines amb el meu enginyer. I dels que m'acompanyaven no me'n recordo dels noms. Oblido noms i dates però també li diria que hi havia un tal Gonzàlez a Cardona, que sé que ja és mort, que va ser enginyer de manteniment. I més recentment Joaquim Edo, cap de manteniment a Balsareny.

Gràcies a l'historiador i arxiver de Cardona, Andreu Galera, hem tingut accés a informació sobre el llegat personal i professional d'Eduard Barrera, incloent un article de l'any 1972 on descriu l'obra d'enginyeria pionera que va ser construir la cinta transportadora a superfície de Cardona *(Barrera, Eduardo L. Unión Explosivos Rio Tinto extrae el mineral potásico de Cardona por la cintas transportadoras de mayor desarrollo en profundidad del mundo. Industria Minera. 1972, núm 135, p. 7-29). E*xposarem de forma resumida aquesta informació encarant-la de nou amb el testimoni, fragmentat, de Carmel.

La primera documentació és una ressenya de la revista Unirama de UERT (maig del 1972) on un treballador, Paulino, fa una descripció dels estris i treballs que es fan a la mina de Cardona, anunciant la construcció de la rampa que s'anomenarà de Sant Onofre.

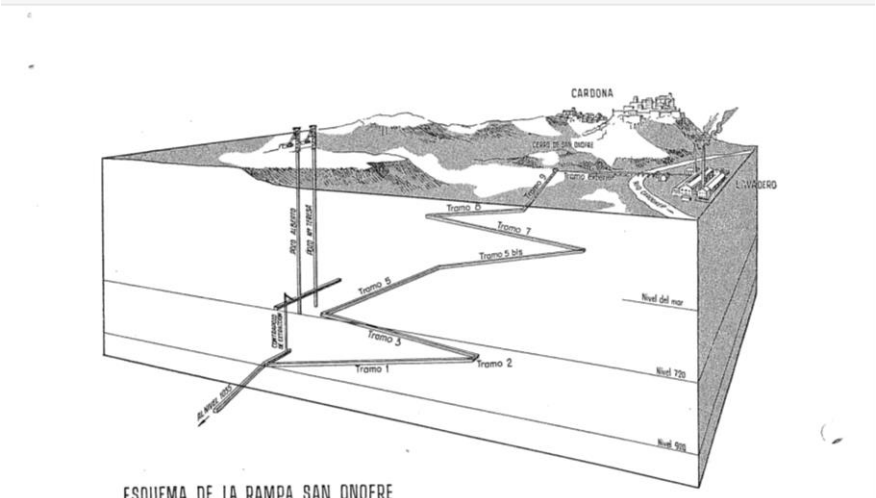
"... dentro de poco estará en servicio una nueva instalación para extraer el material directamente desde el piso o nivel 1.020 de la mina hasta instalaciones de la fábrica. Dentro de la masa salina del diaprino se está abriendo una gran galería inclinada de unos 5 kilómetros de longitud, con sección de 5x3 (Rampa de San Onofre al nivel 720 del interior de la mina). Una instalación de cintas trasportadoras elevará el material hasta el exterior a través de esta gran galería..."

En la portada de la revista hi ha una reunió d'accionistes i en la presidència a Leopoldo Calvo-Sotelo Bustelo (1926-2008).

En una segona publicació, de juny del 1972, s'actualitza la informació:

"... esta rampa consta de 5 tramos en zig-zag, desde el nivel 720 a la calle, con una longitud total de 2.318 m. desde el 720 al nivel 920 se hizo otra en 3 tramos, con 1507 de longitud. En total son 3.825 m. y será la más larga del mundo...".

De l'article original de Barrera, hem capturar un diagrama de l'obra que serà útil per contrastar, un següent testimoni del nostre biografiat:

ESQUEMA DE LA RAMPA SAN ONOFRE

A la revista UNIRAMA, trobem el nom d'una de les empreses esmentades per Carmel:

"... En el recorrido del 720 a la Calle (San Onofre), la empresa Obras Subterráneas, S.A. dio la primera pega el 29-4-70 y el calé se produjo el 11.3.72 habiéndose consumido 91 toneladas de explosivo y casi 50.000 detonadores. Para conmemorar este acontecimiento la empresa O.S.S.A. (representada por su Jefe Sr. Amós Suárez) obsequio a sus componentes así como a diversas representaciones locales y a los técnicos y directivos de E.R.T. con un sensacional ágape en el magnífico y típico recinto del Castillo de la Villa...".

En una de les converses Carmel Rodríguez ens va referir el que recordava d'aquesta rampa:

"... la meva feina amb UERT em va fer establir una gran amistat amb el seu president, Calvo Sotelo. En tinc molt bon record. Mai no havíem signat cap acord. Ens donàvem la ma i ja estava. Allò anava a missa. Quan vàrem mecanitzar la mina de Cardona l'extracció estava a uns mil tres-cents metres de profunditat, atès que allí les vetes eren verticals. Aleshores aquesta extracció sortia a la superfície molt a prop del riu Cardener. I la fàbrica on se separaven el clorur potàssic del sòdic, era a l'altra banda del riu, en una muntanyeta. Fabricàrem una cinta que pugés fins a dalt, que passés per sobre del riu, i que anés a parar a la fàbrica. Quan estava feta fins a dalt i abans de passar el riu va haver-hi un desbordament d'aquest riu i es van inundar 2 o 3 galeries. Això va enrederir l'obra. Nosaltres teníem una penalització diària si no fèiem la feina en un total de 2 anys i el temps estava a prop de vèncer. Vam veure que no podíem complir-ho. Vaig demanar una trobada amb Calvo Sotelo i vam dinar a la seu d'UERT, a la Castellana 20, on ell hi tenia un menjador. Ens va convidar a la Remei i a mi. I quan li vaig dir que no podríem complir l'acord, es va posar a riure. Estava assabentat del que havia passat. Ens va demanar que quan temps ens retardaríem. Li vaig dir que almenys un any. Que s'havia de treure tota l'aigua i deixar que la terra xopa i amarada s'assegués. ¡Que un año, que un año!. ¡Medio y vas que chutas!. ¡Vamos!.

Aleshores la Remei li va dir, no hombre no, 6 meses no, al menos 9 meses. I ens va dir -bueno, 9 meses. Lo ha dicho tu esposa. Ya os podéis ir-. I nosaltres vàrem complir. Calvo Sotelo era una gran persona ..."

S'ha verificat l'existència d'aquest menjador a la seu d'UERT a Castellana 20 per una foto a UNIRAMA. A fi i efecte de seguir contrastant la informació donada pel testimoni oral de Carmel i amb ajut del Dr. Feliu Aliaga i un amic seu, enginyer de mines de carbó, Miguel Angel González, arribàrem a un altre enginyer de mines de Cardona Juan Sánchez y Sánchez-Tembleque, que viu jubilat a Conca:

" ... en contestación a tu correo, efectivamente los Sres. González y Arrieta trabajaron en Cardona. Benjamín González era Ingeniero técnico de mantenimiento de la Mina y Guillermo Arrieta fue durante muchos años el Director de la Factoría, Mina y Planta. Cuando yo entré en Cardona, en noviembre del 1984, Guillermo era Director y lo fue hasta el cierre de la Mina en 1990.

... a partir de ahí empieza la confusión, el accidente del ascensor ocurrió antes de la llegada de Guillermo Arrieta y la construcción de la Rampa de San Onofre terminó en 1971, creo que tres años después del accidente. A tu biografiado le suena Miguel Villaró, aunque debe sonarle Josep Villaró, padre de mi compañero, con el que hablé y que por aquel entonces era el Administrados de Cardona y por lo tanto debería conocerlo. Su hijo tampoco recuerda a Lluís Agulló.

Propietat de Francesc Casas Duran

Otro, Joaquín Edo Tomas, jefe de Mantenimiento de la mina de Sallent, coincidió conmigo durante un par de años y hoy vive en Manresa, ha sido durante muchos años profesor de la Escuela de Minas por lo que debe ser de fácil localización.

En cuanto al "tartamudo", Eduardo Barrera fue el director de Cardona desde 1956 hasta 1973 anterior a Guillermo, y sustituido por él. Eduardo fue un Ingeniero muy cualificado, amigo mío, a pesar de la diferencia de edad, Miembro de la Academia de Ciencias y Artes de Barcelona e Ingeniero adjunto de la Organización de las Naciones Unidas, de la UNESCO y un montón de cosas más como Presidente de la Comisión de minería, autor del libro blanco de la energía de Cataluña, y profesor de laboreo de la escuela de minas de Manresa, etc. Si la relación de Carmelo Rodríguez con la empresa era tan intensa debería recordarle, aunque sí que es cierto lo que te ha dicho que al final terminó trabajando en la administración en un puesto equivalente a lo que hoy sería Director General de Minas de Cataluña. En fin, claro que conoce a los personajes, pero como ves tiene muchas lagunas. Y desconoce algunas cuestiones que si su relación fue tan intensa no se le deberían pasar por alto. Aunque 96 años son muchos …".

A partir de la indicació sobre que Joaquim Edo havia estat professor de l'Escola de Mines de Manresa vaig escriure a aquest centre universitari i, quan ell ho autoritzà, em van donar el seu contacte. Edo ens va explicar per telèfon que ell havia treballat a la mina de Balsareny entre 1970 i 1990. Que tampoc recordava haver sentit parlar mai de l'empresa IMPSA, ni de Carmel Rodríguez ni menys encara d'Agulló però recordava el matrimoni Mas Piquet, proveïdors, que venien junts a la mina. Que ella conduïa un 850 "coupé" abonyegat del que estava molt satisfeta, que no en volia prescindir ni canviar-lo per cap altre.

Ens explicà que, des del primer dia, va veure una gran divergència entre allò al que es dedicaven, proveïdors que arreglaven o proporcionaven recanvis dels camions llançadora elèctrics i l'educació, maneres i posició social que se'ls hi endevinava. Aquests camions llançadores transportaven el mineral des dels miners que ho arrancaven fins a les cintes transportadores que ho duien fins el pous d'extracció o directament cap a l'exterior. Edo no recorda que tractessin amb cap més maquinària. Rememora que van arribar a dinar plegats, al menys una vegada, quan va visitar la botiga, ja esmentada, del Passeig de Colon. Recorda com li cridà l'atenció que de qualsevol tema que parlessin, ells coneixien personalment a tothom del món de la cultura o dels diners. Fins i tot un dia parlant d'un pintor reconegut, esmentaren que havien anat a una exposició seva i els hi van agradar tant els quadres que li van comprar tots els que quedaven. No recordava si el pintor era Coll de Carrera o Martínez Lozano. Pintors que decoraven la casa de Carmel. Edo els considerava persones discretes, que callaven moltes coses. També afirmà que l'accident de l'ascensor va ser en temps d'Eduard Barrera.

En una conversa telefònica amb Edo, ja en l'any 2022, setmanes rere la mort de Carmel, quan el vaig trucar per comunicar-li el decés, em va ampliar el relat. Que cada principi de desembre s'acostaven a Balsareny

Propietat de Francesc Casas Duran

amb algun detall per ell i algú altre enginyer. O que un dia Edo li deia que el 4 de desembre, dia de Santa Bàrbara, patrona dels miners, havien quedat a Barcelona per fer una celebració. I que Carmel li va oferir:

"*… miri si mai està Barcelona per la nit o si ha begut una mica o se sent massa cansat per a tornar a casa m'avisa amb una mica de temps perquè jo disposo d'una suite en un hotel de Barcelona. Sempre la tinc llogada per si tenim algun compromís. Però normalment està buida…".*

Arran d'haver-li explicat al nostre biografiat que havia contactat amb Edo em va demanar que li fes arribar el telèfon ja que li faria il·lusió parlar amb ell. Edo em va confiar que compartiren una cordial conversa i van fer plans de retrobar-se. Vaig veure en les paraules d'Edo certa tristesa que la mort deixés, aquella trobada, en un desitjat projecte que mai es realitzaria.

En una de les darreres converses sobre la mina Carmel afegí:

"*… CAVOSA i OSSA no se sabia que eren nostres. Teníem el 51 % de les accions. Volíem ser discrets. La meva dona sempre ho deia, comprem que puguem manar. O si no venem ¡!…"*

"*… sempre anàvem els dos a la mina. A la meva dona li agradava. I volia baixar al fons amb mi però no li deixaren mai ja que els homes anaven mig despullats per la calor que hi feia. Uns quaranta graus i més encara, en "els culs de sac". En aquests llocs es limitava el temps. Canviaven a la gent cada dues hores…."*

Andreu Galera, no ha trobat cap esment ni referència a l'empresa IMPSA, però ens aportà dades biogràfiques i laborals dels treballadors esmentats per Carmel:

"… van ser protagonistes dels darrers 40 anys de l'explotació potàssica de Cardona. Eduardo Lorenzo Barrera Berro va ser director de Mines de Cardona-UEE per espai de dues dècades. Nascut a Alacant, l'any 1922, es graduà com a enginyer de mines per l'Escola Especial d'Enginyers de Mines de Madrid, el juny de 1949. A l'agost d'aquest mateix any començava a treballar a les mines de potassa de Cardona propietat de la Unión Española de Explosivos (UEE), de la qual havia de ser nomenat sots-director facultatiu l'any 1952 i, finalment, director en rellevar a Alfonso Pérez Pérez, càrrec que va mantenir fins el 1973. L'any 1963, es doctorava com a enginyer de mines per exercir a partir de 1965 com agregat a la càtedra d'Explotació Minera a l'Escola Tècnica de Mines de Manresa. S'especialitzà en l'explotació de roques i minerals industrials no metàl·lics, en mecànica de roques, en explotació de carbó i lignit, i en l'automatització de mines. En cessar a Cardona, formà part de la Jefatura de Minas de Barcelona, del Ministeri de Indústria (1975) i Mining Engineer (salt mine) de l'International Roster of Experts de les Nacions Unides (1970). A més a més, va ser vocal, en geomecánica, de la Asociación Nacional de Ingenieros de Minas, i president de la Cambra Minera de Barcelona (1970-75). L'any 1990, ingressà com a acadèmic de la Reial Acadèmia de Ciències i Arts de Barcelona. Va morir a Barcelona, el 2 de gener de 2012, a l'edat de 89 anys. Li adjunto PDF amb inventari

Propietat de Francesc Casas Duran

del seu fons documental custodiat en aquest arxiu, on s'inclouen diversos treballs sobre la rampa de Sant Onofre i els treballs efectuats entre 1968 i 1973 per a la seva obertura que crec li seran de força utilitat.

Guillermo Arrieta va ser director de la mina a partir del 1973, en substitució de Barrera, càrrec que va mantenir fins el tancament de l'explotació a l'any 1990. Li adjunto una entrevista feta l'any 1977 publicada a la revista UNIRAMA d'ERT, que li pot servir.

Pel que fa als altres noms van ser protagonistes menors, tots ells ja difunts: Josep Villaró (administrador de Mines de Cardona) i González Cuevas (enginyer tècnic de mines i cap de l'oficina de delineació).

José Arsuaga, es viu, i resideix a l'Escorial. Va arribar cap el 1974-75 i va restar fins el 90. Des del 76 va ser l'enginyer cap de mina, a més de jutge de pau. En guardem un magnífic record. Per contactar amb ell hauria d'adreçar-se al Col·legi d'Enginyers de Mines de Madrid i sol·licitar les seves dades.

Si busca protagonistes vius dels treballs de la rampa oberta a Cardona, uns dels pocs que queden és l'enginyer Santiago Ramos, que després de Cardona, es va traslladar entre 1973 i 1974 a Sallent-Balsareny per exercir com a director de Potasses del Llobregat.

Com ens va esmentar Andreu Galera, UNIRAMA recull en una noticia, el 1-5-73, el nomenament del nou director de Cardona i la promoció del previ

"*… Guillermo Arrieta Fernández, el cual procede de nuestras minas de Río Tinto…"*

"… aprovechamos la ocasión también para felicitar a don Eduardo L. Barrera por haber sido nombrado Director de Potasas de la cuenca catalana (Cardona-Sallent-Balsereny) …"

Retornant a la confusió de Carmel entre un enginyer no identificat i Lluís Agulló cal dir, d'altra banda que s'ha pogut contrastar una estreta relació entre el matrimoni Rodríguez - Mas i la família Agulló:

"*... la relació amb el "senyor Rodríguez i la seva esposa Remedios" havia estat per ser clients del restaurant la Masia d'Esplugues que dirigien els meus pares i els seus socis, els Montserrat..."*

A partir d'aquest relat d'Albert Agulló vaig acarar-ho amb Carmel, aquesta relació entre ells, com a clients de *La Masia*. I aquesta en va ser la resposta:

"*... miri, no vull entrar en discussions amb ningú, però el tema del treball d'en Lluís amb nosaltres només ho sabia, ho coneixia bé, la seva mare. La relació amb la Masia comença perquè vàrem fer el convit de noces allí. Però vaig estar molt anys sense tornar-hi. No vaig fer jo la reserva, ni hi havia conegut ningú. Més endavant ens vàrem assabentar que en els sopars hi feien espectacles, com de cabarets, amb atraccions molt bones. Un dia, no recordo qui, ens hi va convidar a sopar. Vaig veure l'espectable i em va agradar. Però no vaig conèixer tampoc ningú. I un altre dia li vaig dir a la meva esposa d'anar a allí a dinar. Tenien un*

Propietat de Francesc Casas Duran

aparcament molt gran i ens convenia molt pel tipus de cotxe que teníem. No hi havia aquella carretera que ara passa a prop i tenien un jardí molt gran ... ***[FOTO 10]***.

... i un dia hi anem a dinar i surt el fill, l'Armando Montserrat, i ens demana si tenim reserva. Li diem que no i ens duen a una taula al mig del saló: gent per aquí gent per allà. I la Remei de seguida va dir que no volia estar allí al mig. L'Armando ens diu que no hi ha a cap altre taula lliure i decidim marxar. Però quan arribem a la porta ens trobem amb el senyor Montserrat pare que ens demana -on van senyors, que els hi passa?-. Miri -li responc jo- que ens han donat una taula allí en aquella zona i la meva esposa no vol estar al mig. I ens va preguntar, i a on li agradaria la taula a la seva esposa?. I li vaig respondre que en un racó. I sense conèixer-se'ns d'abans ens va dir; mirin jo els hi donaré la meva taula que és molt tranquil·la i jo dinaré en aquella del mig. Què els hi sembla?. I jo vaig dir que si, que gràcies. Vàrem dinar a aquella taula i a l'acabar li vaig dir al fill Montserrat, que era el cap de sala, si li podia dir al seu pare si acceptava venir a la nostra taula a prendre una copa de champagne (segons Albert Agulló el matrimoni prenia sempre Bollinger) i un cafè amb nosaltres. I si, si, molt aviat van venir ell, i la seva senyora, amb nosaltres. Era molt agradable i tenia molt do de gents. I en un moment de la conversa comencem a parlar de La Gavina i m'explica que ell hi havia treballat de cambrer. Li feien contractes de 8 dies en 8 dies i dormia a "l'Hotelito". Llavors li vàrem dir, si voldria anar-hi com a client. Es va sorprendre molt i va dir, vol dir?. I els vàrem convidar allí amb la seva esposa. Així va sorgir la nostra amistat. També hi havia de soci el pare Agulló. Eren en total 3 socis però el tercer s'havia mort. Tenien llogat els terrenys on hi havia el restaurant i l'amo en comptes d'un lloguer volia participació en el negoci ..."

".. a partir d'aquesta relació és quan conec a Lluís Agulló. A cops quan anàvem a la Masia dinàvem junts els pares Agulló i la Remei i jo. I la seva mare sempre li deia a la Remei, el meu fill està acabant la carrera d'enginyer, a veure si li trobes feina. La Remei m'ho deia i jo li responia, deixa-ho estar, deixa-ho estar. Però tot va canviar quan vàrem tenir l'accident a Cardona que van morir 8 persones. Es va desinflar una roda d'una de les pales carregadores d'uns 11 metres cúbics. Mesuraven les rodes uns 2 metres i no se quantes tones pesaven, varis centenars. Va passar en un cul de sac i no es podia posar res a sota per aixecar-ho. A algú se li va acudir d'inflar la roda amb una ampolla d'oxigen, la que portava el cap de la màquina. Deien d'inflar la roda i posar en marxa la màquina i treure-la al passadís i allí ja podrien canviar la roda. Tot plegat es posen a inflar amb l'ampolla d'oxigen, amb la goma, aquesta es talla, no s'adonen, l'oxigen s'escapa i explota tot. Van morir tots cremats per dintre. Va haver -hi un soroll, mare meva!!. Indemnitzacions per aquí i per allà. Vàrem pagar UERT i nosaltres, a la família, vàrem pagar els enterraments. Això devia ser a principis dels 70 !!...."

En relació a aquest accident l'hemeroteca de la Vanguardia, mostra, malauradament, dos accidents greus en el lapse d'un any, que poden correspondre, un o l'altre, a l'esmentat pel nostre biografiat:

Propietat de Francesc Casas Duran

"... DOMINGO, 6 DE MAYO DE 1973 BARCELONA: FALLECE OTRO DE LOS MINEROS ACCIDENTADOS EN UNA MINA DE CARDONA Diego Requena Román, de 21 años, que se hallaba internado en la residencia sanitaria de la seguridad social «Francisco Franco», ha fallecido a consecuencia de las gravísimas quemaduras sufridas el pasado 10 de abril en el Interior de una mina en Cardona, donde trabajaba con otros compañeros. Otros dos, mineros, Ramón Sala y Francisco Ferrer, fallecieron días atrás a consecuencia del mismo accidente, según se informó en su día. En el mismo centro sanitario siguen internados otros dos compañeros de los anteriores, llamados José Flores González y Andrés Pérez Navarro, cuyo estado actual es estacionario ....

"... MARTES, 16 DE JULIO DE 1974. Cardona: SEPELIO DE LOS MINEROS FALLECIDOS EN ACCIDENTE. Ofició la misa exequial e! obispo de Solsona y asistió el gobernador civil en representación de ministros del Gobierno. El sepelio de los restos mortales de los cuatro mineros fallecidos a consecuencia del accidente de trabajo que se registró en las minas de la Unión de Explosivos Rio Tinto constituyó una sentida manifestación de duelo. Ofició la misa exequial, el obispo de Solsona, doctor Bascuñana, y el duelo oficial estuvo presidido por el gobernador civil, señor Martín Villa, en representación de los ministros de la Gobernación y secretarlo general del Movimiento, a quienes acompañaba el presidente de la Diputación, señor Samaranch; Jefe de la Comandancia de la Guardia Civil de Manresa, teniente coronel Mengua!; alcalde de Cardona y el procurador en Cortes señor Tarragona, entre otras personalidades. El templo estaba completamente lleno de compañeros de los Infortunados mineros y vecindario. Finalizada la misa los cadáveres fueron trasladados al cementerio, formándose una Impresionante comitiva ..."

Tot seguit Carmel Rodríguez ens explicà com incorporà a Lluís Agulló i per què deia que va ser professor de l'escola de facultatius de mines:

"... llavors a partir d'aquell accident ens van exigir un enginyer. Prèviament havíem tingut un facultatiu de mines. I vàrem pensar d'on trauríem un enginyer de mines. I jo vaig dir que en tots cas necessitàvem un enginyer mecànic, que havia d'estar ha d'estar per les màquines, que podria fer el manteniment de la maquinària. Un enginyer industrial seria el més apropiat. Llavors els vaig convèncer i va ser en aquell moment que li vaig dir a la meva esposa, digues-li al Lluís Agulló que em vingui a veure i llavors el vaig contractar ...

" ...temps després, un dia em ve i em diu. Els dies de cada dia no vindré ja que m'aniré a Manresa a l'escola de Facultatius de mines a fer classes. Donava classes i després d'uns anys em diu que no vindria ja que he agafat la plaça de professor auxiliar a la Universitat de Barcelona. I més endavant em va tornar a dir que marxava per a preparar les oposicions a la càtedra que va obtenir l'any 1992.Va ser llavors que el vaig anomenar director general de l'empresa... ".

Propietat de Francesc Casas Duran

La incorporació d'Agulló, que afirma Carmel, cap l'any 1973, l'any dels greus accidents a les mines, coincideix que Agulló en feia només 2 que havia tornat a Barcelona sense haver acabat la carrera. Per la qual no pots ser que Lluís Agulló fos l'enginyer que va contractar. Però d'altra banda l'afirmació de Carmel Rodríguez que poc temps després li digués que començava a donar classes als facultatius de mines, coincideix, més o menys, amb la data de l'apertura del Centre Sol i en aquest punt si que pot haver-hi un punt de concurrència en la mateixa persona junt amb una confusió entre els dos centres. Però tot plegat no deixa de ser una hipòtesi impossible de confirmar.

En la conversa sobre la relació amb la família Agulló i el restaurant *la Masia d'Esplugues*, va quedar clara la raó perquè havia esmentat, emfàticament, el pàrquing del restaurant. Es degué al cotxe que tenien:

".. era un Mercedes 500 SL, el llarg, que només n'hi havia 50 a tot Espanya, donat que era una mena de prototip ja que després van fer el 560 que va ser un fracàs. En aquell temps ens va costar 19 milions de pessetes, amb el 33% de l'impost de luxe, que pagàvem, i l'assegurança. Era l'any 1982.Encara ho recordo que la Remei el va comprar al Juncosa, que el tenia exposat a l'aparador a la Travessera de les Corts, cantonada Aribau (sic). Després va plegar. No recordo be quin cotxe tenia la Remei abans. Quan va anar-hi els hi va preguntar quan valia i li van respondre que molts diners, sense voler dir-li. Ella els hi va insistir que li diguessin quan valia. Sense l'assegurança i l'impost li van dir 11 o 12 milions. I tot seguit ella els hi diu que el vol comprar però que abans el vol provar. Li responen que de cap de les maneres que aquell cotxe no el poden deixar provar. I llavors ella treu el talonari i els hi fa un taló de 2 milions de paga i senyal i li dona al director del concessionari. L'home es va quedar glaçat, s'ho pensà un moment i digué que d'acord, que el provador de cotxes de l'empresa el duria fins a la Diagonal i allí, a l'autopista, ja li deixaria conduir. Però que per dins de Barcelona no. Em vaig posar darrera i vàrem anar fins a Vilafranca ...".

...tot just arribar a la Diagonal li va deixar el cotxe. Era tot automàtic. Posaves la marxa, petjaves el botó de la memòria i tirava endavant. Quan frenaves, tot arribant al peatge, s'aturava i quan treies el peu del freno es tornava a accelerar i tornava a la marxa que havies posat. El portava només ella. A mi no me'l va deixar portar mai.

Era un cotxe impressionant. Després li diré a la Karen, la meva cuidadora, que ella s'hi veu, que li enviï unes fotos que encara duc en el mòbil. Una del cotxe sol, un parell amb la Remei i una altra a l'Hostal de la Gavina quan dos dels treballadors li netejaven els vidres ***[FOTO 11****]. Era extraordinari. Els seients de davant s'abatien com un llit i els de darrere i el portaequipatge també. Anàvem amb ell a la Gavina o a la Masia a on podia aparcar amb certa seguretat. No el volia deixar al carrer. Davant del casa me'l van pintar posant a la porta "putos pijos". El vaig fer pintar de nou i m'ho van tornar a fer. El vaig vendre a un de Vilanova i la Geltrú quan ja tenia uns 30 i escaig anys. El vaig vendre amb matrícula històrica, que no paga res i pot anar per tot arreu. Em van pagar 12.000 euros. Estava com nou..."*

Propietat de Francesc Casas Duran

Tornant a les experiències professionals del matrimoni Rodríguez-Mas, ens allunyarem momentàniament de temes miners i inclourem una de les seves primeres fites empresarials relacionades amb la història social i econòmica de Catalunya com la construcció de les primeres autopistes de peatge:

"... El primer gran negoci que vàrem fer la meva esposa i jo va ser amb la construcció de l'autopista de Barcelona a Granollers..."

Aquesta tram s'inaugurà el 1969. Així que podem situar aquests fets en la meitat de la dècada dels 60:

"... La industria metal·lúrgica de la Remei feia el manteniment de grans màquines amb pales excavadores, dúmpers, etc. i per això i li van donar el de les màquines en les obres d'aquella autopista. La feia una empresa francesa. Crec que ADECO. Jo n'aprenia. No sabia res d'aquests temes. El ministre d'obres públiques era Federico Silva Muñoz (1923 - 1997) que va romandre en el seu càrrec (entre 1965 i 1970) fins poc després d'inaugurar-se l'obra ".

"... després s'acordà fer el tram entre Granollers i Maçanet de la Selva. Per a salvar aquell aqüeducte per damunt del riu Tordera calia una màquina especial que perforés al menys 200-300 metres de sorra. Perquè calia travessar-ho de cara per fer els fonaments en la roca. La màquina treia la roca, l'escopia fora mentre anava fent el forat i després s'injectava el ciment. Aquesta màquina es va encarregar a una fàbrica de Seattle. En total valia uns 120 milions de pessetes. Pesava moltes tones i va haver de venir des de Seattle en vaixell en peces, pel Pacífic i el canal de Panamà per a dur-la a un port belga i d'allí a Montmeló on es va muntà per a començar a treballar. Un cop ja muntada, coincideix amb el canvi de ministre d'Obres Públiques i entra Gonzalo Fernández de la Mora y Mora (1924-2002). I aquest per les pressions que rep dels ajuntaments i d'altres forces fàctiques suspèn el tram projectat de Granollers a Maçanet i posa en concurs el de Barcelona a Martorell. Llavors l'adjudicació no serà a Adeco si no a una altra empresa, crec que es deia Agisa, per la qual cosa l'adjudicatària primera es troba amb aquesta màquina comprada, feta una gran despesa, i que ja no podien treballar per a recuperar la inversió. Mentre, l'empresa adjudicatària nova també es troba necessitada d'una gran màquina per la zona d'a prop del riu Anoia. Pensen llavors de comprar aquella màquina als francesos però aquests es neguen a vendre-la pensant que sense ella la nova concessionària no se'n sortiria i ells podrien recuperar l'adjudicació. Però l'altra concessionària aconsegueix una màquina més petita però que els permet anar avançant de mica en mica. Llavors els francesos perden l'esperança de recuperar l'adjudicació i comencen a pensar què faran amb la seva gran màquina. Si portar-la a França, però ja li he comentat que pesava unes 140 tones, era un veritable monstre i no hi havia carreteres prou grans per ella. Si s'havia de tornar a desmuntar per dur-la en peces a França es trobava que a part de la despesa per fer-ho, França cobraria a més aranzels d'exportació. Tot això costaria un dineral així que van decidir vendre-la per ferralla, aconseguint una oferta màxima de 18 milions de pessetes. Li vaig comentar a la Remei, en parlem una mica, i ella diu que mirem, per aquest preu, de comprar-la nosaltres.

Propietat de Francesc Casas Duran

La Remei es vengué la finca que tenia a Pedralbes -allí on ens varen conèixer- i també va demanar diners a la seva mare. Va aconseguir aplegar 4 milions de pessetes. Llavors va anar a la Caixa, a la mateixa oficina que encara hi ha a Travessera, i va convèncer al director de la Caixa, un tal Fernàndez, que li va concedir un crèdit per allò que li faltava. I la comprem per divuit milions. Ja tenim la màquina i quan s'assabenten que l'hem comprat l'empresa amb la nova adjudicació m'ofereix recomprar-la per 25 milions. A mi em va semblar un gran negoci. Guanyava fàcilment 7 milions de pessetes. Estava tot content i vaig a la meva esposa dient-li que ja havia trobat a un per a vendre-li i explicant-li que guanyaríem allò. Ella em va dir que no, que no em precipités i que preguntéssim quan valia realment tota muntada i posada al lloc. Eren uns 142 milions posada a lloc i sense muntar. Així que la Remei diu que demanaríem aquest preu. Quan li vaig dir al de la concessionària es va enfadar -estás loco, pero si habíamos quedado que 25 millones-. Jo li vaig dir que parles amb la Remei. Ella li va dir que 142 milions i que era barata perquè no li cobrava els ports, el pas pel Canal de Panamà, etc. Va tornar a venir a mi- tu mujer está loca, tu mujer está loca. A esto no hay derecho!. Jo li vaig dir que res, que s'entenguessin amb ella que era la que tenia la darrera paraula ja que ella l'havia comprat. Van acabar pagant els 142 milions de pessetes ...".

Remei Mas era una dona molt enèrgica i amb visió pels negocis. Carmel, en una ocasió m'havia explicat que havia estat consellera de la Caixa de Barcelona:

"*... ho va ser perquè la van anomenar, per eleccions. Primer va sortir com a comissària i després consellera. Teníem diners allí, a la sucursal del carrer Carlos III cantonada Remei, que ara no se que hi ha. No va ser l'oficina que li havia donat l'emprèstit anteriorment, tot i que en Fernàndez de l'oficina de La Caixa hi havia treballat anteriorment. Hi teníem diners. Aleshores remenàvem molts diners. En teníem a la Caixa, a la Caixa de Barcelona, al Bilbao, al Zaragozano, etc. Teníem diners per tot arreu. I a la Caixa de Barcelona en teníem bastants. I van fer eleccions: primers els empleats per comissària i aquests també votaven a un empresari per sortir conseller. I la van votar. Ella en un principi no volia anar-hi. I li van insistir que ho fes, que no fos "tonta", que allò era una bona cosa. I bé, ho va ser. Era molt enemiga de la concessió de crèdits i de totes les propostes avaluades per una comissió prèvia que ja els havia avaluat i aprovat ella n'anul·lava sempre, al menys, la meitat. Era l'únic que feia. Mirava i n'acabava treien la meitat...."*

Arribats a aquest punt cal fer un punt i apart i aturar-nos en la història d'"UERT", tant per contrast històric i de la persona de Carmel Rodríguez, com per a preparar el desenvolupament d'altres històries que va viure i protagonitzà.

Propietat de Francesc Casas Duran

6. UERT i ERCROS. La demanda d'hisenda i l'intent d'extorsió

Unión Explosivos Riotinto (UERT) va ser una empresa creada el 1969 en fusionar-se la *Compañía Española de Minas de Río Tinto* i l'empresa química *Unión Española de Explosivos*. Treballà en camps com la petroquímica, els fertilitzants, les refineries de petroli, els explosius, la química inorgànica, la mineria del coure, la recuperació de pirites, etc. La seva activitat expansiva la dugué a adquirir empreses de capital estranger (la refineria de la Gulf Oil Corporation a Huelva), a crear empreses mixtes de productes químics (com IQA amb Hoechst i Shell, Ertisa amb ICI, Tarragona Química amb Hoechst, etc.) o a adquirir empreses editorials (Labor, Guadarrama), alimentàries (Alimentos Unión), farmacèutiques (Cepa, Federico Bonet), urbanitzacions (Ciudad 2000), etc. A Catalunya va arribar a ser propietària del complex miner de Cardona, Súria, Sallent i Balsareny. Va ser la primera empresa química espanyola pel volum de vendes (1986), però es va veure afectada per la crisi del sector químic i el 1988 passà a l'òrbita del grup KIO a través de les societats Cros i Torras Hostench. El 1989 UERT i Cros es fusionaren en el *holding* Ercros SA. L'empresa intentà superar les pèrdues amb la venda d'alguns dels seus principals actius (la petroliera Ertoil), però el 1992 presentà suspensió de pagaments. I el 1994 fou adquirida pel grup holandès Pallas.

És interessant recollir el testimoni de Carmel Rodríguez, la seva relació amb UERT, avançada anteriorment, fragmentada, en diverses converses:

"*… el meu treball amb UERT em va fer establir, com ja li he dit, una gran amistat amb el seu president Calvo Sotelo. En tinc molt bon record d'ell. Més endavant hi hagué de director en Juan Miró Chavarría, que per una paràlisi infantil anava en cadira de rodes. Estava molt obès. Després va venir en Jose Maria Escondrillas, socialista. També vàrem ser bons amics amb ell. Es va oposar bastant a la venta al príncep saudí que va comprar la Cros i aquesta va comprar el 20% d'UERT, fent-se ERCROS. L'Escondrillas va resistir tot el que va poder en cedir la direcció. Va haver-hi un plet que va perdre. Per cert el príncep àrab va acabar malament ja que es va quedar amb diners i es va haver d'amagar si no els seus l'haguessin matat...*" .

En relació a Miró Chavarría hem trobat que era una persona amb formació universitària en Química i que havia escrit més d'un llibre de referència en aquest camp. Per Juan Sánchez y Sánchez-Tembleque, sabem que Miró Chavarría si que anava ocasionalment en cadira de rodes, no per paràlisi infantil si no per l'amputació d'ambdues cames en un accident de tren. Caminava amb dues pròtesis, ajudant-se d'una crossa o bastó, com es veu en algunes fotos d'UNIRAMA.

De nou gràcies a la generositat d'Andreu Galera hem pogut datar l'arribada de Miró a conseller director general, que era com anomenaven el màxim càrrec directiu d'ERT (llavors encara no UERT):

"... la comisión del Consejo de ERT, en su reunión del día 16 de diciembre de 1975, después de tomar conocimiento y congratularse de la designación del consejero-delegado, don Leopoldo Calvo-Sotelo Bustelo, como ministro de Comercio en el Gobierno de su Majestad, estudió la situación que la inexcusable renuncia de aquel planteaba en la composición del primer nivel ejecutivo de la empresa. Tenidos en cuenta los criterios expresados en la comisión, esta acordó por unanimidad proponer en la próxima reunión del Consejo de administración de la Sociedad a don Juan Miró Chavarría para ocupar una vacante de consejero en el mismo, con subsiguiente adscripción a la Comisión del Consejo...".

I en un altre revista es fa esment a l'esperit de Miró Chavarría (1927-2001) per haver seguit la seva carrera professional malgrat haver sofert, l'any 1953, l'accident de tren amb l'amputació de les cames. En la majoria de les fotos se'l veu amb una crossa i, mirant amb atenció, sembla endevinar-se, per la rigidesa de les extremitats inferiors, les dues pròtesis. Nascut el 1927 a Villafranca de los Barros (Badajoz), es doctorà en enginyeria industrial. L'any 1964 assolí la càtedra de *Tecnología Química General de la Escuela Técnica superior de Ingenieros Industriales de Madrid*. L'any 57 va ser ajudant de pràctiques i més endavant encarregat del curs. L'any 1975, va ser escollit vocal de la *Escuela en el Instituto de Aplicaciones Industriales*. El 1953 entra a la Unión Española de Explosivos SA, a Galdácano, i 2 anys després arriba a la central, a Madrid. Fins que el 1973 arriba a director general adjunt al Conseller General de UERT SA.

I en relació a Escondrillas, la premsa, publicava una informació concordant amb el testimoni del nostre biografiat:

"... *José María Escondrillas presentó ayer su dimisión como, presidente de Explosivos Río Tinto en la junta general extraordinaria de accionistas de esta sociedad celebrada en un cine madrileño. De esta forma se pone fin a casi un año de enfrentamientos entre la dirección del grupo empresarial y su principal accionista, la papelera catalana Torras-Hostench, en la que se apoyan fundamentalmente las inversiones del grupo gubernamental kuwaití KIO..."*

Gràcies a haver localitzat per internet el correu electrònic d'una de les filles de Miró Chavarría poguérem parlar amb Enrique Palomino deixeble i amic de l'anterior. Tot i que la seva carrera es desenvolupà en gran part a UERT, allunyada del tema de mines, ens proporcionà els telèfons tant d' Escondrillas com d'Ubaldo Usunàriz, important en la direcció financera tant d'UERT com d'ERCROS. En el 1999 consta en una notícia com el seu Vicepresident. Però anem per parts, recollint el currículum de Palomino:

"... Mis cargos en ERT fueron: En la fábrica de Amoniaco-Urea de Huelva: Jefe de Producción de 1972-1977 Director adjunto de 1977-1982; En las Oficinas centrales: Director Técnico de ERT Fitosanitarios de 1982-1985; Director General Adjunto 1985-1986; Director General 1986-1988; Director General de ERCROS Fitoquímica de 1989-1990. En febrero de 1990 dejé ERCROS para integrarme en el grupo FIERRO donde fui

Director General de Minería de Santa Marta y Presidente de Magnesitas de Rubian. Posteriormente, desde 1994, fui Director General de la multinacional de explosivos ORICA hasta 2006 y en ese año me integré en FERTIBERIA, del grupo VILLAR MIR, siendo Director General de El BAHIA FERTILIZER en ARGELIA. En 2012 marché a Perú donde fui Director General para Proyectos de Fertilizantes en Latinoamérica hasta 2017 que fue cuando me jubilé...".

Cap dels tres havia sentit parlar mai del matrimoni ni d'IMPSA. Escondrillas, va esmentar que quan arribà a la direcció d'UERT es troba moltíssimes pèrdues i intentà sanejar-la, però que no ho aconseguí al perdre la pugna amb de la Rosa. Al començar a explicar-li el problema que tingué Carmel per culpa d'ERCROS i de la Rosa, va afirmar que aquell era una persona capaç de fer qualsevol cosa amb la comptabilitat.

En allò que fa a la fundació ERCROS, ens aturarem en la seva història segons Alfons Duran Pich en un article del 2013, ja que, com veurem més endavant, va perjudicar al nostre biografiat. L'autor és llicenciat en Sociologia per Deusto, llicenciat en Psicologia per la UB, Máster en Societat de la Informació i el Coneixement per la Universitat Oberta de Catalunya, Diplomat en Administració d'Empreses per la Stanford Business School, i Graduat en Periodisme per l'Escola Oficial de Periodisme de Madrid.

" *... ERCROS es una empresa catalana, creada en 1989 y fruto de la fusión de dos de las más importantes químicas privadas del Estado: UERT y Cros. Posteriormente adquirió el grupo Aragonesas y Derivados Forestales. Se convirtió en la primera empresa química española no petroquímica. La creación de ERCROS suscitó polémica en su día, por el perfil de sus principales actores. El motor inicial del proyecto fue Javier de la Rosa (según Pujol un "empresario ejemplar"). De la Rosa, responsable del grupo Torras-Kio en España, se hizo con el control de UERT y la fusionó con Cros, que ya tenía en su cartera. En la nueva sociedad estaba también José Piqué (1955-2023), que había pasado de PNN en la facultad de Económicas de la Universidad de Barcelona a un alto cargo político con el conseller Maciá Alavedra (1934-2018), y a director de Estrategia Corporativa de Ercros. En julio del 92, y ya como consejero delegado, Piqué presentó "suspensión de pagos" (con una deuda de 215.000 millones de pesetas) a través del letrado Pedro Ferreras (1954-2021). Piqué siguió en el puesto, como presidente, hasta 1996, en que José María Aznar lo nombró ministro de Industria en el primer gobierno del PP, ministerio al que se incorporó Pedro Ferreras como presidente de la Sociedad Estatal de Participaciones Industriales (SEPI), encargada de privatizar empresas públicas. En Ercros le sustituyó Pedro Zabalza, como presidente y consejero delegado, que había ocupado importantes cargos públicos en los gobiernos de Felipe González entre 1984 y 2005, entre los que destacaban la secretaría de Estado de Hacienda y la dirección del gabinete de la Presidencia del Gobierno. Los vínculos entre el poder público y el poder privado han sido una constante en la historia de ERCROS. Una buena prueba de estos vínculos es qué, desde la suspensión de pagos, los sucesivos gobiernos del PSOE subvencionaron a ERCROS con importes próximos a los 28.000 millones de pesetas y que el ejecutivo del PP, en sintonía con lo anterior,*

condonó un crédito de 8.500 millones de pesetas, concedido por el ICO (1998). También el Institut Català de Finances de la Generalitat le prestó en el 2009, 15 millones de euros.

ERCROS no sólo ha sido mal gestionada (por mucho "Plan de Mejora de Eficiencia" que presenten), no sólo no ha sabido utilizar debidamente los recursos económicos que la sociedad (a través de los gobiernos "amigos") ha puesto a su disposición (recursos que proceden de los impuestos de los ciudadanos), sino que además es la causante del mayor impacto medioambiental producido en el Estado en los últimos cincuenta años. Se calcula que el Ebro, a su paso por Flix, tiene depositados en su lecho 700.000 metros cúbicos de residuos contaminantes, que van desde los radionucleidos a los metales pesados y a los compuestos organoclorados. En su momento, el señor Zabalza manifestó que lo mejor era no remover los residuos (esta gente acostumbra a ocultar sus vergüenzas bajo la alfombra), alegando que podrían ser peligrosos para la población. Luego la comisión de seguimiento dictaminó lo contrario y se propuso un plan para extraerlos, cuyo coste (165 millones de euros) contaría con la ayuda de la Unión Europea en un 70% del total. Todo esto sucedió en el 2006 y hasta el 2013 no se inició el lento proceso de extracción, en parte por desidia de la propia Administración Pública …".

És important haver situat en el seu context ERCROS així com la valoració empresarial esmentada sobre de la Rosa i Piqué per assenyalar com això esquitxà a l'empresa de Carmel Rodríguez. Aquest va ser el testimoni, al voltant en dues trobades diferents, del seu "patiment" amb ERCROS:

" ... *de la Rosa era expert en entrar en els comptes de les empreses sota el seu càrrec i manipular els estats de comptes i fer que una empresa amb deutes i pèrdues, de cop, n'estigués lliure. I per a fer-ho fàcil li simplificaré explicant que "passaven" els deutes i les pèrdues a una altra empresa. Així podien vendre les empreses sanejades, artificialment, en més bones condicions i preu. Però a mi em van enganxar al mig i em van perjudicar greument. De cop i volta sense tenir-hi relació em vaig veure relacionat amb la fàbrica Guturribay d'UERT a Galdakano (Vizcaya). La xifra que em reclamava hisenda era important. Jo havia treballat amb totes les empreses mineres de Catalunya de UERT Cardona, Balsareny, Sallent i Súria. Però mai amb cap més empresa d'ells. Innocent de mi, em vaig adreçar al president d'ERCROS per a demanar-li que em fes un certificat, ja que tenia els moviments comptables a ma, que la meva empresa mai havia treballat amb l'esmentada filial basca i per la qual cosa el deute era un error. Vaig demanar-li visita. L'espera es va fer llarga, varies hores, i quan em va rebre, malhumorat, després d'escoltar-me pocs minuts em respongué amb mala educació: "... i només has de pagar això. Per aquesta quantitat ridícula em molestes?. Paga, home, paga i no m'emprenyis més...".*

En una segona entrevista, a mitjans de juliol del 2021 , va aprofundir una mica més en el relat:

".. Jo facturava les coses a UERT. Es feia una factura, s'enviava a Madrid per quadruplicat i des de Madrid et tornaven un taló certificat nominal amb la data de venciment i la quantitat. Així et pagaven. Quan van entrar de la Rosa i Piqué ho van canviar. S'havia d'enviar a cada centre la seva factura. No es centralitzava tot a Madrid. Llavors el de la Rosa va començar a vendre empreses. Primer ho va fer amb Cardona. És un exemple, ara no estic segur quina va ser la primera que es va vendre. I quan ho fa se la ven a una companyia d'ell mateix. I se la ven lliure de totes les deutes i tota la facturació dels 5 anys anteriors que es passa a una altra empresa que fabricava la goma 2 a Galdakano. Després es ven Balsareny i Sallent i novament la facturació dels darreres anys d'aquestes empreses es passen per exemple a la de Cartutxeria de caça d'UERT a Sevilla. I el mateix amb Súria. Per això arriba hisenda i em reclama tots els diners que havia cobrat i declarat dels llocs on treballava però d'empreses diferents amb les que jo no mai havia treballat . A aquesta conclusió van arribar els meus advocats a l'analitzar-ho. Em reclamaven el que jo havia cobrat per empreses meves, amb les que treballava, i ja havia declarat i a més el que fictíciament m'havien creat des de la direcció d'ERCROS dient que m'havien pagat d'empreses on mai havia tingut res a veure. Constava que ho havia cobrat i no ho havia declarat. Jo ho explicava a hisenda però ells em responien que els comptes estaven molts clars i que jo havia cobrat uns diners que no havia declarat. Que havia cobrat de Galdakano i Sevilla durant 5 anys i no ho havia declarat. La discussió durà uns 5 anys i acabà que havíem de pagar 1980 milions de pessetes...".

En aquest punt és important transcriure el text del correu rebut de Ubaldo Usunàriz en resposta a aquests fragments, traduïts al castellà, que li vaig enviar. Les seves puntualitzacions sobre Ercros i de la Rosa, una mica generals, sorprenen per la seva ponderació:

"... *Deseo contestar a sus correos de estos últimos días. Debo confesar que los años hacen que mi memoria sea, hoy en día, bastante peor de lo que lo era hace ya años. Por tanto, prefiero exponer esta situación de entrada antes que inventarme situaciones no bien recordadas.*

No recuerdo a la firma "Industrias Mas Piquet", como tampoco a sus dueños Sres. Carmelo Rodríguez y Remedios Mas Piquet. Usted me dice que eran proveedores de las fábricas o minas de Sallent de Llobregat. No tengo ninguna base ni para confirmarlo ni para negarlo.

En cuanto a la forma en que facturaban los proveedores -en este caso IMP- me parece normal que presentasen sus facturas por triplicado o cuadruplicado, en las oficinas del centro de trabajo donde habían prestado sus servicios. Una copia iría a tesorería para realizar la previsión del pago en la fecha prevista; otra copia iría a la unidad técnica que realizó la compra para que diese su conformidad o reparos; otra copia iría al almacén para acompañar al material adquirido, y otra a los servicios de contabilidad. Los sistemas de reproducción hace unas décadas no eran tan eficientes como los actuales, ni los sistemas de información

entre servicios: no había PC´s, ni móviles, y la información se basaba exclusivamente en papel. El uso de varias copias agilizaba su tramitación.

En cuanto a la forma de pago mediante letras de cambio (simplemente, letras) es un sistema legal ampliamente extendido. Puede ver su funcionamiento en Wikipedia en "Letras de cambio". Este sistema permite al proveedor cobrar su servicio con anterioridad a la fecha de vencimiento del pago, con un descuento que realizaba el Banco donde "descontaba" la letra. En cuanto a las cuestiones que usted me expone en relación con el Banco Zaragozano, las desconozco.

[Un inciso curioso: en la gran película "Plácido", de García Berlanga, Cassen (Casto Sendra) en su papel de Plácido, pasa por multitud de problemas para poder pagar en fecha una letra referente a la compra de su motocarro recientemente adquirido].

En cuanto a las ventas de negocios, fábricas o minas de S. A. Cros o de Ercros, S. A., que usted me dice por boca del señor Carmelo, que fueron realizadas por el Sr. Javier de la Rosa, le indico que este señor no realizó nunca su venta de manera personal, pues esta se llevaba a cabo por acuerdo del Consejo de Administración de S. A. Cros en 1987 y 1988, y de Ercros, S. A. en 1989-1991, que es el periodo en que dicho señor fue miembro del citado Consejo de Administración.

Con el deseo da haber contestado a sus cuestiones, le saludo atentamente…"

Tot seguit d'haver intercalat el testimoni de persones protagonistes en l'evolució d'UERT i d'ERCROS continuarem amb el testimoni enregistrat de Carmel Rodríguez*:*

...donat que jo no podia demostrar res del que deia no me'n podia sortir. Un inspector honrat em va arribar a dir que em creia en tot el que li deia i que li mostrava i que fins hi tot li quadrava amb els nostres números de la facturació. Que ho veia clar, que creia en la meva paraula. Però que no li podia dir això al seu ordinador, on hi havia puntejat el deute. Ell va ser el que em va suggerir que li portés un paper signat d'ERCROS que tot això ja ho havia cobrat de les empreses amb les que treballava i que de les altres no havia rebut res i aquest va ser el paper que Piqué no em va voler signar. La seva estreta relació amb de la Rosa i el seu advocat Folchi eren conegudes ...".

I parlant de Folchi , el nostre biografiat també ens va donar més detalls de la trama corrupte dels funcionaris d'hisenda on també va estar implicat l'esmentat Folchi (1947), que va esquitxar José Borell (1947), i coneguts funcionaris d'hisenda i que li va costar la presó a Nuñez (1931-2018) i al seu fill:

"... j*o me'n vaig lliurar de la presó gràcies a la Remei. Volien un total de 1300 milions de pessetes, en comptes dels 1980 "oficials", i malgrat pagar-ho em quedava en fals. M'estalviava prop de 700 milions però em*

quedava fent quelcom delictiu, participant en una estafa. El tracte era que si els hi pagava a cadascun 100 milions de pessetes i signava el seu certificat oficial d'una multa pel deute de 800 milions ells feien desaparèixer l'import dels 1980 milions. Eren molts diners però, recomanat per la Remei, vaig dir que no, i em vaig vendre totes les accions del Banc Zaragozano, on jo era vicepresident, i vaig pagar. Encara recordo on ens vàrem reunir amb aquells individus: a un reservat del restaurant Peixerot a la cantonada dels carrers Numància amb la Plaça dels Països Catalans.

En Nuñez, penso que va ser "tonto" i es va deixar ensarronar. I va mig regalar un pis a cadascun dels funcionaris corruptes. I això, li va valdre, a més de la vergonya, l'empresonament d'ell i del seu fill.

Recordo perfectament les paraules de la Remei als funcionaris corruptes:

"…es decir les doy quinientos millones y he de pagar 800 a hacienda, en total 1300 millones -ells li respongueren- pero se ahorra casi 700 millones, señora !!. Que vale la pena ahorrase 700 millones !!. Ella va dir-lis -sí, me ahorro 700 pero me quedo en falso. Porque ustedes me hacen un papel falso. Por lo tanto, no!. Vámonos Carmelo- i em va agafar per una mà i se m'enduia mentre els altres m'estiraven per l'altre- ven aquí no haga caso a su señora que te vas a ahorrar 700 millones. ¿Tú sabes que es ahorrarte 700 millones?. Si- va respondre ella- i también sé que es pagar 1300 millones y estar en falso…".

… a part d'en Nuñez això li van fer a vàries persones. Ara no recordo cap nom més ...

En una de les darreres converses va afegir algunes noves dades sobre l'inspector d'hisenda honrat:

"… d*e tots els inspectors que vaig tenir, aquest era l'únic honrat que no em va demanar res. Era el darrer inspector perquè, Mare de Deu, que en vaig canviar d'inspectors !!. Perquè al principi vaig tenir els de duanes que havien retirat d'allí i els havien posat a hisenda …*

… en vaig tenir 3 ó 4. Aquest darrer, que em portava bé, em va dir- a aquests no els hi donis res perquè això és extorsió. Perquè si a vostè hisenda li reclama aquests diners, per menys veurà que és una cosa rara, eh!!. O em porta els diners o un certificat dels llocs on vostè ha treballat amb UERT …

… només li havia de dur allò que havia fet amb la mineria a Catalunya i amb el tema dels medicaments a Flix. Per Flix vaig fer poc. No vàrem lligar. M'ho van voler endossar però no era el nostre. Ells gastaven potasses i en cercaven perquè no en tenien prou pels medicaments. Sulfat de potassa crec que volien …

… aquest inspector el dia 13 de desembre em diu, o abans de final d'any em porta aquests diners o el certificat que li he dit o si no ho passo al fiscal ja que jo em jubilo al Gener ...".

Esmentar que en una de les converses Carmel va relacionar al jutge Lluís Pascual Estevill i a l'advocat Joan Piqué Vidal amb la trama d'hisenda. Que recordava el que li havia dit el funcionari d'hisenda el dia de Santa Llúcia. Que es jubilava i volia deixar enllestit el cas o passar-lo al fiscal i al jutge que, segons Carmel Rodríguez, era Pascual Estevill.

El 28/07/2011, es publicava en un diari de Barcelona el veredicte de culpabilitat que recaigué sobre aquesta trama corrupte d'hisenda. I hi ha divergència entre el relat de Carmel i la informació periodística. En aquesta sembla que eren els empresaris qui subornaven els funcionaris, mentre el nostre biografiat parlava d'una trama d'extorsió organitzada en la qual els funcionaris anaven a cercar a les possibles víctimes. Aquesta divergència no pot ser casual. Consultat un dels darrers grans periodistes, Gregorio Morán (1947), em previngué que en l'assumpte hi havia un reguitzell de consideracions i d'interessos de distint tipus:

"… Amigo Francesc, es lo que tienen las "memorias" de los ancianos, que ni ellos mismos logran separar lo que hablaron de lo que hicieron. Me quedo con algunas cosas incontrovertibles. Las deleznables biografías de Javier de la Rosa y Pascual Estevill, están confirmadas. Respecto al papel de los dos jefes de la Hacienda en Cataluña es más confuso, porque entre lo cierto (manipularon delictivamente las declaraciones en provecho propio) y las acusaciones políticas (fue utilizado por "El País" para cerrarle el camino a Josep Borrell, que les había puesto y de quienes había sido íntimo) hay un trecho.

Debes de hacerte consciente de que las personas por las que te interesas, o están muertas o están en estado comatoso. Ni en su sano juicio se prestarían a cualquier confirmación; ni siquiera del carnet de identidad. Te recomiendo hacer del texto una autobiografía legible y dejar de preocuparte en verificar lo que puede ser verdad y lo que está imaginado. La memoria personal lo rehace todo, sin necesidad de apelar a Freud...".

La informació periodística ja esmentada, sobre aquest suborn/extorsió, és llarga i repetitiva, però complementària:

"... Los inspectores de Hacienda condenados hoy por la Audiencia de Barcelona mantenían un "pacto de silencio" cobrando dádivas millonarias de empresarios a los que beneficiaban y que se han valorado en 5 millones de euros. El exjefe de la Inspección de Hacienda en Catalunya, Josep María Huguet, y los exinspectores a su cargo Manuel Abella, Roger Bergua, Álvaro Pernas, Juan José Lucas, y la esposa de éste, Mayra Mas, condenados hoy en el "caso Hacienda", obtuvieron dádivas de diferente cuantía.

Según la sentencia, el total de los ingresos efectuados por el abogado y asesor del grupo Torras, Juan José Folchi, a una cuenta que Huguet tenía en el banco Paribas de Ginebra ascendió a 1,5 millones de euros y 800.000 dólares, que el tribunal ha ordenado decomisarle. La sentencia también cuantifica en 114.062.167 pesetas los pagos que recibió Abella y en 88,5 millones de pesetas las que cobró Bergua ….

El tribunal también ordena el comiso de 300.000 euros cobrados por Álvaro Pernas y calcula el beneficio del exinspector Juan José Lucas y por su esposa Mayra Mas, subinspectora de Hacienda en excedencia y gerente de la entidad LML, en 1,5 millones de euros. La sentencia relata cómo "en reiteradas ocasiones se mostraron propicios a los intereses de determinados contribuyentes de elevado perfil económico, alentados por los beneficios patrimoniales que les ofrecieron ...".

El tribunal considera probado que los inspectores de Hacienda "torcieron deliberadamente sus funciones públicas para beneficiar la posición tributaria de aquellos en detrimento de la Hacienda Pública".

"Ayudándose unos a otros, el inspector Juan José Lucas era quien asesoraba a los diferentes empresarios, "y por ello percibía de todos ellos importantes cantidades de dinero a través de una empresa creada ex profeso para ello y que detentaba su entonces esposa, Mayra Mas". La sentencia considera probado que "se generó un clima o pacto de no injerencia y conveniente silencio respecto de sus respectivas actividades que se derivaba de su simultánea y coetánea participación en las respectivas actuaciones ilícitas". "A ese pacto de silencio concurría además otra conjunción de intereses por su participación en actividades inversoras comunes a través de sociedades instrumentales en las que colocaban, sin declararlas fiscalmente, los beneficios reportados".

I seguint amb les informacions periodístiques, transcriurem també la referida a Josep Lluís Nuñez, esmentat també per Carmel Rodríguez:

"… la Audiencia de Barcelona ha condenado a 6 años de cárcel al ex presidente del FC Barcelona y constructor José Luis Núñez Clemente y a otros seis a su hijo, y a 13 años al ex jefe de la Inspección de Hacienda en Catalunya Josep Maria Huguet, y ha absuelto al financiero Javier de la Rosa por el caso Hacienda. Tras un año para redactar la sentencia, la Audiencia ha condenado finalmente a catorce de los dieciséis acusados y únicamente ha absuelto de todos los cargos al financiero Javier de la Rosa y a su asesor financiero Jorge Oller…"

… les condena a cuatro años cada uno por un delito continuado de cohecho activo, en concepto de autor, y otros dos años de cárcel por un delito continuado de falsedad en documento oficial cometido por funcionario público, como inductor. El fallo impone a Núñez padre e hijo al pago, cada uno, de una multa de dos millones de euros por cohecho, y de 36.000 euros de multa por el de falsedad documental.

La Sección Novena de la Audiencia ha impuesto la pena más dura al ex jefe de la Inspección de Hacienda en Catalunya, Josep Maria Huguet, que ha sido condenado a 13 años de cárcel y una multa de seis millones de euros. Le impone seis años como autor de un delito continuado de cohecho pasivo, cinco años como cooperador necesario de un delito continuado de falsedad en documento oficial y dos años como autor de un delito de infidelidad en la custodia de documentos. El fallo también condena a Huguet a diez años de

inhabilitación para el ejercicio de empleo o cargo público por un delito continuado de prevaricación y a veinte meses de inhabilitación por omisión del deber de perseguir determinados delitos. Por su parte, el ex inspector Manuel Abella, el único funcionario de Hacienda que llevaba a cabo inspecciones en las sociedades de Núñez y Navarro, ha sido condenado a 11 años de cárcel por cohecho pasivo y falsedad documental, por los que deberá pagar una multa de dos millones de euros. También han sido condenados el ex inspector regional adjunto de Hacienda Roger Bergua, una pena de nueve años de cárcel por delitos de cohecho y falsedad en documento oficial, por los que deberá pagar una multa de 1,5 millones de euros, y el ex inspector Álvaro Pernas, sentenciado a doce años por los delitos de cohecho, falsedad e insolvencia punible.

Por su parte, el abogado Juan José Folchi ha sido condenado a siete años de cárcel y a una multa de seis millones de euros por cohecho y falsedad documental. También se ha sentenciado a seis años de cárcel al ex responsable del departamento de gestión de impuestos de Núñez y Navarro, Salvador Sánchez Guiu, que deberá pagar dos millones de euros de multa cohecho y falsedad documental. Asimismo, el que fue candidato de Alianza Popular, Eduardo Bueno, y el ex directivo de Ibusa Francisco Colomar han sido condenados a dos años de cárcel cada uno por falsedad documental. El resto de condenas recayeron en Juan Antonio Sánchez -dos años- y multas para Juan José Lucas, Mayra Mas e Isabel Ardilla.

La trama se comenzó a investigar cuando se desglosaron las diligencias del caso Torras abriendo una nueva causa contra de la Rosa, empresarios como los Núñez y los ex altos cargos de Hacienda en Catalunya Josep Maria Huguet y Ernesto Aguiar, que fue exculpado durante la instrucción. El caso Hacienda, culminado en el juicio más largo y complejo celebrado nunca en la Audiencia de Barcelona y que ha necesitado un año para redactar la sentencia, ha sentado en el banquillo a catorce acusados, entre empresarios, inspectores de Hacienda y asesores fiscales, en una trama en plena época del "pelotazo" que en 1999 forzó la renuncia de José Borrell como candidato del PSOE a la presidencia del Gobierno por su amistad con Huguet…".

En aquesta informació, que no esmentava la paraula extorsió, referida per Carmel Rodríguez, crida l'atenció que es declarés innocent a de la Rosa quan es condemnava al seu advocat. Una interpretació seria que de la Rosa fos l'home de palla d'alguna personalitat intocable del règim. En aquest sentit trobar a aquesta persona no és gaire difícil si furguem una mica en la historia continuada entre la justícia i de la Rosa al voltant, per exemple, del cas Torras-Kio, amb una música del "ball financer" que sona amb la mateixa melodia, idèntica, que el relat de les alteracions comptables a ERCROS relatades per Carmel Rodríguez. Seguint amb el contrast documental per acarar-la amb el relat de Carmel, transcrivim la següent informació trobada sobre de la Rosa a aquesta adreça d'internet: www.teinteresa.es (18 Octubre 2013):

"… el Caso KIO, o el escándalo de Javier de la Rosa, supuso uno de los procesos judiciales a una trama empresarial más sonados de la historia de España en la década de los 90, y que terminó con la suspensión de pagos más alta hasta la fecha: algo menos de 1.500 millones de actuales euros. El caso Torras en la Audiencia Nacional, se divide en cuatro procesos o piezas judiciales diferentes WardBase, Icsa-Impacsa, Pincinco-Oakthorn-Prima Inmobiliaria y Quail-ACIE. El escándalo KIO comenzó a investigarse el 8 de enero de 1993, por una querella en el juzgado de instrucción número 3 de Madrid, presentada por el Grupo Torras contra el expresidente Javier de la Rosa, su ex consejero delegado Jorge Núñez; los ex consejeros Narciso de Mir, Miguel Soler y Juan José Folchi y el ex presidente y ex vicepresidente del consejo Sheik Fahad y Fouad Khaled Jaffar, ambos kuwaitíes.

Torras consideró que los ex gestores actuaron de forma fraudulenta, provocaron la descapitalización y posterior suspensión de pagos del grupo e incurrieron en delitos de falsedad en documento público y mercantil, estafa, maquinación para alterar el precio de las cosas y delitos fiscales.

El primer instructor fue el juez de delitos monetarios Miguel Moreiras, que rechazó la querella cuatro veces y la admitió finalmente en febrero de 1994 obligado por la Sala de lo Penal de la Audiencia, tras un recurso de Torras. Moreiras fue sustituido por Teresa Palacios el 31 de diciembre de 1996, al ser sancionado por el CGPJ por revelación de secretos sumariales. En noviembre de 1999 la juez Palacios, junto al fiscal anticorrupción Salvador Viada, concluyó la instrucción de las piezas separadas.

Wardbase. Pago de 1.900 millones de pesetas (11 millones de euros), en 1992, con factura falsa, al financiero Manuel Prado y Colón de Carvajal (1931-2009), a través de sociedad pantalla. Cuatro de los siete acusados se beneficiaron del sobreseimiento de las causas por la prescripción de los delitos, mientras que de la Rosa, Prado y Colón de Carvajal y Jorge Núñez continuaron en el banquillo. Javier de la Rosa fue condenado por la Audiencia Nacional a cinco años y medio de prisión por apropiación indebida y falsedad documental, aunque el tribunal le descontó periodos de prisión preventiva por otros asuntos.

Icsa-Impacsa. Relativa a 3 ventas sucesivas de las papeleras Icsa e Impacsa, en 1988, con pérdidas de 7.000 y 15.000 millones de pesetas. Operaciones no declaradas en España y los beneficios no volvieron a Torras. Las papeleras, cuyo valor pasó en 20 meses de 4.000 a 12.000 millones de pesetas, fueron adquiridas por la sociedad irlandesa Jefferson Smurfit. La operación se llevó a cabo mediante sociedades instrumentales en Holanda y Gibraltar, y los 8.000 millones de plusvalías podrían haber ido a Suiza. El 15 de marzo de 2004 la Audiencia condenó a de la Rosa a tres años de prisión por esta pieza.

Pincinco-Oakthorn-Prima Inmobiliaria. Compuesta por la operación Pincinco (presunta apropiación de 300 millones de dólares en la Guerra del Golfo), Oakthorn (por el préstamo de 105 millones de dólares a esta sociedad), y la posible manipulación de las cotizaciones de Prima Inmobiliaria. De la Rosa fue condenado por la Audiencia Nacional por apropiación indebida y falsedad documental por las 2 primeras pero le absolvió por Prima Inmobiliaria.

Quail-ACIE. Se investigaba el desvío de 65,447 millones de euros de Torras a través de Quail, propiedad de de la Rosa. Y el desvío de 6,3 millones de euros de Torras sustraídos a través de la filial ACIE. La Audiencia Nacional consideró que no se había acreditado suficientemente «la convicción que de la Rosa conociera y aprobara las gestiones de ACI facturando servicios inexistentes..."

De la participació del xeic àrab en aquest "ball financer", l'any 2015 es publicava en el Público digital:

… La sección primera de lo penal ha considerado al jeque, de nacionalidad kuwaití, autor de dos delitos continuados de apropiación indebida y falsedad en documento mercantil con la atenuante de dilaciones indebidas, confesión y reparación del daño. Además, le impone una multa de 6.010 euros y una indemnización, solidaria con los demás condenados, de 46.770.761 euros, más intereses desde el 7 de junio de 1988. El jeque era el valedor en España de de la Rosa y el responsable en Londres del presidente de KIO, M. Fahad al Sabah, miembro de la familia real kuwaití. La pieza del caso Icsa-Inpacsa investigaba el destino de las plusvalías millonarias por la venta de la papelera ICSA por parte de Torras, propiedad de la kuwaití KIO, a la irlandesa Smurfit. Las ganancias fueron desviadas a cuentas particulares de los procesados en Suiza. El acusado fue entregado por Reino Unido por una petición de extradición que España cursó el 15 de septiembre del 2000. En estos procedimientos, el Tribunal Supremo confirmó cuatro condenas contra de la Rosa, imponiéndole un total de 15 años de cárcel…".

Aquesta llarga citació d'algunes de les causes," financeres", de de la Rosa i sequaços confirmen la seva habilitat amb els comptes de les empreses, com va patir, el matrimoni Rodríguez-Mas. Donen també pistes de la persona inviolable que estava darrere de de la Rosa i especialment de Prado y Colón de Carvajal (1931-2009). Les causes, contra de la Rosa varen tenir un llarg recorregut i valoracions d'altes instàncies i tribunals i algunes sentències foren modificades i anul·lades per tribunals, autoanomenats de Justícia, en la línia del que en l'estiu del 2021 s'ha sabut sobre els "Albertos". Afortunadament hi ha un llibre del 2002 que mostra com és d'esbiaixada la informació publicada per alguns periodistes relatant les sentencies sobre els casos de la Rosa i que confirmen les afirmacions de Carmel Rodríguez. L'autor, Fèlix Martínez Zapata (1968-2021) en el llibre *Estevill y el clan de los mentirosos: Crónica de un chantaje a la burguesía, a la banca y a las Instituciones*, mostra tots els mecanismes de la corrupció i de l'extorsió i relaciona de la Rosa, Estevill i el grup d'Huguet com

ens explicà Carmel. A partir d'aquesta obra, que considerem de lectura obligada, assistim a l'esbudellament de les pràctiques criminals d'aquest Clan dels mentiders. N'hem fet un extracte:

"... Lluís Pascual Estevill era el representant privilegiat d'un Clan del que també formaven part els inspectors corruptes d'hisenda Ernesto Aguilar y Josep Maria Huguet, amics i homes de confiança de José Borrell, excandidat del PSOE a la Moncloa, i els tentacles dels quals, a través de l'eficient Juan Piqué Vidal, li donaven accés als partits polítics a través de personatges tan diversos com els convergents Macià Alavedra, Lluís Prenafeta, Miquel Roca, Jaume Camps o el popular Enrique Lacalle -o els també "populars" Juan Jose Folchi i Eduard Bueno - que no assenyala aquí però que inclou en el llibre-, a les empreses a través d'advocats com Juan Vives Rodríguez de Hinojosa o empresaris com Luis Magaña, i a les finances a través de l'omnipresent Javier de la Rosa.

"... les extorsions en el cas dels inspectors d'Hisenda de Barcelona acusats de corrupció fou un cercle perfecte mentre els fils de la teranyina estigueren connectats. Fins finals del 94, Josep Maria Huguet fou cap regional de la Inspecció d'Hisenda a Catalunya i Lluís Pascual Estevill titular del Jutjat d'Instrucció nº26. Un inspector corrupte podia extorsionar als grans contribuents amb un doble amenaça. Si la víctima no cedia a les exigències econòmiques, no només corria el risc d'una acta milionària, si no que si hi havia indicis de delicte fiscal, el cas podia arribar al jutge Pascual Estevill. Si cedia al xantatge i pagava, el cap regional d'Inspecció no faria res tot i que les actes estiguessin manipulades".

"... el 1983, Josep Maria Huguet tingué una participació decisiva en l'administració d'allò expropiat a la Rumasa de Ruiz Mateos. Pascual Estevill aconseguí que Myrurgia, de la que era conseller i accionista, s'adjudiqués per una pesseta naus a Sant Just Desvern de Mas Cosmètics, marca de perfumeria de l'abella...

"... Huguet gaudia de prestigi a la Delegació d'Hisenda a Cataluña. Un historial professional com el candidat idoni a ocupar el càrrec de cap regional de la Inspecció d'Hisenda a Catalunya quan Borrell esdevingué Secretari d'Estat. Tenint en compte també que Huguet era, com Borrell, de la Pobla de Segur, i eren amics. L'any 1992, amb Ernesto Aguiar, Borrell i Huguet compraren 3 apartaments contigus a Boí -Taüll, el mateix dia, al mateix preu i davant el notari de la Pobla de Segur ...".

Malgrat l'estreta amistat de Borrell amb aquests inspectors corruptes no ens consta, a hores d'ara, que hi hagi confirmació documental de la col·laboració del conegut polític amb el "Clan de los Mentirosos".

"... el cosí de l'emir de Kuwait, Fahad Mohamed al Sabah i el vicepresident i director general de KIO Foud Khaled Jaffar col·laboraren en el desviament de fons que havia anat practicant de la Rosa del Grup Torres: uns 361 milions d'euros entre 1988 i 1992. El gran beneficiat d'aquest l'espoli de de la Rosa als Kuwaitians va ser Manuel Prado y Colon de Carvajal, amic íntim de Juan Carlos I. Prado esdevingué una icona de poder per de la Rosa, arribant a ser conseller de Gran Tibidabo tot i que el jutge del cas considerà que havia els

havia estafat 6 milions d'euros. També es beneficià de diners de les operacions Pincinco i Wardbase. De la Rosa estava convençut que el destinatari final dels diners no era Prado, si no el que ell anomenava "mon patron"...".

El llibre de Félix Martínez va ser publicat l'any 2002, i tot i que insinua, per boca de la Rosa, que aquest va ser un home de palla de les "mordides" de l'emèrit, mitjançant Prado, en aquells anys ningú s'atrevia a dir res sobre aquest personatge.

"... el nomenament de Pascual Estevill com a Consejero del Poder Judicial suposà una ferida quasi mortal pel club de corruptes que havia governat a l'ombra la Catalunya dels vuitanta i la primera meitat dels noranta. Amb ell a Madrid i sense mà en l'aparell judicial del que havia disposat impunement en els quatre anys anteriors el "Jutge de la forca" perdia gairebé tot el poder del que havia gaudit. A més, els socis del Clan de los mentirosos travessaven per problemes greus que destruirien l'assolit dels darrers anys... ''.

... Folchi declarà com acusat en el judici per la demanda del Grup Torres/KIO contra Fahd Mohamed al Sabah, Fouad Khaled Jaffar i de la Rosa a Londres amb aquells que els ajudaren en l'apropiació dels 361 milions d'euros de KIO. El Lord of Justicie, Jonathan Mance, aconseguí que Folchi confessés que els 2 ingressos de 180.300 euros ordenats per de la Rosa a la Banca Paribás de Ginebra pertanyien a Aguiar i a Huguet. El maig del 99, Borrell anunciava la dimissió com a candidat socialista a la presidència del govern en les eleccions a celebrar el març del 2000..".

Aquest fet, també comentat en un correu de Gregorio Morán transcrit anteriorment, em va dur a demanar-li si em podia ampliar una mica més el que m'havia escrit:

"... El objetivo de la campaña contra Borrell consistió en vincularle con la Inspección de Hacienda de Barcelona donde se había detectado varios inspectores corruptos muy bien colocados y que además eran o habían sido amigos suyos. De los inspectores apenas sé nada, del ataque a la figura de Borrell algo más. Los vehículos de la ofensiva partieron del grupo PRISA -El País y la cadena SER- e iban en la dirección de chafar a Borrell como alternativa. Ellos preferían a Rubalcaba, que por cierto nombrarían luego consejero de El País. La campaña fue un éxito -liquidaron a Borrell, forzando su dimisión- pero no alcanzaron sus objetivos porque Rubalcaba fracasó en su liderazgo político. Se podría seguir el proceso de deterioro de la figura de Borrell en las páginas de "El País" -informaciones y editoriales- al tiempo que señalaban la fortaleza política de Rubalcaba, al que el mismo Felipe González llegó a considerar su más adecuado sucesor. De toda esta guerra interna del PSOE y su portavoz más conspicuo, El País-Cadena SER, acabó emergiendo Rodríguez Zapatero gracias a las bases socialistas, al que como suele suceder todos creyeron un fenómeno episódico, breve y manejable, empezando por el propio González. Cuando se dieron cuenta ya era demasiado tarde para ellos...".

Aquesta és una mínima part de la informació del que Morán explica en el seu llibre "El jugador de billar", una biografia molt documentada sobre Felipe González. Des del meu punt de vista un dels personatges més hipòcrites, tafurs i manipuladors de la història d'Espanya.

Finalment destacar dues coses més. Primer que a través dels documents aconseguits per víctimes del *Clan de los Mentirosos* a fi d'atacar i engarjolar a Pascual Estevill, existeix la prova documental d'un pagament de de la Rosa d'una pernoctació d'aquell a l'Hotel Ritz de Madrid. La factura, de 45.000 pessetes, va ser pagada por Quail España, societat patrimonial de la Rosa. La segona és esmentar la relació de Josep Lluís Nuñez amb el *Clan de los Mentirosos*. Coneguda des del 2002, a través d'aquest llibre les extorsions d'aquesta banda criminal crida l'atenció quan superficial i barroer va ser el seu enfocament en la mini-sèrie produïda per TV3. S'esmenta el suborn sense dir que era ofert per els mateixos inspectors d'hisenda i amb la participació necessària de l'advocat de Núñez, Joan Piqué Vidal. De la sèrie s'agraeix que digui que Nuñez mai va voler acceptar la seva responsabilitat directe en aquests suborns. Interpretem que aquests "arranjaments" entre grans empresaris i els corruptes d'hisenda, en col·laboració amb els intermediaris esmentats, estaven tan estesos en la societat catalana que algú com Nuñez "creies" que entraven dins una suposada "legalitat".

Propietat de Francesc

7. VICEPRESIDÈNCIA DEL BANC ZARAGOZANO. RELACIÓ AMB EL CORTE INGLÈS.

Vaig preguntar a Carmel Rodríguez com van esdevenir accionistes del Banc Zaragozano. M'havia comentat que la seva amistat amb Moisés Calvo Pardo (1900-2001), el president de l'entitat des de finals dels 50, va començar per aquells anys. Però no enteníem com havien esdevingut accionistes tan importants que els hagués permès pagar tants diners, amb la liquidació de les accions, als funcionaris corruptes d'hisenda:

"... arribo a tenir accions del Zaragozano, perquè va haver-hi un ajust econòmic, una mena de pla d'estabilització en la banca, abans del Pla general d'Ullastres. Llavors ja teníem l'adjudicació d'UERT de totes les màquines de la mina de Cardona i el seu manteniment. Nosaltres enviàvem les factures per quadruplicat i ells t'enviaven una lletra acceptada nominativa amb la data de venciment i la quantitat. I si la donaves al banc et feia un descompte però si te la guardaves 13 dies ja no et cobraven res. Però un bon dia, unes d'aquestes lletres les duem al banc (crec que al Banc de Bilbao) i ens diuen que res, que no ens les ingressen, que hem de dur diners. Que això és així i ho serà sempre més per un pla d'estabilització d'ells. I anem a un altre banc i a un altre, que em diuen el mateix, fins que arribem al Banc Zaragozano, amb el qual gairebé no treballàvem. Allí ens diuen que, si volem, ells ens descomptaran aquestes lletres però amb unes condicions. Deixar un 20% del total a pla fixe i amb un 10% comprar accions del Banc. "Perdies" el 30% però t'abonaven les lletres. Ens ho rumiem i li diem, recomanats per l'advocat, que no, que preferim deixar a pla fixe el 10% i amb el 20% adquirir accions. No volíem tenir tan diner bloquejat en pla fixe però en canvi les accions, si convenia, les podíem vendre. Ambdues parts ho vàrem acceptar i des de llavors hi duguérem allí totes les lletres i ens vàrem anar carregant d'accions. Més endavant van fer una ampliació de capital. En aquestes ampliacions per cada 5 accions que tenies te'n donaven una per 500 pessetes, quan en realitat en valien 3000 i a part compraves els drets d'accions d'altres que s'ho venien ..."

" ...i així aconseguírem tantes accions que en Moisés Calvo contactà amb nosaltres perquè "els Albertos" li volien prendre la presidència. Calculà que amb les seves accions i les nostres superaria les d'ells...".

Abans de continuar amb els records del nostre biografiat, i la seva amistat amb Calvo, espigolarem en els llibres d'història què va ser i quin abast assolí aquest pla d'estabilització d'Alberto Ullastres (1914-2001). Això permetrà relatar més endavant la referència històrica contrastada d'una informació revelada a Carmel Rodríguez de qui va ser l'inductor del canvi econòmic i polític a Espanya.

"*... el febrer de 1957 hi ha un canvi de govern amb Luis Carrero Blanco (1904-1973) amb pèrdua d'influència dels ex-combatents i l'entrada d'Alberto Ullastres Calvo (Comerç), Mariano Navarro Rubio (Hisenda) (1913-2001) i de Laureano López Rodó (1920-2000). Tots pertanyents a l'Opus Dei i amb preparació en economia. Les mesures adoptades van ser:*

Propietat de Francesc Casas Duran

- *Fixació del canvi del dolar en 42 ptes.*
- *Elevació dels tipus aplicats pel Banc d'Espanya i fixació de límits quantitatius al redescompte dels bancs al Banc d'Espanya. Eliminació de la pignoració automàtica del deute públic.*
- *Control i reducció de la despesa pública i elevació dels ingressos de l'Estat.*
- *Propiciar l'entrada d'Espanya en el Fons Monetari Internacional, l'OECE i el Banc Internacional per a la Reconstrucció i el Desenvolupament.*

L'antecedent del Pla va ser un informe, de l'Organització Europea per a la Cooperació Econòmica sobre l'economia espanyola segons el pla elaborat per Joan Sardà i Dexeus (1919-1998) i Enrique Fuentes Quintana (1924-2007)..."

"... les mesures del pla van ser de liberalització i d'austeritat. Acompanyades de crèdits internacionals. Es fomentà la inversió estrangera amb una nova legislació permeten la participació de capitals estrangers en empreses espanyoles. Per a limitar el dèficit públic es proposà una reforma fiscal que incrementés la recaptació i limités la despesa pública. Els efectes estabilitzadors es van notar aviat:

- *El 1959 es va produir un superàvit de la balança de pagaments de 81 milions de dòlars.*
- *Les reserves de divises es van incrementar. La suma de reserves exteriors i crèdits a curt termini de l'Estat va passar de presentar un valor negatiu proper als 2 milions de dòlars al juny de 1959 a un saldo positiu proper als 500 milions al desembre de 1960.*
- *La inflació es va reduir des del 12,6 per cent el 1958 fins al 2,4 per cent el 1960.*
- *Increment de la inversió exterior i del turisme.*
- *Millorar les condicions de competència amb la incorporació de noves tecnologies.*

L'estabilització també va suposar un fre de la producció, congelacions salarials, descensos del consum i l'augment de l'atur. Això va provocar l'emigració cap a Europa ...."

Rere aquest llarg aclariment històric, útil en un posterior apartat, continuarem amb els records confiats sobre Moisés Calvo i Ramón Areces Rodríguez (1904-1989):

"... amb Moisés Calvo h*avíem assolit certa amistat i vaig ajudar-lo a evitar la compra del Zaragozano per part dels "Albertos". Em pagava dietes i 3000 pessetes quan anava a la junta d'accionistes. Fèiem una reunió preparatòria i l'altra el dia en qüestió. Havia d'estar atent a les indicacions de Calvo, si algú feia alguna pregunta compromesa per fer-ne jo una altra i així ell respondre només a la meva ...*

"... i va ser així durant un temps, fins que un dia la Remei li va dir que això s'havia acabat. Mira, Calvo en Carmel ja té prou feina i ja no vindrà més a ajudar-te!!. Ell va insistir molt però al veure que no l'aconseguia convèncer li va dir que hi havia una manera que jo no hi hagués d'anar: acceptar el càrrec de vicepresident

i cedir-li les nostres accions en totes les decisions que precisés. I ens va oferir un sou de 8.000 pessetes al mes. Ella li va dir que 8.000 pessetes eren poc i que 20.000 o res. Era cap a finals dels 60 principis dels 70. Calvo respongué que ell com a president cobrava 15.000 de pessetes. La resposta de la Remei va ser ràpida -doncs mira, en aquest banc el vicepresident cobrarà més que el president. Finalment, després de força estira i arronsa, vàrem accedir a les 15.000 pessetes. En l'afer amb els d'hisenda em vaig veure forçat a vendre les accions per a tenir líquid i poder pagar. Vaig oferir-li les accions a ell però no tenia possibilitats de comprar-les i va ser quan els Alberto van fer-se amb la majoria ...".

Hem tingut accés al quadre de directius del Banc Zaragozano, només entre els anys 85 al 90, i no hi consta a cap lloc el nom de Carmel Rodríguez. També hem anat a les hemeroteques per contrastar tota aquesta informació:

"… *Moisés Calvo, un empresario aragonés del transporte, con el 3% del capital del Banco Zaragozano tenía el poder del consejo del banco. Los 81 años que tenía no eran un obstáculo. A la gran banca, le interesaba una entidad como el Zaragozano, en una zona de gran atractivo financiero. Ya eran accionistas el Banco Santander, con el 8% del capital; Banesto, con el 6%; y el Central, con el 10%. Alberto Cortina y Alberto Alcocer, constructores interesados en diversificar sus inversiones, convencieron a Calvo para que les vendiese su 3% en 1982. Luego tomaron los paquetes de grandes bancos, y llegaron al 34% en 1984. Luego se hicieron con la presidencia a principios de la década de los noventa...".*

El relat de Carmel Rodríguez coincideix amb que Calvo es mantingués en la direcció del Zaragozano amb tan poques accions. Al principi de la relació, que Carmel deia que es va produir a mitjans dels 50, no actuaven els "Albertos", però és possible que Carmel ja li donés suport en les juntes d'accionistes. L'intent d'extorsió dels inspectors corruptes obliguen a Carmel a vendre les accions del Zaragozano per uns 1890 milions de pessetes que és el que li demanaven. I això, que podem datar cap a finals dels 80, principis dels 90, coincideix amb que els "Albertos" es fan amb la direcció del banc.

És interessant explicar el què va ser d'aquest banc. L'any 2003 es ven, amb molt beneficis, als anglesos de Barclays:

"… fue un gol de los primos Alberto Alcocer (1942) y Alberto Cortina (1947), los cuales habían tenido que dejar la presidencia del banco aragonés por una condena a tres años de cárcel por el Tribunal Supremo por el caso Urbanor. Necesitaban dinero fresco por si la Justicia, con la gracia del rey Juan Carlos I, no les daba el amparo. Los primos calentaron el valor en bolsa de la entidad de Zaragoza hasta que picó Barclays,

que pagó 1.100 millones de euros por un banco con 570.000 clientes y 528 sucursales. Se embolsaron cerca de 500 millones de euros por su 40% ...".

Una altra referència complementa aquesta informació:

"... La participació dels "Albertos" en el Banco Zaragozano es va anar incrementant fins a aconseguir el 40%. En 1997 assumien la co-presidència de l'entitat financera. Però en el 2003 van haver de vendre la seva participació a Barclays perquè un dels seus socis, l'arquitecte Pedro Sentieri, els va denunciar per estafa. L'any 2000 van ser absolts per l'Audiència Provincial de Madrid i en el 2003, en revisar la sentència i canviar la seva jurisprudència, el Tribunal Suprem els va condemnar a tres anys i quatre mesos de presó, encara que la sentència va ser recorreguda en empara davant el Tribunal Constitucional, que es va pronunciar al febrer de 2008 anul·lant la sentència del Suprem ....".

A l'estiu del 2021 s'ha conegut la intercessió de cert personatge inviolable espanyol, que també tragué beneficis milionaris de la venda a Barclays, en la decisió del Tribunal Constitucional respecte als "Albertos". Deu anys després de la compra el banc anglès s'adonava, massa tard, que els havien ensarronat:

"… *La situación es dura en España". La frase fue pronunciada por Bob Diamond, consejero delegado de Barclays en 2012 al ver como la entidad británica daba por pérdida toda la inversión que una década antes había hecho el grupo inglés en España comprando el Banco Zaragozano ...".*

Deixant el tema del Banc Zaragozano, cremant etapes, Carmel ens explicà que a través de la seva relació amb Calvo, arriba a conèixer i fer amistat amb Ramon Areces.

"*… la meva estreta relació amb l'ECI -que encara mantinc- comença quan Ramon Areces estava en aquella sastreria. Era un gran sastre tot i que hi ha gent que diu que no. I va posar una botiga al carrer Preciados … …allí anava en Calvo a vestir-s'hi. I jo l'acompanyava. L'Areces ens explicava que havia anat a Miami i a Cuba i que tenia uns magatzems allí. En Calvo i jo, no ens ho acabàvem de creure i li dèiem "el soñador". Per què ell tenia el somni, el projecte, d'uns grans magatzems que s'hi vengués de tot …*

… un dia en Calvo em va dir que li va anar un jueu, en Koplowitz, que tenia dues nenes petites. I li va demanar a on podia fer inversions, que tenia força capital. Va anar a parlar amb ell perquè ambdós eren jueus ...

... em va dir que li havia ensenyat un sac de brillants. Em suposo que devia ser una bossa. Mai la vaig arribar a veure. I en Calvo va recomanar l'Areces que amb el capital va fer l'expansió de l'ECI. Es van fer amics i va disposar en el testament que seria el tutor de les seves filles. Jo anava amb en Calvo i amb l'Areces també ens vàrem fer amics fins a la seva mort …

… amb les filles d'en Koplowitz vaig tenir una mica de relació més tard quan aquestes comencen a vendre les companyies que anaven malament i llavors es van començar a dedicar a l'Hosteleria i compren el Ritz de Madrid, l'Intercontinental i la cadena Hospes per 6 rals ja que estava arruïnada. S'havia de posar diners, i algú va dir que jo podria posar-los. I jo els hi vaig recomanar a l'Alfonso Jordan …".

La relació que s'estableix entre Koplowitz i Calvo, es pot donar per plausible pel fet que essent els dos jueus els facilités la mútua confiança. La biografia d'aquest enginyer alemany no facilita aventurar la versemblança que tingués part de la seva fortuna, com confià Calvo a Carmel, en brillants. Però donat que Koplowitz es va moure per prop d'una dotzena de països en pocs anys, se'ns acudeix que tenir brillants era una forma fàcil de moure els diners d'un país a un altre. Però això no deixa de ser una conjectura. Això és el que recull internet sobre el financer alemany:

"*… Ernst Koplowitz (1908-1962) va ser un enginyer alemany que pel context prebelic d'Alemanya i l'amenaça que s'iniciava sobre els jueus començà a viatjar per Àustria, Suïssa, França, Anglaterra, Turquia i Marroc, arribant a Espanya a finals dels 20. Treballant primer a Valencia i després a Madrid en el sector dels electrodomèstics. La Guerra Civil espanyola el fa fugir a França i rere la irrupció nazi a París retorna a Madrid. Rere una relació amb Isabel Amores, de la que tindria 2 fills, es casaria l'any 1946 amb Esther Romero de Juseu, filla dels marquesos de Cárdenas. D'aquest matrimoni naixeren Alicia i Esther Koplowitz. Aquest casament li obriria les portes als gran negocis. L'any 1952 compra "Construcciones y Reparaciones" aconseguint també importants licitacions d'Obres Públiques, carreteres i l'edificació de la base aèria de Torrejón de Ardoz el 1953 …"*

En allò que fa al personatge de Ramon Areces i l'*ECI* també és fàcil trobar la seva història empresarial. Això pot ser útil per situar quan rep l'esmentada injecció de capital de Koplowitz

"… L'*ECI pren el nom d'una petita sastreria fundada l'any 1890 i situada entre els carrers Preciados, Carmen i Rompelanzas, de Madrid. L'any 1935 Ramón Areces Rodríguez, avalat pel seu oncle César Rodríguez, compra la sastreria. El 1939 adquireixen una finca al carrer Preciados, 3 de Madrid, per destinar a la venda les plantes baixes, primera i part de la segona. Al juny de 1940, quan el negoci comptava amb*

set treballadors, Ramón Areces constitueix la societat ECI, amb el seu oncle César Rodríguez com a soci i president de la companyia.

Entre els anys 1945 i 1946 es du a terme la primera reforma total de l'edifici, amb la qual la superfície de venda passa a ocupar un total de 2000 m² distribuïts en cinc plantes. Entre els anys 1953 i 1955 s'incorpora l'edifici confrontant de Preciados, 5 i es van realitzant ampliacions i modificacions successives.

En la dècada dels seixanta comença l'expansió de l'ECI, a Barcelona, Sevilla, Bilbao, etc. La dècada dels vuitanta va ser intensa per l'ECI i va concloure amb la mort de Ramón Areces el 30 de juliol de 1989…"

En aquesta biografia coincideix que, entre 1953 i 1955, quan Carmel data la coneixença amb Areces aquest treballava com a sastre. Possiblement acabant els 50 i començant els 60 serà quan el financer jueu demanà consell a Calvo per invertir en un negoci i aquest aconsella a Areces que en aquella dècada, amb el nou capital, començaria l'expansió *de l'ECI*.

Carmel Rodríguez afirmava una forta amistat amb Areces i en aquest sentit tenim la confirmació fotogràfica d'una placa emesa per Areces on s'explicita que se li dona la tarja dels grans magatzems a Remei Mas, bastant abans de la data d'obertura del primer *ECI* a Barcelona. Aquesta placa estava en el passadís del rebedor, previ a l'escala del principal on vivia Carmel:

"...Tarjeta entregada por el fundador del Corte Inglés don Ramón Areces a la Sra. Remedios Mas Piquet con anterioridad a la inauguración del centro comercial de Plaza Cataluña el 20 de septiembre del 1962 ...".

El 14 d'agost del 2021, Carmel Rodríguez ens va ampliar els seus records de l'*ECI*:

"... L'Areces era un bon sastre i va posar una sastreria de gran luxe on s'entrava per dos carrers diferents. Quan va començar a fer-se gran l'ECI va mantenir la sastreria però hi tenia allí altra gent. Ens vàrem fer molt amics, ens veiem sovint. Mare de Déu, si ens veiem !!.Ell tenia pocs estudis primaris. No se si tenia el batxillerat elemental, però havia viatjat molt i era molt llest. Havia treballat a Cuba i a Miami, en grans magatzems. Coneixia molt el negoci de la venda de coses i sempre deia: el lema jueu. Sap quin és?. Comprarás y venderás, jamás fabricarás. Sempre ho deia, però al final va acabar fabricant coses ell ...".

... em va parlar bastant del Koplowitz. En relació a les seves filles l'Alicia no podia sentir parlar de l'ECI. I això que a les dues germanes l'Areces, amb els diners del pare, les va fer milionàries. Els hi va comprar la majoria

de les empreses, a més de la de Dragados y Construcciones, les Cubiertas, Fomento de obras, la neteja de Madrid, etc. Totes amb accions majoritàries . I l'Alicia no el podria tragar a ell ni a l'ECI perquè deia...cuando tuvo el primer ECI a mi padre no le dio participaciones y a nosotras, para sacarnos de encima, nos casó con dos sinvergüenzas ...

... penso que encara no eren majors d'edat. Llavors, al casar-se, la tutela passava als marits. Les va casar amb els dos "Albertos". Això ella ho tenia molt endins. No podia veure a l'Areces. Els hi va comprar totes les empreses com a tutor, mort en Koplowitz, els hi administrava els diners però quan va començar a tenir l'ECI gran, elles no devien tenir encara els 20 anys i eren encara menors d'edat, les fa casar i, ja, casades, dependents dels marits, se les treu de sobre..."

En una altra trobada, per setembre del 2021, li vaig poder preguntar:

"*… Amb l'Areces vostè va ser amic, veritat?. I tant !!. Li va vendre accions de l'ECI ?. No ell mai no m'han va vendre. Amb ell viu mai en vaig tenir. Les que tinc me les va vendre una consellera d'ara que en tenia el 10% ...*

"*… miri, l'ECI, a part de la Fundació que és l'accionista majoritari, estava format per 3 grups, el grup Mancor d'aquesta senyora que m'ho va vendre, que era la Paloma Garcia Peña tot i que ella es fa dir Paloma Miranda, donat que el seu pare es deia Garcia Miranda (ara no recordo el nom) i s'havia tret el Garcia i tothom el coneixia com a Miranda. Jo a ell el coneixia del Santa Marta. I quan es va morir en Garcia Miranda li va deixar la part de l'ECI, un 10%, compartit amb la seva mare, com usufructuària, i a dos o tres germans més que té ella. La Carlota Areces, neboda d'en Ramon Areces era d'un segon grup, també amb el 10% i la resta, la tercera part, la tenia el cosí de l'Areces que era l'Isidoro Àlvarez, que quan va morir l'Areces va passar a ser president. Llavors l'Isidoro Àlvarez era solter i es va casar amb una treballadora de l'ECI. Aquesta ja tenia dues filles d'un altre matrimoni que també hi treballaven. I el casar-se totes 3 van pujar en l'escalafó i les filles van tenir càrrecs importants. L'una duia el tema de les decoracions, era la cap de decoració, a Madrid a l'edifici de la presidència, a Hermosilla, i l'altre duia tot allò relacionat amb hotels, subministraments, obres, etc. La mare no es va aturar fins que l'Àlvarez les va reconèixer com a filles. I quan l'Isidoro es mor els hi va deixar en herència el 12% a cada filla (en total el 24%) i al seu nebot, li va deixar el 7,2%, nomenant en Dimas Gimeno com president de l'ECI.*

I aquí s'establí una lluita terrible que ha portat que el ECI comencés a anar malament. Els plets entre les germanes i en Dimas, tot barallant-se amb demandes judicials per aquí, demandes judicials per allà. I en

Dimas va fer una cosa malament. Si vol li explico. Es necessitaven molts diners per donar la paga extra de Nadal. Llavors l'ECI tenia uns 1000 o 1100 empleats en total, en tots els centres. Ara en té uns 980. I va cercar diners per sota terra, per tot arreu. Els bancs amb tots els plets que tenien entre els grups no en volien saber res i llavors va venir un que li va oferir mil milions d'euros, el qatarià, i amb això va comprar el 10% de l'ECI. I llavors l'ECI que estava valorat en 14 mil milions d'euros va baixar a 10 mil.

I a aquest qatarià se li havia de pagar en funció de dues coses: si l'ECI aconseguia un objectiu de vendes li pagarien el 5% amb accions i si no s'assolia es pagaria el 7% amb accions. Això està escrit, ho pot trobar. I llavors es van adonar de l'error d'en Dimas i tothom se li va girar en contra i la seva vida com a president va esdevenir impossible. Jo vaig dinar amb ell 3 vegades, em va demanar ajuda. I li vaig dir que jo no podia. Que no tenia tanta força per barallar-me amb tothom.

Però tornem a la Paloma. Ho sento. Me'n vaig d'una cosa a un altre. La Paloma va necessitar diners per pagar pels drets reals per posar les accions al seu nom. Ella s'havia fet amiga de la Remei, prèviament, sense que nosaltres la coneguéssim. Com vostè sap, en aquella època, esmorzàvem cada dia al club gourmet de l'ECI . I llavors quan no hi havia encara aquelles tauletes, als costats, on ens agradava més anar, ens asseiem a la taula gran i algunes vegades ella s'asseia al costat de la Remei i parlaven. Però ni la Remei ni jo sabíem qui era. I quan es va morir la Remei un dia, mentre jo estava esmorzant amb la subdirectora, la Mirta, veig que s'acosta. Jo creia que només venia a saludar-me però m'adono que la Mirta s'aixeca i marxa gairebé corrents. Vaig pensar que li passa a aquesta ara?. La Paloma s'asseu amb mi i es presenta. I tot seguit em diu que estava esmorzant amb la seva mare i em demana si em sabria greu que ella s'assegués amb nosaltres. Li vaig dir que al contrari, em vaig aixecar i la vaig convidar a venir. La Paloma em va demanar si no m'interessaria formar part de l'ECI. Jo li vaig dir que no, que en coses que no en sabia ni coneixia no m'agradava posar-m'hi.

Davant la meva negativa ella em va dir: Mire, yo necesitaría dinero y para usted sería una muy buena inversión le saldría barato. Va insistir molt i jo finalment li vaig dir que ja m'ho pensaria.

… Passen els dies i quan torno un matí a esmorzar me la torno a trobar. Jo no hi anava cada dia. S'havia mort ja la Remei. M'insisteix que ho necessita vendre ja que a part de poder pagar els drets reals els seus germans volen vendre la seva part i volen també que vengui la seva participació. M'ofereix comprar aquell 3 per cent per que així ella ja podria pagar els drets. Que em sortiria com una ganga …. I jo finalment li vaig dir d'acord i quant és aquesta "tanta ganga"?. I m'ho va oferir per 91 milions d'euros. M'ho vaig pensar i vaig concloure que potser si que valdria la pena el 3% de l'ECI, dins del grup MANCOR i no figurar enlloc.

Perquè en el grup Mancor només figura ella. És una cosa blindada ja que la gent que estaven a dins ningú sabia qui eren. A mi m'anava bé ja que dins d'aquest grup no se sabria res de mi ja que jo volia seguir passant desapercebut ...

*A*ssenyalar que es pot trobar que l'hereva de les accions de Jose Antonio Garcia Miranda va ser la seva esposa, de cognom Peña, que confià la seva gestió a la seva filla Paloma amb el desacord dels altres germans. Fet que la senyora Paloma Garcia Peña exposa a Carmel Rodríguez que la voluntat de vendre part de les accions és tant per pagar els drets reals de l'herència com per acontentar als germans.

Arribats a aquest punt quina és la nostra interpretació sobre la versemblança de tot això que sobre l'*ECI* ens va explicar Carmel?. Podem donar per certa la seva relació amb Areces arran l'amistat i col·laboració amb Calvo. La coneixença sobre l'estructura i problemes financers de l'*ECI* es poden interpretar des del fet que, com coincidien amics i coneguts, Carmel estava molt informat de tots els assumptes econòmics i preguntava sovint a qui creia que el podia assessorar. En relació a la seva relació amb "Paloma Miranda" estem convençuts que va existir una coneixença entre aquesta senyora i el matrimoni Rodríguez-Mas, arran de trobar-se ambdós en el bar del Club Gourmet de l'ECI, que tenim constància que ella visitava sovint. També donem per cert que la gestora del grup Mancor li va oferir la compra d'una part de les accions per obtenir líquid i pagar els drets reals. Ho donem per cert ja que al menys dos testimonis directes, dos amics, ens comentaren que ell estava contemplant aquesta compra i fins i tot tenim constància que ho volia comprar a mitges amb un amic argentí milionari , al qual més endavant ens aturarem. Tot i això, encara que Carmel Rodríguez afirmava haver-les comprat dubtem de la veracitat d'aquesta informació. En els seus 2-3 darrers anys de vida es va fer portar a casa menjar preparat al restaurant de l'*ECI*. I que en els darreres mesos van ser pagats exclusivament de la butxaca del seu nebot Ramon Biarnés i Rodríguez. El responsable del restaurant ens explicà que se li tenia la deferència per una coneixença de molts anys i que ningú des de la central, va donar cap instrucció que se li tingués cap tracte especial com a accionista. I que això de ser cert "s'hagués sabut" per part del personal de l'*ECI*. Però Carmel Rodríguez fantasiejava amb això i afirmava voler deixar les accions en herència a la Fundació de l'*ECI*:

... I aquesta part meva del 3% de l'ECI la deixo en el meu testament a la Fundació Areces. Perquè jo amb l'Areces vàrem ser amics, molt amics. *Perquè a la Fundació de l'ECI tots els treballadors, fins i tot els jubilats, tenen el 7,5 % del total de l'accionariat. I quan se'ls jubila se'ls hi paga la seva part. Ja que no la poden vendre mentre treballen a l'ECI. L'Areces els hi pagava bastant en accions. Per exemple la Paloma Garcia Peña, gran part del que té, ho va heretar del seu pare que s'encarregava de totes les compres de l'ECI i l'Areces li donava, li pagava, amb accions. Sempre va tenir cura dels seus treballadors …*

… miri, jo, es podria dir, que vaig col·laborar en la fundació de l'ECI. Quan vaig conèixer l'Areces, diguin els libres el que vulguin, perquè altres diuen que no és veritat el que jo explico. Perquè uns diuen que tot comença l'any 36 quan arriba un tiet d'ell amb 100.000 dòlars i compra Galerias Preciados i no se què més va comprar. Però tot va anar a la ruïna. Però quan es va morir li va deixar en el testament una quantitat de diners. Ell va posar una sastreria al carrer Preciados. Era un sastre molt bo. I sap per quina raó li va posar el nom de l'ECI?. Doncs miri per què en aquella època les americanes dels homes es feien amb un únic tall al darrera i els anglesos van fer els dos talls al costat del darrera de les americanes. Això aquí es veia molt poc. No és que ell ho inventés però si que ho va posar molt més de moda i totes les americanes que feia eren així. Ja li dic que era un patronatge anglès, que no ho va inventar, però ell va veure una oportunitat per diferenciar-se ...".

També em tornà a explicar la relació Areces i Koplowitz per intercessió de Calvo però amb modificacions:

"… jo hi anava a la sastreria amb en Calvo i ell ens deia que havia estat a Miami i a Cuba on li havia cridat l'atenció i que allí tenien grans magatzems que en un únic edifici tenien de tot. I segons em va explicar en Calvo un dia li va arribar un altre jueu, amic d'ell, amb dues nenes petites i aquest ve malalt, separat de la dona o no se. No el vaig conèixer al Koplowitz ni en vaig saber mai res. Em va dir que havia vingut amb dues nanes d'entre 8-12 anys i diu al Calvo que està malalt, amb un càncer molt avançat i voldria deixar arreglades les seves filles, deixar-les en mans d'algú. I que fa en Calvo?. Li presenta l'Areces que es fa padrí d'elles.

L'Areces estava en deute amb mi. Jo li havia arreglat els deutes que tenia amb el Zaragozano. El banc feia hipoteques a 12 mesos. I els interessos es podien pagar mensualment o al final quan vencia l'hipoteca. S'havia de liquidar aquesta del total o si no s'havia de renovar. El banc et donava el 60% del valor i a part el mateix banc tenia una financera, que eren els mateixos empleats del banc, que et donaven l'altre 40% però amb un altre interès molt més alt que el del banc. I donat que jo era vicepresident i un accionista important del Zaragozano, l'Areces sempre em deia - oye que se me termina la hipoteca de la financiera, renuévala por favor. Bueno, ya iré a hablar con Calvo. L'Areces no s'hi atrevia a parlar però jo l'acabava convencent."

Li vaig comentar que a internet es diu que Koplowitz va morir relativament jove per una caiguda del cavall. Que no constava això que ell explica del seu càncer. Si que es trobava que la seva esposa, posteriorment, si que va morir, cap a l'any 1968 d'un tumor. Carmel em va respondre que estava molt segur del que m'explicava.

En relació al seu testimoni sobre la relació amb Areces, l'*EC*I i ja més recentment la seva entrada en l'accionariat d'aquesta gran empresa, hem buscat també el seu contrast periodístic. Donat que Remei Mas morí a juliol del 2011 ja coincideixen les dates, rere les darreres voluntats de *José Antonio García Miranda*, que aquell any Paloma "Miranda" precisés una injecció de liquiditat per pagar els impostos i acceptar l'herència. I en relació a això i a la de la lluita intestina que s'establí dins de l'*ECI*, resumida per Carmel Rodríguez, trobem el contrast documental en sengles informacions periodístiques del 15 de juny del 2019 i el 21 de maig del 2021:

"*… desde el fallecimiento de Isidoro Álvarez l presidente en 2014, una guerra por el control y la dirección se ha desatado en el seno del grupo. Tras meses de una alta tensión que promete continuar, las hermanas Marta y Cristina Álvarez derrocaron ayer a Dimas Gimeno. ¿Quién manda ahora en ECI?. Los grandes accionistas son la Fundación Ramón Areces, con el 37,39% del capital; la Cartera de Valores Iasa, con un 22,18%; Corporación Ceslar, que ostenta el 9%; Cartera Mancor, con un 7%. El resto del capital está en manos de otros miembros del consejo de administración, autocartera y el cuadro directivo de la compañía. Los representantes de estas instituciones tienen silla en dos órganos clave en el gobierno ECI: el patronato de la Fundación Ramón Areces y el consejo de administración del grupo …*

... El principal accionista de ECI es la Fundación Ramón Areces, una institución dedicada a la promoción de la cultura y, en concreto, a cuestiones como la educación y la investigación en ciencias sociales. La Fundación heredó en 1989 los bienes del que fuera presidente y tomó su presidencia su sucesor, Isidoro Álvarez. Tras su fallecimiento asumió el puesto Florencio Lasaga, quien ha estado involucrado a la Fundación desde 1976 y, desde 1969 en l'ECI. Esta institución cuenta con un órgano de gobierno, el patronato, para programar las actividades. Cristina Álvarez es vicepresidente del patronato, que tiene como patronos a su hermana Marta Álvarez; a César Álvarez, hermano de Isidoro Álvarez; José Antonio Álvarez, quien pese al apellido, nada tiene que ver con la familia, y Paloma García Peña, representante de la familia Peña, propietaria de la Cartera Mancor ...

… el ECI firmó un contrato de préstamo con Primefin, sociedad con sede en Luxemburgo creada por el inversor catarí Hamad Bin Jasim Bin Jaber Al Zani. La operación asciende a 1.000 millones de euros procedentes de la autocartera del grupo y se vehicula a través de un préstamo de nominal de 1.000 millones de euros obligatoriamente convertible en acciones representativas del 10% del capital al vencimiento de tres años. Al vencimiento del préstamo, Primefin contará con un 2,25% adicional del grupo y podría tener una compensación adicional del 2% si el valor del ECI fuera inferior a 10.000 millones de euros, con un tope

de hasta 8.333 millones, ante cualquier evento de liquidez (como la venta de acciones) después del año 4,5 desde la firma del contrato…"

En aquesta informació veiem contrastat i confirmat la major part del testimoni de Carmel Rodríguez, inclòs l'entrada a l'accionariat del xeic qatarià i el que comportà. Darrerament s'ha apuntat com i mitjançant qui, aquest xeic arriba l'*ECI*. Això es va publicar a INVERTIA EL ESPAÑOL el 15de juliol del 2018:

"*... se ha escrito una posible relación del emérito con la entrada en el ECI de Hamad Bin Jassim Bin Jaber al Thani, conocido popularmente como HBJ, por la relación entre el viejo amigo del rey, Alberto Cortina, y la mercantil Noganoir Capital que cobró 17 millones por ayudar...".*

A partir de finals de l'any 2021 hi ha hagut altres moviments en l'accionariat de l'ECI com l'entrada de Mútua Madrileña, però no creiem d'interès endinsar-nos-en.

Tancarem aquest apartat de la relació de Carmel Rodríguez amb l'ECI assenyalar que s'ha intentat contactar amb algú dels esmentats i ha estat impossible. Havent arribat a una persona amb un alt càrrec en la restauració de l'*ECI* s'ha negat a proporcionar-me el contacte amb la famosa Mirta, subdirectora de l'*ECI*, ja jubilada, com amb Paloma Garcia Peña, assídua del Club Gourmet de Barcelona. Tampoc ni Dimas Gimeno ni Alicia Koplowitz han respost als nostres repetits correus.

Propietat de

8. **L'Hotel Santa Marta de Lloret de Mar i l'Hostal la Gavina de S'Agaró**

Moltes de les amistats i coneixences del matrimoni Rodríguez-Mas les van fer en els mesos d'estiueig, festes i caps de setmana en restaurants i hotels de luxe. Destacant, com el més important, l'Hostal la Gavina de S'Agaró. Per contextualització i contrast històric ens aturarem en el seu naixement, en el seu fundador Josep Ensesa i Gubert (1892-1981) i en algunes de les persones que Carmel sovintejà allí:

… A S'Agaró hi vàrem anar per primer cop quan ens vàrem casar, de viatge de nuvis, l'any 1953. Va ser un viatge molt senzill. S'Agaró era llavors un lloc de contrastos ja que al davant mateix d'aquest hotel hi havia un abeurador pels cavalls. Conservava el bar dels carreters que anaven de Sant Feliu de Guíxols a Palamós on prenien per esmorzar una barreja de conyac amb no se què. A mi, un dia, m'hi van convidar…

… vàrem estar-hi 5-6 dies i en tots ens va fer mal temps. Anaves a banyar-te a la platja de Sant Pol on hi havia unes casetes de bany també d'ells. Després d'això vàrem anar 8 dies més a Mallorca …

… durant uns anys, no hi vàrem anar gaire, ja que l'Ensesa sempre estava amb obres, fent créixer i créixer l'hotel. I això era incòmode per nosaltres. Vàrem començar a anar al Cap sa Sal de Begur, propietat de la família Andreu, els de les pastilles…"

Aquesta és la informació que es troba d'aquest hotel:

"… ***Cap Sa Sal*** *va ser dissenyat pels millors artistes. Murals de Josep Guinovart (1927-2007), interiors de Jordi Galí i Figueras (1912-2001), (ja havia treballat pels Andreu a La Rotonda), i els jardins el paisatgista Nicolau Rubió i Tudurí (1891-1981). Hi havia un moll privat pels hostes que arribaven per mar, dins una discoteca i una sala de festes, salons i espais comuns, cinc restaurants, tres bars, i fins a 230 habitacions*. Es va inaugurar per juliol del 1963, rere 8 anys d'intensa feina (destruint part d'una muntanya) dels arquitectes Bosch i Aymerich…"

Tornem de nou al relat de Carmel Rodríguez:

"… jo anava a Cap Sa Sal amb directius d'UERT. Era un lloc bellíssim, exclusiu, però per arribar-hi les carreteres eren infernals. Un dia un d'aquests directius em digué que perquè anàvem tan lluny, a 4 hores de Barcelona, si hi havia un altre hotel, el millor de Catalunya, més a prop i amb millors carreteres: l'hotel Santa Marta. Allí vaig conèixer al propietari Josep Noguera i Espasa que estava casat amb una Batlló, la Marta…".

L'origen d'aquest hotel és el següent:

"…la seva història començà amb la mort del propietari que estiuejava en l'única casa de la platja de Santa Cristina, a Lloret de Mar. La vídua vengué la propietat, l'any 1956, a una neboda, Maria Batlló i Canadell (1926 -2010) que era l'esposa de Josep Noguera i Espassa (1914-1987), industrial tèxtil. Veient el potencial de la finca de 80.000 metres quadrats edifiquen un hotel de 20 habitacions, respectant la natura ..."

Els records de Carmel Rodríguez sobre el Santa Marta son:

"... Vàrem anar-hi per primera vegada una Setmana Santa. Sopàvem i després anàvem tots, com en un cerimonial, a veure la tele que era en blanc i negre. Un dia es va presentar un jove, que va resultar ser en Jordi Noguera i Batlló (1949-2017), fill del propietari, dient-me si em podia convidar a un whisky i li vaig dir que si. Ens vàrem fer amics i cada cop que hi anàvem dinàvem amb ell. Malauradament es va morir l'any 2017. Ara l'hotel el porta una filla, l'Andrea, la filla segona ...".

Jordi Noguera, com ens va avançar Jaume Tapies, president internacional dels Relais & Chateaux durant anys, i també ens va confirmar la seva vídua, Pilar Talleda de Noguera, va ser un destacat restaurador. Des de l'any 1982, i durant 12 anys, va ser el Delegat de Relais & Châteaux per Espanya i Portugal.

Donat que la primera televisió arriba a Espanya cap a octubre del 1956, durant alguns anys només se'n disposà a Madrid, i que a partir del 1963 anaren un temps a Cap Sa Sal, hauríem de situar les primeres estades del matrimoni Rodríguez-Mas a Santa Marta, en la segona meitat dels 60. Més endavant per les dades que ens donà Carmel Rodríguez, ho podríem datar entre els anys 1966-68.

"... la família Noguera era acabalada i tenien opcions en algunes empreses importants com una del port de Blanes on disposaven d'unes grues especials per a treure els vaixells grans de l'aigua i reparar-los o pintar-los. Allí vaig conèixer al Rodolfo Gijón Belmonte director general d'exportacions quan manava el PP. Estava al costat de la seu d'UERT, els números 18 i 20 de la Castellana, respectivament. Anàvem sovint a dinar junts al Ritz. Hi havia una bona amistat, fins i tot vàrem passar una nit bona a casa seva. És curiós perquè ell ja treballava a UERT i no ens coneixíem. Era la ma dreta de l'equip de Calvo Sotelo quan en va ser president. Tenia dos fills i una filla. Havíem jugat tots al tenis. La Remei i jo va ser allí on vàrem aprendre a jugar-hi, jo tenia 40 anys, i va ser una bona afició ...

… un dia en Noguera em diu que té un noi d'uns 17 anys, per donar classes als clients, en Miquel Llinàs, que ha estat campió infantil de Catalunya de tenis. Encara tinc les raquetes primeres, de fusta original. La Remei

va comprar aviat l'equip per tots dos. Però més endavant, quan ja jugàvem nosaltres sols, o dobles amb amics (quan estiuejàvem a La Gavina), la Remei ho feia amb els pantalonets curts i la part de dalt del biquini. Ningú ho feia així i la miraven escandalitzats. Ella deia -a qui no li agradi que no miri- i ja esta!!.

... en Miquel Llinàs ens donava lliçons i li pagàvem. A part de les propines que afegíem. Es va matricular d'advocat i va fer aquesta carrera …

… un dels fills d'en Rodolfo, també jugava molt bé al tenis. Feia de doble amb en Llinàs en uns campionats amb altres jugadors o clubs de Girona ..."

Rodolfo Gijón seria clau, segons Carmel Rodríguez, en la resolució d'un important problema que tindrien els treballadors d'IMPSA en el que aprofundirem més endavant.

Hem pogut contrastar les dades aportades sobre Rodolfo Gijón Belmonte (1924-2004) amb un dels seus fills Rodolfo Gijón Von Kleist, director de *Políticas Sectoriales e Internacional de la CEPYME*. Gijón Belmonte va ser economista, número 1 de la primera promoció de *Técnico Comercial del Estado*. En aquella promoció també destacà, com a número 2, Enrique Fuentes Quintana (1924-2007). Respecte al seu càrrec a UERT ens va dir que era un dels 3 directors generals sota la presidència de Juan Miró Chavarría. Ens digué que més que la seva ma dreta era un igual de Calvo Sotelo. Els altres 2 directors generals eren en Calvo Sotelo (1926-2008) i Miguel Boyer (1939-2014). Com hem vist en relació a la referència trobada a la revista UNIRAMA el fill de Rodolfo Gijón confon dades, ja que Calvo-Sotelo Bustelo precedí Miró Chavarría en el temps i en el timó de l'UERT. Si que coincideixen, Gijón Von Kleist i Carmel, que Gijón Belmonte va ser director general d'exportacions quan Calvo Sotelo presidí el govern espanyol. Afegí que, abans havia estat Secretari general amb Nemesio Fernandez-Cuesta (1928-2009). Com a funcionari de carrera se'l destinà a l'estranger, en dues ocasions. Primer a l'ambaixada d'Espanya davant del Mercat Comú quan el ministre o ambaixador va ser Alberto Ullastre. I posteriorment, de l'any 1985 al 1988, com a agregat comercial a l'ambaixada espanyola de Suïssa a Berna. Segon Gijón Von Kleist el seu pare es va jubilà l'any 1989, als 65, en comptes dels 70 com estava estipulat abans que Felipe González ho modifiqués.

També hem trobat que Gijón Belmonte va ser president de la companyia TITANIO S.A.

"... fue constituida a principios de 1973 para fabricar y vender pigmentos de bióxido de Titanio. UERT participa con el 55% del capital y Tioxide Group Limited, grupo británico segundo productor mundial de bióxido de titanio posee el 45% ...".

Però continuem amb el relat de Carmel Rodríguez:

"... Al Santa Marta, vaig fer bona amistat amb força gent. Però la meva esposa i una altra dona, amb significació allí, es van posar de punta. Ella no podia sofrir que cap dona s'acostés a mi. I li va semblar que aquella ho feia. La situació es va fer insuportable. I vaig decidir marxar. Però hi he mantingut el contacte. Fins i tot, en Jordi Noguera, va venir a la Gavina per dur-me el llibre de la celebració dels 50 anys, per convidar-me a la festa que feien per aquesta efemèride ..."

Destacar que el 23 de desembre del 2021, en la cerimònia religiosa de comiat de Carmel Rodríguez, hi hagué, entre les, potser, 11 persones que hi assistírem, dues en representació d'aquest hotel. Fet que evidencia la qualitat moral de la família Noguera/Talleda.

Continuant amb el relat del lleure hoteler dels Rodríguez-Mas, escriurem com varen arribar a sovintejar L'Hostal la Gavina quan, pel caràcter difícil de la Remei, hagueren de deixar el Santa Marta. També com va arribar a conèixer a Alfons Jordan a qui considerava un col·laborador i a qui va nomenar el seu marmessor.

"... A l'Alfons Jordan el vaig conèixer quan estava de director a l'hotel Parc Sant Jordi que l'any 2014 va fer 50 anys. Llavors era de la cadena Hespèria i un dels consellers delegats me n'havia dit meravelles i hi vàrem anar. Amb 27 anys ja n'era el director i ens van tractar molt bé. Però en una segona vegada, sense recomanacions, la cosa no va anar bé. Ens van dir que estava ple l'hotel principal i ens van donar una habitació a l'annex. Des d'allí, pels àpats havies de creuar una carretera. No hi havia trànsit, però era incòmode i la Remei es va barallar amb ell i marxàrem ...".

Jordan havia nascut a Rupià l'any 1945 per la qual cosa quan coneix a Carmel Rodríguez, seria el 1972-73.

"*... al deixar el Santa Marta i l'intent fallit a l'Hotel Parc Sant Jordi, vàrem començar a anar assíduament a la Gavina. I un dia estan allí vàrem veure passar en Jordan amb el Diego, el maître. Li preguntem que què hi feia allí i ens diu que segurament seria el nou director. A la Remei se li va escapar que si això era cert ja estaven arreglats. Als pocs minuts ja teníem amb nosaltres l'Ensesa preguntant-nos si el coneixíem. La Remei li va respondre- massa!! ...*

... L'Ensesa es va contrariar una mica. Va dir que aquell "noi" parlava 4 ó 5 idiomes i tenia bona presència. Però que el trobava massa jove. Per afegir després -i si a més a la senyora Remei no li agrada. La Remei va respondre -dic que no m'agrada- però això no vol dir que no sigui bo. El que vostè decideixi. Jo l'agafaria -

va reblar l'Ensesa- però tan jove em fa por ... Jo li vaig dir- miri amb el geni tan fort que té vostè, si agafa un director fet i bregat de 40-45 anys com aquest que acaba d'acomiadar es barallarà amb ell a cada moment. A aquest noi el podrà formar a la seva manera encara que a nosaltres no ens acabi de convèncer. L'Ensesa no ens va dir res i un parell de setmanes després, hi anàvem molts caps de setmana, ens va dir que l'havia contractat ..."

... me'l va presentar i ens va començar a tractar amb molta deferència donant-nos sempre, la millor taula. Feia que el pianista li dediqués cançons a la Remei. Així vàrem fer una gran amistat.

Aquesta informació s'ha pogut corroborar per un testimoni d'aleshores:

... respecte al senyor Carmel venia molt sovint animat pel director, en Jordan. Tenien molta relació, parlaven molt i fins i tot el trucava animant-lo a venir i la majoria de les vegades el convencia. Ells mai reservàvem directament, sempre m'ho comunicava el director que de tal a tal dia vindrien. I s'allotjava a la millor habitació, la suite real, que li convenia molt, que deia que hi estava molt bé. A la mort de l'avi Ensesa, també al marxar Jordan, el matrimoni va deixar de venir tan sovint. Jo diria que vingueren ja molt poc, molt esporàdicament. Els hi faltava ell que els acompanyava molt.

Però continuem amb el testimoni de Carmel Rodríguez:

Al morir l'Ensesa li van fer la vida impossible i llavors va marxar amb el Berberian, el propietari de l'hotel Internacional d'Aiguazú a Argentina. Jo li vaig recomanar al Berberian que havia vingut a Espanya cercant un director pel seu hotel que parlés espanyol pels seus clients argentins i anglès pels americans. A més en Jordan parlava també francès. Li va oferir un sou de 200.000 dòlars l'any, a més d'alguns avantatges com dos viatges a l'any, en primera, a Barcelona. En Jordan va romandre-hi uns 3-4 anys, primer amb l'esposa i les dues petites però aviat va haver-hi de restar-hi ell sol. El col·legi estava a 30 km de l'hotel i només hi anaven els fills dels indígenes d'allí. Temien que les filles no aprenguessin...".

... a Barcelona el va contractar el pare d'en Gaspar, al Ritz. I anys després quan també es va quedar el Princesa Sofia el va dur allí com a director. I qualsevol acte que es fes al Ritz ens convidava. Recordava el nostre ajut a la Gavina. I que l'Ensesa li havia dit: tingues cura d'en Carmel. Vaig anar també a la festa al Princesa Sofia quan el va comprar el banc de Santander. Vaig fer amistat amb en Joaquin Chapaprieta (vinculat amb ERCROS) conseller d'aquest banc i que tenia un hotel a Diagonal/Muntaner ...".

En relació a tot això, ex treballadors de La Gavina, ens varen comentar, que Jordan era molt fidel a Ensesa i Gubert i això havia provocat alguna petita desavinença amb Ensesa i Viñas quan aquest havia volgut fer valer la seva autoritat contradient, en algun aspecte, al pare. Per això pensem que la manca de continuïtat de Jordan a la direcció tingué a veure, en part a aquest fet. També ens van explicar el que es deia de com havia anat l'herència:

".. uns anys després de morir l'avi Ensesa la gestió la dugué l'Ensesa i Monsalvatge. I es comenta que va deixar el 40% de la Gavina al noi (Josep Ensesa i Monsalvatge) i un 30% i 30% restant a les germanes Carme i Anna. Les germanes tenien majoria i ell els hi va acabar comprant la seva part. Es queixava dient, les meves germanes m'han arruïnat, perquè els he hagut de pagar 300 milions de pessetes. I jo li vaig dir- senyal que els tenies!!. Però tant l'Església, com l'Hotel Platja, que l'anomenaven l'Hotelito, i que ara es diu Hotel S'Agaró, va romandre de les germanes. Per cert l'avi Ensesa va fer l'església per casar a la filla gran, la Carmen, i després s'hi van fer molts casaments ...".

"... Ensesa i Monsalvatge va dirigir l'Hotel poc temps i posteriorment van passar diferents directors. I fins i tot una directora. Però alhora es deia que havien fet una societat, tots els fills Ensesa i Viñas, i que el marit d'una d'elles, penso que la Carina, va encarregar-se de la gestió i els "números" de l'hotel ja que havia posat cert capital. Era molt estricte però amb fama de bon gestor i bon empresari (tenia altres empreses). Es reunia amb la família i el director i aprovava els pressupostos i deia de retallar o no algunes partides. Vàrem passar uns anys una mica escanyats. Es va morir, malauradament, d'un infart, bastant jove. Molt més endavant va venir un director que era molt mala persona, un masclista, un dèspota, del que tothom n'estava molt descontent. Per sort va marxar de coordinador de directors d'una cadena hotelera on em penso que també va acabar tenint problemes, pels temps de la pandèmia, per queixes de tots els directors que coordinava ...".

Alfons Jordan és una llegenda viva en la direcció hotelera. Em comentà un dia, telefònicament, que allò que el va canviar la vida i que el dugué a l'hostaleria va ser la coneixença, en un bar de La Bisbal, on anava cada dia el que havia estat home de confiança de Carlos Gardel (1890-1935), el bisbalenc Josep Plaja i Gasch (1900-1982), conegut com a "Joe". Ell li va parlar de la utilitat de l'anglès i s'oferí, desinteressadament, a donar-li classes al mateix bar quan estigués lliure. Els seus inicis gràcies a "Joe" i el seu desenvolupament hoteler està recollit en un article del Diari de Girona, de l'any 2008, quan Jordan és requerit pels Ensesa i Viñas (nets d'Ensesa i Gubert), per revitalitzar l'Hostal.

Abans de continuar amb aquesta crònica sobre la història laboral i personal de Jordan, assenyalà, que una de les primeres mesures que aquest va voler prendre per fer més atractiu l'Hostal La Gavina, en aquesta nova etapa del 2008, era recuperar com a cap de cuina, o com a assessor gastronòmic, el mític Quimet (Joaquim Oriol) jubilat l'any 2001. Proposta que aquest no va acceptar. Jordan volia que:

"… *La Gavina torni a ser el centre econòmic, polític i cultural de Girona. És l'objectiu marcat per Alfonso Jordán que amb 28 anys va ser nomenat director de la Gavina de S'Agaró, i que trenta anys més tard, i després d'una exitosa carrera en els hotel de luxe més importants d'Espanya, torna als orígens …*

"*… quan Jordán tenia deu anys, la família es va traslladar a viure a la Bisbal. Els caps de setmana treballava al bar Capri de la capital del Baix Empordà. Allà va conèixer un personatge gairebé de pel·lícula, que tindria una influencia decisiva en la seva vida: Josep Plaja era un bisbalenc que havia estat secretari de Carlos Gardel , que va ser uns dels pocs supervivents del xoc entre dos avions que el 24 de juny del 1935 a l'aeroport de Medellin, que va acabar amb la vida del cantant. Plaja havia tornat a la Bisbal a retirar-se -recorda Jordán- i jo li preparava l'aperitiu. Em va acabar agafant afecte, ensenyant-me algunes nocions d'anglès parlant-me de L'Hostal de la Gavina, un hostal important, on em deia, que jo havia de treballar. I de fet va parlar amb els responsables i als 15 anys hi vaig entrar. En aquella primera etapa a La Gavina, feia d'ajudant de cambrer, fins que quan tenia 16 anys, el Sr. Ensesa va reunir a un grup d'empleats i ens va oferir la possibilitat d'anar a Suïssa a treballar i aprendre. Vàrem ser sis voluntaris i jo acabaria anant a Ginebre. Abans de marxar, es va produir un fet que es quedaria en la meva ment: ens va dir que si apreníem bé idiomes i la feina, algun dia algú de nosaltres podria arribar a dirigir La Gavina …*

... vaig estar un any a Suïssa, i després a Montecarlo, al Ritz de Lisboa, a l'Excelsior de Colònia, al Savoy de Londres, a una escola d'Hostaleria a Alemanya … fins arribar el moment de fer el servei militar a Girona. A l'acabar, amb 25 anys, em van oferir dirigir el Park-Hotel Sant Jordi. I només tres anys després, els Ensesa, em reclamen per director de La Gavina on hi estic fins el 81 ...

… quan va morir l'avi Ensesa, marxo a un hotel a la banda argentina de les cascades d'Iguazú. Després tornaria a l'Estat espanyol i seria el director dels hotels de luxe més coneguts: el Princesa Sofía de Barcelona, els Ritz de Barcelona i Madrid i l'Intercontinental de Madrid …

… a la seva trajectòria professional arribà una doble oferta. Els nets d'Ensesa, li proposen que tornés a l'hostal i el Banc Morgan Stanley li ofereix fer-se càrrec d'alguns hotels que te a Europa (en té uns 140 pel món). Jordan optà per una solució salomònica. Una setmana al mes, supervisaria l'Hostal de La Gavina i les

altres tres, assessoraria sobre qualitat, control dels resultats i satisfacció dels clients i empleats dels hotels de Morgan Stanley: un de les Canàries i els Hilton de Barcelona, París i Dresden. La primera mesura va ser nomenar-ne director Manuel Olivares, amb qui portava disset anys treballant ...”

Jordan, l'any 2022, jubilat de la direcció hotelera del grup Hospes, continua com assessor hoteler. Es senzill accedir al seu currículum per contrastar la informació donada per Carmel:

“… desde el año 2013 es consejero delegado y adjunto al presidente de la cadena hotelera Hospes Infinite Places. Ha desarrollado toda su vida profesional en el sector hotelero. A la edad de quince años era pinche en el Hostal La Gavina, establecimiento en el que acabaría como director (1973). Estudió Hostelería en una escuela alemana y es el único español que puede presumir de haber trabajado en los tres hoteles Ritz existentes en la Península: el de Lisboa (como aprendiz de camarero), el de Barcelona, en el que ocupó la dirección general, y el de Madrid, que dirigió desde 1995 hasta 2004, año en el que se incorporó como director general del hotel Intercontinental Castellana donde permaneció hasta 2008 …”.

En el mes de juny del 2013 comença a dirigir cadena Hospes on s'endú a Manuel Olivares Armijo:

“… Manuel Olivares ha trabajado durante 17 años en el Hotel Ritz de Madrid, en el que desempeñó distintas funciones como la de director residente, director comercial adjunto o director nacional de ventas. También estuvo al frente de la apertura del Gran Hotel Canarias como director general. Durante dos años fue director adjunto del Hotel Intercontinental Madrid, y durante los últimos cinco años, (2008-2013) director general del Hostal La Gavina ...”.

Com desenvoluparem més endavant Carmel afirmava ser l'accionista de la cadena Hospes:

… Alicia Koplowitz es accionista tanto de Hospes Hotels como del Ritz Madrid, explotadora y propietaria del emblemático establecimiento, donde los dos directivos han desarrollado parte de su carrera …

La darrera referencia d'internet sobre Alfons Jordan (gener del 2019), amplia la informació:

“*… de 2009 a 2011 fue el director gerente del Club Financiero Génova. Y los ocho años siguientes estuvo en la empresa Hospes Hotels/Infinite Places, primero como adjunto al presidente y posteriormente, hasta diciembre de 2020, como Senior Advisor to the Board. Actualmente se dedica a la consultoría hotelera y también a la fundación que él creó en el año 2000 “Ayuda animales…”.*

La darrera vegada que Alfons Jordan accedí a parlar, telefònicament, ens va comentar que va ser ell qui li va presentar Berberian a Carmel Rodríguez i no a l'inrevés, com ell ens havia explicat. Afegí que Carmel Rodríguez, en els darrers anys, relatava les històries com a ell li hagués agradat que haguessin succeït. Jordan, cap a març del 2022, rere un correu em va respondre, lacònicament, que ja no podia seguir parlant del nostre biografiat.

En relació a l'amistat de Carmel amb Carlos J Berberian, hem localitzat la seva biografia:

"*... Falleció el 12/05/2021 en la ciudad de Buenos Aires. Recibirá sepultura en el cementerio Britanico. Carlos Berberian fue un digno representante de la colectividad armenia en nuestro país. Fue presidente del Skal Club Buenos aires (Asociación de Profesionales de Turismo). Un impulsor de la actividad turística en nuestro país y un empresario dedicado a distintas actividades vinculadas con el turismo y empresario hotelero desarrollando siempre su intensa actividad como un verdadero caballero, brindando su amistad a los que lo rodeaba …*

"… fue, además, fundador del Boating Club de San Isidro, del Náutico Escobar y de otros importantes emprendimientos…"

... fue socio propietario de las primeres torres de oficinas del área de Catalina-Retiro, y de otros grandes emprendimientos inmobiliarios y Comerciales entre ellos el Hotel Internacional Sheraton Iguazú. Hijo menor de Artis y Siranush Berberian tuvo una infancia dura junto a sus hermanos, María, Moisés y José, llegando a Argentina en el primer cuarto de siglo pasado buscando una nueva vida, dejando atrás persecuciones y el genocidio perpetrado por el Imperio Otomano …

... Carlos se graduó como economista y fue uno de los primeros egresados que obtuvo el título de doctor en Economía de Argentina. En los últimos años padeció problemas de salud como un trasplante renal y complicaciones cardiacas, pero nunca dejó de trabajar y atender sus asuntos familiares ...

En aquest sentit assenyalar que Berberian aconseguí, com em confirmà la seva filla, per mitjà de Jordan (Carmel Rodríguez s'ho atribuïa però dubtem d'aquest fet per raons lògiques) rebre un trasplantament de ronyó en un hospital de Madrid malgrat no residir a Espanya.

Transcriurem també la resposta de la filla de Berberian a qui també localitzàrem, a fi que ens expliqués qui havia estat el seu pare i si coneixia alguna cosa de la seva amistat amb Carmel Rodríguez:

… soy Griselda Berberian, la hija de Carlos, y ante todo le pido disculpas por el retraso en la respuesta, pero es que quería contar con el tiempo necesario para poder disfrutar del escrito en su totalidad.

Justamente hoy se cumple un año de la partida de mi padre quien realmente fue una persona ejemplar no solo para la familia sino para todas las personas que en el día a día de su hermosa vida se encargaba de iluminar. Ni que hablar de sus amigos, con quienes compartía todo con generosidad y ahínco.

Elsa, su esposa y también médica, actualmente de 92 años, fue una pionera como mujer en la excelencia siempre haciendo honor a su profesión que con tanto cariños y dedicación le brindo tantos años. Ella actualmente está muy bien, también habiendo pasado mucha criticidad por el COVID el año pasado. Hoy le llevo su carta de la cual estoy segura le va a dar mucha felicidad.

Me encanto saber que papa quizá era el amigo más querido y respetado de Carmelo de quien siempre nos hablaba tanto con tanto cariño y admiración.

Yo soy medica también, infectóloga pediatra y trabajo en el Hospital JP Garrahan de la Argentina que es un hospital público Nivel III, de excelencia y gratuito donde los niños pueden atenderse desde donde vengan. Le puedo mandar por mail o whatsapp un resumen de la trayectoria de Carlos en su vida laboral en relación al turismo, pero la verdad hizo de todo, trabajando desde los 8 años vendiendo azules en la plaza de Palermo hasta lo más exquisito de los negocios. Pero siempre con respeto, humildad y honestidad…"

La relació d'ambdós matrimonis era molt bona com mostren fotos que Carmel Rodríguez ens mostrà, a la cuina del Racó de Can Faves, juntament amb Santi Santamaria (1957-2011), a qui Carmel admirava. I també en d'altres fotos en el menjador de La Dama, amb Bullich.

Després d'aquest llarg parèntesi sobre Jordan i Berberian tornem al relat de Carmel Rodríguez sobre l'Hostal La Gavina per aturar-nos en la història d'aquest hotel i en la seva ànima, Josep Ensesa i Gubert. Per nombrosos testimonis sabem que des de principis dels 70 fins ben bé l'any 2012 va anar sovint a aquest hotel. Sempre a la suite presidencial com veiérem en una foto a la terrassa d'aquesta suite.

L'Hostal La Gavina referència com a luxe, de gaudi del sentits i del viure, és testimoni de més esdeveniments decisius a nivell històric del que la gran majoria coneixem. Abans d'endinsar-nos en les persones i els secrets anunciats relatarem una part de la història de l'hostal i de la urbanització que l'acull. Per a fer-ho ens servirem del Treball Final de Màster en Estudis Avançats en Història de l'Art (Universitat de Barcelona 2015)

de Beatriz Vidal Moreno. Explica que Josep Ensesa i Pujadas (1866-1940) i Josep Ensesa i Gubert, pare i fill respectivament, promogueren la urbanització de S'Agaró. Eren una família d'empresaris gironins vinculats a negocis de farina (el pare fundà la farinera Montserrat), químics, de construcció, etc. Amb l'arquitecte Rafael Masó (1880-1935) crearen S'Agaró. El nom, escollit per Ensesa i Gubert, era el d'una riera, límit administratiu entre Platja d'Aro i Sant Feliu de Guíxols:

"*... En aquellos tiempos, s'Agaró no tenía nombre. Nadie conocía nuestras actividades un tanto ilusorias y no sentíamos la necesidad de identificarlo. Para nosotros "aquello" eran los terrenos de la playa de San Pol, pero un hecho fortuito nos obligó a darles un nombre. Al ordenar una remesa de plantas y flores a la playa de San Pol, el horticultor de Barcelona las mandó naturalmente a San Pol de Mar. Era preciso que la confusión no se repitiera. El nombre surgió espontáneo: ¡S'AGARÓ! Este era, como ya se ha dicho, el nombre del pequeño torrente, seco casi siempre, que delimita por Levante la playa. [...]. ¿Sería Sagaró o s'Agaró? Nos inclinamos finalmente por s'Agaró porque supusimos que éste era la forma dialectal de las gentes de nuestra Costa de expresar El Agaró, al igual que decían "Es Noi" en lugar de "El Noi". Años después vimos confirmada nuestra suposición, al indicar el Pbro. Dr. Riera, a Masó, que Agaró, según viejos documentos por él encontrados en su busca de buen aficionado filólogo, significaba en el idioma catalán, pequeño torrente seco, tal como es en realidad el s'Agaró ...".*

El fet fortuït que esmenta Ensesa s'esdevingué per l'amor que sentia per la seva esposa Josefina Montsalvatge (1885-1965) i aquesta per les roses. Ensesa havia encarregat roses pels jardins de la Senya Blanca al més reconegut cultivador europeu, Pere Dot i Martínez (1885-1976) qui, donat la referència de Platja de Sant Pol, les envià a Sant Pol de Mar malmetent-se totes.

S'Agaró era una sèrie de terrenys rocosos amb escadusseres pinedes o conreats amb vinyes i secà. L'any 1916 Ensesa i Pujadas adquirí un terreny a l'anomenada Punta d'en Pau per a construir una casa d'estiu. Comptava amb l'arquitecte Rafael Masó, qui ja li havia construït altres edificis. Ensesa «*es va fer amo d'una superfície de terreny molt superior a les seves necessitats*". Pensà a parcel·lar-ne una part, potser per tenir algun veí en un lloc tan solitari. El pla de la parcel·lació i venda de part dels solars adquirits, va ser el germen de la idea de crear una urbanització d'estiueig. Però el projecte romangué aturat fins el 1923. Aquell any, el seu fill estiuejava en una casa a l'Estartit però a l'haver d'escollir entre comprar-la o deixar-la va recordar les terres que el seu pare posseïa prop dels banys de Sant Pol i la promesa que lliuraria de franc un solar al primer que hi edifiqués. Ensesa (fill), va recórrer també a Rafael Masó, per construir la casa d'estiueig i reprendre la urbanització. El 24 de juliol de 1924 Josep Ensesa i Gubert va dormir per primera vegada a aquesta casa d'estiu, sense llum ni aigua corrent. I el 1925 va aconseguir portar-les. Es van adquirir més

solars amb l'edificació de nous xalets, millorant els banys propers, s'inaugurà el Restaurant dels Banys, s'obrí l'Hostal de la Gavina (comptava només amb 11 habitacions), construint pistes de tennis, places, carrers, etc. Les primeres residències es van edificar «*per donar una idea de com podia ser la urbanització".* I es van centrar al voltant de la plaça Roserar estenent-se cap a la primera línia del litoral. Amb la mort de Massó i la Guerra Civil el projecte s'aturà:

"...Ensesa i Masó van programar esdeveniments i festes. Van situar a S'Agaró en el mapa del turisme que començava. Balls selectes, temàtics i d'etiqueta, concursos de sardanes, concerts, banquets, teatre, recitals de poesia, festes florals, esports aquàtics, partits i campionats de tennis, etc. són alguns dels esdeveniments als quals els estiuejants podien acudir a S'Agaró. La plaça central va estar pensada per a aquestes dues funcions, en ella es van dur a terme molts dels actes. Els de caràcter més privat i selecte tenia lloc a l'Hostal de la Gavina i al Restaurant dels Banys. Van saber distingir entre activitats de caràcter més popular i de més selectes. L'assistència a la platja era pública i també a aquells esdeveniments que tenien lloc a la plaça Roserar i altres espais oberts. No obstant això no tothom podia permetre el luxe d'assistir a un ball d'etiqueta, pagar un cobert al Restaurant dels Banys o una estada a l'Hostal de la Gavina, participar en les regates o un dels xalets de la urbanització. A S'Agaró es donaven cita el més distingit de la societat, personalitats del món polític, cultural i artístic. Els compradors dels xalets van ser famílies de Barcelona i Girona de la burgesia que volien reafirmar el seu estatus. El primer projecte va ser de 1924 amb el títol: Avant-Projecte de Colònia Jardí a la punta de S. Pol a la Propietat de Don J Ensesa ...

... Les primeres residències varen ser les que durant molt de temps van marcar l'estil noucentista del conjunt. Francesc Folguera i Grassi (1891-1960) va seguir la línia de Rafael Masó. Va ser l'autor de l'església de Nostra Senyora de l'Esperança (1941-1943), d'estil neobarroc. Va iniciar els treballs del Camí de Ronda i va reformar els jardins de Senya Blanca construint la lògia d'estil Brunelleschià que continua allí i va aixecar més xalets. En morir Folguera, Adolf Florensa (1899-1968) va continuar les obres amb els mateixos cànons...

... L'aparició de s'Agaró és en els inicis del turisme de platja quan es descobreixen les propietats beneficioses de l'aigua i la brisa marina. S'instal·len balnearis al litoral amb una finalitat curativa, però que al complementar-se amb activitats lúdiques esdevenen llocs de descans i estiueig. Aquesta també va ser la història de S'Agaró, que va créixer al costat dels banys de la platja de Sant Pol que amb de Josep Ensesa es van convertir en els Banys de s'Agaró formant part de la urbanització. Des dels inicis els promotors van tenir la idea que S'Agaró seria una urbanització pel turisme i l'estiueig de l'alta burgesia. I així Ensesa i Rafael Masó es van encarregar de fer una gran promoció en diaris i revistes, participant en congressos de turisme, invertint en publicitat i organitzant d'activitats d'esbarjo. Fins i tot a partir de 1935 Ensesa editaria la Revista de S'Agaró ...

Propietat de Francesc Casas Duran

Gràcies a la gentilesa del periodista Albert Arbós hem tingut accés a aquesta revista digitalitzada per l'ajuntament de Sant Feliu de Guíxols. El "buidatge" de la revista mostra les diferents activitats:

"... organitzat l'estiu del 1955 el "Primer Torneo Internacional de Hockey sobre Patines" (Trofeo Augusto Samaranch - in memoriam), en una pista inaugurada al costat de l'Hostal, a l'alçada de La Taverna del Mar. Van participar-hi els equips de l'Espanyol de Barcelona (llavors el millor d'Espanya), el CH Girona (l'any anterior campió de Catalunya), el Módena italià i la selecció nacional de Bèlgica ...".

***"...** L'any 1932, es va inaugurar l' Hostal de La Gavina i es va fundar el CLUB DE TENNIS S'AGARÓ o S'AGARÓ COUNTRY CLUB. L'activitat estel·lar del club va ser l'organització del "1ER. CONCURSO INTERNACIONAL DE TENIS DE S'AGARÓ". Les entrades als partits valien 2 pessetes a les grades i entre 10 i 15 pessetes a les llotges, i el abonaments pels cinc dies, 5 pessetes a les grades i 50 a les llotges. Es va fer l'entrega de trofeus en un sopar de gala a l'Hostal de La Gavina ..."*

I Concurs Internacional de
Lawn - Tennis de S' Agaró

Autoritzat per l'Associació de
Lawn-Tennis de Catalunya

Del dia 14 al 18 de setembre de 1932

PROGRAMA DE LES PROVES

I. Individual de Senyors — Campionat de S'Agaró
II. Parelles de Senyors — Campionat de S'Agaró
III. Individual de Senyores - Campionat de S'Agaró
IV. Parelles Mixtes — Campionat de S'Agaró
V. Parelles de Senyores — Campionat de S'Agaró
VI. Criterium

II CONCURS INTERNACIONAL
DE LAWN-TENIS DE S'AGARÓ

DEL 20 AL 24 DE SETEMBRE DE 1933

El "Concurso Internacional" es va repetir el 1933, 1934 i 1935, amb tenistes de primer nivell. Hi van participar Eduard Flaquer (1894-1951) i Francesc Sindreu (1904-1982) (guanyador de les dues primeres edicions), ambdós campions d'Espanya. També Rosa Torras (1895-1986), nou vegades campiona d'Espanya i primera catalana en participar en uns jocs olímpics (a Paris 1924), i Nelly Adamson- Landry, (1916-2010) que anys després guanyaria Roland Garros ...".

La publicació de la revista s'interrompé l'any 36 i no es reprèn fins l'any 49. La importància històrica i literària d'aquests quaderns és extraordinària ja que a més de comptar amb les col·laboracions d'escriptors

destacats de la literatura catalana, esbossa de manera diàfana el tarannà obert, humà i culte, de Josep Ensesa i Gubert. En el primer número de la represa destaca un article de Carles Sindreu (1900-1974) i un emocionat obituari que Ensesa dedica a l'arquitecte Massó. També hi ha una poesia de Massó (era un bon poeta) i una altre de Tomàs Garcès (1901-1993). L'interès d'Ensesa per la poesia s'evidencià des de la primera revista (1935) amb la publicació de sengles poesies de Salvat Papasseit (1894-1924) i Foix (1893-1987).

De l'any 1950, destaquen les col·laboracions de Josep Plà (1897-1981), Horacio Saenz Guerrero (1921-1999), Jaime Arias (1922-2013), Carlos Soldevila (1892-1967), Xavier Montsalvatge (1912-2002) o Luis J. Manegat (1888-1971). L'any 1951 s'incorpora l'anglès (i en aquest idioma) Cedric Slater, personatge en el que també ens aturarem més endavant, i el 52 la Caterina Albert o Victor Català (1869-1966) i l'Agustí Calvet ("Gaziel") (1887-1964). Josep Maria de Sagarra (1864-1961) col·labora l'any 53 i Nestor Lujan (1922-1995) el 54. L'any 55 trobem Carles Sentís (1911-2011) i el primer esment i foto del important polític anglès Selwyn Lloyd.

En la revista de l'any 56 escriu el cronista de Barcelona, Andreu Avel·lí Artis (Sempronio) (1908-2006). D'aquell any 56 destacar els Festivals de música:

"... los primeros Festivales de Música de S'Agaró celebrados en agosto de 1956 consiguieron un éxito de sorpresa. Los del pasado verano, en cambio, como acontecimiento artístico y social, se ajustaron a las predicciones hechas. Sabiendo como la gente respondió al primer intento de organizar en los jardines de Senya Blanca unas fiestas musicales de categoría internacional, era imaginable que en el II Festival de 1957 el éxito se afirmaría y así fue. El público, numeroso en los dos primeros conciertos y desbordando la capacidad del recinto en el tercero, fue definitivamente ganado por los diversos atractivos de la fiesta y con la preciosa alianza de unas noches quietas, de mar encalmado y atmosfera apacible, la emoción de la música y la gracia de su interpretación llegaron íntegras al auditorio. En el último concierto la meteorología incluso pareció mágicamente dominada por la voz de Victoria de los Ángeles, ya que en el preciso instante en aue la artista acababa de ofrecer los últimos "encore" solicitados por un auditorio enfervorizado, una silenciosa llovizna empezó a caer como si, tímidamente, hubiese esperado el final de la audición ...".

Saltarem a la revista de l'any 1959 per destacar l'article, en català, d'Ensesa. Un sentit obituari al bon Jaume, *el vell Guarda Jurat de S'Agaró*. Ensesa, que es relaciona amb el bo i millor de la burgesia mundial no li cauen els anells per mostrar el seu dolor per la mort d'un dels seus col·laboradors més fidels. Tot seguit ens aturarem als números dels anys 60 i 61. En el primer s'esmenta el còctel homenatge dedicat a Selwyn Lloyd i en el 61 diversos esdeveniments i personatges. Destacarem un homenatge a un "... *gran amigo de S'Agaró...*" Toby O'Brien condecorat pel govern espanyol per:

"... la espléndida labor realizada en Inglaterra en favor de nuestro turismo. Con tal motivo, le fue rendido en "'Senya Blanca" un homenaje íntimo que ofreció don José Ensesa y al cual asistieron el ministro español, don Pedro Gual y el ministro británico, Mr. Selwyn Lloyd ...".

Propietat de Francesc Casas Duran

Una tasca, la d'O'Brien, com la del seu compatriota Slater, en cap cas desinteressada com demostrarem.

Tot seguit destacar dues persones de molt diferent significació humana Josep Trueta i Raspall (1897-1977) i Carmen Polo de Franco (1900-1988). El gran cirurgià ortopeda, que tantes i tantes vides i extremitats va preservar amb el seu mètode per les ferides de guerra, comença a anar, per raons familiars, a S'Agaró, protegit pel seu passaport anglès. I l'esposa del dictador, coneguda per "la collares", per la munió de joies que s'endugué sense pagar de diverses joieries espanyoles, que acudeix com a convidada d'honor d'un casament. L'església de S'Agaró, construïda per una promesa d'Ensesa, esdevingué un aparador privilegiat de casoris de l'alta burgesia espanyola. També aquell any Jaime Arias inicia el resum i recordatori de les personalitats que van visitant l'Hostal La Gavina. Paga la pena estar atents a alguns dels noms esmentats ja que prendran protagonisme més endavant:

"*... entre los personajes españoles cabe registrar la visita de S. A. R. el Infante don Juan Carlos de Borbón y de Borbón, Príncipe de Asturias y el Ministro de Asuntos Exteriores, señor de Castiella; el gran creador de modas Cristóbal Balenciaga. De Inglaterra, Sir Frank Roberts, exrepresentante de su país en la NATO y actual Embajador en Moscú y el nuevo Embajador en Madrid, Sir George Laboicliére. De los Estados Unidos, Mr. Leo Weelch presidente de la Standard Oil ...".*

De l'any 1962 es destaca dues visites de Selwyn Lloyd, una acompanyant a Ullastret a Josep Ensesa i Monsalvatge (a qui humorísticament Lloyd anomenava Josep III) i l'altre amb el ministre Pedro Gual (1885-1968). L'any següent es registra la visita del Ministro de *Información y Turismo* Fraga y Iribarne (1922-2012) i dels anglesos:

"*... Mrs. W. F. Aitken e hijo Jonnathan, sobrinos de Lord Beaverbrook* ...".

Aquest jove Jonnathan Aitken, amb el que ens hem pogut comunicar via e-mail, tindrà un paper important en la vida de Carmel Rodríguez.

L'any 1966 la revista recull en color fotos de la celebració dels 40 anys de la fundació de l'Hostal amb l'afegit de les clarividents reflexions d'Ensesa:

"*... Ensesa hizo el ofrecimiento del acto evocando los principios de su obra, iniciada con la ayuda de su progenitor y realizada con la contribución de los arquitectos Rafael Masó y Francisco Folguera -ya fallecidos- y el actual Adolfo Florensa. El discurso constituyó una llamada más a la cordura, al "seny", en la prosecución de una política de turismo armónica en todo el litoral gerundense y barcelonés* ...".

Cremant etapes, arribem al número de l'any 1970 on, Ensesa, en català, esdevé cronista del seu temps fent-se ressò de la mort de Josep Carner (1884-1970):

"*... compaginada ja la present edició de "Revista S'Agaró" 1970, ens arriba la nova de la mort del nostre benvolgut i admirat Josep Carner (a.c.s.). En la seva darrera i curta estada a Catalunya, Carner, que havia estat un íntim amic de Rafael Masó -l'arquitecte gironí que infantà S'Agaró-, volgué retre homenatge a la memòria del seu gran amic i honora S'Agaró amb la seva presencia, a fi de contemplar aquells projectes*

Propietat de Francesc Casas Duran

d'en Masó fets realitat i de reviure les hores jovenívoles, de fervents entusiasmes per a la nostra terra, de les quals S'Agaró és una mostra. Pau i Gloria a Josep Carner, el nostre gran poeta...".

La revista del 1971 va recollir de forma una mica beata -ho demanava l'època- la infidelitat amplament comentada per la Costa Brava de l'actiu Ava Gardner (1922-1990), parella de Frank Sinatra (1915-1998), amb el torero Mario Cabré (1916-1990) i l'arribada, tempestuosa, del conegut cantant i actor com a resposta a l'esmentada infidelitat. El text és poc veraç si tenim en compte un testimoni presencial que, posteriorment, reproduirem:

"... Mario Cabré, actor, torero, poeta, alegró esas primerísimas jornadas españolas de la bella americana. De tal manera, que los ecos llegaron pronto a California y movilizaron a Frank Sinatra, quien vino hasta S'Agaró a rendirse a los pies de su amada. Fue una sonada declaración de amor acompañada de un collar de esmeraldas de gran tamaño, que encadenó a la pareja por unos cuantos años ...".

Segons Carmel Rodríguez, existeix una entrevista per TVE en la qual Diego Herranz i Casas, maître i home de confiança d'Ensesa afirma que la trobada entre l'amant enganyat i l'actriu no va ser en cap cas violenta. Que no va deixar de ser una típica discussió d'enamorats. Herranz era conscient que ni li era permès cap indiscreció, ni revelar el que havia passat ni que ell n'havia estat testimoni. Tenia el "senyor Ensesa" pendent de les seves paraules. Però que un dia, en privat, va explicar com havia anat la "topada", més que trobada, de Sinatra amb Garner en el bar "El Barco" de la Gavina:

"*... Frank Sinatra va arribar furiós, es va tornar com boig la va insultar i ella s'hi va tornar, tot eren crits, -vaig veure més d'una empenta- i li va donar dues bufetades i la va tirar a terra. Però com explicava, quan li van preguntar al Diego per TVE, ell va dir que havia vist, senzillament, una discussió d'enamorats ...".*

Les dues bufetades que Sinatra regalà, "amorosament", a l'actriu li van deixar marques al rostre motivant que la filmació s'aturés uns dies. Anys després, ja sense Ensesa, Herranz va explicar-ho amb llibertat. D'això donà també fe el periodista Josep Playà Maset en un article publicat el 7 d'agost del 2012.

Gràcies a Albert Santandreu, amic de Carmel Rodríguez, vàrem poder parlar, telefònicament en dues ocasions, amb la filla de Diego Herranz, per mirar de recollir alguns fets biogràfics sobre aquest maître llegendari que, entre d'altres coses rebé l'any 1978 el *Premio Nacional de Gastronomia* com a el millor Cap de Sala. En la segona trucada va decidir fer-se enrere de forma taxativa.

I acabarem aquest ràpid recorregut per la Revista de S'Agaró dient que l'any 1972 Juan Carlos I acudia a l'Hostal de la Gavina amb Sofia de Grècia. I que l'any 1974 es publicava una versió catalana de la revista.

Tot seguit d'haver-nos aturat en el contingut de la revista continuarem amb la descripció de la Ciutat Residencial:

"... La urbanització de S'Agaró comptava amb 29 edificacions en la línia del Noucentisme. El moviment defenia un estil nacional, català, basat en una tradició popular representada por el mediterranisme que es referia al classicisme grecollatí i renacentista. Així tots els edificis van comptar amb grans zones enjardinades, integrant la urbanització al paisatge. Massó va respectar la vegetació existent i en dissenyar

Propietat de Francesc Casas Duran

els jardins va utilitzar flora autòctona. També va respectar la naturalesa del territori. No el va anivellar, aprofitant la seva fisonomia per dotar al conjunt d'una major bellesa. Els edificis seguien el perfil del terreny, pujaven i baixaven al mateix ritme que ho feien les roques. Als xalets es pot observar la influència de les masies, aprofitant elements d'antics masos (vanos i portes) o en l'ús d'alguns de les característiques, com la distribució del cossos de les residències, utilització de terracotes i ceràmica, presència de cobertes a dos aigües, etc. No es tractava d'una imitació o còpia d'una masia, sinó d'una reinterpretació ...".

"... Masó es va ocupar de dissenyar també els edificis, els jardins, els mobles, la decoració interior i exterior, la planificació urbanística, etc...".

Les edificacions fins a l'any 1943 van ser:

- *Senya Blanca (xalet Josep Ensesa Gubert) (1924)*
- *Xalet Badia (antic xalet Puiggrós) (1924-1927) (actualment, part de l'Hostal de la Gavina) .*
- *Domus Nostrum (xalet Niubó, xalets Anna Ensesa i Albert Sibils) (1924-1929).*
- *Xalet Gómez (1924-1927).*
- *Plaça Roserar (1924-1928).*
- *Hostal de la Gavina (1924-1929).*
- *Xalet Cruz (xalet Nurimar) (1924-1929).*
- *Xalet la Gacela (xalet Sibils Ensesa) (1924-1930).*
- *Xalet Santiago Masó (xalet Graziella) (1924-1930).*
- *Xalet Faixat (xalet Mercè Ensesa) (1928-1931).*
- *Pistes de tennis (1928-1932).*
- *Restaurant dels Banys (Taverna del Mar) (1929).*
- *Escola de S'Agaró (1930) (actual Hotel S'Agaró).*
- *Xalet Roquet (xalet Carme Ensesa Montsalvatje, xalet Cala Padrosa) (1929-1930).*
- *Xalet Rafael Masó (1930-1935) – Rafael Masó*
- *Xalet Gual Villalbí (xalet Elimar, xalet Soler) (1930-1935).*
- *Xalet Comadira (1930-1935).*
- *Xalet Gorina (les Arcades) (1930-1935).*
- *Xalet Bufalà (Mas de Roda) (1932-1934).*
- *Xalet Puiggròs (xalet Roca Blanca) (1930-1935).*
- *Xalet Bonet (xalet Lolimar) (1933-1935).*
- *Xalet Greiner (1933-1934)*
- *Xalet Guàrdia (1929) – Pelai Martínez*
- *Xalet Clavell (1929) – Pelai Martínez*
- *Xalet del pintor Colom (1929-1931) – Pelai Martínez*
- *Xalet Miramar (1931) – C. Alzamora*
- *Església de l'Esperança (1941-1943) – Francesc Folguera*
- *Xalet Esteve (no localitzat)*
- *Xalet Miquel Masós (no localitzat)*
- *Xalet Rafael Portas (no localitzat)*
- *Xalet Santiago Vinardell (no localitzat)*

Abans d'aprofundir una mica en els propietaris dels xalets explicarem com Ensesa projectà la construcció

de l'església. Albert Sibils i Ensesa, fill d'Anna Ensesa i Monsalvatge (1922-2022) tingué la generositat, no només d'explicar-nos la història, sinó també, d'obrir-nos el temple (és una església particular):

"*... el meu avi, mai va ser, ni molt menys, un beat o un home massa religiós. Però davant de tanta destrucció que s'esdevenia a Catalunya, com es destruïen les empreses que tant havia costat aixecar a la seva família, es va fer a ell mateix una promesa. Que si mai podia tornar i recuperar la vida que duien construiria una església en el lloc més privilegiat i bell de S'Agaró. I ho faria sota l'advocació de Nostra senyora de l'Esperança, ja que segons deia, l'esperança és el darrer que es perd*..."

L'any 1941 la va començar esmerçant uns 3 anys. La bellesa i la grandària del temple, amb pintures del paisatgista d'Arenys, Joan Colom (1879-1969), és una mostra més de la solidesa humana d'Ensesa.

Seguint la cerca documental ja esmentada aprofundirem en els propietaris dels xalets:

Senya Blanca. Va ser el primer xalet de Masó. S'assentà on hi havia un mur blanc conegut pels pescadors com la "Senya Blanca" per ser un punt de referència en la seva navegació:

"… tenia sis habitacions, tipus suite, per convidats o algú important sense lloc a l'hotel. Era com un petit poble. Amb un gran jardí, un auditori per dues mil persones, un parc una mica separat i una piscina d'aigua salada ...".

Xalet Badia / antic xalet Puiggròs i **Xalet XXXIII**. Edificats "com a mostra" per a futurs compradors.

Xalet Gómez realitzat entre 1924 i 1927.

Plaça Roserar entre l'Hostal de la Gavina, la Domus Nostrum i les pistes de tenis. Pensada per a passejar, fer festes, concerts, etc.

Domus Nostrum (xalet Niubó, xalets Anna Ensesa i Albert Sibils) Abans de ser adquirida (1930) per Josep Niubó la part de xalet XXXI va ser dels Comadira, que després es mudarien a una altra casa. Niubó hauria comprat primerament el xalet XXXIII i més tard els xalets XXXII i XXXI, però els va unificar. Actualment torna a estar dividit en dos habitatges coneguts com xalet d'Anna Ensesa i Albert Sibils.

La **Domus Nostrum** feia parella amb els xalets XXXV y XXXVI que es trobaven a l'altre costat de la plaça i que es varen convertir en el Hostal de la Gavina.

Xalets XXXV y XXXVI (Hostal de la Gavina) Com la Domus, els xalets XXXV i XXXVI són posteriors als xalets Senya Blanca, Badia, XXXIII, Gómez i a les pèrgoles de la plaça. Poc després de ser construïts els xalets s'adaptaren esdevenint l'Hostal, el que va suposar la primera reforma. El 3 de gener de 1932 es va inaugurar l'Hostal de la Gavina i l'any següent ja s'estava en la tercera reforma. Rere la Guerra Civil, Francesc Folguera, va fer la quarta reforma.

Propietat de Francesc Casas Duran

Altres xalets dels que no es coneix bé la propietat són **Xalet dels germans Cruz (Xalet Nurimar)**, **Xalet la Gacela (Xalet Sibils Ensesa)**, **Xalet Santiago Masó (Xalet Graziella)** construït entre 1924 y 1930, **Xalet Faixat (Xalet Mercè Ensesa**) construït entre 1928-1931.

El **Restaurant dels Banys** es va inaugurar el 9 de juny del 1929 però es va incendiar salvant-se tan sols el menjador. Els nous banys van ser inaugurats en 1936 anomenant-se la Taverna del Mar.

L'Escola de S'Agaró (anterior Monumental Hotel y actual S'Agaró Hotel) va ser construïda, l'any 1930, per Antoni Montseny (1872-1957). Segons Carmel, la família Ensesa, l'anomenava, "l'Hotelito". Ensesa el comprà i el juliol del 1935 es reinaugurà com Hotel de la Platja, però a l'agost d'aquell esdevingué una escola internat de 50 alumnes. Rere la guerra civil tornà a ser Hotel i principis dels 80 que es remodela naixent l'actual S'Agaró Hotel, gestionat per Albert Sibils i Ensesa.

Xalet Roquet (Xalet Carme Ensesa Montsalvatje, Xalet Cala Pedrosa) construït per Frederic M. Roquet i Dolors Ensesa, germana per part de mare, d'Ensesa i Gubert.

Xalet Rafael Masó. Xalet Gual Villalbí (Xalet Elimar, Xalet Soler) Edificat pel polític Pedro Gual Villalbí (1885-1968). Estudià Economia a les universitats de Barcelona i Leeds. Catedràtic de Política Econòmica i Legislació duanera a la Universitat de Barcelona des de 1915 i militant de la Lliga Regionalista. Durant la dictadura de Primo de Rivera va ser secretari de la patronal catalana, Foment del Treball Nacional. Va ser membre entre 1927 i 1930 de l' Assemblea Nacional Consultiva de la dictadura de Primo de Rivera. Després de la Guerra Civil, va ser president del Consejo de Economia Nacional des de 1940 i procurador a Corts. En el període 1957-1965 va ser ministre sense cartera als governs VIII i IX de Franco. Va ser un dels promotors del *Plan de Estabilització* del 1957-1959.

Xalet Comadira propietat del matrimoni d'Emili Comadira i Dominga Bosacoma.

Xalet Gorina (Xalet les Arcades) Construït per Manuel Gorina (1933). Per una factura del 1930, se sap que va ser propietari de la industria tèxtil *FABRICA DE HILADOS DE SABADELL*. Alhora el cognom Gorina roman ben viu en el imaginari del Sabadell "de tota la vida". Es diu que aquesta família havia posseït bona part dels terrenys de la ciutat. I existeixen també dues dites al voltant d'aquesta nissaga. La primera que a Sabadell hi havia "homes, dones i Gorines". I la segona que un d'ells tenia dèries tan exagerades, que es deia que no era que tingués manies si no que tenia "Mànies!!".

Xalet Bufalà / Mas de Roda, per Joaquim Bufalà i Ferrater. Cofundà amb Ensesa el *S'Agaró Country Club*.

Xalet Puiggròs / Xalet Roca Blanca per Bartomeu Puiggròs i Josefina Badia. Primer compraren el xalet XXXIV. I l'any 1933 compraren un nou solar pel xalet Puiggròs o Roca Blanca.

Xalet Bonet (Xalet Lolimar) Construït para Josep Bonet i Matas.

Fons Documental de Francesc Casas Duran

Xalet Adolf Greiner, construït, entre 1933 i 1934, per a un exitós empresari alemany que es dedicava a la fabricació de taps de suro amb vàries fabriques arreu el món.

Amb la guerra civil s'estroncà l'ambient lúdic d'aquella contrada. I el 37 S'Agaró va ser punt de trobada d'una reunió dels dirigents de la Generalitat de Catalunya, per la recuperació de l'ordre públic després de mesos d'activitat revolucionària dels anarcosindicalistes de la CNT-FAI.

Allí el conseller en cap, Josep Tarradellas (1899-1988), hi signà el pla que porta el seu nom o Pla de S'Agaró. En aquesta etapa Tarradellas esdevingué un personatge clau en els governs de Lluís Companys (1892-1940). Va ser el conseller amb presència més continuada en el temps i al front dels departaments -Conselleria primera, Finances, Economia, Serveis Públics- amb major incidència en els moments destacats d'organització de l'activitat política i econòmica rere la rebel·lió militar i com a reacció el procés revolucionari esdevingut a Catalunya.

Tarradellas ho va explicà en una conversa amb Ferran Mascarrel i Leandre Colomer(1951-1989) publicada a les acaballes de 1976. Com també va fer, des de l'Hotel de France de Perpinyà, el març de 1977, en el programa d' "A fondo" de Joaquín Soler Serrano (1919-2010).

Es volia elaborar un pla per unificar les finances de Catalunya, establir una hisenda pròpia, regular les hisendes municipals i fixar la política monetària. Tarradellas va arribar a l'Hostal el 2 de gener del 1937. L'endemà van anar-hi Companys i esposa, Carme Ballester (1900-1972); el cònsol soviètic, Antónov-Ovséienko (1893-1938); el conseller de cultura d'ERC, Antoni M. Sbert (1901-1980), i els consellers anarcosindicalistes d'Economia, Dídac Abad de Santillán (1897-1983), i de Defensa, Francesc Iglesias. Tarradellas va anar i venir de S'Agaró per concretar amb el consell executiu el redactat final del pla.

Dies després hi assistiren Carles Martí Feced (1901-1982) sotsdirector de Finances, i Frederic Rahola (1914-1992), secretari de Tarradellas i una quarantena de persones més. El dia 11 de gener Tarradellas i Companys presentaven a Barcelona al consell de govern els acords. El dilluns 18 es van publicar al DOGC les 58 disposicions. Els cervells van ser Joan Sardà (1910-1995), Lluc Beltran (1911-1997) i Jaume Alzina (1889-1980).

També se sap què va ser d'aquella urbanització entre febrer del 1937 i gener 1939. L'hostal va servir d'allotjament als oficials de les Brigades Internacionals. Es va ocupar el xalet Gorina pels Refugiats de la Guerra Civil i l'hotel de S'Agaró o de la Platja va allotjà altres refugiats arribats al port de Sant Feliu, com els 4000 d'Almeria. Més endavant, acolliria els de la *Escuela de Huérfanos* de la *Armada* de Madrid i altres refugiats procedents de Donostia, etc.

Els Banys de S'Agaró i la Taverna del Mar, així com les barques i el cotxe Dodge dels Ensesa, foren confiscats pel milicians i els locals serviren de menjador de l'hospital Militar.

Des de 1937, el xalet Mainegre, fou habitatge, cuina-menjador, oficines i lloc d'instrucció dels artillers pertanyents a la 14ª Bateria, per defensar Sant Feliu dels bombardejos.

L'estació del tren fou escenari de fets relacionats amb el conflicte: els trens que van arribar però ja no van sortir cap a Girona, el dia 19 de juliol de 1936 col·lectivització de la companyia i de les instal·lacions, aquell estiu, detenció d'alguns caps i directius, lloc de partida dels milicians cap al Front d'Aragó, punt també de partida dels refugiats andalusos arribats per mar cap a altres ciutats, el 1937.

A prop de S'Agaró es trobava el Casino dels Nois que on es van fer els actes de comiat de les Brigades Internacionals. Aquí, hi hagué el primer bombardeig sobre la Sant Feliu, el 13 d'agost de 1937. Les bombes d'un Junker caigueren sobre el passeig del Mar i dels Guíxols, plens de gent sense temps de cercar refugi. Els impactes de la metralla encara es veuen, mig dissimulats, al sòcol del Casino.

Per tancar, provisionalment, el relat sobre alguna de les persones "trobades o saludades" pel matrimoni Rodríguez-Mas a l'Hostal *La Gavina* afegiríem aquí el relat de sengles encontres amb els Borbons. Segons Carmel, l'actual emèrit, en una de les visites ja com a rei d'Espanya a *La Gavina*, va acabar amb un dinar a l'Hostal. Segons el nostre biografiat, a Ensesa, no el van convidar amb les autoritats civils i militars, que li oferien el dinar a l'emèrit rere la seva trobada amb Josep Pla (1897-1981). A Carmel li semblava recordar que l'ordre de barrar-li el pas la donà el governador civil d'aleshores que considerava a Ensesa massa catalanista. Ensesa es va quedar, irritat, en un dels salons. En Diego Herranz, li va comentar la situació a Carmel Rodríguez i ell, va anar a fer-li companyia:

".... tot d'una arribà en Juan Carlos i per darrera, se'n va cap a Ensesa, li tapa els ulls tot dient-li: ¿Quien soy?. Per tot seguit exclamar enriallat: Don José que soy yo!. ¿Qué hace aquí, no viene a comer con nosotros?. ¿Que el gobernador civil dice que no puede entrar?. ¡Pues si usted no entra, yo tampoco. Me quedo aquí con usted!.

Assabentades les autoritats li van obrir el pas a Ensesa. El Rei es va disculpar per deixar-me sol i em va assegurar que tornaria a prendre el cafè. Que el faríem els 3 junts. No va ser així. Però uns 15 dies després vaig rebre una carta de la Casa Real que si algun dia anava a Madrid em concediria una audiència ja que em devia un cafè. Mai me'l vaig voler cobrar....".

En aquells anys Jordan era director de l'Hostal. Recordava que el governador civil d'aquells anys -no n'hem sabut trobar el nom- tenia molt mala relació amb l'avi Ensesa i l'havia exclòs del dinar. Segons Jordan, el rei va preguntar perquè no estava convidat "el abuelo" i quan li van dir que pel seu catalanisme digué que si Ensesa no entrava al menjador a dinar ell tampoc ho faria. Així Jordan -segons ell- va anar a cercar-lo. Dues explicacions que coincideixen en part.

En aquesta trobada amb Juan Carlos I, ni l'escorta ni el protocol significaren cap incomoditat pel matrimoni. En canvi la coincidència, amb l'actual Borbó, a S'Agaró, va ser molt més accidentada:

Propietat de Francesc Casas Dura

"... si bé en Juan Carlos anava amb una escorta discreta, en Felipe, en canvi, a més de la Guardia Civil, va venir amb una altra escorta de més de 80 persones (si, 80!). Tenien l'Hotel ocupat!. Qualsevol pas per dins o fora de l'hotel t'havies d'anar identificant constantment dient que hi estaves allotjat, dir el teu nom i esperar, pacientment, que miressin les llistes que tenien. I aquesta tortura va començar ja a l'arribada. Primer inconvenient. A l'arribar amb el cotxe ens van indicar que el deixéssim una mica lluny de l'entrada. Un cop aparcat, la Remei i jo vàrem anar cap a la porta, tot veient el director, més lluny, que sortia de l'Hotel per anar-nos a rebre. Tot seguit li va donar el braç a la meva esposa perquè entrés, tot sortejant l'estricte cordó policial. Jo em vaig quedar lleugerament endarrerit. Llavors, immediatament, se'm van acostar dues dones joves que, de molt males maneres, em van exigir saber que qui era i què feia allí. Després vaig saber- tampoc es van identificar- que elles eren dues guàrdies civils de paisà. Per sort el que aleshores era el director, l'Olivares, mà dreta de Jordan, va acudir a rescatar-me de l'escomesa. Però, miri, el maltracta i les incomoditats no s'acabaren aquí. Ja a dins de La Gavina ens van confinar en un saló apartat, sense deixar-nos fer l'entrada ni tampoc anar a l'habitació, fent-nos esperar una bona estona.

Després de la cerimònia oficial que havien de fer, el cap de protocol, com a conseqüència de les queixes del director de La Gavina, ens va venir a demanar disculpes per totes les coaccions, grolleries i molèsties innecessàries que havíem rebut. Davant la sinceritat d'aquell home nosaltres les vàrem acceptar però li vàrem exposar la sorpresa davant l'enorme "xou" amb la seguretat quan nosaltres, dècades abans amb en Juan Carlos I, gairebé ni havíem vist l'escorta. El funcionari va dubtar un moment i ens va demanar si menjàvem sols i es va oferir a dinar amb nosaltres. Durant el dinar es va sincerar i ens explicà que la seguretat "Real" tenia molta, molta por que "los activistas separatistas catalanes", no en volguessin muntar cap de grossa, amb cap manifestació. Per aquesta raó havien ocupat militarment tant l'Hotel com els voltants del poble. I va afegir que "algú" deia haver "detectat" a un conegut actor "separatista", en Joel Joan, anant cap a Girona i no volien córrer cap risc ...

Es pot trobar a les hemeroteques que l'any 2008 l'actual Borbón i la seva reina celebraren el quart aniversari de casament a Girona. Que compliren amb diferents actes oficials a Palamós i S'Agaró i que s'havien allotjar a l'Hostal La Gavina. La noticia deia que havien celebrat en la intimitat aquesta assenyalada data. Sense esmentar que aquesta intimitat inclogué més de 80 escortes!!.

En aquells dies, si bé Jordan ja no era director de La Gavina, hi estigué amb Olivares, orientant-lo. Preguntat per aquest excessiu seguici, la paranoia pels possibles aldarulls dels separatistes contra Felipe i Leticia, Jordan no ho recordava així d'exagerat. Hi ha tres possibles aproximacions a quina va ser la realitat. O una lleu exageració del nostre biografiat, l'experimentada discreció d'un bon hoteler o la tercera, la més probable, una porció de veritat en cadascun dels dos relats. Aquesta darrera opció ens la va semblar confirmar, més recentment, dos ex-treballadors de la Gavina.

Propietat de Francesc Casas Duran

9. AMISTAT AMB JOSEP ENSESA. HOMENATGE A TARRADELLAS A S'AGARÓ.

Després d'aquesta prolixa descripció sobre S'Agaró retornarem a la relació que el matrimoni Rodríguez-Mas tingué amb Josep Ensesa i Gubert. I introduirem més endavant la relació d'aquest amb Tarradellas. Destacarem la festa d'homenatge que es va organitzar a La Gavina pel president de la Generalitat de Catalunya restaurada. Aquesta va quedar registrada en el número 1820, del 15 de setembre del 1979, de la revista Hola. En aquells dies ja s'havia redactat l'Estatut de Sau. Es convidava a Tarradellas a "enretirar-se" i deixar que els polítics de "dins" comencessin a dirigir Catalunya. Quedava en ell una rancúnia gran cap a els polítics catalans. Remei va comprar diversos exemplars d'aquesta revista HOLA. Allí hi ha fotos dels assistents que posteriorment enumerarem. I en una d'elles el matrimoni Rodríguez-Mas.
Carmel Rodríguez afirmava que Tarradellas havia posat com a condició d'assistir que no hi hagués cap polític català. Només es va fer una excepció amb Ernest Lluch (1937-2000):

"... Lluch em va demanar si el podia ajudar a anar al sopar. En Tarradellas no volia de cap de les maneres cap polític català. Ja estava allí i jo li deia que ens havia posat aquesta condició. I li vaig dir, mira, vine anem a l'Ensesa a veure si ell s'atreveix a demanar-li. El porto amb l'Ensesa i li dic el que passa. Que en Lluch es amic meu, molt amic i li agrairia molt poder saludar al president -miri si pot fer alguna cosa-. No, -em va respondre l'Ensesa- a mi no m'atabali. Què ens ha dit el president?. Que no volia cap polític català. Doncs si tu necessites alguna cosa, ves i li demanes tu. Jo no m'atrevia a anar-li a demanar. Llavors vaig amb en Lluch i poc a poc m'acosto a on era el president parlant amb algunes persones i em quedo allí aturat, fent veure que esperava torn per a parlar amb ell. Em veu, des de certa distància, i amb el cap em fa com si em demanés què volia. I llavors és quan jo m'acosto seguit d'en Lluch. I és quan m'atreveixo a dir-li: molt honorable president, l'Ernest Lluch és un molt bon amic meu i m'ha demanat si el podria saludar. El president va estar uns segons pensatiu i em va dir el següent- si d'acord, però que consti que ja t'he pagat un deute. Què vols, Ernest? ..."

... jo m'havia fet amic d'en Lluch. Ell era professor universitari d'Economia Política a l'Autònoma. Jo li havia enviat alguns alumnes, algunes coses. Havia tractat amb ell. Era una persona molt especial. Jo per ell hagués estat socialista. Com per Calvo Sotelo, anteriorment m'hauria fet del PP. Era una persona molt bona, que d'alguna manera t'arrossegava. Havíem tingut llargues converses sobre política i economia. I puc dir que jo li vaig ensenyar vàries coses però ell me'n va ensenyar moltes més a mi. En conjunt en sabia més que jo. I vaig aprendre més d'economia amb ell que amb tots els meus anys de negocis..."

Carmel Rodríguez esmentà que hi havia gent del Suárez com Rafael Arias Salgado i amb ell, la vídua de Carrero Blanco. I que recorda la salutació d'ella, molt emotiva, a Antonia Macià (1904-2001). Abraçant-la li va dir:

Propietat de Francesc Casas Duran

"... cuida mucho de tu marido, que no le pase lo mismo que al mío ...".

"... van haver fotos d'aquesta abraçada. Encara em sembla veure els flashos. Aquella imatge podia tenir molta significació però Arias Salgado va fer un gest i la policia nacional va requisar les màquines de retratar. Era una imatge de reconciliació poc desitjable tant pels franquistes com per qui desitjava la llibertat de Catalunya ..."

" ... les tenia en José Maria Bayona, responsable d'HOLA a Catalunya. No se què en va fer...".

En relació al sopar i a la voluntat de Tarradellas que no hi assistís cap polític català, Carmel va esmentar un altre record en relació a Carles Sentís pel qual sentia una immensa i profunda antipatia:

"... Quan es va assabentar que en Tarradellas era a La Gavina va venir. Però com ell havia dit que no volia cap polític català no el van deixar passar. Anava tan esverat cridant, que va posar el peu en l'escossell d'un arbre i es va trencar el turmell ...".

Carmel va afegir que ja coneixien personalment a Tarradellas, que l'havien anat a cercar a Perpinyà, a un hotel del que no recordava el nom, però si que era el més important. Li volia donar l'encàrrec d'Ensesa que no vingués encara a Catalunya. Per què s'estava intentant que fos nomenat president de la Generalitat i que vingués com a tal:

"... ens vàrem trobar en un gran menjador on hi havia Tarradellas i la seva esposa en un cantó i la Remei i jo a l'altre. I entre nosaltres dues taules, amb 3 homes fornits a cadascuna d'elles que ho observaven tot. Jo li vaig dir a la Remei que no ho veia clar, que no m'atrevia a anar cap a ell. Però de cop i volta la Remei es va posar de peu i en veu molt alta va començar a dir -mira Carmel si és en Tarradellas qui està allí, mira'l, anem-lo a saludar-. Jo seguia sense veure-ho clar però mig arrossegat per la insistència de la Remei vàrem començar a moure'ns cap allí. I va ser tot d'una començar a caminar que els sis homes s'aixequessin com un sol home, per interposar-se. Però Tarradellas els hi va fer un gest i els hi va dir que ens deixessin passar. Ens vàrem presentar com a emissaris del seu amic Ensesa i li vàrem donar l'encàrrec ..." .

Aquest relat sembla una de les fabulacions de Carmel Rodríguez. Que s'atribueix el protagonisme de l'acció d'una altra persona, que li comentà de primera mà la situació: potser Ensesa?. Aquest coneixia bé el tarannà i el pensament polític de Tarradellas que només acceptaria tornar a Catalunya com a president de la Generalitat. A través del llibre d'Albert Arbós trobem una sèrie de fets i dades coincidents amb aquest relat. Tarradellas explicà que entre 1972 i 1977 va rebre moltes visites de tot signe polític. El primer apropament del govern espanyol, molt poc conegut d'altra banda, es fa per indicació d'Arias Navarro (1908-1989), que el Març del 76 hi envià 4 persones. Nomenat president Suárez (1932-2014) el tema es torna a moure cap el setembre del 76. Manuel Ortínez (1920-1997) parlà amb Alfonso Osorio (1923-2018) comentant-li aquesta possibilitat i aquest la comentà amb Suárez. Tarradellas només acceptaria tornar amb el nomenament

Propietat de Francesc Casas Duran

oficial de president de la Generalitat, cosa que no es contemplava en cap cas des del govern central per no molestar a l'exèrcit espanyol. Tarradellas repetia un fet a tenir en compte en relació amb el govern espanyol, que cap polític català mai no hauria d'haver d'oblidat:

"… a Madrid sempre tenen un sistema molt fàcil de tractar els problemes de Catalunya. Prometen, fan molts compliments diuen que sí, que sí, i resulta que quan tornes és que no que no…".

Suárez davant el suport popular a l'esquerra en les eleccions catalanes decideix enviar al general Andrés Casinello (1927-2024) que quedà impressionat per la dignitat i nivell polític del president.

S'esdevenen les primeres eleccions democràtiques que guanya Suárez i en data 15 de Juny, Carles Sentis, home "*d'Unión del Centro Democrático (UCD)* " a Catalunya truca a Tarradellas per dir-li que Suárez el vol veure a Madrid. La historia explica que l'empresari basc Olarra li deixà el seu jet per què volés a aquesta reunió. Dues primeres trobades de Tarradellas, primer amb Suárez i després amb Juan Carlos I, fan que el 2 de juliol s'albiri una possibilitat d'acord: el comunicat oficial l'anomena com a "*honorable señor Tarradellas*". Seguint encara les dades del llibre d'Arbòs el president es desplaça del seu domicili a l'Hotel Perpinyà entre els dies 28 de setembre i el 6 d'octubre. El lloc que Carmel Rodríguez explica que el va anar a trobar amb la seva esposa amb l'encàrrec d'Ensesa. En relació als 6 homes d'escorta dir que pel llibre d'Arbòs sabem que el president va disposar d'una escorta dels mossos d'esquadra de la Diputació a França, abans de tornar.

El 18 d'octubre Tarradellas és nomenat President de la Generalitat provisional. Prèviament li havia arribat un telegrama de Juan Carlos I amb el nomenament. Però es va negociar un mes i mig, des de Paris, per la tornada, primer a Madrid.

Retornant al dia de l'homenatge a Tarradellas, el nostre biografiat afirma que ell i la seva esposa eren al costat de l'Ensesa i d'en Josep Pla que també estava convidat (tot i que no surt en cap foto del sopar). Eren a l'entrada, a un cantó, a sota d'una olivera. Tarradellas, a l'entrar, va donar un crit de -Josep !!!- mentre abraçava a l'Ensesa **[FOTO 12]** i tot seguit va anar a fer el mateix amb en Pla. Però amb tan mala sort, per aquest segon que se li van caure els pantalons cames avall. En Carmel explica que en Pla duia lligat els pantalons amb un cordill i aquest s'havia desfet inoportunament.

Dubtem del relat del nostre biografiat. Suposem que barrejà dues trobades diferents. Carmel Rodríguez considerava en Pla com a:

"*... un veritable desgraciat, un pobre home alcohòlic que sempre va viure en la misèria i que l'alcohol el posava malhumorat i violent ...* ".

Propietat de Francesc Casas Duran

Ens explicà que algú li va atorgar un premi i que havia d'anar a Madrid a recollir-lo. I que no estava per anar-hi sol. I que va ser una filla, o l'esposa d'Ensesa i Monsalvatge qui el va acompanyar. Que Pla també utilitzava els cordills per lligar-se els punys. No tenia botons de puny. Això ho van solucionar, per aquell viatge, demanant-los al conserge de l'hotel.

La recent biografia sobre Pla, escrita per Xavier Pla, dona una idea molt clara i contrastada de la personalitat d'aquest gran escriptor. I coincidint amb el testimoni de Carmel Rodríguez, dos ex-treballadors de l'Hostal ens han fet la següent descripció d'ell:

"... vàrem *coincidir amb Josep Pla, que anava molt rústec, molt de pagès i si que recordo que duia com a cinturó uns cordills. Se'l veia una mica deixat. No tenia gens de cura amb la seva imatge. Escrivia en un dels salons de l'Hostal i de cop cridava -noi, portem una ampolla de vi. !!. Bevia molt i es posava de mal humor. I com a fet més desagradable encara, que escopia sense amagar-se'n, a terra de l'establiment* ...".

En el sopar, segons explicà Carmel, el president va agrair-li al matrimoni que haguessin acceptat l'encàrrec d'anar-lo a veure a Perpinyà. I que si mai en tenien menester del seu ajut, que segur que seria molt difícil que poguessin contactar amb ell. I que ho fessin entre les esposes, la Remei i l'Antònia. Carmel deia que mai ho van fer però que mantingueren certa relació i van menjar dues vegades junts, ja Tarradellas expresident, a la Masia d'Esplugues. Tarradellas parlava amb insistència de l'enemistat amb Pujol, com li havia mirat de fer la punyeta des de que estava a l'exili i després i també de la rancúnia que sentia pels polítics catalans. Malgrat haver parlat d'aquests dinars amb Albert Agulló, els seus pares eren socis propietaris del restaurant, no ens ho han pogut confirmar.

L'homenatge a Tarradellas va coincidir amb l'actuació de Montserrat Caballé en el XXIV Festival de Música de S'Agaró:

"... tuvo lugar en S'Agaró la gran velada musical en la que Montserrat Caballé hizo gala, de su voz única y sus grandes dotes artísticas, que entusiasmaron al auditorio que llenó los jardines de Senya Blanca..."

Sobre la gestació d'aquest recital, Carmel ens va explicar:

"... *estàvem en el Via Veneto amb l'Ensesa . Deia que per aquest homenatge a Tarradellas volia dur per un recital a la Caballé. Però el seu representant demanava un milió de pessetes. Ho considerava molt car. Josep Monje, sempre atent a tot el que passava a casa seva, se'ns acostà i ens digué que ens veia amoïnats i si ens podia ajudar. Tot va ser explicar-li i ens va dir que Lluís Portabella, director del Liceu, estava dinant allí i que si volíem li diria que si acceptava que el convidessin a fer un cafè. Que segur que ell els ajudaria ...".*

Lluís Portabella i Ràfols (1923-1994) va ser un mecenes de la música. Destacant el Patronat Pro Música de Barcelona i el Gran Teatre del Liceu. El primer fundat el 1958, enriquí el panorama musical amb propostes

Propietat de Francesc Casas Duran

artístiques del més alt nivell europeu. A més de les seves responsabilitats directives: tresorer (1958), director artístic (1969) i president (1977), va ser capdavanter fins a la fi de l'entitat (1984). Arran de la constitució del Consorci del Liceu (1980), fou designat gerent del Patronat, càrrec que exercí fins el 1986.

"… *en Portabella va venir i es va interessar per aquests problemes "financers" de l'Ensesa pel homenatge a Tarradellas. L'Ensesa era un home de gran i temut geni però alhora molt generós, tolerant i obert. En Portabella, sense pensar-s'ho gaire, li va dir si li semblava be pagar 400.000 pessetes per tenir a la Caballé en lloc del milió. I l'Ensesa va dir que si. Li va respondre que ho donés per fet. Un temps després em vaig assabentar que en Portabella havia posat la resta, les sis-centes mil pessetes, de la seva butxaca. Ho havia fet en més d'una ocasió pel Liceu….".*

En el sopar destacarem els Drs. Gil-Vernet (1892-1987) i Pi i Figueres (1900-1991) i esposes, compartint taula amb els senyors Sibils-Ensesa. També Maria Teresa Salisachs (1931-2000), quan Samaranch era ambaixador a l'URSS, el director de la Caixa, Narcís de Carreras (1905-1991) i esposa, Josep Maria Bricall, secretari del president **[FOTO 13-14**], el fill de Tarradellas (se l'esmentava Professor Tarradellas), el senyor Galmes, Juan Armengol i senyora, la senyoreta Josefina Boix, governanta de la Gavina i durant molt temps persona de la màxima confiança de Josep Ensesa (segons Carmel Rodríguez, Ensesa estigué pensant en casar-se amb ella anys després d'enviudar, ja que afirmava que li devia la vida), les senyoretes Carmen Ribó i Lolita Rodés, els senyors Sanz Coll-Jourdane, els senyors de Furlan, Arias Salgado i la seva esposa, Pilar Gabasa de Arias (?-1999), esposa del periodista Jaime Arias (l'any 1957, havia estat contractat per la Paramount i la United Artists com a relacions públiques), el general Luengo, cap de la Guardia Civil, l'exministre Sanchez Bella (1916-1999) i senyora, els senyors Clot, Carmen Pichot (1909-1984) vídua de Carrero Blanco, i els senyors Morales. I finalment la senyora Ensesa, vídua de Llorens, els senyors Rodríguez Mas i els senyors de Llorens.

Una persona, relacionada durant anys amb Carmel Rodríguez i que se que voldria quedar en l'anonimat, coneixedora de l'alta burgesia barcelonina, ens va ajudar a identificar a assistents al sopar:

"… en Galmes va ser cap de protocol de la Diputació/Generalitat de Catalunya amb Tarradellas. Amb Pujol va passar a cap de protocol de l'Ajuntament de Barcelona. Tenia molt de poder i una gran capacitat de treball i seriositat professional. Havia treballat amb ell. Fèiem reunions al Palauet Albèniz ...".

Demanant-li per Carmen Ribó la relacionava, creia, amb la família de Xavier Ribó i Rius (1903-2000), col·laborador estret de Cambó i pare de Rafel Ribó, actual Síndic de Greuges. I en relació a Sanz-Jourdane,

"... era un dels accionistes principals de la DAMM. Una empresa francesa volia comprar la seva part. Però quan tot estava avançat va decidir no seguir amb la venda i que l'empresa romangués a Catalunya. I els

senyors de Forlan van ser un matrimoni italià establert a Catalunya amb una empresa tèxtil. Van ser els primers en fer aquells impermeables que es podien posar en una bosseta a la butxaca. Es van popularitzar per uns anuncis que feien a la ràdio ...".

Carmel Rodríguez afirmava amb contundència que Josep Ensesa i Gubern va ser una persona excepcional, de gran significació per Catalunya, i que hauria de ser més reconegut per tot el que va fer. En un mateix sentit, des de la força de la sang, es va expressar la seva filla, Anna Ensesa i Montsalvatge en la presentació del llibre *S'Agaró. El somni de Josep Ensesa:*

"… *El meu pare ha estat espoliat, el seu llegat ha estat usurpat. Perdó per la duresa de l'afirmació, potser no està bé dir-ho així, però ja fa molts anys que callo. És molt lleig que s'hagi esborrat el nom de la persona que va crear tot això ...".*

Lamentava que el seu pare no sigues prou reconegut per S'Agaró, on dedicà un gran esforç econòmic i personal a la construcció del camí de ronda o l'església. Anna Ensesa agraïa al seu fill Albert d'haver-la animat, com la petita dels tres fills que van tenir Josep Ensesa i Josefina Montsalvatge, a fer el llibre.

S'ha destacat molt a l'arquitecte Rafael Masó i Valentí (1880-1935) pel disseny de S'Agaró. Potser es referia a això Anna Montsalvatge. Però anant de nou a la revista de S'Agaró de l'any 1935 on Ensesa va escriure un llarg obituari sobre Masó hi destaca una franca admiració professional, ideològica i personal. Josep Ensesa, de profund sentir catalanista, explica que duran la dictadura de Primo de Rivera, Masó patí empresonament com a càstig arran d'una votació, com a regidor, reclamant llibertats que el dictador havia prohibit. I que els plànols de S'Agaró l'acompanyaren en l' empresonament.

Com a contrast documental en relació amb la persona i obra d'Ensesa inclourem part d'aquest article:

".....si la Costa Brava hagués tingut mitja dotzena de persones com Josep Ensesa repartides estratègicament de nord a sud, les destrosses que s'han produït (i les que ens amenacen avui mateix) haurien estat compensades per indrets on encara ens podem sentir dignes de nosaltres mateixos quan es tracta de valorar si individualment o col·lectivament hem acomplert amb l'obligació de no espatllar el que hem trobat. El llibre de la senyora Ensesa, que és vídua del notable arquitecte Lluís Sibils i Palau (1920-1999), essent alguns dels seus fills bons amics meus, és un gran repàs a la història de s'Agaró, de la família i del país.

Encara que vaig tractar molt més al seu fill, Josep Ensesa Montsalvatge, primer president del Patronat de Turisme de la Costa Brava, vaig tenir ocasió de saludar i xerrar algunes vegades amb el senyor Ensesa, fundador de s'Agaró. Per exemple, quan Josep Tarradellas, tornat de l'exili i ja com a president reconegut pel govern d'Adolfo Suárez, va projectar una visita a Girona a principis de l'any 1978. Un cop saludat, reunit i dinat rom del cap de Creus i vedella amb bolets en un àpat servit per Juli Lara a la Fontana d'Or, aquest va emprendre el viatge cap a s'Agaró per passar un intens cap de setmana de visites a La Gavina.

Propietat de Francesc Casas Duran

Vaig observar l'encaixada que es feren Josep Tarradellas i Josep Ensesa, la tinc gravada perfectament a la memòria com si fos ara. El president era afectuós i molt protocol·lari, no regalava abraçades. No era una abraçada madrilenya, de molts copets a l'esquena. Agafats els braços es miraren als ulls amb una emoció detectada pels presents. L'endemà el senyor Ensesa ens va convidar a prendre cafè a La Gavina a uns periodistes. Una hora formidable amb un home que ens va recordar els seus inicis, el seu pare, la Girona de la seva joventut, l'epopeia de la guerra, les vicissituds de la tornada, la difícil convivència amb el règim i la seva indignació per les malifetes urbanístiques de la Costa Brava. Amb la perspectiva del temps, tota una lliçó de vida a un jove periodista ...".

Vaig demanar a Carmel Rodríguez d'on venia aquesta gran amistat entre Ensesa i Tarradellas:

"… amb l'esclat de la guerra, tots els propietaris van fugir de S'Agaró. I el president va ocupar en nom de la Generalitat "L'Hotelito" de S'Agaró", que era pels empleats. Va ocupar tot allò, va salvaguardar la Gavina. L'edifici mateix de la Gavina el va fer casa seva i "l'Hotelito" el seu despatx particular. O a l'inrevés. No ho recordo. Com a conseller de governació va salvar la Gavina. No se si es coneixien d'abans ja que en Ensesa era una persona catalanista. Però al salvar la Gavina va néixer una gran amistat. I em consta que van mantenir la relació durant els anys de l'exili. D'amagat, però em consta que si. Es podia dir que l'Ensesa va ser molt bon polític i negociant. Va fer mans i mànigues perquè Tarradellas no vingués a Espanya fins que en Suárez no el nomenés president de la Generalitat. I el seu màxim valedor va ser Rafael Arias Salgado (1943), que anava molt a La Gavina…"

Que Tarradellas visqués o utilitzés tant "l'Hotelito" com l'Hostal La Gavina en benefici seu és una fabulació de Carmel Rodríguez. Com ja ho hem escrit, allí es firmaren els acords de S'Agaró que permeté a la Generalitat mantenir l' autonomia financera i d'armament davant els sediciosos. Tarradellas no va fer més que impedir que es destruïssin els esmentats edificis que s'empraren, com ja hem assenyalat, per la causa republicana. Això és el que sempre agrairia Ensesa: que la Generalitat, per mitjà de Tarradellas, impedís la destrucció de S'Agaró.

Respecte a la suposada relació d'Arias Salgado i Ensesa i d'ambdós en l'operació Tarradellas s'ha d'afirmar que també va ser una invenció de Carmel Rodríguez. Mitjançant la *Fundación Transición Española* que reivindica les persones i les accions dutes a terme en la "*Transición Española*", vàrem contactar per correu electrònic i posteriorment per telèfon, amb Rafael Arias Salgado. Aquest, amb gran generositat i humilitat ens va explicar que la seva relació amb Ensesa, en contraposició amb el que Carmel Rodríguez explicava, va ser nul·la. S'havien vist breus moments un o dos cops. Que potser el confonia amb el seu pare, Gabriel Arias Salgado (1904-1962) que des de mitjans dels anys cinquanta, fins l'any mateix de la seva mort, va ser *Ministro de Información y Turismo* i que havia anat diverses vegades a la Gavina. I també va negar haver anat amb la vídua de Carrero Blanco a l'esdeveniment. Si no que un cop allí el van informar que ella hi era

Propietat de Francesc Casas Duran

i va anar-hi per deferència. Li vaig explicar que Carmel afirmava que tant ell com Ensesa havien participat en les negociacions entre Suárez i Tarradellas. Arias Salgado ho va negar taxativament. Ens va explicar que mentre estava a Palamós, passant un dies de vacances a casa dels seus sogres, va rebre una trucada de la secretaria de Suárez, ordenant-li que a l'endemà havia d'anar, com a representant del govern espanyol, a l'Hostal La Gavina, a un homenatge que se li feia a Tarradellas. Afegí que en l'operació Tarradellas no hi havia participat el més mínim i ens va sorprendre un canvi d'entonació en la seva veu, per dir-nos que el tema Tarradellas havia estat iniciativa exclusiva de Suárez. Afegir que la Wikipedia relata que la vídua de Carrero Blanco va restar gairebé reclosa a casa seva els anys que va viure rere l'assassinat del seu marit. Les fotos demostren la inexactitud d'aquesta informació.

Comentada amb Carmel aquesta conversa amb Arias Salgado va restà una mica sorprès per afegir que segurament, a l'esmentada vídua, l'acompanyà Isidre Clot que va qualificar de molt dretà. I efectivament, en la foto que hem esmentat abans ella està, protocol·làriament, al costat de la senyora Clot.

D'Isidre Clot, del qual es troben notes molt sorprenents a internet, que convido a cercar, també es diu:

" *… **Isidro Clot** Fuentes (1921-1991) va ser un col·leccionista i galerista. Propietari de les societats Bruagut SA et Exmundart SA, especialitzades en la reproducció i la venda d'obres d'art ...*

… el 1973, Salvador Dalí passà pel davant la galeria d'art de Clot -la Bruagut- a Madrid, on hi veié una obra de El Greco (San Pablo, exposat actualment al Teatre-Museu de Figueras). Per negociar la compra Clot li proposà de crear unes escultures a canvi del quadre. Va ser llavors que signaren a Cadaqués el primer contracte el 28 novembre del 1973. Clot adquiria els drets intel·lectuals exclusius sobre 53 obres d'orfebreria i d'escultures de petit format, algunes realitzades per Dalí i d'altres inspirades en la seva obra gràfica. Clot explotà aquests drets per exportar i reproduir, sense límits, aquestes obres …

… el 1975, Clot, s'associà al marchant d'art Juan Quirós (ajudat per Pedro Masaveu) cedint-li la meitat dels drets de les maquetes produïdes per Dalí …

… es signaren d'altres contractes entre Clot i Dalí, un a Nova York, el 24 d'octubre del 1975, i el darrer a Barcelona, el 22 de juny del 1977…

… obligaven a Dalí a acceptar « la propietat única i exclusiva a nivell mundial de les joies amb pedres precioses realitzades i concebudes per Salvador Dalí, per la seva reproducció ulterior, per ser utilitzades com escultures, arracades, braçalets, etc. així com a tota classe d'objectes realitzats en platí, or, plata, bronze i no importa de quin metall o material simple o aliatge ...".

Sense entrar en l'actualitat (s'ha publicat fa poc un llibre amb "sucoses" revelacions), destacarem dues antigues notes de premsa, del 2012 i del 2016, que mostren els molt complexes interessos del tema:

Propietat de Francesc Casas Duran

"… La sentencia dictada el 12 de junio de 2012 por el Juzgado Mercantil Nº 3 de Barcelona condena a la empresa Faber Gotic, S.L. (dirigida por Juan Javier Bofill), a retirar de la sala de exposiciones del Real Círculo Artístico de Barcelona el nombre Dalí, sus fotos y las obras que se decían pertenecientes a la colección de esculturas que el artista hizo para Isidro Clot (la llamada "colección Clot"). Condena a Faber Gotic por actos de competencia desleal, al haber generado la apariencia de que la Fundación Gala-Salvador Dalí amparaba esa exposición, imponiendo unas indemnizaciones de 200.000 euros.

La Fundación Gala-Salvador Dalí, junto con Demart Pro Arte B.V. (sociedad 100% titularidad de la Fundación Dalí) y VEGAP (la entidad de gestión colectiva 'Visual Entidad de Gestión de Artistas Plásticos'), interpuso una demanda para poner fin a lo que creían era una explotación no autorizada que se venía haciendo de los derechos de marca, propiedad intelectual e imagen de Salvador Dalí.

Se exponían desde antes del año 2004 obras atribuidas a Salvador Dalí que se presentaban como integrantes de la denominada "Colección Clot"; asimismo se presentaba la exposición con el nombre Dalí, se utilizaba ese nombre y la imagen del artista sin la preceptiva autorización de la Fundación …".

I l'any 2016:

"… la Fundació Gala-Salvador Dalí, en el marc de la seva missió d'ordenació del mercat d'escultures de l'artista empordanès, ha atorgat una llicència a la societat 2049 Obra Contemporánea S.A. per editar i fer reproduccions autoritzades de les obres escultòriques que Salvador Dalí va crear els anys setanta i que es coneixen com a Col·lecció Clot. Es tracta d'una col·lecció d'escultures que Dalí va modelar amb les seves pròpies mans a Port-lligat els anys setanta. Per aquest motiu es considera la més genuïna mostra de l'autèntica creació escultòrica daliniana, amb una força creativa que la diferencia clarament d'altres edicions d'escultures que hi ha al mercat i que son interpretacions tridimensionals elaborades per tercers a partir d'obres pictòriques de l'artista.

Dalí va firmar amb Isidre Clot uns contractes per a l'edició i comercialització d'aquesta col·lecció d'escultures, que després han estat objecte de cadenes de cessions variades i parcials a favor de tercers. Això ha provocat la concurrència en el mercat de diversos agents amb diferents legitimacions que sovint s'han solapat i s'ha produït una situació de confusió. La Fundació ha estudiat aquestes cadenes de cessions i ha conclòs que cap d'aquests agents ostenta els drets inicialment atorgats per Dalí, motiu pel qual s'ha fet indispensable regularitzar-ne la situació.

La Fundació ha volgut respectar la voluntat de Dalí per què la Col·lecció Clot es comercialitzi i es faci amb el rigor i la traçabilitat que l'obra mereix i amb la que la Fundació concedeix les seves llicències. 2049 Obra Contemporánea S.A. és una companyia que ha demostrat a la Fundació que comparteix aquests criteris per

Propietat de Francesc Casas Duran

a la defensa del llegat artístic de Dalí i la llicència se li ha concedit en unes condicions que garanteixen al mercat una total transparència.

La llicència arriba després d'un treball d'anys, durant els quals la Fundació ha realitzat un exhaustiu estudi legal i artístic de l'obra escultòrica i tridimensional de Dalí, que ha permès l'establiment d'uns criteris de classificació, que faciliten el coneixement exacte de la intervenció de l'artista a cada obra …".

Sobre aquestes " joies Clot", com a anècdota que no es podrà contrastar, Carmel Rodríguez explicava:

"*… a nosaltres, mentre estàvem a La Gavina, més d'un cop, ens va voler vendre una d'aquelles petites creus del Sant Crist de Dalí, com a collaret, però mai la vàrem voler. En demanava un milió de pessetes. El director de La Gavina em deia, compri-li, compri-li, a veure si ens paga la factura de l'hotel …".*

Tornant al fundador de *La Gavina* afegirem que en el relat de Carmel Rodríguez hi traspua l'amistat i admiració que sentia per Ensesa i Gubert. Creiem que evidencia el seu carisma, clarividència i intel·ligent personalitat que el van fer imbatible en les relacions humanes. Tenint en compte, a més, un fets històrics molt complexes en relació a com va poder dur endavant la seva tasca en el context d'una postguerra i repressió que durà més de 3 dècades.

Aquest difícil context va ser mereixedor d'un complert estudi històric d'Helena Benito Mundet de la Universitat de Girona amb: *HARINERA LA MONTSERRAT (1898-1936). APROXIMACIÓN A LA HISTORIA EMPRESARIAL DE LOS ENSESA DE GIRONA (C. 1880-C. 1989).* En aquest treball d'investigació l'autora va decidir analitzar la trajectòria empresarial des de:

"*… els orígens comercials s'originaren en una botiga de queviures que a finals del segle XIX Agustí Ensesa i Jordi tenia a Sarrià de Ter fins les darreres empreses creades durant el franquisme, perquè fins i tot la gestió empresarial de la farinera s'entén millor en el context global dels negocis familiars, més que de forma aïllada. Tot i que contextualitzar històricament en un segle XX amb dues guerres mundials, la guerra civil espanyola i el franquisme suposa superar el marc habitual de la historia econòmica de l'empresa, donat que els canvis polítics i socials tingueren a cops una influència decisiva en la historia familiar i empresarial …*".

I si be estudià la direcció empresarial de Josep Ensesa i Pujadas, fins els anys 30, del seu fill, Ensesa i Gubern fins els setanta i del net (Ensesa i Montsalvatge) fins a la dècada dels 80, destaca que:

"*… la major part de les iniciatives correspongueren, sens dubte, a la direcció de Josep Ensesa Pujadas, que sobre tot des dels anys de la Primera Guerra Mundial diversificà les seves inversions: producció d'àcid tartàric, sector turístic, negocis de postguerra mundial, etc. La dinàmica empresarial es truncà amb l'esclat de la Guerra Civil. La Montserrat passà de la propietat privada en el liberalisme econòmic a la col·lectivització, fins que va ser recuperada pels Ensesa …".*

Propietat de Francesc Casas Duran

Recull també d'una manera molt a la menuda els expedients de « *Responsabilidades Políticas*" d'Ensesa i Pujadas i d'Ensesa i Gubert dels anys 1939 i 1940. Que tot i que importants i clarificadors d'aquella època, considerem massa extensos per reproduir-los, recomanant la seva atent lectura.

Acabarem aquest apartat amb un darrer detall de la persona d'Ensesa i Gubert, que no limitava esforços per perfeccionar el seu Hostal. A més mostra la confiança que l'unia amb Carmel Rodríguez:

"… miri, a mi Itàlia, mai em va convèncer ni tampoc els italians. Vaig anar-hi un cop o dos. Vaig acompanyar una vegada a l'Ensesa perquè en un dels restaurants que va obrir a La Gavina, havia demanat permís a un restaurant d'un hotel de luxe, em penso que d'a prop de Milan, que es deia Villa D'Este, perquè li deixessin copiar unes cadires. Eren unes cadires molt ben decorades i molt còmodes. I el restaurant que ell va posar a La Gavina l'anomenà, també, Villa D'Este …".

Hem trobat que la Villa D'este, originalment Vila Del Garovo, va ser una residència renaixentista a la vora del Llac de Como, a Cernobbio. Tant la vila com el parc de 25 acres que l'envolta han estat rehabilitats a partir de la residència d'estiu del Cardenal Ptolemeu Gal·li. Des de 1873, el complex és un hotel de luxe.

Encara avui, el Villa D'Este de S'Agaró acull els desdejuni dels estadants de l'Hostal La Gavina com es pot llegir en el fulletó de benvinguda de l'esmentat Hostal:

"*... Para comenzar el día relajado, un exquisito y saludable desayuno se sirve en la sala Villa d'Este ...".*

Com a colofó de la persona destacada que va ser Ensesa i Gubert assenyalà que una mica abans de l'estiu del 2024, s'han endegat diverses activitats d'homenatge i recordatori. Des d'un S'Agaró 100, en el que se celebren els 100 anys d'existència d'aquella projecte d'urbanització, la presidenta, Virginia Ensesa i Viñas, juntament amb els seus cosins, Sibils-Ensesa, han programat un seguit d'activitats. La realització d'una estàtua de l'homenatjat magníficament acollida en el seu estimat Camí de Ronda, la publicació d'un llibre sobre els inicis de S'Agaró, una extraordinària exposició en el Palau Robert sobre el mateix tema, així com també una sèrie d'activitats culturals, lúdiques i gastronòmiques sobre el present de *l'Hostal La Gavina*. Finalment destacar una realitat que de ben segur és la que hagués fet més feliç a Josep Ensesa i Gubert: el retrobament entre els seus nets. Segons Carmel, durant alguns anys, les relacions entre les famílies Ensesa-Monsalvatge i Sibils-Ensesa no van ser òptimes.

Propietat de Francesc Casas Duran

10. EPISTOLARI FAMÍLIA ENSESA-TARRADELLAS

Per allò que ens havia explicat Carmel es feia palès una estreta amistat entre Ensesa i Tarradellas. Deduírem que s'havia d'haver forjat durant temps i que això només era possible mitjançant una relació epistolar. I més encara anys després del 1939 ja que, com deia Tarradellas en el llibre d'Arbós:

"*... els primers temps no era fàcil venir a França. S'exposaven a delacions i denúncies …*"

A fi de corroborar la nostra hipòtesi ens vàrem posar en contacte amb l'Arxiu Montserrat Tarradellas i Macià, a Poblet. Allí, efectivament, tenien classificats 43 documents i 7 retalls de premsa de Josep Ensesa i Gubert, juntament amb una altra entrada amb la correspondència amb Ensesa i Montsalvatge.

Espigolar el contingut d'aquesta relació epistolar ens podia donar una idea molt precisa d'Ensesa, insistirem, poc reconegut encara per la seva vàlua tasca social i econòmica, no només per S'Agaró si no també per Catalunya. Aquests documents complementarien també l'obra imprescindible d'Arbós, *Tarradellas. La consciència d'un poble* i una recent i molt documentada *Tarradellas, una certa idea de Catalunya* de Joan Esculies.

En aquesta correspondència també hi ha còpia d'alguna de les cartes que el president li va adreçar. Més endavant reproduirem la correspondència arxivada amb l'entrada d'Ensesa i Montsalvatge.

La primera carta d'Ensesa està datada el 3-2-65. Creiem que la relació entre ambdós va ser ben anterior a aquesta data però potser, a partir de l'any 1965, hi hagué certa relaxació en la censura a correus, o en les denúncies esmentades, facilitant la relació epistolar. És una carta és d'agraïment pel condol ofert per Tarradellas arran de la mort de la seva esposa Josefina Montsalvatge (1895-1965). En les paraules d'Ensesa es traspua, la seva amistat:

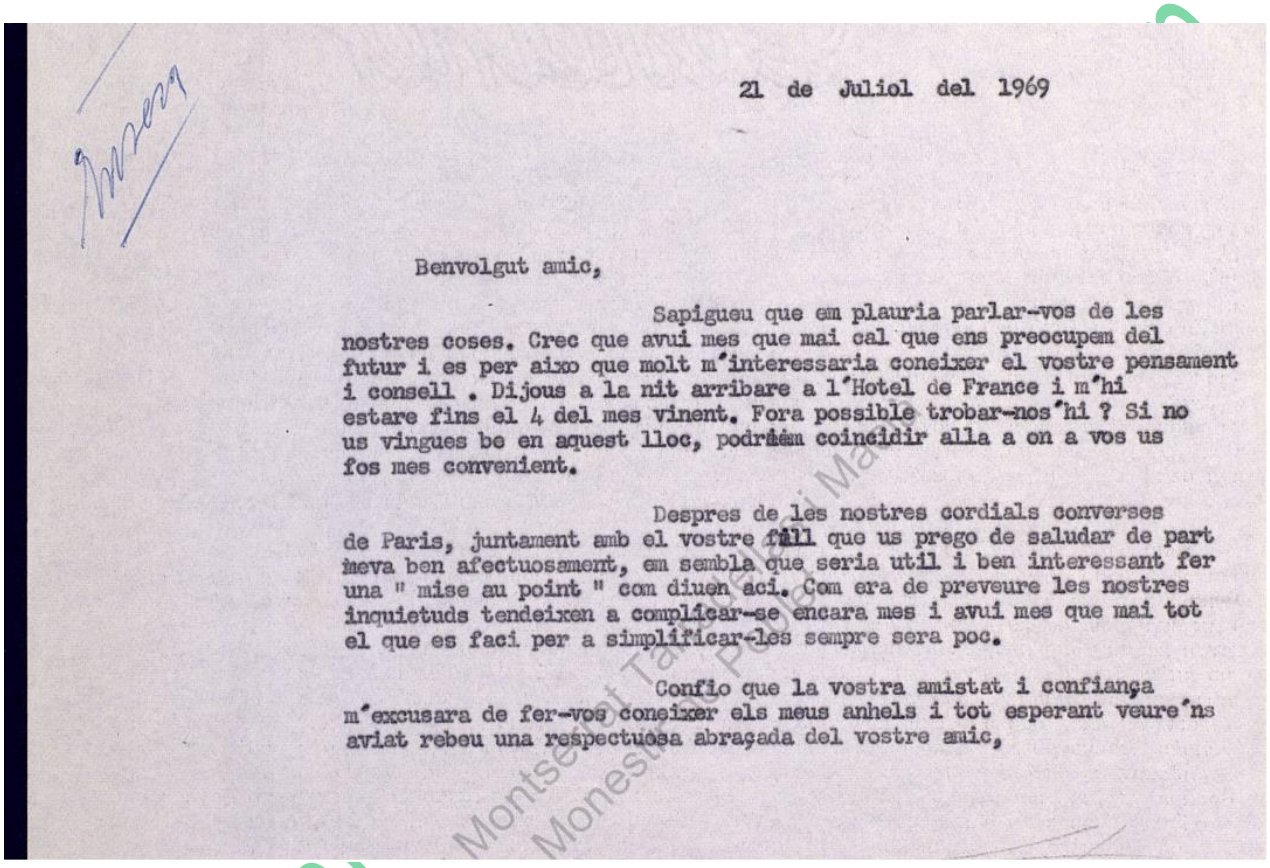
"*...els anys passen, els esdeveniments canvien, però les amistats perduren. La vostra carta del 20 de gener, que m'aporten les vostres paraules de condol, ha sigut profundament agraïda. Mercès pel vostre bon record, soc sempre vostre bon amic ...".*

Els Ensesa (Gubert i Montsalvatge) viatjaven a Paris per retrobar-se amb el president exiliat. En la segona carta del 28-6-67 Tarradellas parla d'una reunió d'un tal Pau Riera i el senyor Cendrós amb els Ensesa. Expressa desconfiança i rebuig cap a ambdós. Sens dubte en Cendrós era Joan Baptista Cendrós i Carbonell (1916-1986), anomenat "*mister Floïd*", prohom i mecenes català creador d'Omnium Cultural i col·laborador important de l'Institut d'Estudis Catalans. Aquest rebuig i desconfiança de Tarradellas cap a algú que treballà com ningú altre per la llibertat de Catalunya mostrava ja la seva animadversió cap a qualsevol, persona o institució, que volgués significar-se per Catalunya sense reconèixer a ell com el seu màxim representant. Cosa que també passà en relació amb el Monestir de Montserrat. En el llibre d'Esculies

Propietat de Francesc Casas Duran

s'evidencia que Cendrós i Omnium cultural eren vistos, com a "competidors" en l'aportació econòmica que rebia de l'exili català de Sud-Amèrica.

La 3ª missiva és una nadala escrita en francès felicitant les festes entre els dies 24 i 26 de desembre del 1968. En la 4ª, datada el 21-7-69, Tarradellas comenta la trobada a París entre ell i els Ensesa. Tant per Carmel Rodríguez com per Júlia Ensesa sabem que donaven diners a Tarradellas per la seva manutenció i el de la institució que representava:

21 de Juliol del 1969

Benvolgut amic,

Sapigueu que em plauria parlar-vos de les nostres coses. Crec que avui mes que mai cal que ens preocupem del futur i es per aixo que molt m'interessaria conèixer el vostre pensament i consell . Dijous a la nit arribare a l'Hotel de France i m'hi estare fins el 4 del mes vinent. Fora possible trobar-nos'hi ? Si no us vingues be en aquest lloc, podríem coincidir alla a on a vos us fos mes convenient.

Despres de les nostres cordials converses de Paris, juntament amb el vostre fill que us prego de saludar de part meva ben afectuosament, em sembla que seria util i ben interessant fer una " mise au point " com diuen aci. Com era de preveure les nostres inquietuds tendeixen a complicar-se encara mes i avui mes que mai tot el que es faci per a simplificar-les sempre sera poc.

Confio que la vostra amistat i confiança m'excusara de fer-vos conèixer els meus anhels i tot esperant veure'ns aviat rebeu una respectuosa abraçada del vostre amic,

En la cinquena missiva, del 10-9-1969, Tarradellas es mostra disgustat pel poc compromís dels catalans pel país. Escrita amb un to de capficament, complex d'entendre. Transcriurem els paràgrafs més significatius:

"*... confio que durant aquest dies haureu rebut com també el vostre fill un "paier" (sic) (error tipogràfic ja que, pel sentit de la frase, segur que volia escriure "papier"), com diuen ací, el contingut del qual confirmarà el que vaig tenir ocasió de dir-vos. M'ha semblat que ja era hora de dir públicament la meva total disconformitat a certes actituds i propòsits els quals estic plenament convençut que fan un gran dany al país. El meu silenci podria semblar una comoditat o un mancament als meus deures i es aquest el motiu principal.*

Confio que tothom voldrà veure en la meva decisió un crit d'atenció davant la demagògia d'uns i del confusionisme d'altres i que tots plegats sembla que vulguin fer del nostre país, després d'haver-lo en dormit

uns la raó d'una repressió i els altres el trempolí (sic) per tal de tenir fora de casa nostra una influència que no tenen. No dubto que al mateix temps que serà un cop de fre en els propòsits i en els mancaments d'aquells que donen la sensació que han perdut la carta de navegar i d'aquells altres que es creuen que impunement poden fer-nos acceptar les seves ambicions ...".

Com explica un dels entrevistats en el llibre d'Arbòs, Tarradellas enviava llargues cartes obertes, amb centenars i centenars de còpies, a distintes persones de Catalunya, criticant manifestacions i preses de posició polítiques i socials, en nom de Catalunya, per qualsevol que ell considerava que no tenia prou autoritat per a fer-ho. En aquest sentit un dels membres de l'Assemblea de Catalunya, Pere Portabella (1927) sent parlar de Tarradellas a l'arribar-li una de les seves enèrgiques cartes condemnatòries contra ells. Arbòs explica també que en aquestes cartes es donava noms o indicacions precises sobre qui escrivia i que això esdevenia molt perillós pels interpel·lats. I que fins i tot, en una ocasió, la revista de "Fuerza Nueva" (organització ultradretana amb una activa secció paramilitar) es va fer ressò d'alguna d'aquestes missives. Diem que esdevenia perillós ja que sovint s'oblida que durant els anys de la "*Transición"* hi hagué diversos intents d'assassinat (com el de Joan Fuster(1922-1992) i assassinats per raons de pensament, que quedarien, per sempre, impunes. L'abril del 2022 la revista d'història Sapiens publicà una escruixidora llista amb els noms i cognoms de més de cent d'aquestes víctimes.

Les tres següents missives son felicitacions per dates assenyalades. Una de Nadal en anglès, enviada des de *La Gavina*, per desembre del 1969, desitjant un bon 1970. Més endavant hi ha sengles felicitacions per Sant Josep, del 14-3-70 i del 19-3-1970, essent la segona un telegrama redactat en francès.

La carta del 15 de desembre del 1970, és llarga i manté el mateix to, dramàtic, que l'anterior. El president es disculpa per llarg silenci per problemes de salut i l'esgotament físic i que ja ha superat.

Diu que malgrat haver rebut crítiques pels seus escrits molts li han vingut a donar la raó. I fa una llarga disgregació lloant pensaments del catalanisme moderat, de la Lliga o de Cambó (1876-1947), que considera que no van ser gaire ben valorats:

"*... crec, estimat amic, que vindrà un dia que ens caldrà després d'haver-la criticada i alguna de les vegades amb raó, reivindicar determinades actuacions de la burgesia catalana nascuda a començaments de segle, doncs en el seu actiu existeixen fets positius que no podem oblidar. Aquesta, fora excepcions, tenia sentiments de sentida catalanitat, ja sabem que sovint els feia servir políticament per a defensar els seus interessos, però aquest en definitiva eren el patrimoni de tots perquè volguessin o no anaven enllaçats amb*

la vida del país. Per altra banda eren homes arrelats a la nostra terra i al mateix temps volien anorrear el desgavell i la política desastrosa de l'Estat. Aquest catalans que els seus Pares o Avis (sic), havien començat del no res, sovint hem de reconèixer que en jutjar-los no hem estat massa objectius.

Doncs bé, si tenim present el que m'he permès exposar-vos i avui la comparem amb la major part de la burgesia nascuda a l'any 1940, s'imposarà la reivindicació de que us parlava. Els nous rics que avui sofrim la fan necessària doncs aquests enduts per la seva vanitat i desenfrenades ambicions personals son els suports més eficients que tenen la demagògia a casa nostra i al mateix temps, corromp la nostra vida espiritual i per tant una cosa i l'altra ha de merèixer la nostra reprovació ...".

No és gaire difícil imaginar que entre aquests "nous rics" esmentats assenyalava a Cendrós o també a Pujol. Afegeix haver escrit a un amic. Potser una de les famoses cartes de les que enviava tantes còpies:

" ...*és possible que Catalunya no caigui en els desenfrenades violències d'altres vegades?.*

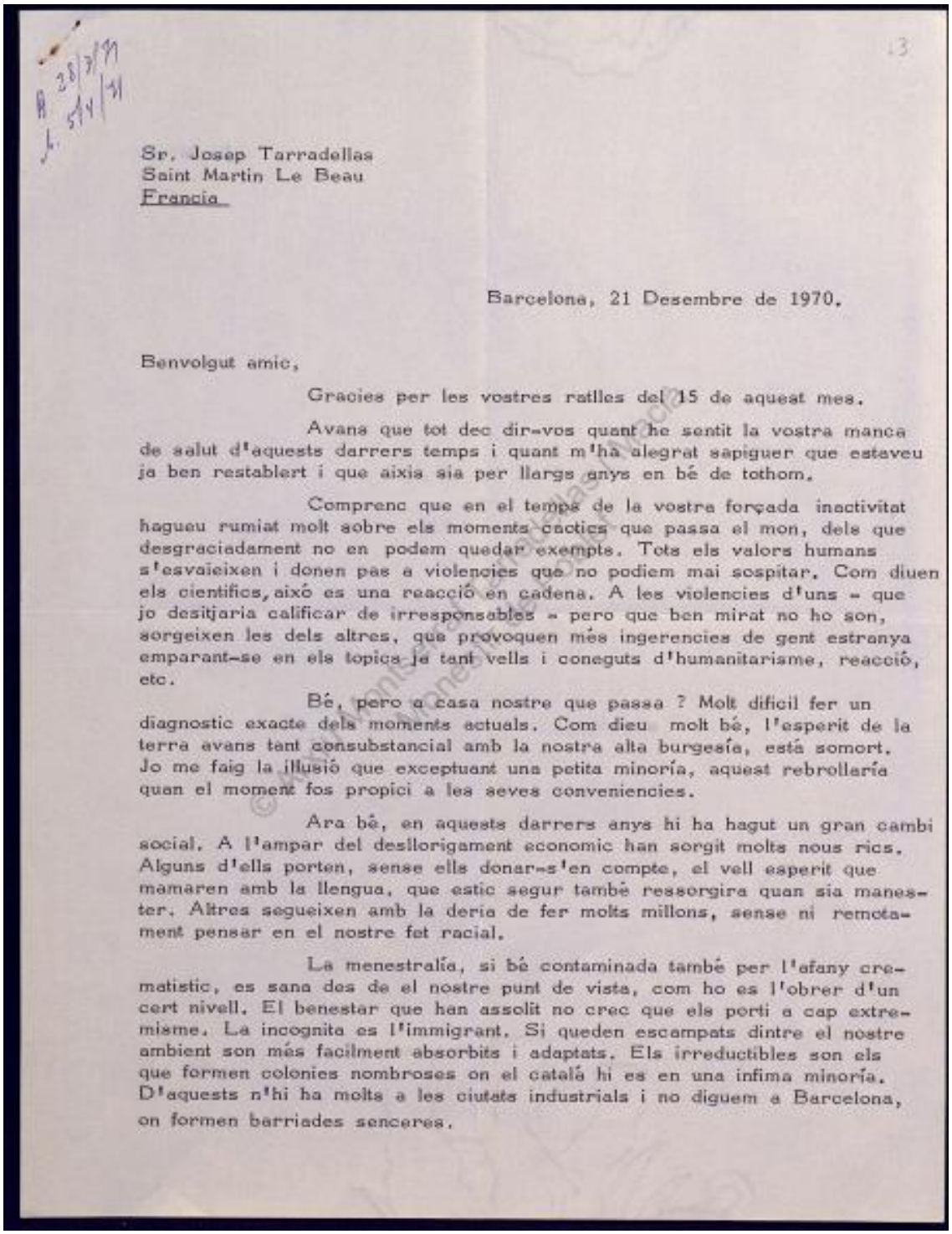
... no tenen en compte els catalans que la nostra agressivitat i fogosa vehemència sempre va adreçada més contra nosaltres mateixos que a les estructures polítiques o econòmiques de l'Estat?.

Tot i que tant el 6 d'octubre del 1934 (al que al·ludeix entre línies, el president) com l'anomenat Procés, ja en aquest segle XXI, més que mostres d'agressivitat i violència varen ser, ambdues, desastroses mostres d'ingenuïtat i alhora de supèrbia dels polítics catalans per no haver mesurat quina seria la resposta del govern de l'Estat. La clarividència del president és franca. Tant l'any 1934, com en el Procés, es va fer molt més mal a Catalunya que no pas a les "estructures polítiques o econòmiques de l'Estat". Després de 4 paràgrafs més en aquest to el president carrega abrandadament contra la comunitat de Montserrat a qui va començar a atacar quan l'entrevista d'Escarré a *Le Monde*. Segons Arbós no volia que Escarré esdevingués, un símbol, religiós i polític de Catalunya com el xipriota Makarios, amb qui el comparava. Michaíl Christodulu Muskos (1913-1977), o Makarios III, fou un líder greco-xipriota, bisbe i primat de la Església Ortodoxa i primer president de la República de Xipre. També recriminava a Montserrat que mai s'haguessin dirigit a ell pel que representava:

" ... *en fi no us parlo el que ha succeït aquest dies en el Monestir de Montserrat que ja sabeu el que en penso de les seves insòlites activitats, doncs segurament ja n'esteu ben enterat (sic). Simplement vull dir-vos que tots plegats tant els de dintre com els de fora m'han fet recordar les amenaces i abrandaments de l'Estat Català, pocs dies abans del 6 d'octubre, els resultats dels quals, crec que no és inútil recordar-los ...".*

Cal destacar que si bé Tarradellas va ser un de les primers en posar-se a les ordres del president Companys, en aquell luctuós 6 d'octubre del 1934, pel fet de ser el President de la Generalitat, també des del primer moment en va estar totalment en contra assenyalant-li obertament a Companys.

Finalitza la carta amb una forta encaixada per els Ensesa. La resposta d'Ensesa, mesurada i equilibrada, mostra, una vegada més, la solidesa ètica de qui l'escriu:

.3

Sr. Josep Tarradellas
Saint Martin Le Beau
Francia

Barcelona, 21 Desembre de 1970.

Benvolgut amic,

Gracies per les vostres ratlles del 15 de aquest mes.

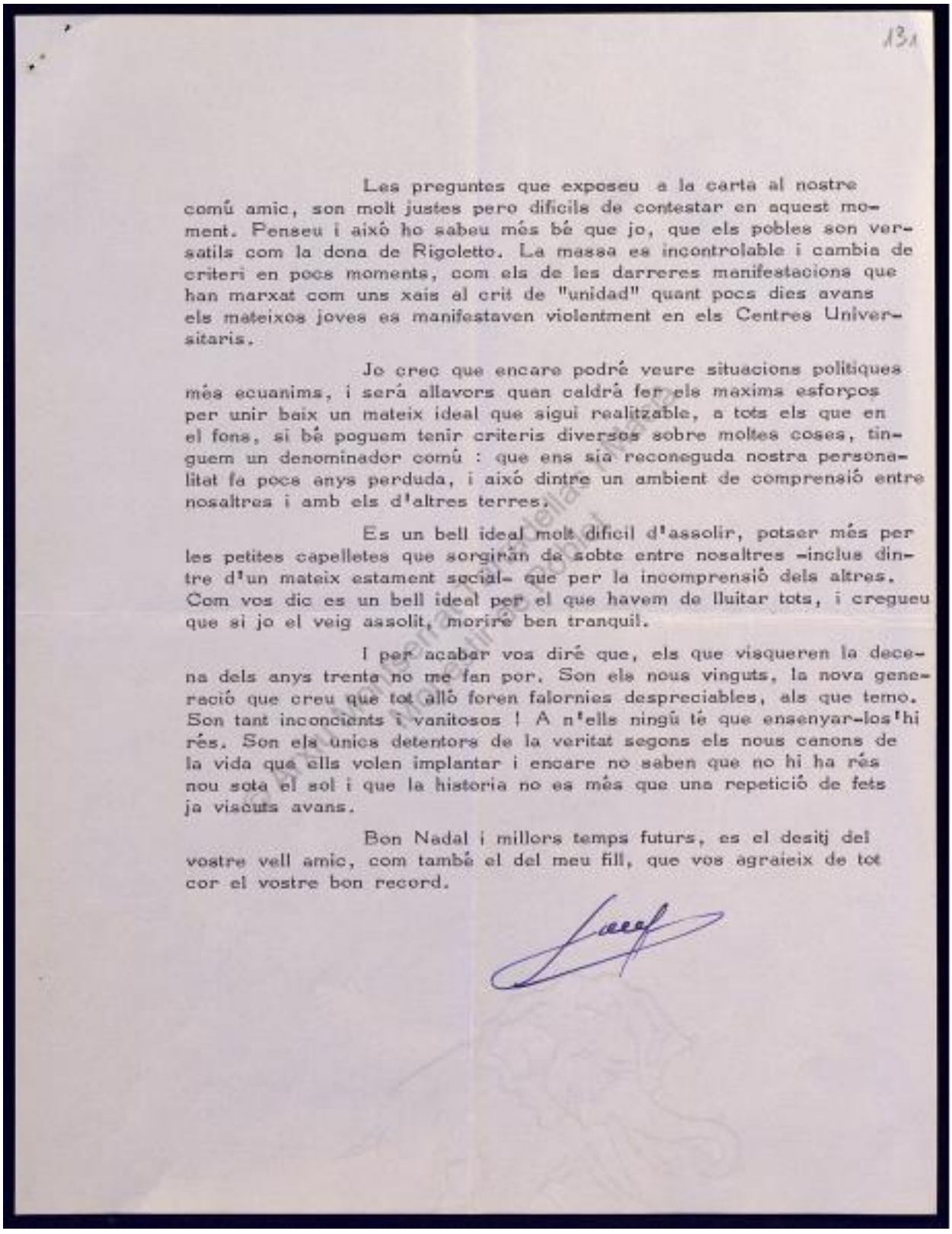
Avans que tot dec dir-vos quant he sentit la vostra manca de salut d'aquests darrers temps i quant m'ha alegrat sapiguer que esteveu ja ben restablert i que aixis sia per llargs anys en bé de tothom.

Comprenc que en el temps de la vostre forçada inactivitat hagueu rumiat molt sobre els moments cactics que passa el mon, dels que desgraciadament no en podem quedar exempts. Tots els valors humans s'esvaleixen i donen pas a violencies que no podiem mai sospitar. Com diuen els cientifics, això es una reacció en cadena. A les violencies d'uns - que jo desitjaria calificar de irresponsables - pero que ben mirat no ho son, sorgeixen les dels altres, que provoquen més ingerencies de gent estranya emparant-se en els topics ja tant vells i coneguts d'humanitarisme, reacció, etc.

Bé, pero a casa nostre que passa ? Molt dificil fer un diagnostic exacte dels moments actuals. Com dieu molt bé, l'esperit de la terra avans tant consubstancial amb la nostra alta burgesía, está somort. Jo me faig la illusió que exceptuant una petita minoría, aquest rebrollaría quan el moment fos propici a les seves conveniencies.

Ara bé, en aquests darrers anys hi ha hagut un gran cambi social. A l'ampar del desllorigament economic han sorgit molts nous rics. Alguns d'ells porten, sense ells donar-s'en compte, el vell esperit que mamaren amb la llengua, que estic segur també ressorgira quan sia menester. Altres segueixen amb la deria de fer molts millons, sense ni remotament pensar en el nostre fet racial.

La menestralía, si bé contaminada també per l'afany crematistic, es sana des de el nostre punt de vista, com ho es l'obrer d'un cert nivell. El benestar que han assolit no crec que els porti a cap extremisme. La incognita es l'immigrant. Si queden escampats dintre el nostre ambient son més facilment absorbits i adaptats. Els irreductibles son els que formen colonies nombroses on el catalá hi es en una infima minoría. D'aquests n'hi ha molts a les ciutats industrials i no diguem a Barcelona, on formen barriades senceres.

131

Les preguntes que exposeu a la carta al nostre comú amic, son molt justes pero difícils de contestar en aquest moment. Penseu i això ho sabeu més bé que jo, que els pobles son versatils com la dona de Rigoletto. La massa es incontrolable i cambia de criteri en pocs moments, com els de les darreres manifestacions que han marxat com uns xais al crit de "unidad" quant pocs dies avans els mateixos joves es manifestaven violentment en els Centres Universitaris.

Jo crec que encara podré veure situacions politiques més ecuanims, i será allavors quan caldrá fer els maxims esforços per unir baix un mateix ideal que sigui realitzable, a tots els que en el fons, si bé poguem tenir criteris diversos sobre moltes coses, tinguem un denominador comú : que ens sia reconeguda nostra personalitat fa pocs anys perduda, i això dintre un ambient de comprensió entre nosaltres i amb els d'altres terres.

Es un bell ideal molt difícil d'assolir, potser més per les petites capelletes que sorgiran de sobte entre nosaltres -inclus dintre d'un mateix estament social- que per la incomprensió dels altres. Com vos dic es un bell ideal per el que havem de lluitar tots, i cregueu que si jo el veig assolit, moriré ben tranquil.

I per acabar vos diré que, els que visqueren la decena dels anys trenta no me fan por. Son els nous vinguts, la nova generació que creu que tot allò foren falornies despreciables, als que temo. Son tant inconcients i vanitosos ! A n'ells ningú té que ensenyar-los'hi rés. Son els únics detentors de la veritat segons els nous canons de la vida que ells volen implantar i encare no saben que no hi ha rés nou sota el sol i que la historia no es més que una repetició de fets ja viscuts avans.

Bon Nadal i millors temps futurs, es el desitj del vostre vell amic, com també el del meu fill, que vos agraeix de tot cor el vostre bon record.

Aquestes cartes, creuades entre els dos amics en la segona quinzena de desembre del 1970, varen ser motivades per la tancada a Montserrat d'uns 300 intel·lectuals i per la pressa de posició dels benedictins per la llibertat i per la democràcia:

"*... La tancada d'intel·lectuals a Montserrat, que tingué lloc el 12, 13 i 14 de desembre de 1970, fou el principal acte de mobilització de l'oposició antifranquista catalana amb motiu del Consell de guerra contra els militants d'ETA. S'inicià el 12 de desembre de 1970 a l'Abadia de Montserrat on es van reunir uns 300 intel·lectuals catalans: escriptors, cantants, periodistes, pintors, actors, cineastes, gent del teatre i de l'edició, professionals de la cultura, i altres persones amb un reconegut compromís polític. La tancada tenia per objecte protestar pel Procés de Burgos, el consell de guerra que condemnà a mort a militants d'ETA. Va durar tres dies atès l'amenaça d'assalt de la policia. Els participants a la tancada van debatre sobre l'estat actual del país i el seu futur, i es constituïren en assemblea permanent creant l'Assemblea Permanent d'Intel·lectuals Catalans que funcionà a partir d'aquell moment tenint un paper destacat en esdeveniments polítics futurs. En el transcurs de la tancada, es redactà un manifest ...".*

Aquest manifest fou reproduït, íntegrament, a l'exposició *Montserrat, un lloc únic*, al Palau Robert de Barcelona l'any 2007:

"… nosaltres, intel·lectuals catalans constituïts a Montserrat en assemblea permanent, ens creiem en el deure de prendre posició davant la gravíssima situació política i social provocada pel Consell de Guerra sumaríssim contra setze militants d'ETA, acusats de lluitar pel socialisme i pels drets nacionals del poble basc.

En aquestes circumstàncies, constatem:

1. Que a l'Estat espanyol continua essent aplicada, contra tota opinió o acció de signe democràtic, una legislació repressiva iniciada, fa més de trenta anys, durant la guerra civil.

2. Que l'actual sistema politicojurídic al servei d'una estructura social classista i anacrònica converteix en delicte fets polítics i socials que en tot estat democràtic són considerats legítims i àdhuc constitueixen drets elementals de tot ciutadà.

3. Que la tortura i els mals tractes físics i morals, que han estat denunciats reiteradament, són encara una pràctica policíaca sistemàtica.

4. Que els drets dels pobles i nacions que avui formen l'Estat espanyol són ignorats i reprimits a benefici d'una suposada i falsa unitat nacional, principi bàsic de les lleis fonamentals de l'Estat espanyol.

Atesos aquests fets, considerem inadmissible l'aplicació de les gravíssimes penes demanades al Consell de Guerra sumaríssim de Burgos. Denunciem que els mitjans de comunicació de l'Estat, especialment Radio Nacional de España, Televisión Española i l'Agencia Cifra, tergiversen o escamotegen sistemàticament la informació. I, com que no existeixen mitjans normals de lliure expressió, ens veiem obligats a manifestar-nos a través d'aquest document.

En primer lloc, repudiem el procés de Burgos en els termes expressats pels advocats defensors, al mateix temps que ens solidaritzem amb els moviments de repulsa que s'han produït i es produeixen tant a l'interior com a l'exterior.

En segon lloc, reclamem que siguin preses immediatament les mesures següents:

1. Que quedi sense efecte qualsevol condemna que pugui ésser dictada pel tribunal de Burgos.

2. Que sigui promulgada una amnistia general de tots els presos per motius polítics i socials, dels sancionats i dels exiliats.

3. Que sigui derogat el decret llei de bandidatge i terrorisme i abolides les jurisdiccions especials.

4. Que sigui abolida la pena de mort per qualsevol delicte.

5. Que sigui establert un estat autènticament popular que garanteixi l'exercici de les llibertats democràtiques i dels drets dels pobles i nacions que formen l'Estat espanyol, inclòs el dret d'autodeterminació.

Finalment, manifestem la nostra completa adhesió fraternal al poble basc i a les seves reivindicacions, que són les nostres.

Montserrat, 13 de desembre de 1970

Rere el contrast històric en relació a la correspondència que reproduïm continuem amb les missives. Una felicitació desitjant bones festes al president. El remitent no és Ensesa si no Roger Coste, de Beziers. Desconeixem per quina raó està arxivada en aquest epistolari. En la següent, del 5-4-71 Tarradellas s'alegra

de l'anunci d'una visita d'Ensesa a Saint Martin Le Beau on confia abraçar-lo i mantenir converses útils. També lamenta no haver respost a la seva moderada carta:

"*... el motiu del meu silenci és simplement degut a que tot el que m'expresseu en la vostra carta, que he llegit diferents vegades, mereix una resposta tenint present les vostres lògiques inquietuds i els múltiples fracassos i escàndols que s'han produït en el darrers mesos, m'ho han impossibilitat. Sapigueu que des del mes de desembre fins ara, han estat ben pocs els dies que no hem tingut aquí algú o altra de casa meva, i es clar les seves informacions i dels desigs d'altres d'influir-me o de voler-me portar per uns camins que no son els meus, ha produït el retard en contestar-vos.*

Els vostres raonaments amarats d'uns fervorosos anhels de que el nostre país, no caigui en situacions que ens portin convulsions estèrils, son al meu entendre, també els sentiments d'aquells catalans, que per damunt de totes les dificultats, volen viure tal com ells ho entenen i no sotmesos a pensaments i conductes estranyes a les essències més pures del país.

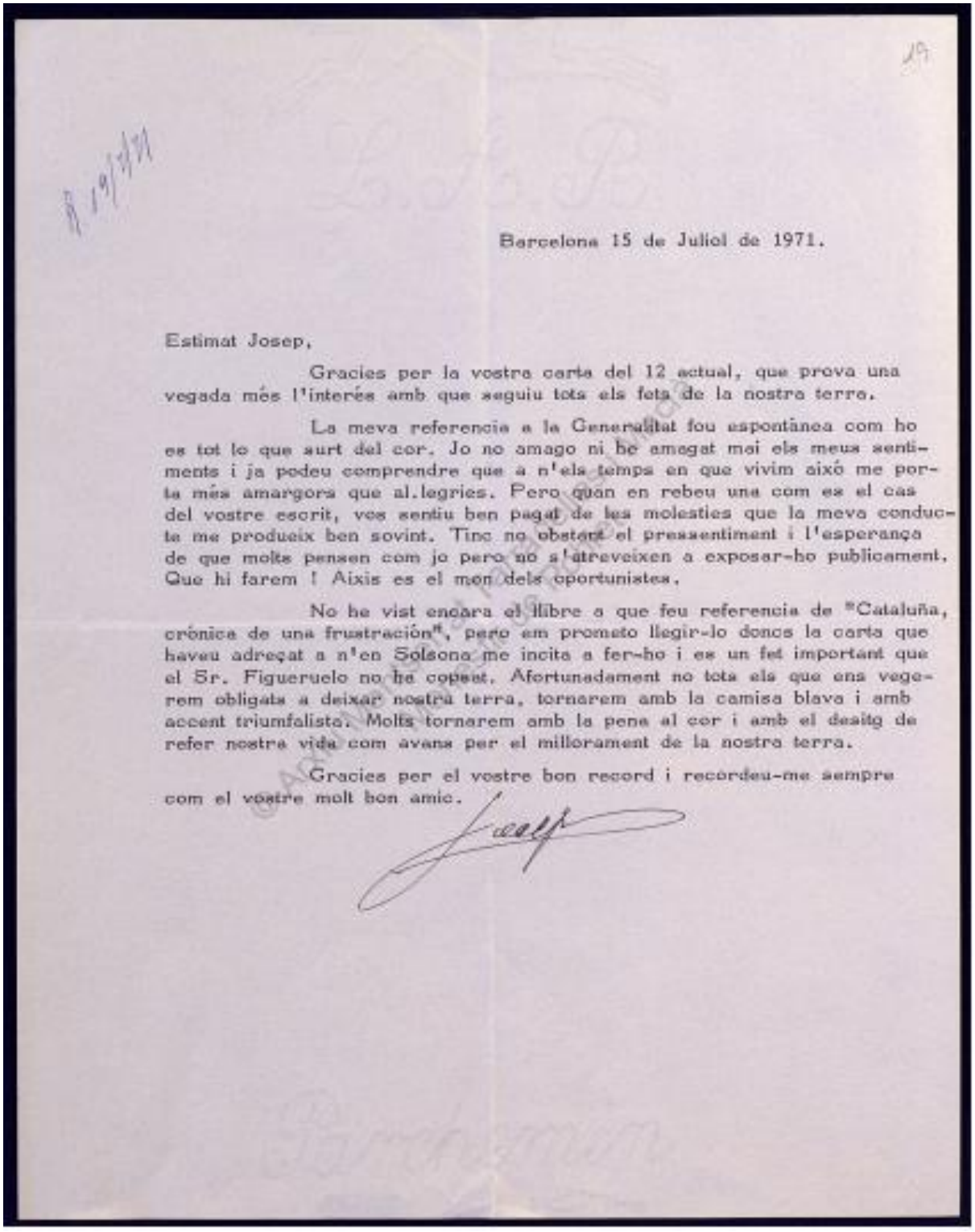
... com fer-ho?. Aquest és i ha de ser la nostra tasca per difícil que sigui és a dir trobar com vos dieu una generosa convivència entre nosaltres, primer per afrontar els greus problemes que vos assenyaleu i després per establir una línia d'acció que si és clara i portada a cap sense demagògies no pot deixar de triomfar. Però al meu entendre res d'eficient es podrà aconseguir si no bandegem i neutralitzem o no convencem del seu error a aquells que enlloc de donar llum donen fum i que son i seran el dia de demà més que responsables que el règim que la situació que tots plegats que ens podem trobar...".

La següent, del 12-7-1971, és també del President agraint-li les declaracions al Correo Catalan, on Ensesa reconeixia que la Generalitat va evitat la destrucció de la Gavina:

"*... fins avui no he rebut El Correo Catalan del dia 4 que m'ha permès llegir la conversa que véreu tenir amb un redactor d'aquest diari. Com sia que la nostra amistat ve de lluny, espero no us estranyarà us digui que les vostres paraules recordant amb elogi la Generalitat m'han emocionat ...*

"... justament el mes passat el periodista senyor Solsona, em va demanar la meva opinió per que fa referència a un llibre molt discutit que darrerament ha publicat el senyor Figueruelo. Per la vostra informació em permeto adjuntar-vos en còpia i pel seu contingut comprendreu també el perquè m'han plagut tant les vostres admirables declaracions ...".

Aquesta carta provoca una ràpida resposta d'Ensesa:

Barcelona 15 de Juliol de 1971.

Estimat Josep,

Gracies per la vostra carta del 12 actual, que prova una vegada més l'interés amb que seguiu tots els fets de la nostra terra.

La meva referencia a la Generalitat fou espontánea com ho es tot lo que surt del cor. Jo no amago ni he amagat mai els meus sentiments i ja podeu comprendre que a n'els temps en que vivim això me porta més amargors que al.legries. Pero quan en rebeu una com es el cas del vostre escrit, ves sentiu ben pagat de les molesties que la meva conducta me produeix ben sovint. Tinc no obstant el presentiment i l'esperança de que molts pensen com jo pero no s'atreveixen a exposar-ho publicament. Que hi farem ! Aixis es el mon dels oportunistes.

No he vist encara el llibre a que feu referencia de "Cataluña, crónica de una frustración", pero em prometo llegir-lo donco la carta que haveu adreçat a n'en Solsona me incita a fer-ho i es un fet important que el Sr. Figueruelo no he copsat. Afortunadament no tots els que ens vegerem obligats a deixar nostra terra, tornarem amb la camisa blava i amb accent triumfalista. Molts tornarem amb la pena al cor i amb el desitg de refer nostra vida com avans per el millorament de la nostra terra.

Gracies per el vostre bon record i recordeu-me sempre com el vostre molt bon amic.

Josep

Novament, destacar les darreres paraules d' Ensesa. Que tot i haver hagut de fugir de Catalunya pel perill de perdre-hi la vida, va tornar, sense "camisa blava" i sense cap ànsia de revenja però amb el dolor davant de tanta destrucció i de la constatació de tot el que calia fer per recuperar el país.

En relació al llibre *Cataluña. Crónica de una frustración*, escrit per Antonio Figueruelo, esmentat i comentat en aquesta correspondència dir que és un llibre honest i mol documentat de gairebé 350 fulls, editat a Madrid, l'any 1970, per *Guadiana Publicaciones*. Aquesta obra només es troba, en un única Biblioteca Pública en tota Catalunya, la Central d'Igualada, i en un principi no es permet el seu préstec (l'amabilitat i professionalitat dels seus responsables van fer una excepció) ja que forma part del fons documental, del llegat, de Joan Mercader i Riba.

Joan Mercader i Riba (1917-1989), deixeble de Ferran Soldevila (1884-1971) i Jaume Vicens i Vives (1910-1960), estudià batxillerat a l'Ateneu Igualadí i es llicenciaria en Magisteri i Filosofia i lletres a la Universitat de Barcelona (UB). El 1945 va fundar *Anabis*, embrió del Centre d'Estudis Comarcals d'Igualada, que endegà, el 1947, amb Gabriel Castellà i Raich (1876-1959). Del 1948 al 1954 fou professor adjunt a la UB i des del 1950 vicesecretari de la Societat Catalana d'Estudis Històrics i impulsor de les Assemblees Intercomarcals d'Estudiosos. Asmàtic, el clima de Barcelona afavorí el seu trasllat, l'any 1954, a Madrid, on fou investigador del CSIC. Especialitzat en història catalana i hispànica dels segles XIX i XX. Col·laborà en la *Historia social y económica de España y América*, dirigida per Jaume Vicens. Es jubilà, el 1984, a Igualada i el 1987 rebé la Creu de Sant Jordi i fou admès com a membre de l'Institut d'Estudis Catalans.

En relació a Antonio Figueruelo Almazán (1934-1994), assenyalar que arriba a Catalunya cap els anys 50, als 20 anys, per acabar els estudis realitzats entre Toledo i Valladolid. L'any 60 es llicencià en periodisme a Barcelona, assolint el càrrec de redactor en cap de noticies locals al «Noticiero Universal». Amb un pregon interès per tot allò social i polític esdevingué incòmode per la censura de premsa d'aleshores. Va ser membre fundador del Grup Democràtic de Periodistes (1966), impulsors de l'esperit democràtic enmig de la dictadura i llavor del Col·legi de Periodistes de Catalunya. Altres membres van ser Joan Anton Benach i Olivella (1936-2024), Josep Maria Cadena i Catalán (1935), Lorenzo Contreras (1933), Josep Faulí i Olivella (1932-2006), Mateo Madridejos (1932-2023), Pere Pascual Piqué, Joan Pedret, Josep Pernau i Riu (1930-2011) i Rafael Pradas. Militià en el del PSUC fins a principis de la *Transición*, per què:

"... *el meu marxisme juvenil, mal de tants autodidactes en règims autoritaris, es va diluir; per fortuna en una síntesi més rica de sabers i coneixements. El món no té cap justificació. L'edat, l'experiència i la incessant cerca d'explicacions, d'altra banda, mitjançant el recurs incansable al coneixement històric i social, m'han conduït al relativisme amb el qual contemplo ara els esdeveniments* ...".

Figueruelo va destacar ja, l'any 1968, pel llibre "Informe sobre Gibraltar". Un obituari, a "*EL PAIS*", del pintor Joan Hernández Pijoan (1931-2005), el descriu així:

"... *falleció el martes en Vinuesa (Soria), donde pasaba unos días de vacaciones. Su cuerpo fue hallado en un camino junto a la bicicleta que conducía. Convertir, en los sesenta, una sección de local en información no era fácil. Antonio Figueruelo lo consiguió en aquella redacción del Noticiero Universal que bajo la batuta de mi padre dibujó bastante de lo que es el periodismo actual. Viví aquellos años de este rotativo muy de cerca. A mí me tocó compaginar el periódico. A darle ese otro aire que los tiempos empezaban a reclamar. Pieza fundamental de ese aire nuevo fue la valentía con que Figueruelo buscaba la noticia. Noticia nada cómoda en cuanto con su pluma se metía, en las irregularidades inmobiliarias de la época Porcioles (1904-1993) o cuando destapó el escándalo del aceite de Redondela. No hará un año, en una cena en la que coincidimos por última vez, rememoramos la intensidad con que vivimos aquellos tiempos y me habló también, periodista al fin, de su añoranza por la profesión después de haber dedicado, varios años a la gestión pública.*

Diría ahora desde esa distancia, y con la noticia de su muerte frente a mí como una noticia más del día, que defendió y luchó siempre por la verdad, cosa nada fácil en años de censura dura, y que su integridad frente al acoso de los que pretendían aguar su pluma fue ejemplar. Para aguarla, la de él y la de otros que con él compartimos aquellos años, Porcioles compró el periódico…".

Va ser delegat de Promoció Ciutadana a l'Ajuntament de Barcelona (1976-1979) i Director General de Protecció Civil (1982-1987). Aquest és el record de Josep Maria Socías Humbert (1938-2006), batlle a Barcelona en la "*Transición*":

".. *són tres les facetes, les que he conegut de Figueruelo, per la lluita per les llibertats, per la millora de les condicions de vida dels ciutadans i per un moviment sindical, realitzades totes en moments difícils ...".*

En la descripció del llibre destacar el pròleg d'un company del PSUC, Manuel Vàzquez Montalban (1939-2003). "Manolo", com se l'anomenava, considerava l'obra un estudi tan interessant com polèmic, per ser un "reportatge cultural" que no era ni un assaig ni ciència històrica:

"… *el problema catalán ha hecho correr ríos de tinta y de sangre. Toda la tinta que ha caído sobre él me impone un cierto respeto, pero la sangre me impone una total angustia.*

Las palabras han intentado traducir hasta ahora impotentemente todas las razones y pasiones de la cuestión catalana. Los disparos, los gritos, los silencios, la muerte, la huida, han sido mucho más elocuentes.

…. esta obra sostiene la tesis que la cuestión nacional es el reflejo de unas condiciones económicas y sociales y del juego de clases en un marco determinado. Las oligarquías catalanas al igual que las centralistas han recurrido al compromiso o al enfrentamiento de siempre en razón de sus intereses…".

És una obra honesta, feta per un home honest, amic de les dades històricament contrastades:

"… nuestras conclusiones no deben ser nunca definitivas sino contantemente provisionales en espera de otras nuevas que vengan a complementarlas y perfeccionarlas …

... busco dar a conocer en su verdadera esencia la trama ideológica que ha movido la lucha de clases en la Cataluña del industrialismo capitalista …".

Figueruelo es mostra contrari al maniqueisme, a la simplificació entre el be o el mal. A la visió que enfrontava els castellans i els Borbons, sempre dolents, amb el poble català sempre oprimit. Deia seguir l'historicisme científic, no el "sentimental", en la línia de Pierre Villar (1906-2003) i Antoni Jutglar (1933-2007). El seu anàlisi és clar i, com avançava el gran Manolo, polèmic:

"… el catalanismo político es un fenómeno burgués por excelencia, pero sus raíces profundizan en la entraña de un pueblo que permaneció aislado del resto de la península a lo largo de varios siglos durante los cuales supo conservar una lengua, una tradición y una cultura. Si no cuajó en nación propia o no supo imponer su concepto de nacionalismo en el momento de su eclosión industrial hay que achacarlo a la ineptitud e ineficacia de su clase burguesa, más atenta a los beneficios inmediatos y a la explotación del mercado nacional que a cumplir con la responsabilidad histórica que le competía. Responsabilidad que, a nuestro juicio, no era otra que modelar una nueva estructura política en España …".

L'autor va a les fonts amb experts, com l'economista Jordi Solé Tura (1930-2009) que ho denunciava en la seva obra "*Cataluña y la revolución burguesa"*. També recull dades medico- socials de Pere Felipe Monlau (1801-1871), corroborades per historiadors de la Medicina com José Maria López Piñero (1933-2010). En el llibre *"Medicina y sociedad en la España del siglo XIX",* explica la pràctica habitual de la burgesia catalana:

"… a la menor crisis industrial, al menor desaliento mercantil, a la menor agitación política, hacían escasear el trabajo o rebajaban los jornales … ".

El mateix López Piñero, a la pàgina 145 de l'obra, assenyala:

"… niñas de seis a ocho años se ven obligadas a trabajar dieciséis horas cada día…" (medio siglo más tarde, en pleno siglo XX), estos abusos continuaban prácticamente invariables …".

I a la pàgina 163), López Piñero afegeix la crònica de l'higienista Joaquim Salarich i Verdaguer (1816-1884):

"… el látigo figura sobre el telar entre los instrumentos de labor…; cuando en los tiempos de demandas los obreros trabajan por las noches, los niños deben igualmente velar y trabajar. Y cuando estas pobres criaturas se rinden al sueño, se les despierta por todos los medios posibles, comprendido el látigo …".

Tot un plegat de pràctiques que, com insisteix, continuaven ben entrat el segle XX. Una generació burgesa que va ser capaç de crear riquesa, industria i recuperar una cultura que desapareixia, la catalana, també deixà lliure la seva animalitat de classe essent capaç d'atrocitats com les descrites.

Figueruelo, entre d'altres "perles", mostra com la Dictadura de Primo de Rivera neix per la pressió dels empresaris catalans que, amb un Güell, amb presencia diària al costat de l'esmentat general, portà a Espanya a l'any 1923, la seva dictadura. La intransigència i crueltat patronal va ser tan extrema que estaments tan poc donats a la tebior com el militar de l'època obligaren a una mena de d'armistici amb els obrers:

"… *obligó a los empresarios a pagar el coste de la paz social mediante la creación de instrumentos regulatorios y comités paritarios que eviten o atenúen la continuación del desenfreno patronal* …".

Citant a historiadors conservadors (com Tuñón de Lara), mostra com la burgesia catalana no va aprofitar l'excepcional situació econòmica de la neutralitat espanyola en la primera gran guerra per fer un avanç decisiu. Havien augmentat en proporcions astronòmiques els beneficis, però sense cap concepció moderna de l'empresa no invertiren els guanys en capital, ni realitzaren la modernització tecnològica, de mecanització, necessàries. En l'acabament del temps de les vaques grosses, dels negocis especulatius, van voler mantenir els guanys amb acomiadaments indiscriminats de treballadors o amb la rebaixa dels sous. A principis del 1917 el sumatori del descontent social per la guerra del Marroc, els ecos de la revolució russa i la salvatgia burgesa fan que la consciència obrera augmenti a mesura que empitjoren les condicions de treball i de sou i en definitiva la possibilitat d'una mínima qualitat de vida.

Després d'aquest llarg contrast documental sobre les persones esmentades en les cartes precedents, creiem que històricament rellevants, continuarem amb la transcripció de la correspondència. Tot i que seguint la cronologia de la correspondència, tornarem més endavant a aquest llibre.

Les següents 5 missives, entre octubre i el desembre, son del 1971. En la primera Tarradellas agraeix a Ensesa el seu patriotisme. En la segona, una carta autògrafa, el president el convida al casament del seu cosí germà. En la tercera, del 5 de novembre, li explica que en el casament va haver de dur en el cotxe a la núvia. La següent és el sobre d'una carta d'Ensesa a Antoine Farrand de Sant Martí le Beau. Pel llibre d'Esculies sobre Josep Fornàs, sabem que era el pseudònim que feia servir el president per rebre cartes. I la cinquena és una felicitació de Nadal, des de la Gavina, desitjant un bon 1972.

La carta, còpia d'una enviada a l'Abat de Montserrat, el gener del 1972 mereix la seva transcripció:

"*... quina és la meva actitud i pensament davant les activitats escandalosament partidistes de la Comunitat de Benedictins que poden ser molt greus de conseqüències pel nostre país.*

... sapigueu que he establert un ampli dossier que fa referència a les accions i propòsits polítics de Montserrat, que és enviat a tos els Arquebisbes, Bisbes, Abats, Priors, etc., etc. catalans que la seva missió sigui dintre o a fora de Catalunya. Com sia que aquest assumpte és greu no vull que ningú pensi que vull escamotejar-lo. Tot el contrari cal que les jerarquies de l'Església coneixien per mi mateix quin és el meu pensament pel que fa referència a Montserrat i per altra banda que sàpiguen quins son els meus sentiments d'estima i respecte per Catalunya i totes les seves inquietuds, entre aquestes les que dona les activitats que al marge de l'Església porta a cap la Comunitat de Montserrat i certes organitzacions que aquesta avala. Espero que en el seu dia em serà possible fer-vos arribar aquest "dossier" en qüestió ...".

El President creia que el PSUC havia pres protagonisme en les activitats i en l'aixopluc en la cerca de la llibertat de Catalunya que emparava el monestir.

La següent missiva es un tarja de la Senya Blanca, on està imprès una imatge del porxo Brunelleschi, les dates 72-73, i un text a mà d'Ensesa:

"*... bons amics Josep i Antònia, encara que tard rebeu els meus desitjos d'un bon any nou per nosaltres i per la nostra terra per be (sic) ho necessita. Cordialment* ...".

Les següents 5 cartes d'Ensesa estan datades entre el 16 de març i el 14 d'abril del 73. En la primera, manuscrita, demana perdó per no escriure i li envia records i fidelitat en l'amistat. En la següent es lamenta de la important crisi monetària que viu Espanya. En la tercera li remet una carta convidant a uns tals Mercedes i Juan José, al casament del seu fill Ensesa i Monsalvatge (1918-2003) amb Carme Viñas i Trueta (1925-2006). La quarta, autògrafa de Tarradellas, no és llegible. I també una de juliol, on li comenta que en breu farà 50 anys que va dormir per primer cop a S'Agaró. El 21 d'agost Tarradellas l'hi escriu felicitant-ho:

"*... estimat amic. Ara que ha passat el brogit dels homenatges ben merescuts en que heu estat honorat permeteu-me us expressi els meus sentiments de cordial estima i admiració per la vostra obra que ha produït un solc en la nostra terra que ha fet possible donar una bella i seriosa imatge de Catalunya. És evident doncs que gràcies a la vostra lucidesa i tenacitat S'Agaró avui dia és un gallardet ben lligat i airejat que representa l'afirmació constant de la nostra personalitat nacional i per tant el que son i el que volem esser. No puc oblidar tampoc, que S'Agaró està en el record de tots aquells que en les moments més dramàtics de la vida del nostre país, varen fer possible de donar-li unes estructures polítiques i econòmiques, que per la seva eficiència, avui i sempre seran estimades i recordades ...".*

La resposta d'Ensesa, 8 dies després, no es fa esperar:

".... llegir les vostres ratlles em donen un gran plaer doncs em recorden fets ja ben llunyans, com és el que un dia llegia en el diari "Le Soir" de Bruxelles, i pel que em vaig enterar (sic) que en l'Hostal La Gavina de S'Agaró, Vos (sic) i els vostres col·laboradors, havíeu elaborat el Pla Quinquennal Econòmic de Catalunya, com també, fou el nostre govern el qui salvà del vandalisme i de la destrucció aquell petit Hostal, que ha esdevingut més tard un dels millors hotels d'Europa i perdoneu la meva immodèstia.

És cert que S'Agaró m'ha produït moltes satisfaccions quan he vist que prenien cos totes les meves il·lusions, però no és menys cert també, que m'ocasionà inquietuds pel manteniment del seu "standing", contra el que tiren tots els envejosos que m'envolten. L'arribar al cim de qualsevol activitat costa molt, però és encara més difícil mantenir-se. Tothom se t'arrapa als peus per fer-te davallar, i aquesta lluita esdevé més difícil quan els que t'estiren cap avall, es veuen més o menys emparats per certes situacions equívoques o transitòries ...

Quan baixeu cap el Sud, no deixeu de comunicar-m'ho, doncs ja sabeu que tindré sempre un gran goig de venir a abraçar-vos ...".

L'any 1975 la correspondència va ser una felicitació d'any nou d'Ensesa i a una felicitació de sant comuna.

En canvi les tres darreres comunicacions estan prenyades d'emoció. És fàcil imaginar els sentiments que els commovien a ambdós. En la primera, autògrafa, el 15-3-76, el President, escriu:

"*... estimat amic. Confio que la nostra amistat m'excusarà del meu involuntari silenci. El motiu ja el deu suposar. Des de fa uns quants mesos podeu ben creure que no puc fer tot el que jo voldria. En aquestes hores plens d'esperances positives per Catalunya i que em produeixen fondes emocions haig de dir-vos que ben sovint penso en la vostra fidelitat i confiança que en el llarg del meu exili sempre m'heu demostrat i que estimo i que passi el que passi no oblidaré mai!!. Els meus sentiments a vos son els de sempre i és per això que no puc deixar d'expressar-vos el meu anhel de molta salut i de que avui, demà i sempre, tingueu tota mena de felicitats. Rebeu una ben forta abraçada del vostre vell amic ...".*

I les dues darreres, que s'envien els vells amics el 14 i el 17 d'octubre del 77, son sengles telegrames tot esperant els mots que ressonaran a la Plaça de Sant Jaume: "Ciutadans de Catalunya. Ja soc aquí !!.

En la primera, escriu com a remitent President Tarradellas (ja ha rebut el telegrama de Juan Carlos I):

"... VIGILIES TORNAR PAIS LI PREGO VOLGUEU ACCEPTAR EL MEU PROFUND RECONEIXEMENT VOSTRA FIDELITAT CATALUNYA I CONFIANÇA M'HEU HONORAT SEMPRE STOP FINS BEN AVIAT ABRAÇADES VOSTRE AMIC SEMPRE. DE JOSEP TARRADELLAS PRESIDENT DE LA GENERALITAT CATALUNYA.

La resposta d'Ensesa, datada el 17 d'octubre, s'envià, des del 37-Montluois-Sur-Loire. Aquesta és una població, situada en el departament d'Indre i Loira, en el districte de Tours, propera a Saint Martin Le Beau. No sabem interpretar aquest fet:

"... Molt agraït vostre telegrama rebut avui perdoneu el meu llarg silenci sabia lo molt atrafegat que estàveu i no volia distreure vos stop espero amb ànsia vostre arribada a Barcelona per a venir a donar-vos una molt cordial abraçada i testimoniar vos el meu vell i sincer afecte ...".

Els 2 darrers documents en aquesta correspondència són dos retalls de premsa. Un article del Sunday Telegraph del 15 de desembre de l'any 1968, de Kenneth Vivian Rose (1924-2014), periodista i biògraf reial anglès. En el *Sunday Telegraph,* escrivia l'Albany Column, on publicà, juntament amb 8 notícies més, que Ensesa convidat per Sir Selwyn Lloyd a Chequers, gairebé el va convèncer de firmar un tractat d'aliança

anglo-català. I el darrer document és el retall de premsa, el reportatge-entrevista de 3 planes que el *Correo Catalán* va fer a Ensesa.

En una segona visita a l'arxiu Tarradellas, per a revisar la part de la correspondència corresponent a l'establerta entre el President i Ensesa i Monsalvatge ens van fer a mans 30 documents més. Només dos son de dates anteriors a les missives ja comentades. El primer, del juny del 1971, és la carta que Tarradellas envià al periodista Solsona fent esment del llibre de Figueruelo. Aquesta carta ens ha permès cercar informació sobre aquest periodista del *Noticiero Universal,* Brauli Solsona i Ronda (1896-1981). Militant a València del Partit d'Unió Republicana Autonomista, el 1910 es traslladà a Barcelona on va ser redactor dels diaris *El Progreso, El Día Gráfico, El Noticiero Universal* i *La Publicidad*, on conegué Andreu Nin (1892-1937) i Joan Comorera (1894-1958). Afiliat al Partit Republicà Radical Socialista col·laborà amb la Unió de Rabassaires amb Lluís Companys de qui fou secretari adjunt al govern civil de Barcelona. Des d'aquest càrrec va revisar el *Fitxer Lasarte*, elaborat entre 1910 i 1930 per la patronal catalana i l'anterior govern civil amb les dades dels dirigents obrers que volien i projectaven assassinar.

Va ser secretari del governador civil, Carlos Esplá Rizo (1895-1971), i també governador civil de Burgos (1931-1932) i Huelva (1932-1933), protagonitzant la detenció del general colpista José Sanjurjo Sacanell (1872-1936). Entre maig i setembre de 1933, fou governador civil d'Alacant i el febrer del 1936 de València. Després del cop d'Estat va passar al Ministeri d'Estat i a l'ambaixada a l'Equador. Rere la guerra civil es va instal·lar a Valrans i després a París, des d'on va ser corresponsal d'El Noticiero Universal com a J. Rosal. Va publicar articles a Senyera, òrgan valencià a Mèxic, Vincle i Pont Blau. A França va mantenir amistat amb Carles Riba i Josep Tarradellas, i durant els anys 50 va tenir com a ajudant a Josep Palau i Fabre (1917-2008). El 1970 publicà *"Evocaciones políticas y periodísticas".*

Retornant a la carta de Tarradellas sobre el llibre de Figueruelo, diu coincidir amb Vázquez Montalban, i amb Nestor Luján (1922-1995), que en va fer la presentació, que la intenció de l'autor era indignar i aconseguir que "els uns i els altres", n'estigueren en desacord. Però que no hi trobava:

"*… tants errors, tantes contradiccions, ni una deliberada mala voluntat com en certs moments el seu autor en dona la sensació ...".*

Deia no compartir el plantejament ni les conclusions extretes d'uns fets judicats -escriu Tarradellas- a través del pensament de catalans eminents però del segle passat. Que a l'assaig li mancava incloure la visió de les

corrents de pensament dels darrers 50 anys. I que allò que havia esdevingut Catalunya no era només resultat de la manera de pensar i d'ésser dels catalans si no també d'un altre fet cabdal:

"*… que Catalunya, obligada per una política sovint suïcida de l'estat, s'ha vist en la necessitat de combatre per obrir-se camí i, a més a més, en aquest esforç tenaç, a obrir també el camí dels altres pobles d'Espanya anquilosats pel pes a poder viure d'acord amb les ambicions de tots els que sofreixen i senten l'anhel de millorar llur existència. No tenir present aquesta realitat del nostre viure és ésser tendenciós …".*

Que no dubtava de la bona fe dels arguments, de l'esforç blasmat per Figueruelo. Però que hi veia:

"… una certa feblesa, filla dels seus propis dubtes, l'ha obligat a menysprear el que no coneix massa bé per manca d'informació. Confio no gaire llunyà el dia que la seva honestedat i les reaccions que han provocat el seu llibre li han de permetre veure Catalunya diferent a com avui la presenta …".

Destaca, un llarg paràgraf de la conclusió del llibre, assenyalant que aquest és el primer i l´únic amb el coratge de reconèixer com la Generalitat va impedir l'anorreament de Catalunya:

"*… Cataluña había salido relativamente incólume del desastre de la guerra. El hecho que -salvo la batalla del Ebro- las hostilidades apenas ofrecieron relieve en el curso de la rápida acción militar de las tropas nacionalistas y, también gracias al celo de lo que restaba de autoridad autóctona por conservar intactas las fuentes de riqueza, permitieron el rescate en honorables condiciones del mecanismo económico. Salvo las destrucciones del ejército republicano en su retirada (que afectaron especialmente a puentes y vías de comunicación), el resto de infraestructura industrial, agrícola y comercial, retorna intacta a sus propietarios. La burguesía que había huido al extranjero o a la zona nacional regresa vestida de azul y con notorio acento triunfalista …".*

L'ordenació del dia a dia de Catalunya, rere els estralls revolucionaris i de terror a la rereguarda en el primer temps de la guerra, va ser deguda a l'extraordinària capacitat de treball, principalment, de Tarradellas des del seu càrrec de governació i des del qual els esmentats Decrets de S'Agaró foren el testimoni més paradigmàtic:

"… gràcies a la Generalitat, que va construir i no destruir, ha estat possible l'esplendorosa situació econòmica que coneix avui Catalunya. Si el govern, els tècnics i els obrers no haguessin fet prova de l'alt sentit de responsabilitat que fou el seu durant la guerra provocada per la aixecament militar, res o ben poc

haurien trobat a casa nostra aquells que després d'haver-la abandonada hi retornarem trobant-hi molts d'ells, més del que hi havien deixat.

Aquesta constatació que ningú pot ignorar ha estat voluntàriament silenciada o escamotejada durant tots aquests anys i resulta que ha d'ésser el Sr. Figueruelo, que creu ben poc en Catalunya -com ho demostra al llarg del seu escrit- qui tingui la noblesa i la sinceritat de recordar-nos uns fets que son la més clara i palesa afirmació …".

Rere d'aquest extens punt i a part, volent contextualitzar històricament aquesta important epistolari reprendrem el seu ordre cronològic, arribats ja al novembre del 1977. Un telegrama d'Ensesa adreçat a Antònia Macià demana per com es troba el president. Pel llibre d'Esculies sabem que estigué ingressat el 5 de novembre a la Clínica Sant Josep de Barcelona per una pneumònia de la que se'n recuperaria aviat.

Les 2 següents missives son un telegrama d'Ensesa, del 19 de gener del 78, felicitant al President pel seu aniversari d'aquell mateix dia i una resposta d'aquell, datat el 18 de febrer, agraint-li.

El següent document és la carta d'invitació del menú del sopar que Tarradellas oferí a les autoritats gironines. El sopar va celebrar-se, el 24 de Febrer del 1978, al restaurant Candleligth de l'Hostal La Gavina. És interessant consignar la bellesa d'un disseny en el qual s'incorporen les inicials del nom i cognoms del fundador de la Gavina al canelobre de 3 espelmes que dona nom, encara avui, al restaurant més luxós de l'Hostal [**FOTO 15**]. Hi ha, també, una dedicatòria d' Ensesa " ... Antònia, amb tot afecte" **[FOTO 16**].

El menú va consistir en un aperitiu -sense esmentar res més- i a continuació un brou de caça, un "Llobarro Gavina" i de postres Souflé de Gerds. Els vins foren un Savignon blanc de Sancerre Domaine la Mousssiére 1976, un Krug Private Cuvèe Brut i com espirituosos Courvoisier i Remy Martin V.S.O.P. a més de licors, en general.

Gràcies a Joaquim Oriol, mític cuiner de l'Hostal de la Gavina durant 47 anys, podem descriure alguns d'aquests plats així com la distribució dels menjadors que ell a veure, en aquells anys, néixer i evolucionar:

"*... el Llobarro Gavina era fet al forn, amb patates i un cop cuit, li trèiem la pell i el farcien de fonoll, el flamejaven a la cuina. Eren peces grosses. I el cambrer el trossejava i el servien. Era molt bo ...*

... i el brou de caça pel que em demana era senzillament un brou de perdiu, vaja d'ossos de caça diferent. Amb la carn s'havia fet una mena de paté i amb els ossos fèiem el brou ...

... en relació als restaurants el Candleligth era el més petit. Quan jo hi era hi havia només un que es deia "Las Conchas" perquè tenia a cada columna hi havia una petxina de mar. I l'any 75 van fer el Villa d'Este el més gran, on ara esmorzen els clients. Abans la gent esmorzava al "Barco", per què l'entrada en tenia forma i també hi havia un vaixell penjat. Després van fer el Candeligth a baix, era fosc però d'un luxe fabulós amb totes les parets amb seda i amb fil d'or. Havies d'anar-hi amb jaqueta i corbata. Ara tot és més modern té més obertures, més llum ...".

Continuant amb la correspondència, tot seguit trobem un telegrama de Tarradellas del 10 de Març del 78, avançant-se en la felicitació del sant d'Ensesa. I una carta amb data 30 de març d'Ensesa agraint la seva recent estada a S'Agaró.

Ja en 3 de maig del 78, Ensesa agraeix la tarja rebuda per la commemoració de la Diada de Sant Jordi:

"*... permeteu-me vos adreci aquests mots per a desitjar-vos tot l'èxit que mereixeu, en les vostres cada dia més difícils activitats per a lograr (sic) el ple reconeixement de la nostra estimada Catalunya, dintre del marc de l'Estat Espanyol ...".*

El 29 d'agost del 78 Ensesa li envia fotos de la seva estada a S'Agaró per l'Audició de Sardanes a càrrec de La Principal de la Bisbal:

"*... m'abstinc de portar-vos-les personalment, doncs no vull robar-vos el temps que tant necessiteu per redreçar la política del nostre poble ...".*

A aquesta missiva li segueix una de Tarradellas, de 21 de setembre, agraint-li.

El següent document, arxivat amb la correspondència, és un retall de premsa de la Vanguardia, del dijous 16 de novembre del 78, que ens ha semblat interessant incloure, servant també l'ordre cronològic, que mostra quant positivament es veia Tarradellas des de Madrid. L'escriu Angel Gómez Escorial (1941):

"… Josep Tarradellas tiene sentido de la firmeza y autoridad, sin que eso contenga veleidad alguna en cuanto a autoritarismo o tendencia arbitraria. Las anécdotas que circulan por Madrid y que no todas han sido

confirmadas por mí en Barcelona, a pesar de que todas las medias semanas de mi vida trascurren en la capital de Cataluña ...".

El periodista destaca en una anècdota la murrieria de Tarradellas:

"*… en los primeros días mandó llamar a algunos funcionarios de la Diputación de Barcelona. Todos los convocados detentaban varios cargos u oposiciones en el aparato administrativo provincial. Les planteó poco más o menos, el siguiente discurso: "… tengo noticias de que, durante años, usted ha trabajado duro para la administración catalana. Tiene usted muchas ocupaciones y creo que ha llegado el momento de reconocer sus servicios: a partir de este momento le ruego que se ocupe sólo de un cometido. Hay que hacer justicia con usted y Cataluña". Los "bellos pluriempleos" se fueron al cuerno …".*

Afirma també que va estar present en l'arribada de Tarradellas per la primera trobada amb Suárez i el Rei. I fa una sorprenent afirmació sobre Tarradellas i Juan Carlos I. En aquells dies existia una immensa esperança dipositada en el jove monarca i se li volien atribuir totes les gràcies possibles:

"... en varias ocasiones -y al menos de una creo tener prueba documental- Josep Tarradellas se había acercado al futuro Rey de España, don Juan Carlos. Y se acercó a él en un preciso momento en el que, legalidades institucionales a parte, el futuro, como rey, del joven príncipe no estaba claro de manera exacta. El futuro de una Cataluña autónoma, libre y con personalidad fue pergeñado mucho antes de que la actual realidad democrática comenzara a pasar de remoto sueño a realidad. Creo y sospecho que existe una vieja amistad entre nuestro Rey y el presidente de Cataluña ...".

Seguint amb la correspondència hi ha una carta que Ensesa i Monsalvatge envià, l' 1 de Febrer del 1979, al matrimoni Tarradellas:

"*... en nom de tota la meva família i especialment en nom meu, voldria agrair profundament la seva amable visita. Realment va ser un gest "touchant".*

El meu pare segueix igual i és una llàstima que no li haguem pogut transmetre els bons desitjos que Vostès van tenir envers ell. Esperem tenir el goig de veure'ls per S'Agaró en circumstàncies ben diverses ...".

En una nova mostra de l'afecte entre Tarradellas i Ensesa destaquem un telegrama, del 18 de març del 1978, en que el president felicita el sant dels seu amic, encara ingressat. Gest que és respost també, 4 dies després, per Ensesa i Monsalvatge:

" *...agraint el telegrama pel sant del pare quan aquest encara està recuperant-se del greu accident ...".*

Segons testimoni oral, enregistrat, en una de les converses amb Carmel Rodríguez, aquest ingrés mèdic va ser per una fractura d'una extremitat que per raons obvies no hem pogut contrastar. I seguint el testimoni esmentat, arribà a complicar-se amb un llarg ingrés que inclogué un estat mantingut de coma, que es solucionà rere una trasllat a un altre centre hospitalari.

Aquest telegrama d'Ensesa i Montsalvatge és contestat immediatament, al dia següent, 23 de març, en el que el President celebra que el seu amic estigui millor. La següent missiva és una invitació a dinar, pel president i la seva esposa, de Carme Ensesa de Bencomo, a casa seva, al carrer Tuset, el dia 7 de juny del 1979. L'esmentada senyora era filla de Joaquim Ensesa i Cuatrecases (germà de Josep Ensesa i Gubern, però de diferent mare) i Maria Brillas (1905-1992), musa del modista barceloní Pedro Rodríguez (1895-1990). Es casà amb l'empresari, nascut a la Gomera, Francisco Javier Bencomo Mendoza (x-2010). Com a familiar d'Ensesa i Gubern s'entén que Tarradellas en tingués relació.

En data 28 de juliol del 1979, Ensesa escriu a Tarradellas que una persona de la seva confiança li farà arribar una carta en mà al seu secretari, Josep Maria Bricall. En ella li fa avinent que s'està recuperant ràpidament d'una malaltia i que es troba a S'Agaró millorant més ràpidament del que s'esperava:

"*... això em permet d'adreçar-vos aquests mots per a dir-vos que jo tindria una gran alegria, molt gran, si pogués abraçar-vos ben aviat a S'Agaró, sense que això suposi que aquesta visita s'interfereixi amb la feina tan important per tots nosaltres, els catalans, que sabem que pesa sobre vos ...*

... ja he obert l'època de les excepcionals festes estivals de S'Agaró, que començaren dissabte passat. La segona festa tindrà lloc el dissabte 11 d'agost amb el festival que donarà la gran cantant catalana Montserrat Caballé que avui dia és considerada com una de les millors cantants mundials ...

... No cal dir l'alegria que jo tindria si Vos poguéssiu venir amb nosaltres aquella nit i tres dies més tard, el dimarts 14 d'Agost es repetirà l'audició de sardanes a càrrec de la Cobla la Principal de la Bisbal, a la que ja Vos hi assistireu l'estiu passat ...".

I com a testimoniatge de la seva especial relació amb Tarradellas i la seva família acabava així la carta:

"... Recordeu-me ben afectuosament a n'Antònia i Montserrat i rebeu, gran amic, els meus sentiments de profunda estima ...".

A partir del testimoni de Carmel sabem, com s'ha descrit anteriorment, l'organització del Festival de Música en el que participà la Caballé (1938-2018) i del sopar en homenatge a Tarradellas.

Tot seguit continuarem amb l'anàlisi de les cartes. Hi ha una d'Ensesa, datada el 30 d'octubre del 1979, on li diu estar assabentat de la seva propera visita a Girona, disculpant-se també, li avança, que no el podrà anar a saludar com desitjaria. Aprofita per enviar-li unes fotos del sopar del president i la seva esposa. Un mes després és Tarradellas qui li escriu agraint-li la invitació a S'Agaró i la tramesa de les fotos.

El 12 de desembre Ensesa respon a Tarradellas i aprofita per convidar-lo a un acte organitzat a S'Agaró relacionat amb la Costa Brava.

La següent missiva és un telegrama de Tarradellas a Ensesa felicitant-lo per l'homenatge que rebrà el 21 de desembre pels seus 88 anys i es disculpa per no poder-hi assistir. Tot seguit trobem una felicitació de Nadal del dia 24 d'Ensesa a Tarradellas **[FOTO 17**].

La missiva de gener del 1980, d'Ensesa a Tarradellas, és la darrera que enviarà aquest al President. Li diu que s'ha assabentat que anirà en breu a Girona i el convida novament a hostatjar-se a l'Hostal.

El 10 de març del 1980, com es costum cada any, Tarradellas felicita amb un telegrama, en avançada, a Ensesa pel sant. Però Josep Ensesa i Gubert ja estava greument malalt i al dia següent és Ensesa i Montsalvatge, qui li respon.

I la darrera comunicació que tanca aquesta correspondència, el 20 de desembre del 1980, és també d'Ensesa Monsalvatge que desitja al President, en nom de la família, un bon Nadal.

Josep Ensesa morí a S'Agaró el dia 1 de gener del 1981 als 89 anys, en una suite (segons Carmel Rodríguez) del seu estimat Hostal. Durant anys el seu metge havia estat el prestigiós, encara en actiu, intensivista i cardiòleg Jordi Rius. En els darrers temps el va atendre un altre metge que no hem sabut identificar.

11. CONFIDÈNCIES DE SIR SELWYN LLOYD A LA GAVINA

En una de les trobades amb Carmel pel llibre de L*a Dama* ens digué que un dels seus millors amics a *La Gavina* va ser Sir Selwyn Lloyd (1904-1971). El descrivia com un enamorat de l'Hostal. I que ja jubilat, vingué a viure, gran part de l'any, a la Suite 113. La seva preferida alternant amb una cambra a la Senya Blanca.

Segons Carmel la relació de Josep Ensesa i Lloyd venia de lluny:

"... quan vàrem arribar a la Gavina en Selwyn Lloyd ja hi anava. És que l'Ensesa durant la guerra civil ja en va tenir amistat. Van fugir a Anglaterra. La dona de l'Ensesa fill, l'Ensesa Monsalvatge, era cosina germana d'una filla del Trueta, la Montserrat Trueta casada amb en Trias Fargas. Estava casat amb Carmen (li deien Carmona) Viñas Trueta. Allí a Londres van tenir relació amb el Dr. Trueta i llavors Selwyn Lloyd protegia al Dr. Trueta, per tota la seva tasca amb les ferides de guerra, que va salvar tantes vides i es van conèixer amb ell i va començar a venir a passar les vacances a S'Agaró ...".

En relació a aquesta afirmació hem constatat que Carmel s'havia creat, novament, una fantasia, coherent per ell, però que s'allunyava de la veritat històrica. Va haver-hi una bona amistat entre Lloyd i Trueta, cultivada a *La Gavina* per les raons familiars ja explicades, que els va fer compartir tertúlies (ambdós eren grans conversadors) i activitats com les travesses natatòries de fons com està referenciat a diversos escrits (com un de l'enyorat Miquel Srtubell i Trueta (1949-2022)) i com recorda encara Julia Ensesa i Viñas.

La relació entre aquests personatges històrics s'inicià a l'Hostal en la dècada dels 70. Trueta va anar a Anglaterra l'any 39 rere la guerra civil. Llavors Lloyd militava al partit conservador però sense cap influència. És cert que Trueta comptà amb el suport i la protecció del govern anglès:

"... *A la darreria de 1939, Trueta surt de Catalunya i se'n va a Londres on per encàrrec del Foreign Office pronuncia conferències sobre el tractament als ferits de guerra i la seva experiència sobre l'evacuació de ferits de bombardeigs. El ministre de Sanitat anglès el va nomenar «conseller per a Ferides de Guerra» i la família Trueta s'establí a la Gran Bretanya. El 1940 fou contractat per la Universitat d'Oxford i el 1943 li encarreguen la direcció del servei d'accidents de la Radcliffe Infirmary. El 6 de maig de 1943 la Universitat d'Oxford el fa Doctor Honoris Causa. La bondat dels principis bàsics del seu mètode no s'extingí ni perdé validesa amb l'aparició dels antibiòtics. S'aplicaria amb èxit durant la Segona Guerra Mundial i a les guerres de Corea i del Vietnam en la qual tots els oficials metges foren instruïts en els principis i tècniques del Mètode Trueta amb la consegüent salvació de milers de vides humanes ...".*

El que és exacte en el relat de Carmel és la relació familiar Ensesa/Trueta com es desprèn del obituari, escrit l'any 2006, per Jaime Arias:

"… *Una dama de S'Agaró.*

Col·lecció de Francesc Casas Duran

Desde el pasado sábado, las cenizas de Carmona Viñas i Trueta reposan frente al mar junto a las de Josep Ensesa Monsalvatge, su esposo, en los jardines de Senya Blanca, un excepcional mirador de la Costa Brava. Era nuera del fundador de S'Agaró, pionero del turismo sofisticado, y sobrina del eminente cirujano Josep Trueta, dos homenots de una sociedad cultivada, muy activa, catalanista y abierta a la vez al mundo, contra el aislamiento de la posguerra.

En ese círculo de los Ensesa y Trueta, Carmona se distinguió en el papel de anfitriona cerca de muchos grandes de la época, desde finales de los cuarenta. Los huéspedes ilustres de La Gavina, en busca de reposo en la nueva Arcadia que fue el Empordà, quedaban sugestionados por el encanto del lugar, sorprendidos y cautivados por las señas de un civilizado saber hacer y el aire límpido que respiraban. Dama de esos dominios, solía brillar con ocasión de festivales veraniegos o jornadas turísticas invernales en cuya colaboración tuvo implicados Ensesa a sus amigos, durante medio siglo. Junto a Cedric Salter y Toby O'Brien, formamos un trío de periodistas que estuvo en el origen de la elección de sitio vacacional de estadistas de la talla de Selwyn Lloyd o Iain McCloud, a los que siguieron, franceses cual Vincent Auriol o Raymond Barre; cineastas como Orson Welles, Ava Gardner, Liz Taylor, John Wayne; concertistas, escritores, deportistas y un largo etcétera desfilaron por aquel enclave. Un éxito de memorables estancias que, en buena medida, se debía a la mundología y hospitalidad de Carmona Ensesa.

Muchos se convirtieron en propagadores de las esencias del país, merced a amistades trabadas en tertulias en las que figuraban los propios Trueta, Josep Pla, Trias Fargas (marido de Montserrat Trueta) y su hermana, Amelia, y cuñado Strubell, los Narcís de Carreras y Miguel Mateu, Carles Sentís, Xavier Monsalvatge, el embajador Duran-Loriga, el pintor Xavier Valls, los Puig Palau y otros contertulios, junto a Gual Villalbí y otros notables ...".

I en relació a com Carmona Viñas era vista pels treballadors de l'Hostal podem afegir aquests testimonis:

"*...Carmona Viñas destacava com a amfitriona ideal. Quan venia algú important era ella qui l'atenia ja que tenia molt do de la paraula. Recordo una mica a Selwyn Lloyd que estava sempre a la cambra 113 i la senyora Carmona parlava moltíssim amb ell. Podien estar hores parlant amb tota la família Ensesa ...*"

La recordo com molt exigent però alhora com a molt bona persona. Tenia molt bon cor... ".

L'amistat entre Lloyd i Trueta és també objectivable en l'índex de l'arxiu Trueta, dipositat a la Biblioteca de Catalunya. Hi ha la carta de condol del polític anglès per la mort de l'esposa de Trueta.

Carmel deia que Lloyd parlava castellà i una mica de català. Tot i que afegí:

"*... vostè no l'hagués entès pas. Era un català molt especial, però s'esforçava molt en parlar-lo...*"

Propietat de Francesc Casas Duran

Cal dir, però, que tant Jordan com Júlia Ensesa, també un llavors jove Albert Sibils i Ensesa diuen no recordar haver escoltat mai a Lloyd parlar en castellà. Però segons el testimoni escrit del seu fillol (el mostrarem més endavant) reconeix que el nostre biografiat i Lloyd parlaven sovint. I al no saber Carmel ni borrall d'anglès havien, per força, de fer-ho en castellà:

"... Alguna nit sopàvem junts. Quan no tenia ningú sempre ens buscava i després, mentre la Remei marxava a dormir, sortíem al jardí on hi havia una olivera i, allí sota, estàvem fins a les 3 o 4 de la matinada. Era una orador fantàstic. Li agradava molt parlar i explicar. Com aquell qui diu jo només escoltava ...".

Afirmava que Lloyd li havia explicat haver tingut dues reunions "oficials i secretes", amb Franco a l'Empordà. Una a *La Gavina* i una segona en el Castell d'en Miquel Mateu (1898-1972), a Perelada. I que més endavant Lloyd es reuniria, ja sempre, amb el militar Diaz Alegria com a mitjancer de les indicacions dels anglesos a Franco per ajudar a normalitzar les relacions amb el bloc capitalista. De totes aquelles reunions, segons li explicà Lloyd, varen sortir acords que feren que la història d'Espanya es desenvolupés com actualment la coneixem. Que se li va "suggerir" a Franco de restaurar la monarquia dels borbons i deixar d'hereter del règim franquista a Juan Carlos. I també de canviar el govern de falangistes i ex combatents, per un de tecnòcrates de l'Opus Dei. I finalment reblar el clau amb el nomenament d'un ministre de Defensa, Diaz Alegria, el germà del qual era el cap a Espanya dels jesuïtes.

Hem trobat diverses fonts que confirmen la possible influència anglo-americana en els canvis econòmics fets per Franco a mitjans-finals dels 50 per ser acceptat en el món occidental. En l'obra *La economia política del franquismo (1940-1970), de Manuel Jesús González (Tecnos, 1979), es diu:*

«…El cambio de 1957-1959 fue impulsado desde el exterior por los Organismos internacionales y directa e indirectamente por los EE.UU. En el interior del país la situación económica era grave; pero por sí sola no bastaba para hacer el cambio inevitable…».

Situem cap a la segona meitat de la dècada dels 50 les trobades de Lloyd amb Franco, primer a S'Agaró i després a Peralada. I ja en la dècada dels 60, amb el general Diez-Alegria. Això coincidia amb la progressiva acceptació del govern franquista pels EUA i Anglaterra. Aquest segon país va ser sempre, des de Churchill, el seu gran valedor. Tampoc oblidem que Churchill va exercir un segon mandat com a primer ministre entre 1951 i 1955. I que molt abans, l'any 1944, com recull Lluís Permanyer en un article en *La Vanguardia*, ja havia fet un ardorós discurs a la Càmera dels Comuns defensant a Franco com aliat. També és història escrita que va ser Churchill qui, en els tractats de Postdam i Ialta, es va enfrontar a Stalin que demanava que es substituís a Franco, com amic dels nazis i els feixistes, per un govern democràtic. Ell informà als dos mandataris americans que, successivament, acudiren allí que Franco era un aliat anticomunista important.

Propietat de Francesc Casas Duran

Hi ha una complerta referencia documental sobre la influencia americana i anglesa per "rentar la cara" a la dictadura franquista davant d'Europa i incorporar Espanya en el bloc anti-comunista. En consonància amb el que explicava Carmel, sobre les revelacions de Lloyd, reputats historiadors han mostrat els esforços de Franco per ser reconegut per americans i anglesos.

L'any 2022 es va publicar *Franco, Estados Unidos y Gran Bretaña durante la primera guerra fría. Diplomacia, lobbies, intereses estratégicos y anticomunismo*. Aquesta és una obra coral coordinada pel Catedràtic d'Història Contemporània del Departament d'Història i Història de l'Art de la Universitat Rovira i Virgili, Joan Maria Thomàs. Aquest autor és un especialista sobre el feixisme espanyol. L'obra presenta els intents de Franco per sobreviure, des d'Espanya, rere la derrota dels seus aliats en la 2ª gran guerra, i haver estat expulsat de la comunitat internacional. Els primers intents d'aproximació amb els americans, a partir del 1948, els realitzà, segons Thomàs, José Felix de Lequerica (1891-1963). Aquest contractà un "lobby" per que treballés a prop del Congrés dels Estats Units i obtenir un canvi de política cap a Espanya. Truman (1884-1972), a diferència del president americà anterior, sabia qui era Franco i a on estava Espanya i a més estava en contra de la seva dictadura. Mitjançant aquest "lobby", que Thomàs anomena "*Spanish Bloc*", pagat amb fons del *Consejo de Ministros*, s'aconseguiren els anys 1951 i 52, malgrat l'oposició del mateix Truman, dos crèdits americans. Thomàs enumera diversos noms en d'aquest *Spanish Bloc* format per militars, congressistes, capellans i "homes de negocis": els congressistes Pat Mcarran i Ralp Oewn Brewster, el cardenal Spellman, el jesuita Thorning i el pare Talbot. Aquest darrer, l'any 1938, havia estat el fundador, de *l'American Union for Nationalist Spain*, creada arran dels milers de religiosos assassinats en els principis de la guerra civil. Thomàs inclou també, a través la revisió d'arxius oficials, el que seria ambaixador a Espanya Carlton Hayes, el banquer Alfred Barth i també a James Fraley president de Coca Cola o també l'industrial cotoner Frank Ryan. Del món dels negocis, s'assenyalen també persones de la industria cinematogràfica com Eric Johnston de la Motion Picture, o Stanton Griffis, vinculat a la Paramount. Destacar que aquest darrer esdevindria el primer ambaixador americà a Madrid. El primer contractat per Lequerica va ser Charles Patrick Clark i el bufet "Cummings, Stanley, Truitt & Cross" per a influir en congressistes a fi d'afavorir el règim franquista amb iniciatives econòmiques, polítiques i diplomàtiques, per preparar iniciatives legals proposades per ells mateixos, per organitzar viatges de propaganda de congressistes a Espanya i per influir sobre periodistes amb diners que s'anomenaven "subvencions". S'escolliren per les seves relacions i influència: Clark havia treballat amb Truman en el Partit Demòcrata, Max O'Reill Truitt -soci del bufet-, era gendre del vicepresident Alben W. Barkley i Homer Cummings era ex-fiscal general.

Thomàs destaca les investigacions històriques de Pablo León Aguinaga en el protagonisme d'aquests empresaris a sou de l'Office Strategy Service (OSS), precursor de la CIA, per obtenir diner negre i finançar les operacions encobertes, per corrompre a qui calgués, amb diners del petroli, cotó i especialment de les pel·lícules de Hollywood.

Propietat de Francesc Casas Duran

Segons aquestes investigacions, l'augment de tensió entre les dues superpotències per la guerra de Corea (1950), va fer que els americans s'adonessin de la importància estratègica d'Espanya contra el comunisme. I això s'evidencià en 3 fets: la signatura dels *Pactos de Madrid* en 1953, l'ingrés d'Espanya a les Nacions Unides, el 1955, i la visita a Madrid, l'any 1959, d'Eisenhower (1890-1969).

Els *Pactos de Madrid*, amb el concordat amb el Vaticà, posarien fi a l'aïllament de l'Espanya franquista. Van ser tres acords executius que comprometien als Estats Units en l' ajuda econòmica i militar. Podien construir i utilitzar bases a Espanya. Entre els anys 1954-61, l'ajuda militar va ascendir a 500 milions de dòlars. I entre 1962 i 1982, 1.238 milions més. Uns 727 com a préstecs i 511 milions en donacions. En el període 1983-1986, l'ajuda militar van ser en vendes, d'uns 400 milions anuals, sota condicions de crèdit favorables. Uns 200 oficials i sotsoficials espanyols es formarien, cada any, als Estats Units. Moltes donacions i crèdits varen ser pels interessos americans i per donar sortida als excedents agraris. S'integrava Espanya a la comunitat internacional, afavorint inversions i creixement econòmic.

Alhora el govern anglès es mostrava també molt actiu en el restabliment de relacions amb Espanya, com més endavant recollirem en una apartat propi. Però com avançada mostrarem la crònica d'una trobada de l'ambaixador espanyol en el Regne Unit amb Lloyd, clau en la recomposició d'aquestes relacions, i llavors en el Foreign Office:

*"… **ABC. 02/09/1959.** ABC en LONDRES*

ENTREVISTAS DE CASTIELLA CON MACMILLAN Y SELWYN LLOYD EL MINISTRO ESPAÑOL HA SIDO INVITADO OFICIALMENTE A VISITAR INGLATERRA A SU PASO POR PARÍS, CELEBRARA CONVERSACIONES CON EL PRESIDENTE DE GAULLE Y CON COUVE DE MURVILLE

Londres 1. (Crónica telefónica de nuestro corresponsal.) Con su visita a Selwyn Lloyd, que le ofrecía un almuerzo en su residencia; Su saludo a Macmillan, que le invitaba inesperada y cordialmente a pasar por el 10 de Downing Street, y su conversación en el Board of Trade con Sir David Eccles, completaba su labor en Londres nuestro ministro de Asuntos Exteriores, Sr. Castiella. Nos decía luego, en un salón de la Embajada, que sus contactos de hoy con miembros del Gobierno de Su Majestad le satisfacen plenamente, porque entiende que las relaciones de nuestro país con Inglaterra adelantan con firmeza por el mejor camino. Mr. Selwyn Lloyd, al final del almuerzo, expresó su agrado por la presencia del señor Castiella en Londres, con motivo de su entrevista con el presidente Eisenhower, y le comunicaba el deseo del Gobierno británico de recibirle oficialmente en una fecha que podía fijarse, si el señor Castiella aceptara la invitación.

Mr. Macmillan le confirmaba poco después este deseo del Gobierno, durante la visita de nuestro ministro de Asuntos Exteriores a la residencia oficial del primer ministro. La respuesta del Sr. Castiella a Mr. Selwyn Lloyd, para agradecerle la atención que en esta ocasión recibía—olvidando tiempos en que las relaciones

Propietat de Francesc Casas Duran

entre ambos países no eran tan gratas—fue igualmente cordial, y contenía la ferviente aspiración a que la amistad hispano-británica avance en todos los terrenos.

Antes, el Sr. Castiella y el secretario del Foreign Office examinaron en detalle diversos asuntos pendientes de estudio y, desde luego, de solución, que deben y pueden resolverse. Durante la entrevista en el Board of Trade se habló del intercambio comercial entre los dos países, y del deseo mutuo que se alcance, en plazo breve, cifras más altas. Inglaterra, podríamos decir en resumen, aspira a traficar más en, España, y a ser igualmente más "traficada". Sir David Eccles, que conoce de cerca los recursos de nuestro País, cree sinceramente en el aumento de las cifras de nuestro Convenio de Comercio y Pagos, en beneficio, sin duda, de las dos naciones. He aquí la lisia de los invitados al almuerzo que ofreció Mr. Selwyn Lloyd al ministro español:

El embajador de España: D. Ramón Sedó; el conde de Motrico; Mr. Alan Lennox-Boyd, ministro de Colonias; el lord mayor de Londres: Sir David Eccles (presidente del Board of Trade); Lord Pakenham: almirante Sir Charles lambe; don Adolfo Martín Camero; Sir Charles Petic; D.Juan Serrat; Sir Jonh Balfour; Sir Víctor Mallet; Mr. Robert Allan; Mr. Douglas Woodruf; Mr. C. P. Hope; Mr. A. D. M.Koss; Mr. E. D. O´Brien, y el secretario privado de Mr. Selwyn Lloyd.

A la llista trobem una persona esmentada en l'obituari escrit per Jaime Arias i a qui ens referirem més endavant: E. D. O´Brien.

Per a situar històricament també tant a la persona que deixà el seu Castell, Miguel Mateu, per una de les reunions secretes de Lloyd amb Franco i posteriorment, segons Carmel, la persona que seria l'interlocutor a S'Agaró de Lloyd en substitució de Franco, el militar Diez-Alegria, en mostrarem un breu esbós biogràfic:

***"... Miquel Mateu i Pla** (1898 - 1972) va ser Alcalde de Barcelona (1939-1945), ambaixador a París (1945-1947), president de la Caixa de Pensions, "la Caixa" (1940-1972), president de la patronal catalana Foment del Treball Nacional (1952-1972), conseller nacional de Falange Espanyola i Procurador en Corts (1943-1972) ..." .*

*" ...**Manuel Díez-Alegría Gutiérrez** (1906- 1987) Germà del també militar Luis Díez-Alegría Gutiérrez i del capellà José María Díez-Alegría Gutiérrez. Ingressà a l'Acadèmia d'enginyers de l' exercit el 1923, graduant-se com a tinent el 1929. Des del bàndol sublevat participà en les campanyes del Nord, Aragó, Llevant, Ebre i Catalunya. Estudià dret i donà classes a acadèmies militars. Dirigí l'Escuela Superior del Ejército, l'any 1964. Ascendit a general de divisió el 1961 i a tinent general el 1967. El febrer de 1968 se'l nomenà Director del Centro Superior de Estudios de Defensa Nacional (CESEDEN). A juliol del 1970 és designat Jefe del Alto Estado Mayor. Procurador a les Cortes franquistas entre 1970 y 1977…".*

Propietat de Francesc Casas Duran

Consultat per e-mail el catedràtic Dr. Joan Maria Thomàs sobre la possible veracitat històrica de les confidències de Carmel Rodríguez ens respongué que tot i que ell no era expert en les relacions del Regne Unit amb Espanya (i ens recomanava posar-me en contacte amb el professor Sáenz-Francés que si que ho era), li semblava factible que Franco és reunís amb Lloyd. I que estava documentada en la *Revista de Girona* la visita de Franco al Castell de Peralada l'any 1960. I que a més n'existia una filmació. El que no li semblava factible és que Lloyd, el govern anglès, pogués influir en la primera meitat de la dècada dels 50 en el canvis entre els ministres militars i excombatents i els de l' Opus Dei. Tot i que podria haver estat factible a partir dels anys 1957-1958. Finalment dubtava que Diez-Alegria fos, en algun moment, un destacat interlocutor.

Tornant a les confidències de Lloyd a Carmel Rodríguez destacar-ne dues més. La primera ens porta als primers dies a la sublevació militar de Franco. Quan els "incontrolats" de Sant Feliu de Guíxols comencen a assaltar les cases dels "rics". Segons Carmel una d'elles era d'una anciana anglesa que vivia sola amb dues persones de servei, en la ciutat jardí al voltant de *l'Hostal de la Gavina*. Després de robar i rompre diferents coses marxaren sense assassinar-la com havia passat i passaria a tantes altres cases de Catalunya en aquells dies. Pocs dies després arribaria un navili amb bandera anglesa d'on es farien a la mar dues grans barques amb mariners armats. Es visqueren moments de tensió quan els esmentats mariners, davant dels "incontrolats" que havien acudit, començaren a recollir les pertinences de la senyora per dur-les totes, i a l'anciana, cap el vaixell. Els "valents" d'aquella localitat sospesaran encertadament que no era el mateix atropellar una velleta indefensa que "tossir-li" a més d'una dotzena de mariners anglesos amb cara de pocs amics, i es mantingueren lluny observant mentre el vaixell, els mariners i la senyora marxaren.

No hem aconseguit escatir de quina casa es tractava. El nostre biografiat ens digué que Lloyd la situava a la banda esquerra d'on es construiria, anys després, l'església. Tampoc hem trobat cap referència, en l'anterior corrua de propietaris dels xalets transcrits, que cap propietari fos de nacionalitat anglesa. Consultada Julia Ensesa i Viñas, (que no recordava al matrimoni Rodríguez-Mas) no considerava correctes les indicacions perquè coneixia bé aquelles cases i que a més totes eren posteriors a la guerra.

Per això no és agosarat suposar que l'arribada de navilis per socórrer anglesos i alemanys que havien quedat aïllats a la zona durant la guerra civil, com esmenta en el seu llibre l'Anna Ensesa, tingués relació amb aquest fet. O també que l'esdeveniment de l'atropellament de la dama anglesa fos a dins del mateix Hostal. Ens inclinem per aquesta segona interpretació ja què la referència més directe per corroborar-ho va ser feta per Diego Herranz, maître de *La Gavina* qui esmentà al periodista Pau Lanao, en el diari Punt AVUI del 11 d'agost del 2017, que en una ocasió un navili anglès va anar expressament a l'Hostal a recollir una senyora.

Els records de Carmel sobre Diego Herranz són de respecte i admiració:

"… Herranz era l'home de confiança de l'Ensesa i es pot dir que va ser un dels únics que el va veure en els darrers dies de vida, en una habitació de l'hotel, quan li duia el menjar. Ni jo el vaig poder veure. No em

Propietat de Francesc Casas Duran

deixaven. El custodiaven 4 robustos infermers, que responien a la família i a un altre metge. Fins poc temps abans l'havia dut l'eminent cardiòleg i intensivista el Dr. Rius …

…i quan al Diego li va arribar la seva edat de jubilació, el dia abans, li digué a Ensesa i Monsalvatge- demà mateix me'n vaig. Van intentar convèncer-lo però va dir, que no i que no. I així va ser. La filla tenia un càmping a prop de Platja d'Aro i va anar allí a ajudar-la. Era molt de l'Ensesa. Des dels 10 anys que estava amb ell. Rere l'Ensesa era el que manava més a la Gavina, més que el director. Però alhora era un home molt reposat i molt humil. Mai cap tipus de prepotència. Feia la seva feina i prou. A la sala destacaven ell, el sommelier, el segon maitre i el tercer. Segons a qui, a nosaltres per exemple, et duia el dinar personalment, amb un carret, te'l preparava i te'l servia. I en Feliu, el sommelier, tastava el cava amb aquella cullereta que duia penjada al coll. Fa poc, em van dir, que s'havia mort. No en recordo el cognom. En Jordan segur que si. La seva esposa encara es viva i viu a Sant Feliu de Guíxols. En Jordan em va dir que l'havia vist als dos, a ell una mica abans de morir però per l'Alzheimer ja no el va conèixer …".

Pere Gay, conserge durant prop de 40 anys a La Gavina i jubilat fa 2 anys el descrivia també d'aquesta manera:

"... Diego Herranz era un maître excepcional. Tant que ja quan era el tercer maître ja destacava sobre el primer i el segon. Federico Aledo era el maître primer i el segon Alfonso Godó. Els dos van marxar a una altra feina. Herranz era molt dinàmic i sabia portar als clients i als professionals Tothom el valorava, respectava i estimava. Treballava molt en comunió amb el xef Joaquim Oriol. Aquest li assenyalava tot el producte perible, de frescor efímera, que era recomanable que "sortís" aquell dia, per oferir-lo amb el màxim frescor i qualitat i Herranz tenia l'habilitat de recomanar-lo de manera que ningú rebutjava la seva recomanació ...".

Després de l'evocació d'Herranz, tornem a la dama atacada pels incontrolats. Segons hauria dit Lloyd, ella era la cosina germana de l'esposa de Churchill. No cal explicar com va córrer per l'alta burgesia londinenca la brama sobre el que ella havia patit i també els assassinats, d'alguna manera consentits, per les autoritats republicanes. I que quan representants del govern Republicà anaren a cercar el suport dels anglesos, l'esposa de Churchill i les seves amigues els reberen amb crits i xiulets expressant el seu rebuig.

Arribats a aquest punt caldria detallar qui va ser Lloyd i mirar d'escatir també com va arribar a *La Gavina*. John Selwyn Brooke Lloyd, Baron Selwyn-Lloyd **[FOTOS 18-19**] es pot considerar un dels 5 polítics anglesos més importants entre les dècades dels 30 fins els 70. D. R. Thorpe (1943), president de la Royal Historical Society i un dels principals contribuïdors de l'Oxford Dictionary of National Biography ha estat biògraf dels primers ministres i polítics rellevants d'aquelles dècades: Austen Chamberlain (1867-1937), Lord Curzon (1859-1925), Rab Butler (1902-1982; Selwyn Lloyd, Alec Douglas-Home (1903-1995), Anthony Eden (1897-1977) i Harold Macmillan (1894-1986).

Propietat de Francesc Casas Duran

S'ha intentat contactar amb D. R. Thorpe, a través dels editors del diccionari d'Oxford, sense aconseguir-ho. Lloyd va créixer a prop de Liverpool. Va exercir com a advocat i va formar part del Consell de Districte Urbà de Hoylake, on simpatitzà amb el Partit Conservador. Al febrer de 1941, era oficial d'estat major a la 43a divisió d'infanteria (Wessex). La divisió formava part del XII Cos, comandat pel tinent general Andrew Thorne, però fou substituït el 941 pel tinent general Bernard Montgomery (1887-1976). Montgomery passà al comandament de l'Exèrcit del Sud-Est i el 18 de desembre de 1941 Lloyd s'uní a ell. El 1942, ja era tinent coronel de l'estat major. Montgomery, el va rebutjà per anar a la campanya d'Egipte tot dient que no el veia amb aptituds per la lluita però que era insubstituïble com a organitzador. A la primavera de 1943, va ser destinat a l'estat major del Segon Exèrcit i com a oficial de l'Orde de l'Imperi Britànic el juny de 1943. Entre juny i agost de 1943 va ser enviat a Alger, Malta i Sicília, per examinar la platja alemanya, les seves defenses i analitzar les Operacions Torxa i Husky i preparar el desembarcament de Normandia. Va ser el responsable de les "taules de càrrega" pel transport a homes, armes, equips i altres subministraments. Es diu que gràcies a ell el desplegament fins el cap de pont a Normandia va ser exitós. Anava els que alliberaren el camp de concentració de Bergen-Belsen i allí va identificar el cadàver d'Heinrich Himmler (1900-1945).

Va acabar el servei a l'exèrcit com a coronel essent condecorat amb la Legió del Mèrit dels Estats Units.

Caldria destacar que Carmel Rodríguez mai ens va dir res, tampoc li vàrem preguntar, a través del propi Lloyd sobre el desembarcament de Normandia. Pel contrari si que ens explicà que li havia donat referències de la guerra del desert, a Egipte, entre Montgomery i Rommel (1891-1944):

"…explicava que a Rommel el van enganyar fent-lo avançar creient que al Cairo hi havia uns grans dipòsits de benzina pels tancs. Perquè de dia venia un vaixell i descarregava menjar, petroli i subministraments. I per la nit el pintaven i tornava a marxar. I a la matinada, a plena llum tornava a venir com si fos un altre vaixell. Els alemanys estaven sorpresos que tinguessin tants avituallaments però en realitat sempre era el mateix vaixell. Per això els alemanys van avançar molt de pressa per fer-se amb tot aquest petroli pels carros de combat i quan van arribar no van trobar benzina perquè els pocs dipòsits que hi havia els havien cremat. Es va trobar, sense benzina, immobilitzat. Deia havia participat en l'organització de l'engany..."

El 1945, Lloyd va ser escollit al Parlament i a càrrecs ministerials des de 1951, arribant a secretari d'Afers Exteriors, el Foreign Office, amb el primer ministre Anthony Eden (1897-1977), que havia substituït a Churchill, l'abril del 1955. El seu mandat va coincidir amb la crisi de Suez. Va continuar com a secretari d'Afers Exteriors sota el primer ministre d'Harold Macmillan (1894-1986) fins al juliol de 1960. L'any 1959 va protagonitzar un viatge sorpresa a Moscou trencant la guerra freda.

Posteriorment va ser canceller de l'Hisenda (Chancellor of the Exchequer). Allí va fundar el "*National Economic Development Council*" (NEDC), però es va convertir en impopular per la "Pausa salarial" (1961), que va culminar amb la victòria dels liberals a les eleccions parcials d'Orpington el Març de 1962. El juliol

de 1962 Macmillan l'acomiada del gabinet. Va tornar a la política amb el primer ministre Alec Douglas-Home (1903-1995) com a líder de la Cambra dels Comuns (1963–64) i el 1971 en va ser elegit (294 vots a favor i 55 en contra), president o "Speaker of the House of Commons" fins a la seva jubilació el 1976.

En retirar-se de la vida política es va jubilar entre *La Gavina*, com hem esmentat, i una casa de camp entre Londres i Oxford, segons ens esmentà Júlia Ensesa i Viñas. Ella ens explicà també -s'ha esmentat anteriorment- que era un nadador capaç de fer una travessa de 7-8 Km entre la platja de Sant Pol i la de la Conca, en companyia de Ensesa i Monsalvatge i Josep Trueta, també grans nadadors. Júlia Ensesa el recorda, encara avui, amb molta estimació:

"*... era imbatible a les bitlles, que hi jugàvem a prop de la piscina. Intel·lectualment brillant, molt intel·ligent però també mordaç. A la meva mare -si vol que li digui la veritat- li prenia el pel contínuament i ella s'enrabiava. Jo, per la meva banda, el veia com un segon avi ...".*

En relació a l'amistat amb Trueta, les seves estades a l'Hostal i qui el va portar allí, Julia Ensesa:

"*... el pare i la mare es van casar l'any 1946. S'havien conegut a l'Hostal. La família de la mare estiuejaven a Tossa de Mar i, no se per quin motiu, van venir a passar uns dies a l'hostal La Gavina. I la meva mare es va trobar, aquí a l'Hostal, al meu pare ...*

"... la meva àvia, Julia Trueta Raspall es va quedar vídua molt jove i va viure amb els meus pares. El professor Trueta va començar a venir sovint a partir dels anys 67-68 ...".

... en Selwyn Lloyd arribà de la mà d'en Toby O'Brien. La seva esposa, Leonor O'Brien, va ser molt amiga de la meva mare. I al quedar-se vídua venia un parell de setmanes a l'any. I es quedava a casa, a la Senya Blanca. Havia vingut amb la seva filla Joanne que tenia llavors la meva mateixa edat, 9-11 anys ...".

Selwyn Lloyd va morir a Anglaterra el 17 de maig del 1978. El fet va tenir ampli ressò a la premsa de Girona on era conegut, respectat i estimat. Entre els esparsos documents que em seleccionaren, un cop finat Carmel Rodríguez, el seus hereus, es troben 2 retalls de premsa del 19 de maig sobre aquest fet luctuós. El primer del Noticiero Universal, signat amb les sigles J.T.I. Es destacava l'amistat amb Ensesa i el seu estret contacte amb Pedro Gual, ja esmentat. En la celebració del XXX aniversari de La Gavina, Lloyd vingué especialment per aquesta commemoració celebració. Al final del sopar, se li atribuïren aquestes paraules:

"*-... Lloyd levantándose para hablar comenzó a hacerlo en español diciendo - Soy sagaronense de adopción, y muy honrado en serlo. Y ahora seguiré hablando en inglés, porque temo que con mi fuerte acento catalán ustedes no me vayan a entender...".*

El segon és un complert obituari escrit per Jaime Arias (1922-2013), titulat *Un demòcrata*, on relata la persona i el polític exemplar que va ser Lloyd:

Propietat de Francesc Casas Duran

"... *venía de vacaciones a España, adonde le trajo el publicista Toby O'Brien* ...".

Arribats a aquest punt cal assenyalar, com arribà Lloyd, realment, a Espanya. Si va ser una "casualitat", un enamorament del luxe de *La Gavina* o si va existir alguna altre motivació. I si. Existeixen documents que confirmen part del que Carmel Rodríguez explicà. A part dels estudis històrics aportats des de la Universitat Pontifícia de Comillas, per part de Sánchez- Marqués, on demostra el suport del govern anglès al govern de Franco, existí una altra via de suport, pagada des d'Espanya, equivalent al *Spanish Bloc* detallat per Thomas. En el llibre *Nation Branding in Modern History* de la historiadora alemanya Carolin Viktorin **[FOTO 20]** s'explica l'evolució del turisme anglès a la Costa Brava amb el cas particular de la relació de Sir Selwyn Lloyd amb l'Hostal. Aquesta obra defineix el *Nation Branding* com el procés de ressaltar les característiques positives d'un país, creant una "marca Espanya" amb finalitats promocionals, amb tècniques de màrqueting i relacions públiques. Aquest llibre aporta un enfocament innovador sobre el concepte de creació "d'una Marca", basant-se en estudis de casos en diversos països. Presenta una sèrie d'assaigs historiogràfics i documents primaris sobre el nexe entre el màrqueting cultural, l'autorepresentació i el poder polític:

"... *Viktorin looks at the promotion of mass tourism via International public relations by the Franco government in the United Kingdom as a form of nation branding. Spanish nation branding sought to counterbalance international criticism and to represent authority in Spain as a peaceful and welcoming European country. The extensive advertising and PR campaigns evolving in the 1950s and specially the 1960s were established by the Spanish Ministry of Information and Tourism (MIT) and strongly supported by a variety of British professional advertising company, PR consultants, and journalists. Depoliticizing Spain's image in favour of Building a nation brand predicated on culture and scenery was a strategy orchestrated by International public relations experts such as E.D.O'Brien who, in turn, were also deeply involved in the creation and Spain of the official brand itself. As Viktorin shows, the nation branding process -is the promotion of mass tourism- and the ensuing transnational relations were to some extent able to address and overcome international resentment when foreign diplomatic relations remained deadlocked in Spain political isolation ...".*

Per saber com arribà Lloyd a Espanya, seguint interessos anglesos i americans, haurem de retrocedir dècades abans, en plena Guerra Civil espanyola, i explicar el què va ser el *Servicio Nacional de Turismo:*

"… creado durante la Guerra Civil Española por el gobierno nacionalista para promover el turismo nacional y extranjero en las zonas del territorio español controladas por el ejército sublevado. Se inició a principios de 1938 y en agosto de 1939 se transformó en la Dirección General de Turismo. Su director fue Luis Antonio Bolín Bidwell (1894-1969), agregado de prensa de la Embajada de España en Londres antes de la guerra civil y desde 1936 jefe del Servicio de Prensa del Cuartel General de Franco. Bolín diseñó un plan integral de promoción del turismo que incluía rutas turísticas por zonas escenario de la guerra: las Rutas Nacionales de

Propietat de Francesc Casas Duran

Guerra. Este proyecto, que fue presentado ante la prensa en junio de 1938, tenía cuatro itinerarios, de los cuales solamente uno, la "Ruta del Norte", fue llevada a la práctica en el último año de la guerra. Los otros tres, con circuitos similares por Aragón, alrededores de Madrid y el centro de Andalucía, no llegaron a materializarse …".

L'any 1951, en els inicis de la guerra freda, Anglaterra segueix la consigna de Churchill de reconèixer Espanya com aliat preferent contra el comunisme iniciant-hi relacions diplomàtiques. Això és contestat per l'opinió pública que veia a Franco com l'amic dels feixistes italians i del nazis responsables dels bombardejos de la segona guerra mundial. El blanc de les ires serà Antony Eden (1897-1977), llavors ministre d'Afers Exteriors, el Foreign Office, i que 4 anys després esdevindria primer ministre. Davant aquest rebuig per parts dels britànics Bolin, encara en el *Servicio Nacional de Turismo*, endega una contra campanya per millorar la visió sobre el govern de Franco. Contracta a dos anticomunistes convençuts. Primer, el "periodista", Edward Donough O'Brien (1909-1979), (ja l'hem assenyalat diverses vegades), conegut com Toby O'Brien. Aquest, amb les seves influències facilità que Bolin es reunís amb membres del Parlament Anglès, directors d'agències de viatges i membres de la premsa. Segons Viktorin aconseguí que Bolin s'entrevistés amb Lloyd, ma dreta d'Eden, i que l'any 1955 el substituiria en el Foreign Office. En l'entrevista acordaren que el turisme seria un medi per aprofundir en la relació entre Anglaterra i Espanya.

El segon personatge a sou va ser Cedric Slater (1907-?), (anteriorment a la delegació del Sunday Times a Espanya), periodista de guerra amb els nacionals durant la guerra civil, en el *Servicio de Turismo Nacional* de Bolín. És anomenat de passada en un escrit de Paul Preston *Corresponsals estrangers durant el setge de Madrid i la caiguda de Catalunya*. Slater va ser el primer periodista anglès que, l'any 1951, va entrevistar Franco i també escriuria diversos articles laudatoris sobre ell al Dalily Mail i el Daily Telegraph. L'any 1953 publica una guia, *Introducing Spain*, subvencionada per Bolin i el seu successor Mariano de Urzàiz y Silva (1904-1980). O'Brien i Slater creen una xarxa de medis informatius col·laborant amb polítics, empresaris i periodistes conservadors espanyols i anglesos, en el que en l'obituari sobre Carmona Viñas s'inclou Arias, d'altra banda relacions públiques d'un dels presidents de cinematografia inclosos per Thomas en el *Spanish Bloc*. I el 23 d'abril del 1952, -ho recull una referència del llibre de Viktorin- s'aconsegueix que Lloyd visiti per primer cop Espanya anant a *l'Hostal de La Gavina de S'Agaró*:

"... O'Brien and Salter managed to create a network of Spain-friendly media people and politicians within Britain who helped them to spread the word about Spain as an attractive tourist destination. O'Brien, for one, constantly travelled to Spain himself and also took prominent friends with him. Selwyn Lloyd often accompanied him to the upscale resort S'Agaró on the Costa Barva. Occasionally, Cedric Slater joined them there. After a meeting of the three, he reported to Mariano de Urzàiz - the Selwyn Lloyd visit to S'Agaró was a tremendous success- ...".

Propietat de Francesc Casas Duran

Aquesta primera visita de Lloyd es perllongaria de forma periòdica fins la seva mort, per un tumor cerebral, el 17 de maig del 1978. No és inversemblant que aprofités totes aquestes facilitats per seguir les consignes de Churchill i els interessos britànics i col·laborar amb el govern franquista, "suggerint", una rentada de cara amb els ministres de l'Opus Dei i l'entrada en escena del príncep Juan Carlos. Encàrrecs polítics que Lloyd, repetim, confià a Carmel haver fet en les dues reunions esmentades amb Franco.

Tornant a O'Brien esdevingué un hoste habitual a *La Gavina*. Ell i la seva segona esposa, Leonora Thayne Railton (amb la que s'havia casat l'any 1952) s'hostejaven a casa dels Ensesa, com recorda Julia Ensesa, llavors una preadolescent. Segons ens va explicar O'Brien morí l'any 1979 mentre la seva vídua el sobrevisqué 20 anys més. I cada estiu, al llarg de diverses setmanes va seguir sent acollida a la Gavina, també fins a la seva mort. La família Ensesa no va saber que O'Brien va cobrar, durant dècades, del govern de Franco, per afavorir el turisme i "quelcom més" .Tot seguit mostrarem un resum biogràfic sobre ell:

"… ***Edward Donough "Toby" O'Brien*** *(1909-1979) va ser un periodista i expert en propaganda britànic, involucrat en l'espionatge, que va liderar els esforços de Gran Bretanya per contrarestar la propaganda de l'Alemanya nazi durant la Segona Guerra Mundial.*

Va néixer a la frontera de Balutxistan amb l'Índia, fill del coronel Aubrey O'Brien, oficial de l'exèrcit indi. La família O'Brien és una de les línies de descendència més antigues d'Europa, anterior fins i tot que l'alt rei irlandès Brian Boru (941-1014). Va guanyar una beca de la Stowe School i una altra a l'Exeter College Oxford. Abans d'Oxford va passar un període a Leipzig. Va esdevenir periodista al Daily Telegraph, accedint a editor de la columna de Peterborough. El 1936 anà a Alemanya com a reporter, però amb la missió oculta d'avaluar el règim nazi i els possibles opositors al mateix. El 1938 va ser reclutat al British Council com a oficial de premsa. Les seves funcions van ser assegurar una publicitat favorable per al consell i proporcionar articles i fotografies per a la premsa estrangera, fent el contrari que la propaganda nazi de Joseph Goebbels (1897-1945). Durant la guerra, també va participar en l'espionatge a favor del seu govern. I després va ser relacions públiques de Rootes essent reclutat al partit conservador, dirigint la campanya electoral victoriosa de l'any 1951. Com relacions públiques va tenir com un dels primers clients el govern de Franco. O'Brien havia estat relacionat amb Espanya als anys 30, en la trama per transportar Franco en el Dragon Rapide. A principis dels 60, quan el nombre de turistes britànics que van visitar Espanya, va arribar als 2 milions, va rebre l'Orde d'Isabel la Catòlica ...".

Com mostren aquests estudis històrics sobre les maniobres dels "lobbis" o blocs espanyols en conxorxa amb polítics, empresaris, religiosos i militars americans i anglesos a favor del govern de Franco les confidències de Lloyd a Carmel, les seves "sorprenents" revelacions, esdevenen més que probables veritats.

Casas Duran

12. Coneixença amb Carol Wojtyla i Lech Walesa

Un altre fet destacable del testimoni de Carmel Rodríguez va ser la seva relació amb Karol Wojtyla i Lech Walesa. Explicava que va començar a principis dels 70 quan el bisbe de Barcelona, Gregorio Modrego (1890-1972), retirat en el centre de les germanetes dels pobres que fa xamfrà amb el carrer del Remei, l'abordà un dia. Es coneixien de saludar-se mentre ambdós anaven a buscar el diari a la plaça Comas:

"*... jo sempre hi anava mentre la Remei, abans de sortir, s'arreglava. Ella trigava molt i jo em posava nerviós. El Dr. Modrego (es feia dir així) se m'acostà per explicar-me que tenia un amic bisbe a Polònia (Wojtyla) que li havia dit que en el seu país els miners treballaven en males condicions. Que empraven unes màquines antigues, d'origen soviètic, amb moltes averies i amb les quals costava moltíssim l'extracció del mineral, que eren poc rendibles i que cobraven molt poc. Modrego sabia que nosaltres teníem prestigi amb les nostres màquines a Cardona, Balsareny, Sallent i Súria. I ens demanà si podíem ajudar-los venent-los aquestes màquines i ensenyant-los a fer-les anar. Jo li vaig dir -mentre rumiava que què se m'havia perdut a mi a Polònia- que m'ho pensaria. Donat que no li vaig dir res, ell va insistir un parell de cops més, mentre jo, me'l treia del damunt com podia. Fins que un dia es va trobar amb la Remei i li va explicar. Ella, llavors, immediatament, em va dir, Carmel, hem d'anar a Polònia a ajudar-los ...".*

"*... Allí la riquesa de la potassa era gran. Al voltant del 33 ó 34%, mentre la de Súria, Sallent i Balsareny arribava com a màxim a un 25-28%. Veu aquella urna de vidre d'allí?. Agafi-la!!. El groc és la potassa i el blanc és la sal de les mines* **[FOTO 21***]. Això és un regal que feien els d'UERT a les visites. Jo m'han vaig fer regalar unes quantes. Però les vaig anar donant a qui me les demanava. Només em queda aquesta i la que hi ha al rebedor, abans de les escales. Les més maques eren les urnes amb només potasses, amb d'aquell groc-marronós. Em van desaparèixer aviat…".*

En relació amb la concentració de potasses del jaciments catalans hem trobat el contrast documental del comentari de Carmel Rodríguez, en una revista d'UNIRAMA:

"*... como la proporción de cloruro potásico en el mineral es del orden de un 25% se hace necesario separar del mínimo el cloruro sódico y los insolubles que le acompañan. El procedimiento empleado para ello es la flotación en aguas salinas saturadas ...*".

Continuem, tot seguit, amb el seu relat:

Propietat de Francesc Casas Duran

"… les mines de Polònia, eren d'una riquesa gran i vàrem dir de portar les nostres màquines, el personal i l'experiència. Llavors va venir com ho pagarien. La negociació la va portar la meva esposa i una persona de comptabilitat que havia tingut un alt càrrec al Banc Zaragozano …".

... ja en el primer viatge va haver-hi un pre-acord. Les negociacions no van ser gens fàcils. Ells volien pagar amb la seva moneda o amb rubles i nosaltres volíem que fos amb dòlars per la seva estabilitat i la facilitat del canvi. Per això l'acord no va ser possible i vàrem quedar que si aconseguien dòlars tiraria tot endavant com havíem acordat. En les dues primeres reunions ens va rebre Wojtyla, que duia la veu cantant i en Lech Walesa en representació dels miners. El cardenal de Cracòvia ens van donar la seva benedicció diverses vegades i no parava de dir-li a la Remei, en castellà, (sabia per Modrego que ella era molt creient i la responsable que estiguéssim allí), que la beneïa i que s'estava guanyant el cel per ajudar als miners -filla meva, aniràs al cel, Deu et protegirà, quina obra més bona vens a fer-. Recordo que li donava l'anell a la Remei perquè li besés i ella, amb la seva decisió característica, li empenyia la mà amb la seva, perquè la baixés. Quan anys després va ser papa vàrem intentar diversos cops que ens rebés en audiència però no vam obtenir cap resposta ...".

... les mines estaven cap al nord, a prop del mar Bàltic. No en recordo el nom, eren noms tan estranys!!. La primera vegada ens vàrem estar 8 dies en aquella zona per fer una inspecció i veure com s'havia de fer per treure la potassa. La potassa i la sal sortien barrejades. Se separaven per fusió, es dissolien i es feia precipitar la sal, quedant la potassa. És a dir es fa una dissolució, es fa precipitar la sal, que se'n va i queda el clorur potàssic ...

... però a l'arribar a Espanya i comentar-li com havia anat al director de l'UERT, Juan Miró Chavarría (havia succeït a Calvo Sotelo) ell va proposar una solució -que et paguin en espècies, amb potasses. Nosaltres en som deficitaris- va continuar explicant- ja que ens en demanen des de l'estranger i no els hi podem servir. Si aconsegueixes que et paguin en potassa, pots enviar-la al país que et diguem i ells, països africans o àrabs, et pagaran amb dòlars ...

... i ens va demanar un 3% per UERT. Ells ens passarien els contactes i les dades per a les transaccions ...

"... en la segona reunió a Polònia, els hi va semblar bé la solució de pagar amb potassa. No confiaven en obtenir mai dòlars. Llavors va tocar discutir el tant per cent que ens donarien. Nosaltres volíem 50 i 50 ja que havíem de posar molta maquinària nova que valia molts diners. Però ells no es volien moure's del 30%. Rere molt discutir ho vàrem deixar al 33%. Va ser un negoci fabulós …".

Propietat de Francesc Casas Duran

Arribats a aquest punt assenyalarem allò que hem pogut contrastar sobre aquest testimoni oral de Carmel Rodríguez. En primer lloc és cert que en el xamfrà esmentat per ell hi ha, encara avui, el centre Residencial Sacerdotal Sant Josep Oriol que acull religiosos jubilats i/o malalts. Però en l'exhaustiva llista que recull un llibre sobre la seva historia escrit pel canonge Francesc Raventós no hi consta que Modrego hi hagués viscut mai. I a més, Modrego, passà els seus darrers dies amb les monges del Col·legi Jesús Maria a Sant Gervasi.

Si bé seria possible que Modrego hagués anat algun cop a l'esmentada residència a visitar algú o s'hagués trobat amb el matrimoni Rodríguez-Mas, segurament el nostre biografiat es confon de bisbe. És molt més probable que l'abordés Narcís Jubany (1913-1996), bisbe de Barcelona entre 1971 i 1990. Que pel seu càrrec es desplacés sovint a la residència per visitar a companys sacerdots internats allí i que es trobés amb el nostre biografiat, que vivia a poques passes. Fem aquesta hipòtesi ja que és coneguda l'amistat que hi hagué entre Jubany i Wojtyla des del Concili Vaticà II. I per dos fets indirectes més. El primer que Jubany va repetir varies vegades, per premsa i televisió, que ell havia estat un dels més ferms defensors de la candidatura de Wojtyla pel papat. I el segon que l'any 1981 quan Wojtyla esdevé Papa el nomenà com a membre del Consell privat de la Santa Seu. Hi ha una altra qüestió en la descripció d'un tret de la personalitat de Jubany que Carmel em va destacar, que no em sembla ètic escriure, però que és fa avinent amb una anècdota personal viscuda amb l'esmentat bisbe. Finalment és possible que les mines poloneses esmentades fossin les importants mines de sal de Wieliczka, a les afores de Cracòvia, avui museu conegut arreu. L'únic problema d'identificar aquestes mines com aquelles on treballaren les màquines de Carmel Rodríguez és que no està clar que tinguessin jaciments i explotació diferenciada de potasses juntament amb la sal. Però si que és probable que es trobessin barrejades. A través del periodista Xavier Mas de Xaxas i el corresponsal de La Vanguardia a Polònia, Maciej Stasinsk, vàrem contactar amb la historiadora Anna Czocher del Institut de Memòria Nacional de Cracòvia:

"... Dear Francesc, I am writing to you so that you don't think that I have forgotten your request. I was looking for this information for you in databases of the IPN archives data base (Institute of National Remembrance) and the state archives. I was looking for both names and headwords in the databases. Unfortunately, I haven't found anything on the subject you are interested in, but I have selected a few folders and I will try to order and view them. I also wrote to Muzeum Żup Solnych in Wieliczka (the saltworks museum) - maybe there is something in their archives, or at least they will point to a trail.

I'm sorry that's it so far. I will write about further research. Kind regards Ania

El que és impossible és que Lech Walesa assistís ni com a representant dels miners ni tampoc pel sindicat Solidaritat. En aquells anys Walesa ni estava actiu en el sindicat i menys encara podia tenir cap poder

Propietat de Francesc Casas Duran

decisori per negociar pagaments. Si es dona per possible aquesta trobada, que no s'ha pogut contrastar, havia de ser amb un representant del govern polonès i no amb Walesa.

Fets aquests comentaris sobre el contrast documental del seu testimoni, seguim amb el relat de Carmel:

"… però quan Walesa assoleix el poder, una de les primeres coses que, fa de forma unilateral, sense dir-nos res, es retallar l'acord de pagar en espècies el 33% de la producció de potasses i ho va reduir a poc més del 20%. No hi vàrem estar d'acord. Vam intentar parlar amb ell però va ser impossible, per la qual cosa vàrem decidir suspendre l'enviament de recanvis per reparacions per la qual cosa progressivament algunes de les màquines de l'explotació minera es van aturar. La reacció d'ell va ser fulminant i va fer detenir i posar a la presó, acusats de sabotatge, als 27-29 treballadors que havíem enviat des d'Espanya per supervisar i ensenyar la manipulació de la maquinària. El govern espanyol es va desentendre totalment de l'afer i aviat els familiars dels empresonats ens van exigir que féssim alguna cosa. Varen estar tancats al voltant de 2 mesos …".

... vàrem parlar amb Felipe González que encara manava molt, sense resultat i amb Aznar. Aquest darrer després de costar-me moltíssim arribar a ell, se'm va treure de sobre amb menyspreu, amb cara de fàstic. No recordo les paraules que em va dir però si la seva expressió de menyspreu i mala educació. Per sort vaig aconseguir el suport d'un amic, del que ja li vaig parlar, que estava a l'ambaixada d'Espanya a Suïssa, a Berna: en Rodolfo Gijón Belmonte. Li vaig explicat el problema i la meva situació. Sabia que si jo anava allí em posarien directament a la presó per a tenir més força per a pressionar-nos però no podia ni transigir al xantatge ni tampoc deixar a tota aquella gent. A Rodolfo Gijón se li va acudir una primera solució perquè jo pogués a anar a negociar l'alliberament d'aquelles persones sense que m'empresonessin: - et farem agregat d'aquesta ambaixada i per tant marxaràs amb passaport diplomàtic-. Vaig arribar a Polònia on m'esperaven amb la intenció d'empresonar-me i es troben amb les característiques "especials" del meu passaport. Se'l van estar mirant molta estona parlant entre ells i també per telèfon. Al tard va arribar un funcionari que parlava espanyol per dir-me que el president Walesa estava molt ocupat i que em rebria al llarg del dia. Em dugueren a un palau fantasmagòric, mig abandonat, d'altes estances i amb moltes portes i finestres i allí el van fer esperar 10-11 hores, fins ben entrada la nit. Hi havia una porta mig oberta i cada vegada que jo intentava anar cap allà em deien que esperés que el president estava en una reunió molt important i quan pogués em rebria. La meva por i incertesa només feien que créixer. Finalment em van dur al seu despatx. Estava inflat, havia guanyat més de 20 kg des de la nostra darrera trobada i gairebé no el vaig reconèixer. La reunió va ser tensa i difícil. Jo estava molt espantat i em va dir que si volia que ell alliberés els treballadors havia d'enviar-li les peces i que ells ho examinarien i si tot estava bé els alliberarien. Jo tenia molta por, li vaig dir a tot que si ...".

Propietat de Francesc Casas Duran

... per l'intercanvi em vaig posar en contacte amb en Selwyn Lloyd. Va ser gràcies al govern anglès. Van intercedir i ho van arreglar ...

... encara que sembli inversemblant van aconseguir la col·laboració del govern alemany que va fer de mitjancer perquè lliuressin als empresonats per un cantó de la frontera amb Polònia mentre per l'altre entraven els recanvis que ens exigien ...

... i el que són les coses !!. La meva darrera trobada amb Walesa va ser uns anys després quan un bon dia em truca per demanar-me si el podia ajudar en un tema de salut. Necessitava posar-se un marcapàs i em digué que temia per la seva vida si ho feia a Polònia ja que començava a generar allí molt rebuig. No m'ho vaig pensar gaire i li vaig pagar el marcapàs i l'operació a la Clínica Quirón de Barcelona...".

… en Walesa em va trucar quan ja estava a Barcelona. Parlava espanyol. Un espanyol que costava molt d'entendre. S'havia d'operar aquí del cor i no duia diners. LI feia por operar-se al seu país i més encara a Rússia perquè ell havia estat del primer govern que s'havia alliberat dels països comunistes. No recordo quin doctor el va operar. Vaig pagar i prou. Diria que em va costar unes 6000 i escaig pessetes …".

Davant aquest llarg i complex testimoni sobre dos personatges rellevants mirarem de contrastar el que Carmel ens explicà i el que la història recorda d'ells. Començarem amb Walesa:

" … *Solidaritat (en polonès Solidarność) és el nom del Sindicat Professional Lliure Autogestionari Solidaritat, una federació sindical polonesa d'arrels cristianes fundada a les drassanes de Gdańsk el setembre de 1980. Quan les autoritats soviètiques ocuparen Polònia, la majoria de la població s'hi va oposar i va iniciar un desafiament sistemàtic al règim. Per assegurar l'estabilitat al país, es va mantenir la universitat i es va tolerar l'Església Catòlica. Això no va aconseguir mantenir l'estabilitat social i va culminar amb l'aparició de Solidarność. Aquest sindicat es va caracteritzar per la militància obrera amb l'església catòlica, encapçalada per Wojtyla. Els seus fundadors, els miners, van paralitzar les conques mineres i els dirigents es tancaren a les mines de carbó. El Govern va ordenar injectar aigua als pous i molts van morir ofegats. Però malgrat això abans de finals de 1981, Solidarność ja tenia nou milions de membres. El 13 de desembre de 1981, el president polonès, el mariscal Wojciech Jaruzelski (1923-2014) va declarar la llei marcial i va empresonar molts dirigents. Solidarność persistia en la clandestinitat, amb el suport de la CIA i l'Església Catòlica. L'octubre de 1984, l'assassinat per la policia secreta de Jerzy Popiełuszko (1947-1984), sacerdot catòlic dels treballadors de la siderúrgica de Varsòvia, provocà més manifestacions. El govern es veié obligat a condemnar els assassins i a tolerar el sindicat.*

Propietat de Francesc Casas Duran

L'Administració de Reagan finança amb 50 milions de dòlars Solidarność entre 1982 i 1989 i amb el Vaticà organitzà a més un finançament fraudulent. L'oberturisme de Mikhaïl Gorbatxov (1931-1990) i les vagues generals de 1988 forçaren el govern a negociar amb Solidarność eleccions que aquests guanyarien.

Walesa fou president i els líders sindicals van ocupar càrrecs governamental, els mitjans de comunicació i negocis privats. El 1989 es va formar un govern encapçalat pels líders de Solidarnsoc que va restaurar el capitalisme amb el Pla dissenyat pel ministre Leszek Balcerowicz, els economistes Stanisław Gomułka, Stefan Kawalec i Wojciech Misiąg i els financers Jeffrey Sachs i George Soros, aprovat pel FMI. La inflació va arribar al 600%, la producció es va esfondrar en tancar moltes fàbriques i l'atur assolí el 20%. Els actius estatals van ser saquejats pels inversors internacionals a baixos preus. Van privatitzar tot allò del que es podia d'obtenir beneficis i la resta es va considerar no rendible, tancant-se molts serveis socials públics. El PIB va caure un 10% el primer any de capitalisme i un 7% més el segon any. Es va recuperar el PIB en els anys posteriors, però amb un increment de la desigualtat, la pobresa i l'exclusió. Walesa perdé les eleccions de 1995, i malgrat intentar tornar al poder el seu suport va anar minvant. L'any 2020 hi havia 176 hospitals menys que el 1990 ...".

I tot seguit farem el mateix amb la biografia de Joan Pau II:

"… Karol Józef Wojtyła, Sant Joan Pau II (1920-2005) fou Papa de l'Església Catòlica entre 1978 i 2005. Escollit el 16 d'octubre de 1978 va sorprendre amb una acció anticomunista. Es considera un dels arquitectes del col·lapse de la Unió Soviètica. Va combatre la teologia de l'alliberament, però també estigmatitzà el capitalisme i el consumisme desenfrenat, com antítesi de la justícia social humana...".

Aquest resum de la historia oficial ens mostra les "llums i ombres" en el relat del nostre biografiat. El poder moral, social i polític de Wojtyla, ja de bisbe de Cracòvia i més encara com a papa de Roma, i també el rebuig que generà el resultat final del "pillatge" econòmic de Walesa i dels seus col·laboradors que enfonsaren l'economia polonesa i el seus serveis socials. Que explicaria la por de Walesa d'operar-se al seu país. Però malgrat saber que Walesa tingué una operació de marcapàs, ja en la segona dècada del segle XXI a EUA, no hem trobat cap referència mèdica, que se li hagués implantat, anteriorment, en cap dels hospitals privats de Barcelona. I la cerca ha estat intensa. Interpretem que, com en d'altres ocasions, a partir de la lectura en els diaris, assabentat de l'operació del mandatari polonès, Carmel fantasiejà que ell ho hauria pagat. Gràcies a la generositat de la periodista Cristina Puig, arran del programa FAQS on va entrevistar a Walesa, ens posàrem en contacte amb el secretari de l'exdirigent polonès, interrogant-lo sobre si coneixia Carmel Rodríguez i rere dos correus electrònics no aconseguírem cap resposta.

Però d'altra banda el fill de Rodolfo Gijón Belmonte ens confirmà que el seu pare va ser diplomàtic a Berna en les dates esmentades per Carmel. Per tant és possible que li pogués proporcionar el passaport diplomàtic com ell explicava. Gijon Von Kleist i la seva mare recorden bé, tant l' amistat que existí entre els dos, com

Propietat de Francesc Casas Duran

haver compartit un dinar, el darrer, ja en la primera dècada del segle XXI, convidats pel matrimoni Rodríguez-Mas, al restaurant Zalacaín de Madrid.

Tornant a l'alliberament dels treballadors i que Carmel ens expliqués que va ser amb l'ajut de Lloyd ens adonarem que allò era impossible. Lloyd, com ja hem apuntat, havia mort més de 15 anys abans. Al fer-li parar esment d'això, va restar pensarós i digué:

"*... clar, no va ser ell. Devia ser el seu fill. El govern anglès el va protegir i era molt influent. Tenia diversos negocis com per exemple davant mateix del cine Astòria hi havia una delegació de cotxes on amb una tarja te'n llogaven un. Va ser la primera que va haver-hi. Nosaltres la teníem però no se per on està ...*".

"... al fill el vaig conèixer, fugaçment, a La Gavina. Va venir, unes dues vegades, a visitar al seu pare. No havia fet cap àpat amb ell. Ens havíem assegut a prendre junts un cafè, a parlar, o després de sopar. Venia sempre acompanyat d'una dona…".

"... Lloyd un dia em va dir que si mai em passava alguna cosa i no podia contactar amb ell ho fes amb el seu fill - ell t'ajudarà en el que necessitis, que jo li he dit que ho faci- …".

Però aquesta revelació ens dugué a una nova incongruència. A la biografia de Lloyd constava que només tenia una filla. Quan li vaig comentar, ell es va reafirmar sobre que li havia presentat com el seu fill. Que potser era un fill natural. Ens trobàvem, de nou, en un cul de sac. Era tot una altra fabulació?. D'una banda semblava cert que hagués anat a Berna a demanar ajut a Gijón Belmonte. Però qui l'havia ajudat a alliberar els treballadors?. D'altra banda era inversemblant que el govern anglès hagués seguit "protegint" a aquest suposat fill natural d'un polític, tan anys després de la seva mort. I també era inversemblant que el govern anglès hagués intercedit davant del govern polonès amb l'ajut del govern alemany. Tot massa complicat.

Però, resseguint la biografia de Lloyd, trobàrem que tenia un fillol. I en anglès la paraula equivalent, per a referir-se a fillol, era "godson". Si com sembla el castellà de Lloyd era limitat no és inversemblant pensar que en fes una traducció gairebé literal al presentar-li a Carmel, i ho hagués fet, com el meu "bon fill", que en seria una traducció aproximada. Aquesta possibilitat va guanyar carta de certesa al trobar documentat que en els 60s, aquest fillol, havia estat secretari de Lloyd. I que a més existia una foto (ja esmentada prèviament en el text) d'ell, amb la seva mare, a *La Gavina*. El fillol es diu Jonathan William Patrick Aitken (1942). L'entrada de la Wikipedia sobre ell és, per sucar-hi pa i melindros. Persona d'ampli suport polític, social i de molts recursos. Traduirem llargs fragments de la seva biografia. El resum inicial ja permet "anar fent boca":

"*… d'origen irlandès, va ser membre del Parlament del Partit Conservador britànic (1974–1997), ministre del gabinet i rector de l'Església d'Anglaterra. Va ser condemnat per perjuri el 1999 i va rebre una condemna*

Propietat de Francesc Casas Duran

de 18 mesos de presó. Aitken va ser membre del Consell Privat de Sa Majestat la Reina d'Anglaterra. Rere convertir-se en cristià, va esdevenir president de Christian Solidarity Worldwide …".

Havíem localitzat a l'home providencial en el problema de Carmel Rodríguez a Polònia !!.

"…Aitken va treballar inicialment al parlament anglès com a secretari privat del diputat conservador Selwyn Lloyd entre els 1964-66.

… escollit diputat per Thanet East a les eleccions de 1974; el 1983 ho va ser per Thanet. Va enemistar-se amb la seva protectora Margaret Thatcher (1925-2013) al trencar una relació amorosa amb la seva filla, Carol Thatcher, i dient a un diari que Thatcher "probablement pensa que Sinaí és el plural de Sinus...".

... escrigué a Thatcher el 1980, que l'antic director general de l'MI5, Sir Roger Hollis (1905-1973), havia estat un agent doble de la Unió Soviètica. Aquesta informació havia arribat a Aitken del mestre d'espies de la CIA James Angleton (1917-1987). L'historiador de l'espionatge Chapman Pincher (1914-2014) obtingué una còpia de la carta i va utilitzar els ex oficials de l'MI5 Peter Wright (1916-1995) i Arthur S Martin (-1996) com a fonts addicionals per escriure Their Trade is Treachery el 1981 ...

… va esdevenir Ministre per a Adquisicions de Defensa amb John Major (1942) el 1992. Va ser acusat d'infringir les regles ministerials en permetre que un empresari àrab li pagués la seva estada al Ritz de París, i també de perjuri …

… havia estat director de BMARC, exportadora d'armes, els període 1988-1990. El 1995 es va saber que, mentre era ministre del gabinet, havia signat un Certificat d'immunitat d'interès públic (PIIC) relacionat amb el judici Matrix Churchill, i que BMARC havia subministrar armes a Iran …

… per una investigació del The Guardian i el programa Món en Acció de la Televisió Granada es va públic un informe dels seus tractes amb els prínceps saudites. I que quan era ministre d'adquisicions de Defensa, va pagar prostitutes per a empresaris àrabs. El programa El món en acció de Granada va produir un documental de televisió, anomenat "Jonathan d'Aràbia".

… Aitken convocà una conferència de premsa a les oficines del Partit Conservador a Smith Square, Londres, denunciant les acusacions i exigint que es retiressin ...

… El documental "Jonathan of Aràbia"', es va transmetre i ell els va demandar. Però el juny de 1997 (un mes després d'haver perdut el seu escó) The Guardian i Granada van presentar proves del tracte d'armes que implicava l'empresari libanès Mohammed Said Ayas i un col·laborador del príncep Mohammed de l'Aràbia Saudita...

… es va revelar que Aitken era el president d'un grup secret, finançat per la CIA, d'orientació dretana, anomenat Le Cercle …".

Propietat de Francesc Casas Duran

S'ha atribuït aquesta revelació sobre Aitken i *Le Cercle* a *Alan Kenneth Mackenzie Clark* (1928-1999), diputat conservador britànic que va exercir en els governs de Thatcher en 3 ministeris diferents.

... Aitken va ser acusat de perjuri i de corrupció i després de declarar-se culpable, el 8 de juny de 1999, va ser condemnat a 18 mesos de presó dels quals en va complir menys de set ...

… va assistir a l'Alpha Course el 1997, que va despertar el seu interès pel cristianisme. Rere la presó va començar a estudiar la Bíblia, va aprendre grec i esdevingué estudiant de teologia cristiana a Wycliffe Hall, Oxford. Tot això està explicat en dues obres autobiogràfiques, Orgull i perjuri i Porridge i Passió …

… el 2006 va esdevenir president honorari de Christian Solidarity Worldwide …

… el 30 de juny de 2018, va ser ordenat a l'Església d'Anglaterra com a diaca per Sarah Mullally, bisbe de Londres. Des de llavors serví com a ministre no estipendiari a l'església de St Matthew, Westminster i també com a capellà de la presó de Pentonville. Un any després de convertir-se en diaca, el 30 de juny de 2019, Aitken va ser ordenat com a sacerdot anglicà a St Mary's, Stoke Newington …"

Dintre de les "perles" d'aquest fascinant personatge, també s'ha publicat:

… el setembre de 2020, es va revelar que l'antic president de la Cambra dels Comuns, John Simon Bercow (1963), va concedir a Aitken una aprovació parlamentària de gràcia malgrat que la Cambra dels Comuns estipulava que els diputats que havien estat condemnats a un període de presó d'un any o més no eren elegibles. Fins setembre de 2020, Aitken havia tingut un passi de manera contínua …

… el 2009 va publicar una biografia de Nursultan Nazarbayev (1940), president del Kazakhstan, amb la col·laboració del mateix biografiat. Descriu Nazarbayev com un líder admirat, una descripció "curiosa" per a un polític que mai havia guanyat una elecció lliure. Aitken va rebre un premi kazakh per aquesta "contribució" a fer que Kazakhstan sigui popular al món i a promoure-la. Es van vendre 466 còpies i va ser molt criticat. La London Review of Books digué que l'adulació en la biografia anava "des del banal fins el desconcertant". Per Eurasianet era una "hagiografia" de culte a Nazarbayev. El 2021, els documents filtrats de Pandora van suggerir que organitzacions amb enllaços amb el govern del Kazakhstan van pagar 166.000 lliures a Aitken per escriure el llibre, tot i que ell va dir a Reuters "que no havia rebut cap pagament". Una factura de l'empresa d'Aitken amb data d'abril de 2009 per 33.333 lliures esterlines l'assenyala com a "quota de pagament final acordat per al projecte del llibre …".

…Aitken ha escrit diverses biografies de personatges polítics, inclòs el president dels Estats Units Richard Nixon (Nixon: A Life, 1993). Encara que no va ser una biografia autoritzada, va ser un dels pocs biògrafs dels quals Nixon va acceptar rebre entrevistes. Va publicar, també el 2013, un llibre de records personals de

Propietat de Francesc Casas Duran

Margaret Thatcher (Margaret Thatcher: Power and Personality). I a més a més una biografia de l'esclavista anglès i clergue anglicà John Newton, John Newton: From Disgrace to Amazing Grace el 2007…

Com es pot veure en allò " trobable" sobre Aitken, quan Carmel explica que li va demanar el seu ajut, cap l'any 1989, aquest era un personatge que vivia i es movia entre "*el vapor de les gotes d'escuma de la cresta de l'onada*" del poder al món. Des d'aquesta posició de privilegi no es fa estrany que pogués negociar amb Walesa, com afirma el nostre biografiat, l'alliberament dels treballadors "segrestats legalment" a Polònia. Com hem escrit s'exigia que s'enviessin a Polònia els recanvis i rere d'examinar-los s'alliberaria els presos. Segons Carmel, Aitken va dur totes les negociacions aconseguint que mentre les peces entraven d'Alemanya a Polònia els detinguts fossin lliurats per l'altra banda.

Localitzat Aitken li vaig escriure correus electrònics a dos dels seus destins religiosos incloent la presó abans esmentada. I davant la manca de resposta finalment vaig enviar-li un altre correu a la secretaria del *Christian Solidarity Worldwide.* En aquest correu, com en els anteriors, demanava que li fessin arribar el meu e-mail per comentar amb ell els records del meu biografiat que havia estat amic del seu padrí, Sir Selwyn Lloyd. La secretària em respongué comprometent-se en remetre-li el meu correu.

Rere d'esperar mesos una resposta que no arribava, el buidatge de les revistes de S'Agaró ja esmentades, em va donar la clau per arribar a ell. Com ja s'ha esmentat en el número de 1963, hi havia una foto d'un jove Jonathan Aitken amb la seva mare **[FOTO 22]**. Probablement la dona que Carmel recordava que acompanyava al "bon fill" de Lloyd. Vaig pensar que l'emocionaria rebre una foto amb la seva mare, assegurant-me així la seva resposta. El correu electrònic amb la foto, adreçat de nou a l'eficient secretària, adjuntava una breu nota on li deia que havia trobat aquesta foto i que estava segur que li agradaria tenir-la. Dies després rebia, com jo suposava i esperava, el seu correu:

"*… Dear Francesc, thank you for sending me that interesting photograph taken in the Hostal La Gavina at S'Agaró in 1963. I was fascinated to see it. The Gavina and its then owners the Ensesa family played a big part in my life. In addition to that 1963 visit with my mother I made several other visits to the Gavina usually accompanying Godfather the Rt Hon Selwyn Lloyd who was a great friend of Don José Ensesa. I would love to know what happened to the Gavina and to the Ensesa family. Do they still own it?. The Ensesas I knew best were Don José, his son Don Josep and his wife Carmona. I imagine that none of them are still alive? But if any of their descendants are still in around S'Agaró I would enjoy being reconnected with them. Thank you for sending this fascinating historical momento (sic) of my times in S'Agaró.*

Best regards and many thanks, Dear Revd Jonathan Aitken ..."

Aprofitant el seu correu i l'evident emoció que li havia fet sentir retrobant records feliços, compartits amb la seva mare i amb el seu padrí a *La Gavina*, vaig escriure-li un llarg correu electrònic per guanyar-me la

Propietat de Francesc Casas Duran

seva confiança. Li explicava on havia trobat la foto i que li havia enviat imaginant el que li representaria. L'informava de les dates de les morts de l'avi i pare Ensesa (Josep II i Josep III, com els anomenava Lloyd) i també la de Carmona Viñas. També l'assabentava que eren ben vius els 4 nets (Josep IV) i les seves germanes: Júlia, Carina i Virginia. Que havia parlat amb Júlia Ensesa l'estiu passat i les coses que ella recordava de Selwyn Lloyd. Acabant de respondre a les seves preguntes li explicava que *l'Hostal La Gavina* romania com a un cinc estrelles, gran luxe i que estava a punt de complir els cent anys. Que la propietat semblava, de portes enfora, continuar en mans dels nets Ensesa, tot i que Carmel m'explicà que actualment, la majoria de les accions pertanyien al marit d'una de les netes, un important empresari "aceitunero" andalús, que injectà liquiditat a l'Hostal quan aquest més ho havia necessitat.

Li explicava que jo era metge, també escriptor, i li comentava sobre quins temes escrivia, fent esment del darrer llibre sobre testimonis de la guerra civil. Li deia que estava escrivint les memòries de Carmel Rodríguez Escolà, mort el 23 de desembre del 2021, als 96 anys. Que el seu testimoni havia començat amb ell ja nonagenari i que volia contrastar amb testimonis o documents els seus records.

Afegia, finalment, que el meu biografiat era habitual de *La Gavina*, gran amic de l'avi Ensesa i del seu padrí. Que Carmel recordava haver-lo saludat a ell dues vegades a L'Hostal quan havia vingut a veure allí al seu padrí i que tenia el seu telèfon per si necessitava contactar amb Lloyd. I li demanava què em podia explicar sobre el seu ajut en alliberar els espanyols detinguts:

… he told me that because of labor issues, Lech Walesa had unjustly imprisoned several Spanish workers in Poland, and that you had helped him to release them because the Spanish government did not want to know anything about them…

... I mailed Walesa's secretary but got no response. I understand that what I'm asking you is a delicate subject and probably uncomfortable for you, but this is one of the chapters in Carmel Rodríguez's biography that I don't know how to unravel the entanglement without your support. As this event happened more than 30 years ago, (I figured it was around 1989) maybe it's not easier for you to talk about it …".

Pocs dies després m'arribava la seva resposta. Avui que repasso, per enèsima vegada, l'esborrany d'aquestes memòries m'adono que en seu correu, Aitken, procurava fugir d'estudi en relació a la meva pregunta sobre la seva mediació davant Walesa donant-me, però, una altre informació històrica important:

"… how very kind of you to reply to my last email in such interesting detail. I am so pleased to know more about the Ensesa family. My only follow up question is: are the Ensesas still the owners of the Hostal La Gavina?.

Propietat de Francesc Casas Duran

I am most interested to hear about your own distinguished life and career. We authors must stick together!. I am the author of 19 books, on a wide range of subjects from political biography (Nixon and Thatcher), to history, theology and autobiography.

I am interested that you wrote some of your books in Catalan. While in S'Agaro, I remember meeting a Professor Gili, who had written a book on Catalan grammar. It was banned in Spain but sold in England. I also remember meeting in S'Agaro the most boring Spanish politician imaginable whose name was Gual. I think he was the Catalan in Franco's Cabinet. I remember old Don Jose Ensesa joking: "Round here we say with Gual, or without Gual, all is Egual!".

I do remember meeting Carmelo Rodrigues. My memories of him are blurred by time but I do recall he was a charismatic character and a good conversationist.

Amazingly, it is just possible that I may be able to help you with your questions about Lech Walesa.

By way of background, I should explain that in my political career I became a defense Minister. One of my strangest assignments in that job was to exhume the body from an RAF Cemetery in Britain of General Sikorski and to fly with it to Poland in order to re-bury the body in a most elaborate ceremony. Because Sikorksi was the Polish equivalent of de Gaulle (1890-1970) or Churchill, it was a great homecoming for him and his re-burial. The Duke of Edinburgh (1921-2021) and I were the British mourners at the elaborate and lengthy ceremonies. We marched through the streets of Cracow to the Hall of Kings where Sikorski was buried.

Somewhat surprisingly, before I left the UK President Walesa had requested to see me personally. So, an appointment, lasting an hour, was set up for us to meet after the re-burial of Sikorski's remains.

I was heavily briefed for this somewhat surprising meeting. We knew that Walesa wanted to discuss an historical myth that Sikorski had been assassinated by Churchill. This really was a myth. Sikorski's plane had crashed immediately after take-off from Gibraltar in about 1942. He and everyone else on board the plane had died. The cause was a simple mechanical failure and most certainly not an assassination plot.

Because the British Foreign Office wanted to communicate with Walesa on various issues, I had an exhaustive brief to raise certain issues with him (he was about to be re-elected as President). Some of these issues were raised, not only at the request of the British Government, but also by some other EU Governments who did not have much contact with Walesa.

I do recall that there was a request from the Spanish Government for me to raise some issue of importance to them. What was the issue? Alas, over thirty years later, I have forgotten. But it was some issue to do with industrial relations (I think). Could this have been the issue of the Spanish workers being unjustly imprisoned

Propietat de Francesc Casas Duran

in Poland? Perhaps Carmelo Rodrigues Escola knew more about it than I did! Anyway, I toss this back to you just in case my ancient memories of meeting Walesa are of any help to your research.

Thank you again for your most interesting email.

Best regards,

Jonathan …"

Aquesta va ser la llarga i amigable resposta d'Aitken. Em confirmava l'amistat del seu padrí amb Carmel dient-me, a més, que el recordava com un bon conversador. M'introduïa personatges històrics, primer, i de forma divertida, el més "*boring Spanish politician imaginable",* esmentant Pedro Gual.

El segon personatge històric dels esmentats per Aitken, que més ens va cridar l'atenció, va ser el filòleg "*Professor Gili, who had written a book on Catalan grammar".* La meva cerca trobà a dos filòlegs de cognom Gili. Aquest és un resum de les seves biografies*:*

"... ***Samuel Gili i Gaya*** *(1892-1976) va ser un gramàtic català, doctorat en filosofia i lletres i que va exercir en universitats americanes. Va fer estudis de gramàtica, fonètica i lexicografia de l'espanyol i pedagogia de la llengua. Va fer edicions crítiques (Vida del pícaro Guzmán de Alfarache de Mateo Alemán, Amadís de Gaula, etc.) i va publicar un Diccionario manual de sinónimos y antónimos (1958). Es va centrar en el castellà, però també va publicar sobre lingüística catalana. Des de 1955 fou membre corresponent de l'Institut d'Estudis Catalans ...".*

*"... **Joan Gili i Serra** (1907-1998) fou un editor, llibreter, traductor i bibliòfil català, nebot de Gustau Gili i Roig (1868-1945). Després d'una visita a Londres decidí quedar-s'hi el 1934. Fundà la llibreria i editorial The Dolphin Book Company, especialitzada en manuscrits espanyols i llatinoamericans, que fou traslladada el 1940 a Oxford. Alguns dels seus manuscrits sobre història espanyola i catalana són a la Biblioteca Houghton de Harvard. El 1948 adquirí la nacionalitat britànica. Publicà Anthology of Catalan Lyric Poetry (1953), de Joan Triadú, una antologia de la prosa de Miguel de Unamuno, traduí a l'anglès Federico García Lorca (1939, amb Stephen Spender, i 1960), Luis Cernuda, Juan Ramón Jiménez, Pablo Neruda i els catalans Carles Riba (Poems, 1964; Tankas of the Four Seasons, 1991; Savage Heart, 1993; Bierville Elegies, 1995), Salvador Espriu (Forms and Words, 1980) i Josep Carner (Poems, traduïts per Pearse Hutchinson, 1962; Nabí, 1996-8), i la primera gramàtica catalana per a anglesos, Catalan Grammar (1943). Fou membre fundador i president de l'Anglo-Catalan Society, i membre honorari de l'Association of Hispanists of Great Britain and Ireland. Considerat ambaixador català a la Gran Bretanya, li fou concedida la Creu de Sant Jordi i el govern espanyol l'Orde d'Isabel la Catòlica …".*

Propietat de Francesc Casas Duran

Aquest segon Gili seria l'esmentat pel correu d'Aitken. Un altre fet reforça aquesta afirmació i és que un escrit de Joan Triadú (1921-2010), l'inclou entre les amistats de Trueta.

La tercera qüestió relatada per Aitken, i que confirmava una coneixença personal entre Aitken i Walesa, va ser l'acompanyament de les despulles del general Sikorski de tornada a Polònia. La mort de Sikorski és un dels sospitosos i oportuns magnicidis de la història:

Władysław Eugeniusz Sikorski *(1881-1943) va néixer a la ciutat de Tuszów Narodowy, quan formava part de l' Imperi austrohongarès. Va participar en la Guerra contra la Unió Soviètica (1919-1921) i va destacar en la batalla de Varsòvia. Durant els primers anys de la república polonesa va fundar una organització d'oficials d'estructura maçònica. Va ostentar càrrecs de govern en els primers anys de la Segona República Polonesa, com primer ministre (1922-1923) i ministre de Defensa (1923-1924).*

L'any 1939, des l'oposició, va escriure sobre l'art la guerra i les relacions exteriors de Polònia. Primer ministre del Govern de Polònia a l'exili i general en cap de les Forces Armades durant la Segona Guerra Mundial, va ajudar a restablir relacions diplomàtiques amb la Unió Soviètica, trencades per l' aliança soviètica amb Alemanya i la invasió de Polònia. Això li va permetre reclutar tropes entre els presoners polonesos a la URSS. Va signar amb la URSS un tractat bilateral el 30 de juliol de 1941. Però el 25 d'abril de 1943, Stalin trenca les relacions amb Polònia després de la petició de Sikorski que la Creu Roja investigués la massacre de Katyn, les fosses del qual acabaven de ser descobertes pels nazis, acusant els soviètics de la matança. Com mostren cartes entre Stalin, Churchill i Roosevelt, Sikorsky va esdevenir un problema pels aliats per la seva exigència en demanar responsabilitats a Stalin. El 4 de juliol de 1943, Sikorski va morir en un accident aeri. Tot i les sospites de sabotatge, no s'ha pogut provar que la mort no es degués a un accident. Però hi hagueren punts foscos. El dia 24 de maig havia anat a inspeccionar les forces poloneses que combatien a l'Orient Mitjà, acompanyat per la seva filla, el cap de l'Estat Major, major general Tadeusz Klimecki, el cap d'operacions, coronel Andrezej Marecki, l'ajudant naval, el secretari personal i l'oficial d'enllaç britànic Victor Cazalet. El Liberator en què viatjaven el pilotava el tinent txec Edward Prchal. Rere sis setmanes a l'Orient Mitjà, per petició de Sikorski, el viatge es va realitzar amb el mateix avió i pilot. A l'últim moment, a les cinc del matí del dissabte 3 de juliol, van sorgir tres passatgers, a banda dels sis polonesos i l'enllaç britànic: el brigadier JP Whiteley, parlamentari anglès, i dos civils, Walter H. Lock i el senyor Pinder, d'identitat desconeguda però possibles agents del Servei Secret Britànic.

L'avió va arribar a Gibraltar, fent una escala tècnica a les sis de la tarda del mateix dia. El general va ser rebut pel governador Noel Manson-Macfarlane i l'oficial d'enllaç polonès Ludwik Lubienski. A les 10 de la nit, juntament amb el governador es van dirigir a l'aeroport per embarcar al Liberator. L'avió va recórrer els 1650 m de la pista amb els 17 ocupants a bord i es va elevar a 690 m quan de cop l'avió va picar de forma brusca i el pilot tot just va poder aturar els motors abans que l'avió s'estavellés al mar. Es van aconseguir

Propietat de Francesc Casas Duran

rescatar tres cossos: el del general Sikorski i el seu cap de l'Estat Major, i el del pilot Prchal, encara viu, i que va ser traslladat a l'hospital i on aconseguiria recuperar-se. En dies successius, van aconseguir trobar la resta de cossos, menys els de Sofia Sikorski, el del segon pilot i el del senyor Pinder. Les primeres veus sobre «casualitats», van sorgir de l'ambaixador rus Maisky i de Joseph Goebbels, que declarà: «com en el cas de l'almirall Darlan, Sikorski ha estat assassinat pel Servei Secret britànic, que no tolera personalitats independents que entorpeixen la política de Winston Churchill».

El 7 de juliol la Comissió de la RAF va entrevistar 28 testimonis. Tots van declarar que es va deure a un error del pilot. Les restes del Liberator van ser custodiades per sentinelles de la RAF. Els cossos trobats van rebre sepultura a diferents llocs. Però, l'altre civil, Walter Lock, va desaparèixer. Ni aquest, ni el «Senyor Pinder», figuren al Registre Oficial de Defuncions de Gibraltar. Les restes del Liberator, enviades a Anglaterra pel seu anàlisi mai no van arribar al seu destí.

L'any 1964, Rolf Hochhuth (1931-2020) va rebre la visita d'algú que es va identificar com a membre dels Serveis Secrets britànics i cap dels sabotejadors de l'avió. Li va oferir proves demanant-li que no en revelés la identitat fins a la seva mort. Escrigué l'obra Los soldados, on Churchill surt com assassí de Sikorski.

Exposat el que se sap dels personatges històrics anomenats per Aitken continuarem amb els nostres e-mails. Al dia següent d'haver rebut el seu darrer correu li vaig respondre, agraint-li la seva informació. Li ampliava la informació sobre els Ensesa. Afegia que m'alegrava que recordés, tot i que entre les boires del temps, a Carmel Rodríguez. Li demanava si el seu padrí parlava espanyol ja que Carmel no parlava anglès. Tot seguit li explicava detalladament el que em va relatar Carmel de la seva relació amb Karol Wojtyla, les mines poloneses i les màquines de perforació, els problemes en el pagament en "espècies" amb un tant per cent de la producció de potasses, l'incompliment de l'acord per part de Walesa, la reacció de no enviar recanvis des de Barcelona i l'engarjolament dels treballadors acusats de sabotatge:

"*… Walesa then imprisoned the Spanish workers who were there teaching how to run the machines, until someone went to bargain. Carmelo was afraid of being imprisoned if he goes to Poland to negotiate. He contacted a Spanish diplomat who was in Bern and he provided him with a diplomatic passport (I have confirmed this with the son of this diplomatic who lives in Madrid). Once there, they receive him and after waiting many hours, he managed to see Walesa. He told him to send him the spare parts first and once they checked it, they will release the prisoners.* ***At that moment, Carmelo contacted you asking for help in order to make sure that the exchange of parts and people took place on the Polish-German border without any problems…".***

La nostra correspondència electrònica s'interrompé, aquí. Com en d'altres planes d'aquestes memòries, haurem d'interpretar, un silenci o un no me'n recordo més. Aitken o no recordava la seva participació de mitjancer entre els empresonats i Walesa, els viaranys que com a cap destacat de *Le Cercle* va manegar per

Propietat de Francesc Casas Duran

solucionar-ho (quelcom molt dubtós d'oblidar) o havia volgut distreure'm explicant-me la seva relació amb Walesa. Vaig sentir la profunda certesa, intuint, que aquell silenci era la confirmació de la seva participació en solucionar el problema dels treballadors empresonats.

Pocs dies després entenia el silenci d'Aitken. Trobava aquesta informació sobre *Le Cercle*:

*"… **Le Cercle** és un fòrum secret de política exterior al qual s'accedeix per invitació. La seva finalitat ha estat oposar-se al comunisme. Va ser establert el 1952-53 pel primer ministre francès Antoine Pinay (1891-1994) i l'agent d'intel·ligència francès Jean Violet amb el nom de Cercle Pinay. Konrad Adenauer (1876-1967) i Franz Josef Strauss (1915-1998) també en van ser cofundadors amb la reconciliació Franco-alemanya com a objectiu ...".*

Segons Adrian Hänni co-editor del Journal for Intelligence, Propaganda and Security Studies (JIPSS), revista bilingüe (anglès-alemany), publicada per l'Austrian Center for Intelligence, Propaganda and Security Studies (ACIPSS), de la Universitat de Graz, l'objectiu de *Le Cercle* era la integració d'una Europa catòlica, aspiració dels primers països membres, com Bèlgica, Itàlia, Luxemburg i els Països Baixos. Així com també l'Opus Dei i els Cavallers de Malta. Els canvis polítics de 1969 van portar a la incorporació de Portugal, Espanya, Suïssa, Regne Unit i Estats Units. Això canvià l'objectiu principal cap a un front anticomunista. Formaren una "*xarxa de Cercles*", organitzacions, instituts i grups de reflexió contra la Unió Soviètica i els governs d'esquerres a Europa i el Tercer Món.

En els anys 80 els britànics van assumir la presidència. Destacant l'exoficial de l' MI6 Anthony Cavendish (1927-2013), el diputat conservador Julian Amery (1919-1996) i Brian Crozier (1918-2012).

Le Cercle va ser esmentat, a principis dels 1980's, per Der Spiegel al voltant de Franz Josef Strauss (1915-1988). En els 1990, *Le Cercle* rebé atenció per l'escàndol d'Aitken, aleshores president. Segons Hänni aquests han estat els presidents de "*Le Cercle"*:

- 1953–1971: Antoine Pinay
- 1971–1980: Jean Violet
- 1980–1985: Brian Crozier
- 1985–1993: Julian Amery
- 1993–1996: Jonathan Aitken
- 1996–2008: Norman Lamont
- 2008–2013: Michael Ancram
- 2013–2014: Rory Stewart
- 2015–2018: Nadhim Zahawi

No és inversemblant suposar que l'ajut a Carmel fos mitjançant aquest grup. Les relacions entre els caps dels països membres de l'organització, en aquesta cas, Anglaterra i Alemanya, devia ser fluïda. Interpretem el silenci d'Aitken en que no tingués cap interès en revelar que s'havia servit d'aquesta xarxa política de

Propietat de Francesc Casas Duran

pressió. Assenyalar que "*Le Cercle*", segueix actiu, per això l'interès d'Aitken de fugir d'estudi. Periodistes d'investigació d' *UK Desclassified* (Matt Kennard i Mark Curtis), el 9 de desembre del 2021, publicaven:

... Desclassified ha trobat que vuit parlamentaris conservadors hi estan associats. El secretari d'empresa Kwasi Kwarteng i el seu viceministre Greg Hands, han estat finançats per Le Cercle. Kwarteng va rebre 5.258 £ per viatjar a Bahrain el juny de 2019 finançat per Le Cercle i el règim del Golf, un gran aliat del Regne Unit. Tres exministres de Justícia estan associats al grup. David Lidington, el secretari de justícia del 2017 al 2018, i Crispin Blunt, ministre de justícia del 2010 al 2012, van rebre finançament de Le Cercle per assistir a reunions a Washington DC i Madrid. Rory Stewart, a ministre de Justícia amb Theresa May, havia estat president de Le Cercle. Nord-americans com Kissinger o Reagan també hi han estat vinculats. El jutge de la Cort Suprema dels Estats Units Antonin Scalia, des del 1986 fins a la seva mort el 2016, va assistir a alguna reunió de Le Cercle mentre era membre del tribunal. Altres ministres britànics finançats pel grup son els antics secretaris d'Afers Exteriors William Hague i Margaret Beckett. El secretari d'Educació, Nadhim Zahawi, és un dels president que ha tingut ***Le Cercle****. Zahawi i Stewart afirmen, malgrat els seus papers principals a Le Cercle, que no saben com es finança el grup de networking. Una "font de seguretat de Whitehall" va dir al Daily Telegraph que Stewart era un oficial de l'MI6 abans d'entrar en política …".*

Com es pot veure aquest grup és força actiu i exigeix discreció als seus membres o exmembres.

Propietat de Francesc Casas Duran

13. Viatge al Mar del Nord en relació a la cerca de petroli de la Ràpita

Un dia li vaig demanar sobre els seus viatges per Europa. I va recordar la visita a Edimburg, on va anar-hi per saber sobre les broques de les tuneladores que cercaven petroli a La Ràpita:

"*... amb la Remei vàrem estar a prop de Noruega perquè volia visitar aquella plataforma petrolífera que mira al mar del Nord. Era l'època que començaren les prospeccions petrolíferes del ministre Gregorio López Bravo per cercar petroli, allí a Sant Carles de la Ràpita. Creien que n'hi havia. Van muntar una plataforma. S'havien fet les prospeccions i quan ja havien marxat els americans es van trobar que les broques de perforar es trencaven. I es trencaven i es trencaven i no se'n sortien. I cada broca valia molts diners i a més la feina de treure-la ja que quedava embussada i llavors s'havia de fer un altre forat al costat per retirar-la. I llavors el Lopez-Bravo es va emprenyar molt amb els americans. Un dia em fa cridar i em diu -… oye tu Minero- perquè em deia així. En Calvo Sotelo, quan estava UERT li havia parlat de mi. "… Vete allí y soluciona el problema de por qué se rompen. Jo li vaig dir -pero yo no conozco nada de este tema-. I em va respondre, "venga no me jodas, minero. No me jodas, veté allí, minero, con tu equipo y solucióndalo. No hay límite de gastos (això sempre ho deia). I anem cap a allà. No en sabia res, ni l'Agulló ni ningú. I un cop allí, a la Ràpita, tampoc en vàrem treure l'aigua clara. Ens vàrem tornar a trobar amb en López Bravo i em va dir -mira minero, vete al Mar del Norte que allí hay una plataforma. Te daré una carta para nuestro embajador en Londres, Fraga Iribarne que te lo arregle para que puedas ir …".*

Hem anat a cercar dates biogràfiques d'aquest dos personatges tan significatius del franquisme com Gregorio López Bravo (1923-1985) fundador i membre d'Alianza Popular (AP) fins el 1978 que es va retirar de la política "democràtica" com a protesta per la nova Constitució Espanyola. El 1959 havia estat director general del Ministeri de Comerç i va formar part de l'equip dels tecnòcrates que substituïren falangistes i exmilitars, segons les ja esmentades directrius "suggerides" per anglesos i americans a Franco. El 1962 va ser membre del IX Govern d'Espanya (1962-1965) en el Ministeri d'Indústria i el 1969 arribà a ser Ministre d'Afers exteriors.

I en allò que fa a Manuel Fraga Iribarne (1922-2012) recordar que va ser un home molt tradicionalista i autoritari que ocupà alts càrrecs polítics tant amb Franco (ministre) com durant l'etapa posterior de la *Transición* (senador i president de la Xunta). Va aglutinar entorn AP, sectors franquistes moderats i de centredreta provinents de l'esfondrament de la *Unión del Centro Democrático*. Entre altres coses, el seu nom quedarà en la història, com a ministre de governació, per la massacre del 3 de març del 1976 a Vitòria, on cinc vaguistes van ser assassinats per la Policia Armada.

Propietat de Francesc Casas Duran

López Bravo no podia haver estat qui envià a Carmel Rodríguez a Londres, entre 1973 i 1975, quan Fraga era ambaixador allí, ja que en aquells anys no era ministre d'indústria. L'any 1969, 4 anys abans, havia deixat de ser-ho per a passar a Exteriors. Suposem que Carmel es confonia amb López de Letona:

"... ***José María López de Letona y Núñez del Pino*** *(1922 -2018), entre 1969-1974, va ser ministre d'indústria i posteriorment fou nomenat president de l'Empresa Nacional del Petroli (EMPETROL)...".*

Continuem amb el relat del nostre biografiat:

"... i ens anem cap a Londres amb l'Agulló i 5-6 enginyers més. I també es va apuntar la meva esposa, que sempre s'unia a tots els viatges. Ens vàrem allotjar a l'Hotel Savoy. Pel matí, vàrem agafar un taxi per anar a l'ambaixada. No estava lluny però el taxista, que no se si era inexpert o massa espavilat, ens va portar fent una gran volta. I va fer que arribéssim uns 5 minuts tard de l'hora que teníem que a la fi van esdevenir uns 15 minuts per acabar amb els tràmits burocràtics per aconseguir que en permetessin accedir. Teníem hora a les 11h i era un quart de dotze passat. Quan arribem, l'ajudant del Fraga mira els seus papers i ens diu tot seriós -usted tenía hora a las 11-. Jo li vaig mirar d'explicar què ens havia passat i ell em va tallar, dient- usted no me explique nada. No sé si el embajador le va a recibir porque tiene la agenda muy ocupada. Entra a dintre i a la poca estona torna a sortir per dir-nos -el señor embajador no le puede recibir ya, vuelva a pedir audiència-. Jo vaig protestar, dient que veníem expressament des d'Espanya per veure'l a ell. Que dúiem una carta de presentació de Lopez de Letona per ell (després vaig saber que Fraga estava enemistat amb els tecnòcrates de l'Opus). Sense perdre la seriositat i fredor el secretari em va respondre -si ya veo la carta, pero el embajador no le puede recibir. Vuelva a pedir audiencia. Y la próxima vez, sea puntual- !!.

I no va haver-hi manera. I vaig comentar amb la Remei, què fem?. Teníem reservat l'hotel després a Edimburg per anar al Mar del Nord, ja que s'accedia des d'allí. Així que l'Agulló i els altres se'n tornaren cap a Barcelona. I amb la Remei decidirem fer turisme. A Edimburg llogàrem un cotxe amb xofer. Vàrem preguntar arreu com podríem visitar la plataforma i ningú no ens en sabia donar raó. La plataforma estava més al nord d'Edimburg, damunt d'Aberdeen, on hi havia la destil·leria del whisky Chivas. El xofer anava amb gorra de plat i botes altes. I quan li donaves alguna instrucció es quadrava com un militar. I eren les cinc de la tarda del primer dia que havíem fet turisme i quan l'acomiadem ens demana que a l'endemà a quina hora havia de venir. I jo amb el meu poc anglès li vaig provar de dir que a l'endemà no n'hauríem menester. Però ell insistia amb el poc espanyol que sabia -mañana, mañana …

… ho comentem al conserge que li digui amb anglès, però semblava que no ho volia entendre. No hi havia manera que marxés ni que aturés de demanar a quina hora havia de venir a l'endemà. Era prop de les 5 de la tarda i vaig pensar que ens dugués al consolat espanyol. I quan arribem demano pel consol i em surt un

Propietat de Francesc Casas Duran

home que ens diu en anglès que el consol no hi era, que ell era el vice-consol, que en què ens podia ajudar. Ens ho digué en anglès i jo no ho entenia gaire. I la meva esposa em digué que la deixés provar a ella ...".

... i llavors ens respongué en català- que també son catalans?. Què han vingut a fer turisme?. Li diguérem que havíem vingut per visitar la plataforma del Mar del Nord. I li explicàrem tot el que ens havia passat …".

"… i em preguntà -que la vol visitar, la plataforma-?. Home- li vaig respondre- per això hem vingut però ara estem sols amb la meva esposa i no he portat l'equip tècnic. I ens va respondre- miri si ens convida a sopar vindré amb unes persones i ells el portaran i l'explicaran tot el que vulgui de la Plataforma. Els 4 eren americans. I ja sopant els hi explico, -amb la traducció del vice-consol, l'Albert Santandreu - que es trencaven les broques- i es posen a riure com a bojos. Eren els típics texans amb els barrets de vaquers tan característics i tot. I em diuen demà a les 5 del matí quedem en el poble des d'on surt l'helicòpter per dur-li. El poble on estava s'hi arribava per una carretera estreta per on només hi cabia un cotxe. Cada uns quants quilòmetres hi havia un espai per aturar-se i esperar que passessin els vehicles que venien de front. Funcionava amb semàfors. Era el poble on es feia el Chivas. A la destil·leria Strathisla, en el poble de Keith. Aquest era el que gastava jo abans. Era prefereixo el Cardhu. Allí en aquella taula tinc la meva ampolla. Per no llevar-nos tan d'hora, ni viatjar de nit, ens hi vàrem anar la tarda abans per fer nit allí i ens vàrem allotjar a un hotel a les afores. Ens van venir a buscar a les 5 del matí i ens van dur amb un helicòpter a la plataforma i allí els tècnics ens van explicar perquè es trencaven les broques. La cosa era la següent, allí, al Mar del Nord, hi havia sorra al llarg de mig kilòmetre i tot seguit ja hi havia roca. Les seves broques tenien com unes sortides amples al coll per anar eliminant-ho tot. En canvi a la Ràpita hi havia com 2 kilòmetres de sorra i després la roca i les broques que utilitzaven no tenien aquests forats amples, eren petites per evacuar la sorra i s'embussava amb aquesta. I quan arribava a la roca, a l'estar del tot embussat i des de dalt es feia força, amb el baix travat i fixat, la broca es trencava una i una altra vegada. Necessitàvem aquell tipus de broques del Mar del Nord ...

... jo vaig tornar donant-me una importància tremenda amb el Lopez de Letona. Em vaig posar galons ¡!.Em digué -ves minero, yo ya sabía que me lo solucionarías-. Vaig donar indicacions que havien de comprar broques de perforar holandeses que tenien aquest espai, per desballestar, més ample ....

... allí a la Ràpita es van perforar aquelles bosses de petroli que eren petites. Va haver-hi petroli per 2 o 3 mesos i poca quantitat i car. Però amb les broques holandeses es va perforar sense que es trenquessin. I allò de la Ràpita, quan va quedar buit, aquell del Madrid ho va utilitzar per la plataforma Castor …

"… l' Albert Santandreu ara viu a Figueres. Es va separar de la dona escocesa i ens truquem sovint. Quan van canviar el govern d'AP el van traslladar, ja que era diplomàtic, al Ministerio de Asuntos Exteriores. I sap

Propietat de Francesc Casas Duran

que li feien fer?. Doncs, treure llibres d'allí, treure-'lis la pols i tornar-los a posar al mateix lloc. Li feien la vida impossible perquè es jubilés abans. L'amenaçaven de traslladar-lo a un departament conflictiu d'Àfrica. Però ell va resistir. Estant a Madrid es va separar i la dona va tornar amb els fills a Escòcia. Poc temps després va emmalaltir i es va casar amb una dona que va tenir cura d'ell i que tenia casa a Figueres. L'altre dia em va dir que es volia vendre la casa de Madrid. Em va trucar també per que els fills havien vingut d'Escòcia, baixaven a Barcelona, per si volia anar a dinar amb ells. Li vaig dir que no. Ara només dino amb gent de confiança ja que la part dreta la tinc bastant impossibilitada i, segons com, no hi puc menjar i ho haig de fer amb l'esquerra. M'agrada menjar amb amics que ho saben. Demano pernil i el puc agafar amb la ma. I si no, les coses me les tallen petites, que les pugui agafar amb la cullera. Perquè amb la forquilla no tinc prou força i si no apunto bé va a tots els llocs menys a la boca. Si dino amb algú de confiança li dic- mira cap a una altra banda …".

Aconseguírem posar-nos en contacte amb Santandreu gràcies a un article sobre ell:

"*... quan Albert Santandreu i Ramis (Figueres, 1941) tenia 16 anys va entrar de grum a l' Hotel París, a la Rambla de Figueres, una feina estratègica d'estiu. Allà va poder practicar idiomes amb els estrangers ...*

"... eren temps en què hi havia molta activitat i venien molts alemanys i francesos amb els quals podia practicar. Santandreu conserva records ben vius: Hi havia un equip de gent molt bona treballant-hi, la majoria, per desgràcia, ja no hi són. També recorda el cònsol alemany Hans Heinert que durant un temps va fer tasques de traductor. Santandreu esperava a recepció per acompanyar els clients a les habitacions amb les maletes. No li pagaven cap sou i depenia exclusivament de les propines «per sobreviure». Vivia allà i també hi menjava. Posteriorment, Santandreu seguí vinculat al món de la restauració treballant de cambrer a l'Hostal La Gavina de S'Agaró un parell d'anys. Després de fer la mili, de voluntari, a Figueres, va marxar a Stuttgart (Alemanya) a treballar en l'hostaleria. Era l'any 1963. Sabia alemany perquè va rebre classes d'una senyora alemanya que vivia al carrer Sant Pau de Figueres. «No tenia temps lliure, però aprofitava tot el que tenia», assegura. Després de viure un any a Alemanya, es va traslladar a Edimburg, Escòcia, on va conèixer la seva primera dona. Allí es va incorporar a l'oficina laboral de l'ambaixada espanyola «per ajudar els treballadors espanyols». El 1986 ja va entrar al consolat, acabat d'inaugurar. Hi va ser fins al 1999 quan es traslladà a Madrid, al Ministeri d'Exteriors fins a la jubilació. La feina li ha permès moure's pel món. «Em va enriquir molt, vaig aprendre sobre mi mateix», diu ...".

L'autora de l'article em va passar el seu correu electrònic i quan em va respondre la seva versió diferia en part de la de Carmel:

Propietat de Francesc Casas Duran

"... amb Carmel ens coneguérem cap a principis dels 60 en el Hostal de la Gavina de S'Agaró on estiuejava amb la seva esposa Remei. D'estudiant jo treballava, a l'estiu, ja que aquells temps eren encara difícils per ser temps de postguerra. De petit em vaig interessar pels idiomes, començant a Figueres amb el Francès i l'alemany. A la Gavina venia molt turisme que m'ajudava a practicar idiomes. A La Gavina va ser on els vaig conèixer i a partir de llavors vaig mantenir contacte. Ell em va donar la seva adreça i a mi sempre m'agradava mantenir contacte amb les persones conegudes, i ens felicitàvem per Nadal ...

... a mitjans dels setanta em vaig traslladar a Stuttgart (Alemanya), durant 2 anys per aconseguir els estudis d'alemany. Per unes amistats que tenia a Edimburg (Escòcia), vaig anar a aquella ciutat per començar a l'anglès. Allí, apart del Consolat Honorari, no hi havia cap oficina oficial espanyola, i en aquella època havien començat les prospeccions del petroli del Mar del Nord. Mitjançant el Consol Honorari d'Edimburg, Mr. Ronald Morrison, un dia em trucà i em convidà a que conegués a l'Agregat Laboral de l'Ambaixada d'Espanya a Londres que anava a venir a Edimburg. M'oferiren que em fes càrrec d'una Oficina Laboral espanyola allí. Mentre em prepararia per unes oposicions per la plaça de funcionari. Durant els setanta augmentaren considerablement les exploracions de petroli del Mar del Nord. Como eren uns treballs bastant perillosos portava que hi haguessin molts accidents laborals, inclosos morts. En aquella època podia haver uns 7.000 espanyols treballant allí, la majoria provinents de Galicia.

... m'escrivia amb Carmel Rodríguez i si no recordo malament, per aquells anys (setanta o vuitanta) va venir de visita a Edimburg, hostatjant-se a l' Hotel Caledonian. Crec que ens veiérem vàries vegades i els vaig acompanyar per Edimburg, una ciutat preciosa, i s 'interessà pels treballs en el Mar del Nord ...

... en el 1988, s'obrí a Edimburg el primer Consolat General de carrera (integrada Espanya a la Comunitat Europea), on m'oferiren la plaça de Canceller. A finals del 1999, em traslladaren al Ministerio de Asuntos Exteriores a Madrid, on vaig estar fins a la jubilació en el 2011.

... cap l'estiu del 2005/2006, ens trobàrem per dinar a la Gavina, ho recordo bé, a la zona de la piscina. Cap el 2008/9, ens retrobarem a Barcelona, a La Dama, la darrera vegada que vaig veure viva a la seva esposa ..."

Cal destacar el fet que Santandreu escrigués, d'una forma tan natural, que els anys 60 eren anys de post-guerra, donat que la guerra civil, llavors, havia acabat feia més de 20 anys. Mostrava que el fet terrible de la guerra seguia present en el seu dia a dia tants anys després. Això dona idea dels "gloriosos anys de pau" d'en Franco.

Propietat de Francesc Casas Duran

Acarant ambdues versions és difícil esbrinar per quina raó Carmel no m'explicà que ja es coneixien i/o que sabia que estava allí al consolat. La seva memòria, barreja de records, voluntat de fer-se l'important o una mica de tot?. No ho sabrem. Els relats, coincideixen en el nucli del viatge: visitar la plataforma del Mar del Nord. I més afegint la resposta de Santandreu, sobre els vaquers, que anomenà Carmel Rodríguez:

" … *li vaig presentar uns americans enginyers de la companya SANTA FE, un era en Donald Smith de Texas. Sempre vestia amb al barret texà. Estava casat amb una nova zelandesa i fa molt anys es van traslladar a viure allí. No puc recordar el tema de les broques, però si que es possible que es parlés del tema …".*

Ens reunirem a Figueres amb Santandreu. Desitjava saber què ens podia explicar de Carmel atenent que la seva relació s'havia mantingut al llarg de 60 anys. Aquest és un resum de la conversa enregistrada:

"... el vaig conèixer una temporada d'estiu, la del 62 ó el 63, a S'Agaró. En aquella època el director de l'Hostal de la Gavina era Salvador Palmara, mort en un accident de cotxe. Vaig conèixer també a persones importants com Selwyn Lloyd o Xavier Cugat. Persones que fa anys que ja no hi son. Jo tenia 18, 20 anys, i és una edat en que te'n recordes de les coses. Vaig estar poc temps però a mi sempre m'ha agradat guardar el contacte amb les persones que he conegut. El 64, ja vaig marxar a Stuttgart i només ens escrivíem per a felicitar-nos les festes. Ens vàrem tornar a trobar a Edimburg. No recordo molt bé com va anar. Si em va avisar abans de venir o ens vàrem trobar allà ...

... no recordo haver sentit parlar a Lloyd en espanyol. Ja sabem quant poc inclinats són els anglesos en parlar alguna cosa que no sigui anglès. Jo li parlava amb anglès i en Diego Herranz també. En Diego va marxar a un càmping, propietat de la seva filla, a Sant Antoni de Calonge que és el més antic de tota Espanya. Això ho recordo. Ara el porta la neta. Fa poc van fer la celebració dels 75 anys ...

... jo no en se res de la feina d'en Carmel. No n'havíem parlat mai. Sabia que tenia un patrimoni bastant potent ...

... A Edimburg no hi havia cònsol de carrera, era honorari, el senyor Morrisson. Un dia em diu que vol que dinem amb un espanyol que vindrà de Londres. I em van proposar d'obrir una "oficina laboral espanyola". Una cosa petita però suficient pels treballadors espanyols que hi havia allí. A tota Gran Bretanya només hi havia el consolat de Londres i per a qualsevol tràmit, havien d'anar-hi i fer més de 600 kilòmetres. Va ser al final dels 70, principis dels 80, amb les prospeccions del Mar del Nord amb molts accidents i morts. Pel primer referèndum jo vaig portar una urna a la plataforma Santa Fe. Va ser una cosa simbòlica, perquè 100 o dues centes persones no farien res en el resultat, però era el detall que poguessin votar els espanyols d'allí.

Propietat de Francesc Casas Duran

El vol amb l'helicòpter no va ser fàcil però vàrem poder anar i tornar amb un dia i jo ho vaig enviar al dia següent cap a Londres. Em van donar una medalla. Hi havia en Fraga ...

"... a Carmel el descriuria com una persona molt afable, que li agradava molt la conversa. Parlar una mica de tot. El que fos. Molt agradable d'estar amb ell. No et trobaves cohibit ni molt menys tot i que li sabies el seu alt nivell econòmic. Et feia sentir bé. No et posava cap barrera de res ...".

Seguint el contrast documental hem deixat pel final el tema de les prospeccions petrolíferes a La Ràpita:

"*... a la Ràpita encara hi ha qui recorda l'època del "pitrolio", com una època de prosperitat econòmica. Ens hem de situar a finals de maig de l'any 1970 quan es van iniciar unes prospeccions a la mar de l'Ebre. Tots els mitjans de comunicació de l'Estat se'n van fer ressò. A Solidaridad Nacional titulaven: "¿Petróleo en el litoral catalán?". Destacaven que les prospeccions es feien mar endins a 12 quilòmetres de la Ràpita i que si es trobés en quantitat important "España daría un salto hacia adelante de diez años". A la Vanguardia del 26 de maig del mateix any deien: "San Carlos de la Rápita: comienzo de sondeos petrolíferos bajo el mar" i a la revista d'informació local "Ràpita" del mes de juny s' assegurava que: "si estas operaciones tan costosas plasmasen en feliz realidad nadie pone en duda que de la noche a la mañana la famosa capital del langostino se transformaría en la Maracaibo del Mare Nostrum ...".*

El vaixell perforador "Glomar IV" va ser l'encarregat d'obrir el pou "Amposta Marino C-I" perforant fins als 2.600 metres. Tot i el secretisme, a la zona portuària es construeix un heliport i comencen a acumular-se grans tubs i canonades i altres materials. L'enllaç des de terra es fa amb dos embarcacions ràpides. Les empreses explotadores són SHELL i, en menor mesura, CAMPSA, COPAREX i l'INI. El pou és segellat al cap d'un parell de mesos i es planifiquen noves prospeccions. Al desembre la plataforma "Chaparral" queda instal·lada al davant de les costes de la Ràpita per iniciar-ne de noves. A la plataforma treballen uns 70 homes. A terra s'obrin oficines i es comença a contractar personal. Les prospeccions continuen una mica més al sud de l'anterior pou i es bategen amb el nom de "Castelló E-1"…

… El febrer del 1971 continuen les prospeccions amb l'obertura del pou "Amposta marino C-2" i "l'Amposta Marino B-1". A la borsa de París les accions de la companyia, COPAREX, es disparaven per les prospeccions rapitenques. El 14 d'abril arriba al port de Tarragona el primer vaixell carregat amb 3.120 tones de petroli. En els següents mesos es van obrint altres pous amb resultats desiguals: el "Castelló E-1", el "Castelló A-1", el "Castelló C-1", "Castelló G-1". Pel mes d'agost s'inicia a l'explanada del davant del port pesquer la construcció de les torres per a la nova plataforma de producció de petroli, la primera construïda en tot l'Estat Espanyol. Es draga un canal de 30 metres des del moll pesquer fins a la bocana per poder atracar els grans remolcadors. El 23 de novembre el president de Shell a España arriba per supervisar el trasllat de la

Propietat de Francesc Català-Roig

plataforma amb una gran barcassa fins al punt on ha de quedar fixada. La torre fa 65 metres d'alt i pesa 500 tones. Va costar uns 100 milions de pessetes de l'època. Els viatges dels tres helicòpters des del recent estrenat heliport, al costat del nàutic, s'intensifiquen …"

El 14 de febrer del 1973 arriba al port la plataforma "Transworld-61" amb la finalitat de continuar amb la recerca de nous pous petrolífers. Els beneficis directes que suposa la presència dels treballadors i tècnics de les companyies explotadores són ja ben visibles en l'econòmica local. Pocs dies després comença la producció comercial dels pous amb l'extracció del cru del "Amposta Marino C-2". Uns 20.000 barrils al dia, 3 milions de tones l'any. La inversió de les companyies en aquests moments supera ja els 1.500 milions de pessetes. Els vaixells "Almirante Vierna" i "Almirante F. Moreno" transporten el cru cap a les refineries de Tarragona i Huelva, respectivament. El 19 de maig queda inaugurat oficialment el Camp Petrolier "Sant Carles" amb l'assistència dels dirigents de Shell, representants ministerials, les autoritats locals i provincials i el Director General d'Energia. Al senzill acte protocol·lari i a la benedicció, va seguir un sopar al vaixell "Canguro de San Sebastian". La producció de petroli el 1974 arribaria a 1.130.914 tones. El número de pous anaren en augment i el 1975 entrava en servei el "Casablanca"...

Carmel deia que alguns d'aquests pous abandonats s'aprofitaren per la tristament coneguda plataforma Castor. Jordi Marsal en el seu impressionant llibre de terror (d'Estat), ***Castor*: *la bombolla sísmica · El gran negoci gasista de* l'*oligarquia espanyola sacseja* la *terra*** explica l'origen d'aquell malson:

"*… la idea d'aprofitar el jaciment petrolífer d'Amposta que havia explotat Shell fins a finals dels anys 80 era una idea, des del punt de vista tècnic i de la seguretat, que no se sostenia. L'empresa sabia que la multinacional holandesa va intentar injectar gas per extreure el petroli que quedava a l'estructura geològica sense èxit. També que Repsol, a pocs quilòmetres del Castor, a la plataforma Casablanca -el jaciment, en termes geològics, més similar al d'Amposta-, va posar en marxa un projecte, curiosament anomenat també Castor (Capture and Storage) per entaforar al subsol els gasos del seu complex industrial de Tarragona i que ho va acabar descartant. En diverses compareixences públiques, els responsables d'Escal UGS han demostrat tenir un coneixement molt limitat de la geologia del jaciment. Ho posa de manifest al llibre el geòleg i professor de la UB Josep Giner: molt probablement, tal i com ja va calcular Shell als ja anys 70, el karst on van començar a injectar el gas no tenia, ni molt menys, la porositat que ells havien previst. Però l'empresa, com va plasmar en diversos documents oficials del projecte i al mateix estudi d'impacte ambiental, veia al subsol una gran cavitat oberta, on el gas, l'aigua i el petroli que hi quedaven circularien sense impediments, sense transferir tensions a les roques i a les falles pròximes. Aquest podria ser l'origen dels problemes: el dia 5 de setembre de 2013 l'empresa de Florentino Pérez va multiplicar el cabal de la injecció de gas sobtadament en prop d'un 150%. El magatzem era viable en la mesura que es podia emplenar*

Universitat de Barcelona Francesc Casas Duran

i buidar àgilment. El Ministeri d'Indústria, que alguna cosa devia olorar, els havia imposat efectuar una prova de càrrega amb la qual van posar la injecció al màxim cabal previst. I a partir d'aquell dia no només van començar els terratrèmols sinó que els increments més grans de cabal es corresponen, dins de la mateixa seqüència temporal però diferida -setmanes després-, amb els terratrèmols de major intensitat. El pitjor de tot és que, amb posterioritat als terratrèmols, els científics de l'Institut Geològic i Miner van acabar descobrint una falla just al mig del magatzem a partir dels sondejos encarregats per la mateixa empresa, que en cap moment la va veure. I malgrat els advertiments de l'Observatori de l'Ebre en el tràmit d'impacte ambiental i de la Plataforma Ciutadana en Defensa de les Terres del Sénia ningú, absolutament ningú, va moure un dit per garantir una correcta gestió dels riscos, tant sísmics, ambientals com econòmics...".

Si, veritablement una història de terror (d'estat) !!.

Propietat de Francesc Casas Duran

14. Miscel·lània

En un dels darrers dissabtes en els que ens trobaríem en la tribuna de casa seva, on reposava i rebia a les visites, ens va dir que havia viscut tant el millor com el pitjor que es pot viure en aquesta vida. Que una de les coses pitjors, exceptuant la guerra civil, havia estat el segrest a Brasil.

"*… Sí. Mai li havia dit?. En un hotel a Rio de Janeiro. Era tan luxós que en deien que era de sis estrelles* ***[FOTO 23****]. Era el primer de l'època. Allí ens van segrestar. Hi estàvem allotjats, cap a l'any 1980-81. Penso. És que ara, a mi, les dades … ja no les associo bé. Barrejo una cosa amb una altra. Hi ha coses que ja no sé quan van ser …*

… estàvem a Rio per una cosa de negocis que no va poder ser. L'equip que anava amb nosaltres se'n va tornar al no poder tirar endavant el negoci. Nosaltres decidírem quedar-nos uns dies més. I vàrem llogar un cotxe de l'AVIS, ja que la meva esposa no s'atrevia a conduir per allí…"

… el primer dia el xofer, molt correcte, ens dugué a veure la ciutat i l'endemà, ja dissabte, ja no va venir ell. En va venir un altre. A la meva esposa ja no li va agradar el canvi. Però bé, ens va dur a visitar una botiga de joies, maragdes, etc. I al marxar ens demana que a l'endemà a on ens agradaria anar. Jo li vaig dir que no ho sabia i se'm va ocórrer dir-li que a on duien els turistes. Ens va recomanar el Palacio del Obispo -que está allí arriba de aquella montaña, ven?-. Però jo no hi veia cap Palau -es un gran museo, una cosa fabulosa. Y eso vale la pena verlo. Vale -li vaig dir- pues vayamos. I a l'endemà, el dia que hi havíem d'anar, comencem a pujar cap a la muntanya i veiem un rec al costat per on baixa aigua bruta i pudent, com una cloaca, i a l'altra banda un precipici. Ja ens vam començar a intranquil·litzar. La meva esposa va començar a demanar-li si faltava molt o no. I ell ens anava dient que no, que no faltava gaire. I nosaltres seguíem sense veure ni el Palau ni el cim d'aquella muntanya. La meva dona em diu de donar la volta i jo li dic a ell- mire pare, que damos la vuelta y volvamos para atrás. Ens va respondre que allí no es podia donar la volta que ho faria una mica més endavant, que hi havia un lloc més ample, una placeta, on poder donar la volta. Li vàrem dir que d'acord però ens amoïnarem molt al veure que es posava a parlar per telèfon en un portuguès diferent del que parlava amb nosaltres i que no l'enteníem de res. En això que finalment arribem a dalt, s'atura i quan ho fa ens treu el "seguro" (sic) de la porta. Nosaltres, ja molt alarmats, li diem perquè ho fa i ens diu- miren es por aquellos chiquillos que se acercan. Si no les dan algunas monedas me rallaran el coche. S'acostà un grup per la meva porta i un altre pel de la Remei, obro trec el cap per donar unes monedes i em posen un sac al cap i també a la meva esposa. I llavors sento que m'agafen per sota els braços, ja no era canalla, eren adults, que se m'enduen corrents cap a una barraca. I a ella cap a un altre lloc que jo no veia. I quan arribo allà, a una de les seves faveles el primer que fan es despullar-me. A pel, eh, a pel!!. Sort que feia calor. I estic

allà i ve una negra enorme que em diu- ay mi niño, yo te voy a cuidar. Pronto, pronto vas a salir pronto. I se'n va …

… i em vaig quedar allí tot sol. Tot el dia. Se't fa una eternitat. I llavors em porten una palangana, que em diuen que és per fer les necessitats, i se'n van un altre cop. Em quedo allà, sol, un altre cop. Arriba la nit, es fa fosc i no ve ningú. I tot ple de rates !!. Mare de Deu, quantes rates !!. I vaig dormir dret …

… no vaig menjar res. I a l'endemà va tornar a venir la negra- ay mi niño, ahora te voy a buscar la comida- i va i agafa aquella palangana. Sort que no hi havia fet res. I em porta un "Guasape" (sic) de menjar que no se'n pot fer la idea. Tampoc vaig poder menjar. I el dia se't fa llarg. Jo li demanava per la meva dona i ella només em deia- come, come mi niño, es muy bueno. Yo la cuido también muy bien a su señora …

…i a la porta tenia també un altre negre, gros, gros com una mala cosa. La segona nit ja em vaig asseure mentre les rates passaven per tot arreu. Era una barraca de palla i uralita. Passaven els dies. I el tercer dia em porten menjar i ja m'ho vaig menjar amb aquella palangana on abans ja havia pixat. Passaven les hores i jo li preguntava per la meva esposa i ella em responia -ya está pronto de salir, ya está pronto.

…i així, d'aquesta manera, van passar 5 dies. I a la nit del cinquè dia sento trets i que la barraca s'ensorra per tot arreu. Entren a tota pressa uns militars que m'agafen, em posen una manta pel damunt em fiquen a dins d'un auto baixant aquelles corbes a cent, cent vint per hora. I jo els hi dic- perquè correm tant?. Em van respondre que tenien por que s'adonessin massa aviat que m'havien alliberat i ens disparessin un míssil. I en tot el recorregut de baixada, cada 100 metres, hi havia més soldats amb metralletes. Vaig demanar per la meva esposa i em van dir que ella ja havia passat abans que jo. Ens van posar en un campament militar. Allí ens van vestir de seguida i llavors va venir un tinent que ens diu que hem de restar allí 5 ó 6 dies per què els que ens havien segrestat eren uns aficionats i no sabien, havien d'esbrinar, si ens havien venut o no a la màfia brasilera dels segrestos. Que si ja ens havien venut ells ens perseguirien per tot el món. Vàrem estar allà, al campament militar 3 dies i ens van tractar molt bé. I ens van embarcar amb el Concorde a darrera hora. Sortia a les 6 i ens ho van dir a les 5. Ens van explicar que els que ens havien segrestat eren una conserge de l'hotel i el segon xofer que estaven d'acord. Estaven convinguts. Però sembla que no havien tingut prou temps per a vendre'ns a la màfia. I que els militars s'havien assabentat del nostre segrest perquè nosaltres viatjàvem per "Marsans" amb un « full credit ». La directora de Marsans ens trucava cada nit per que li diguéssim com anava tot, com ens havia anat. I a la nit que va trucar, un cop ja segrestats, el conserge convingut li va dir que havíem sortit a sopar i que encara no havíem tornat i s'ho va creure. Ella, a l'endemà, torna a trucar pel matí i llavors hi havia un altre conserge. Aquest li demana a ella que si sabien res de nosaltres. Que potser ens havíem anat sense pagar ja que tot estava a l'habitació i les maletes sense fer …

… va veure que alguna cosa havia passat i va donar avís al Cònsol i aquest, immediatament va avisar als militars. Ho havien fet així perquè la policia de la ciutat era corrupta i no gens de fiar. I que no sabien si hi havia algú d'ells implicats. Pel que ens van explicar, la màfia va estar fent investigacions sobre nosaltres per a comprar-nos als segrestadors directes però que no trobaven a qui demanar-li el rescat ...

Ens van embarcar cap a Espanya i quan vàrem arribar allí ja hi era el equipatge. A Dakar vàrem parar una hora o més i tot seguit cap a París. Allí vàrem restar 3-4 hores més. Escortats per la policia francesa. I un cop a Barcelona ens van posar una parella de la Guardia Civil que es passejava pel nostre carrer vigilant i es rellevava cada 4 hores. I això durant uns tres mesos. Fins que van veure que no hi havia res, cap senyal ni a Barcelona ni tampoc al Brasil ja que estaven en contacte amb el consolat i els militars per si de cas …"

"… vaig trigar 6 mesos en recuperar-me i la meva esposa 1 any. Amb medicació i amb un psiquiatra que ens visitava a Capità Arenas, en el portal del damunt de l'hotel que hi ha baixant a ma esquerra …

… una nit vaig sentir que una rata em passava per damunt i em vaig despertar cridant. La Remei em va intentar tranquil·litzar dient que era un somni, que no hi havia cap rata però no em va convèncer. Vaig mirar per sota el llit, per sota l'armari i per tota arreu, fins que em vaig adonar- vaig acceptar-, que havia estat un somni. Fixis com havia quedat!!. No li havia explicat ?...

És altament improbable contrastar aquest fet. Ni per l'hotel, ni per viatges Marsans i menys encara cercar el psiquiatra. Però dos amics de Carmel amb els que conversàrem ens ho confirmaren. També localitzàrem l'hotel que ell deia que era de 6 estrelles. Entre els esparsos documents que ens donaren els hereus de Carmel, hi havia una nota de promoció de l'hotel Nacional de Rio de Janeiro. S'hi llegia que era més que un hotel de cinc estrelles. I entre les fotos personals de Carmel, cedides pels seus hereus, n'hi havia quatre d'ells, emmarcades en una cartolina negre [**FOTO 24**] amb el nom de l'esmentat hotel, demostrant que hi havien estat allotjats.

Hem cercat la història d'aquest hotel rehabilitat el 2016, després d'estar abandonat durant més d'una dècada, i rebatejat com a Gran Melià Nacional Rio de Janeiro:

"…. a la zona sud de la ciutat de Rio de Janeiro, a la intersecció de l'avinguda Niemeyer i l'avinguda Aquarela do Brasil, davant de la platja de São Conrado. Dissenyat i construït per Oscar Niemeyer (1907-2012) a partir de l'any 1960 i inaugurat el 1972 per la iniciativa de l'empresari José Tjurs (1901-1978). Els jardins de l'hotel van ser dissenyats per l'arquitecte-paisatgista Burle Marx (1909-1994), que també dissenyà, l'any 1970, el passeig de Copacabana. Aquest passeig va ser una gran intervenció en el paisatge a gran escala, al llarg de 4 km de longitud, des del paviment fins a les plantes que s'hi trobaven. El passeig-mosaic envoltava la

famosa platja de Rio de Janeiro. L'enfocament arquitectònic va ser nou. A través de la seva formació artística, també amb la seva associació amb arquitectes com Lúcio Costa, Rino Levi i Niemeyer, la passió per les plantes natives i el seu geni creatiu, Burle Marx esdevingué un dels arquitectes paisatgistes més importants del segle XX ...".

Es van construir 34 plantes. Tenia un centre de convencions per a 2.800 persones i un teatre per a 1.400 espectadors. L'edifici, cilíndric i de vidre, va ser una fita arquitectònica. Tenia 417 habitacions, de 33 a 300 metres quadrats, 2 suites presidencials i 50 suites de luxe. I també un heliport, amb forma de flor oberta, coronant l'edifici.

Continuant dins d'aquest apartat que hem titulat miscel·lània, donat la dificultat de contemplar de forma específica, amb el corresponent apartat propi, totes les vivències relatades en l'enregistrament de les seves memòries passarem a un altre sorprenent relat. Va ser sobre activitats comercials seves entre finals dels 70 i ben entrada la dècada dels vuitanta. Aquest relat és de difícil comprovació ja que implica, suposadament, al mateix president dels Estats Units, Jimmy Carter (1924), els advocats del governador de Califòrnia, Ronald Reagan (1911-2004) i al germà del polític d'AP Antonio Hernández Mancha (1951), que el nostre biografiat afirma que era un dels advocat de l'equip de Reagan.

"*.. amb la Remei vàrem estar 4 anys vivint a Seattle. Tot va començar perquè nosaltres treballàvem i teníem, per sort, la distribució en exclusiva, d'unes màquines de perforació d'una empresa important de Seattle. Aquesta empresa s'havia dedicat, durant la segona guerra mundial, a fabricar tancs i avions, és a dir, a la industria de la guerra, i posteriorment es va reconvertir en industria de maquinària pesada com grans pales carregadores, maquinària per a mineria, etc. Hi compràvem molt i les comissions ens les pagaven amb accions. Coneixíem també a un altre venedor alemany, que no recordo si es deia Wagner o representava a una empresa que es deia Wagner, que fabricava i subministrava els motors DEUTZ. Eren els millors del món, ja que anaven refrigerats amb aire i no per aigua. Això era bàsic en la mineria ja que la refrigeració amb aigua no convenia perquè es treballava a profunditats on la temperatura arribava a 40- 50 graus.*

... l'empresa de Seattle va fer ampliació de capital i nosaltres dos vàrem ajuntar les accions, per veure si amb les que teníem, i els drets de les que podríem comprar, podíem assolir la majoria de l'empresa. I si no ho aconseguíem ens ho veníem tot. Però va anar bé; obtinguérem la majoria d'accions ...".

"... al comprar vàrem anar allí per posar-nos al dia. El que va ser president dels Estats Units, en Jimmy Carter, entre 1977 i 1981, ens va posar un plet. No volien que dos estrangers, un català i un alemany, especialment aquest d'una nacionalitat enemiga en la segona guerra mundial, fóssim els propietaris d'una empresa d'importància estratègica, com es considerava aquella, dels EUA. Llavors Ronald Reagan (1967-1975) havia

estat governador de Califòrnia i tenia un equip d'advocats, i entre ells, un germà d'Hernández Mancha. I ens van defensar i van guanyar. Penso que tot allò va ser perquè eren de diferents partits i a Reagan li va interessar, políticament, recolzar-nos per debilitar a Carter. Ell el succeiria en la presidència ...".

"...no ho publiqui. Que aquesta gent no perdona. Vàrem tenir aquesta empresa i la vaig gestionar jo ...".

Vàrem intentar contactar amb l'ex-polític Antonio Hernández Mancha. Al no trobar de cap manera el seu contacte directe ho vàrem aconseguir a través de la pàgina de Linkedin del meu fill i del seu. Rere poques setmanes l'antic cap d'AP ens va respondre en un amable correu (jo havia inclòs el meu en la nota de Linkedin que enviàrem al seu fill) demanant-nos per quina raó volíem aquesta informació. Que entenguéssim que eren temes per a tractar amb cautela.

"... Estimado Dr Casas, Soy Antonio Hernández Mancha, y le escribo a instancias de su hijo Oleguer. Me encantaría poder ayudarle y a tal efecto necesito por razones que vd comprenderá me proporcione algunos detalles más sobre el asunto de su interés. Le atenderé encantado pero necesito pisar terreno seguro Le saluda cordialmente, AHM...."

Explicades les raons, el contrast històric de les memòries d'un empresari català, anomenat Carmelo Rodríguez, al qual el seu germà Romualdo creiem que havia ajudat no rebérem cap resposta.

Cercant a internet vàrem trobar que Romualdo Hernàndez Mancha, advocat, havia mort a Extremadura l'any 2005. Arribàrem a posar-nos en contacte per correu electrònic amb l'ex-president de la junta d'Extremadura, Rodríguez Ibarra, que tot i haver nomenat uns anys abans de la seva mort a Romualdo Hernández Mancha com assessor de l'autonomia extremenya només recordava que va ser un molt prestigiós advocat. Però no ens va donar cap referència del seu treball o no als Estats Units. Però a les hemeroteques si que trobàrem una dada indirecte que podia fer plausible la relació de l'Hernández Mancha finat amb l'administració Reagan. Que l'any 1988, Antonio Hernández Mancha, per recuperar el prestigi perdut, després d'una moció de confiança fallida contra Felipe González, aconseguí una trobada amb Ronald Reagan:

"… s*u recién estrenado liderazgo quedó entonces muy tocado y comenzó un rápido declive, que trató de contrarrestar con viajes internacionales, como el que emprendió en 1988 a los Estados Unidos, buscando reunirse con Ronald Reagan durante el Desayuno de Oración Nacional -aunque sólo logró una foto y una charla…"*

Vist com l'esforç del govern espanyol, en l'any 2021, per a aconseguir una trobada entre el seu president, Pedro Sánchez, amb el president Biden, només aconseguí una ridícula passejada de breus minuts, és pot

suposar que el cap de l'oposició d'un país com Espanya, havia de tenir algun suport important "de dins" per aconseguir l'atenció de Ronald Reagan encara que fos per "… *una foto y una charla*…".

Mesos després del nostre primer contacte amb Antonio Hernández Mancha, li vàrem tornar a escriure demanant un altre cop si el seu germà havia estat advocat a Califòrnia. Pocs dies després va arribar una educada resposta seva en la que ens demanava disculpes, que creia haver-nos respost, afegint que no recordava res del que jo li demanava. Una resposta evasiva que jo vaig interpretar com que confirmava més que negava tots els fets pels que jo li preguntava. L'any 2024 es publicaren unes memòries polítiques d'aquell ex-president del PP on s'explicava la trobada amb Reagan sense esmentar, en cap part del llibre, al seu germà Romualdo. Aprofitant l'avinentesa vaig tornar a escriure a Hernàndez Mancha comentant aquest i altres aspectes de les seves memòries però la seva cordial resposta no aportà més informació.

En allò que fa a l'empresa de Seattle i al seu soci alemany tampoc hem aconseguit trobar res. En el llibre de Miguel Bravo Dueñas, *Mina de Cardona (1929-1989)*, hem trobat una llista d'empeses estrangeres que venien màquines a l'esmentada mina. De les 23 esmentades, de països com Escòcia, Àustria, Alemanya, Índia i diverses d'Estats Units, cap d'elles havia estat una empresa de fabricació d'armes durant la segona gran guerra, que després es reconvertís en fabricant de maquinària pesada i que a més tingués la seu a Seattle. No obstant com veurem més endavant tots els amics consultats confirmaren que el matrimoni Rodríguez- Mas estigueren prop de 2 anys residint en aquella ciutat dirigint una empresa.

A mitjans d'agost del 2021, en relació amb aquesta compra i l'estada a Seattle ens va fer una confessió de la seva vida privada que volia que quedés recollida en les seves memòries:

"*... miri, la Remei tenia coses molt bones i coses molt dolentes. Era molt enèrgica. Al retirar-se per exemple, va regalar les seves accions als treballadors. A mi em va desheretar, no em va voler deixar res. Em va dir que ja en tenia prou amb " lo meu". I li explicaré perquè. Jo vaig tenir una relliscada, un "desliz" que diuen amb castellà, amb una altra dona. Quan havíem d'anar a Seattle per primera vegada teníem un pla. Ella duria els tècnics econòmics per mirar-ho tot i jo agafaria els enginyers per aquelles qüestions de la maquinària. I dèiem, si amb les accions que tenim, més les accions de l'alemany, i les que poguéssim comprar en tenim prou ens fem amb la majoria de l'empresa. Però si no la podem assolir, el 51% per cent que sempre volíem, ho venem tot...".*

... havíem de marxar junts els dos equips, els dels enginyers amb l'Agulló i 3 més i ella amb el seu equip econòmic amb un tal Delgado que havia estat al Banc Zaragozano i altres que havíem agafat per dur els números. Estàvem com separats. Jo a Cornellà, al barri de l'Almeda i ella en unes oficines entre els carrers Ausiàs March amb Via Laietana, o Llúria, en un edifici que llogaven despatxos. I quan arriba el dia d'anar-hi

la Remei em diu: mira Carmelo tu no vindràs. Que no vindré?- li vaig respondre. Si jo he fet tota la cosa preparatòria?. I em respongué -tu no serveixes per negociar, ets massa tou. Et quedes !!. I a més aquí, a Barcelona, s'ha de quedar algú. No podem deixar això abandonat, no ens en podem anar tots dos allí. I qui es quedarà aquí ?. Et quedes tu!! ...

... jo li vaig respondre - jo no em quedo aquí. Jo me'n vaig també amb vosaltres ...

... llavors ens van barallar. Li vaig donar una empenta i ella em va donar una puntada. Va ser la primera vegada que ens vàrem posar les mans a sobre ...

... vaig pensar, ja ho veuràs!!. Que el matí, abans d'anar a la fàbrica, aniria al despatx. Ella anava a treballar a les 9 i jo a entrava a la fàbrica a les 8. Així que, de bon matí, abans de les 8 vaig cap a les oficines per parlar amb els "econòmics" i em trobo que ella havia arribat abans. Comença la junta i ella diu -Us he de donar una notícia el senyor Carmelo no vindrà. Es queda aquí. No vaig dir res. Quan arribàrem a casa ens vàrem tornar a barallar. I finalment no hi vaig anar ..."

... així que em va tocar quedar-me aquí. I el primer dia em truca l'Alícia, no recordo el cognom, de València que estava casada amb algú important d'AP. Estava molt empipada amb mi perquè li havia baixat la categoria del seu hotel, el Monte Picayo, que era un Relais & Châteaux. Jo estava en la junta i li vaig explicar que jo no li havia tret res perquè no tenia potestat per posar o treure res. Però ella estava rabiosa i volia saber qui havia estat. Li vaig dir que no s'amoïnés que parlaria amb el president, Mr. Olivereau (1932), que era amic meu. El vaig trucar i li vaig explicar que l'Alícia amenaçava de donar-se de baixa per el que li havien fet. Ell em va dir que miraria què havia passat. L'inspector, en un excés de zel, digué que l'edifici més que un hotel, semblava un museu i que amb tants tapissos, feia mala olor. I que per això de les 5 estrelles li havien baixat a 3 ...

... l'Olivereau va veure que el millor era recular en aquesta requalificació i enviar la seva secretària per arreglar-ho. Però uns dies després em truca dient-me que a la secretària li feia por d'anar-hi sola. Temia que aquella dona la rebés malament, tant empipada com estava, i si jo la podia acompanyar. Jo no estava d'humor. Però va arribar a Barcelona amb l'avió, i la veig joveneta, francesa, molt elegant. I li dic que si. Allí parlem amb l'Alícia i el seu marit que ens convidaren a sopar al Casino que estava a prop de l'hotel i ho arreglem. Va ser un sopar molt bo i em regalaren una fitxa de 10.000 pessetes. Vaig començar a jugar i fitxa que posava fitxa que guanyava i així tota la nit. Vaig observar que la franceseta em mirava impressionada. A la fi, cap a les 4 de la matinada, pujàrem cap el l'hotel. El tren que hi havia ja no funcionava i pujarem a peu amb una calor que feia!!. I a mitja pujada hi havia una boîte i entràrem a ballar. Jo em sentia molt eufòric pel sopar, la contínua sort en el joc, la companyia d'aquella noia jove i al fet d'estar passant-m'ho

tant bé. Però alhora estava molt dolgut per com m'havia menyspreat la Remei. I a l'acabat pugem a les habitacions del primer pis. Ella tenia la primera i jo la segona. A l'arribar a la seva porta li vaig demanar permís per passar. Ella se'm va quedar mirant, mirant, i em digué -tu mismo ...

... va haver-hi una mica de relacions entre nosaltres quan vaig estar sol i la Remei estava a Seattle. Jo anava a Paris o ella venia a Barcelona. No me'n vaig amagar de cara a la meva sogra, ja que encara vivíem a casa seva. Ella només feia que dir, Mare de Déu, quan se n'assabenti la Remei, quan se n'assabenti la Remei !!. I a la fi se'n va assabentar la Remei. Em va dir- buscat un advocat, ja que el nostre serà el meu-, i avui mateix marxa de casa. I llavors la meva sogra va intervenir. Em va agafar a mi i em va dir- mira Carmelo si tu te'n vas d'aquí seràs un desgraciat ja que ets químic però t'has dedicat a les màquines i no saps fer res més. Però ella, sense tu, encara en serà més de desgraciada. I li va dir també a la seva filla que havíem de continuar junts i fer les paus. La Remei ho va pensar una mica i va cedir a que em quedés a casa i que no ens separéssim. I em va dir: quantes vegades m'has enganyat?. Diguem que 5. Llavors jo t'enganyaré les mateixes vegades i estarem en pau. Mai m'ho va perdonar. Però un dia em va confessar que malgrat haver-ho intentat, d'enganyar-me, no ho havia aconseguit fer ...

En el mes de maig del 2024, ens vàrem assabentar, que la secretària de Mr. Olivereau, es diu Liz i és, des de fa vàries dècades, l'esposa del que va ser el seu cap en la direcció dels *Relais & Châteaux*. D'altra banda ha estat senzill trobar els propietaris de Monte Picayo: Jesús Gómez Escardó i d'Alicia Cerezo Gonzalez:

"**...** *D. Jesús heredó unos terrenos escarpados y abruptos en el Monte Picayo en Puzol, Valencia. El matrimonio imaginó un desarrollo que empezó a tomar forma con un merendero y una piscina que transformó en un Hotel y en una urbanización con el primer Casino de la Comunidad Valenciana. En 1968 se inauguró este Hotel 5 estrellas trayendo a España, al entrar, el refinado mundo de los Relais & Châteaux. Al poco de legalizar el juego, se concedió la licencia del Casino, con la inauguración el 4 de febrero de 1979 bajo la dirección de Ricardo Cerezo* **...**".

Tornant al tema de la seva estada a Seattle, Carmel Rodríguez ens va anar explicant peces, fragments, de tot allò que recordava i que acararem amb el que recorden els seus amics:

"... a Seattle no vàrem arribar a aprendre anglès ja que hi havia molts hispans. Pensi que a EUA hi ha uns 60-70 milions d'hispans, que molts no estan registrats, que parlen espanyol. La fàbrica la duien enginyers porto-riquenys. Ens van rebre molt bé. També hi havia molts treballadors nadius d'allí, d'origen també porto-riqueny. Era gent molt ordenada i molt complidora …

... teníem una casa allí, a la mateixa fàbrica. I no vàrem viatjar gens per EUA. Com a molt anàvem a Vancouver que estava a uns 100 Km. ...

"... vàrem decidir vendre allò per què ens començaren a mirar malament. Primer guanyàrem el plet al dels cacauets (en Carter) però vàrem veure que no podien sofrir que un alemany fos accionista, d'una industria vital, d'una empresa, considerada d'importància estratègica. Patírem pressió i inspeccions i molta vigilància d'hisenda. Ho miraven tot molt !!. Mare de Deu!!. I finalment per les pressions que teníem, vàrem decidir vendre-ho. Devíem estar-hi uns 4 anys …

… també va haver-hi un problema de personal. Va començar a haver-hi una barreja d'ètnies i l'ambient laboral ja no era tan bo. I ho vàrem vendre a una empresa americana de la que no recordo el nom ...

"*… que, què vàrem fer amb els diners que ens van donar?. El cert és que no ens en podíem endur tants diners cap aquí. D'això també se'n va ocupar el germà de l'Hernández Mancha. Els dos germans es van ocupar de dur-ho cap a aquí. Pagant molts diners, és clar. Vàrem haver de pagar allà i pagar aquí !!. Però bé, donat que eren moltíssim diners ens en varen quedar prou per nosaltres. Crec que no va arribar al 50% el que vàrem haver, entre tot, de deixar allí. Potser va ser un 48%. Perquè no ens podíem quedar, estaven obsessionats contra l'alemany. Si haguéssim estat nosaltres sols segurament no haguéssim marxat tan aviat. Ni els catalans ni els espanyols estaven mal vistos ja que n'hi havia molts als EUA …".*

En aquesta línia de recerca vàrem contactar amb el consol espanyol honorari a Seattle, Fernando Luis Esteban, per si ens podia ajudar en trobar alguna cosa o algun espanyol d'edat avançada que els recordés. Aquest va ser la seva resposta:

"… no hemos encontrado nada y tampoco lo encontré preguntando a dos españolas que vivían aquí durante esa época y que los podían haber conocido. Siento no poderle ayudar. Lo que si le indico que la persona aquí de 94 años sigue muy bien de cabeza y no recuerda nada En aquella época no habría aquí más de 10 españoles pero puede que cada uno en diferentes estamentos sociales…".

Continuant amb el relat li vaig demanar a Carmel quan i perquè es van retirar, de tots els seus negocis.

"*… miri, era cap l'any 2000, ens sentíem grans. Jo tenia 76 anys i la Remei ja 78. A més no feia gaire que havíem tingut aquella inspecció horrorosa d'hisenda per la qual em vaig haver de vendre la participació del Zaragozano. Em vaig espantar molt. Em vaig dir, aquí, per molt be que facis les coses, jo tenia la raó i no els d'hisenda, aquesta gent et podia acabar arruïnant. I vaig dir-li a la Remei, deixem-ho estar, venem m'ho tot i tindrem més que suficient per viure tranquils la resta de la nostra vida. I així vàrem fer-ho …*

Però em digué que havia continuat fent coses. Deia que havia treballat amb l'AVE:

… la meva esposa va quedar com a presidenta i jo com a vicepresident, honoraris, i encara preníem decisions però els que figuraven eren un altre equip de gent. Vaig vendre les accions a terminis als que hi havien. Això ho va fer l'advocar aquell. Eren tres que ja deuen estar jubilats. El principal, crec que es deia Cabanes o Cabanés, era notari i tenia un passant que era advocat i li tramitava les coses. Li explicaves i ell ho passava al notari. Els hi anàvem venent les accions a terminis i no ho deixàvem del tot …

… aquests diners i altres que teníem per regularitzar ho vàrem fer amb una regularització d'hisenda que consistia en comprar-los unes obligacions de l'estat que havies de mantenir-les 7 anys i et pagaven només el 2% d'interessos lliure d'impostos, ja que no els havies de pagar al cobrar-ho. Llavors es pagaven interessos d'un 11-12%. Perdíem diners però vàrem quedar tranquils. Així vàrem regularitzar mil milions de les antigues pessetes. Teníem molt diners llavors. Bé no eren pessetes que ja eren euros …

Aquesta regularització tan difícil d'entendre també em va ser confirmada pel testimoni de Gregorio Morán:

"… el ministro Boyer fue el que propuso "blanquear" el dinero negro convirtiéndolo en Bonos del Estado. Se trató de una operación desvergonzada que luego continuaría Solchaga, según la cual se indultaba lo robado fuera el que fuera el procedimiento básico para conseguir los fondos. Y así se hizo bajo un silencio "atronador" de los medios de comunicación y la clase política en su conjunto ..".

En relació a qui li comprà a ell les accions ha estat impossible trobar-ne cap referència. Es contactà amb el notari Cabadés, ja jubilat, per obtenir algun fil d'on estirar, però aquest s'emparà en el secret professional:

"… Buenos días Sr. Casas: Siento mucho no poder facilitarle la información que me solicita sobre Carmelo Rodríguez y Remedios Mas para escribir sus memorias. Tenga en cuenta que los Notarios tenemos el deber del Secreto profesional, en virtud del cual todo lo que nos comuniquen nuestros clientes tiene que quedar en secreto y no lo podemos comentar con nadie, salvo que lo solicite el propio interesado o nos lo pida la autoridad judicial. Por otra parte hace más de ocho años que estoy jubilado y mi protocolo lo tiene otro notario y aunque no existiera el secreto de protocolo, debido al tiempo transcurrido poco le podría comentar. Tenga en cuenta que en nuestro país existen algunos registros públicos como el de la Propiedad y el Mercantil, donde quizá podría encontrar información jurídica sobre los temas que le interesan. Le deseo éxito en sus investigaciones y reciba un saludo de Carlos Cabadés.

Sobre la col·laboració de Carmel Rodríguez en les obres de l'AVE, ell explicava que hi havia treballat juntament amb l'Agulló. Consultats amics i companys laborals d'aquest prestigiós enginyer negaren

categòricament que mai hi hagués treballat en cap obra de l'AVE. Escriurem el que en el seu dia vàrem transcriure de la gravació:

... vaig treballar amb l*a Magdalena Álvarez (1952). Recordo l'esvoranc que es va fer a l'alçada de l'Hospital oncològic quan s'ensorrà la màquina tuneladora. La ministra li va dir a l'Agulló - vamos Luisito, quítame esta máquina de aquí- Ell li va respondre que no hi havia grues prou grans per aixecar-la sencera. Només es veia mitja màquina, la resta estava enfonsada ... ...mire ministra- va continuar Agulló- se debe desmontar para sacarla y además con este barro no se si la máquina aún funcionará. Llavors ella es va adreçar a mi, dient-me - Carmeliyo ven aquí, sácame tu esta máquina de aquí. Este Chiquillo no me la quiere sacar pero tú me la sacarás ...*

... les nostres màquines feien el túnel, eren nostres, però ho dirigien tot uns altres. Ella ens va prometre, que ens ho pagaria tot, però va venir aquell "gallego", com es deia...?, que era més dolent que la tinya. Aquell era molt dolent, molt dolent!!. Aquell no ens va pagar res, no ens va pagar res ...".

*N*o cal cercar massa per arribar a la conclusió que aquell ministre gallec, tan malcarat, successor l'any 2009-2010 de Magdalena Álvarez, era el també socialista José Blanco López (1963). S'ha intentat localitzar a Álvarez que després de la seva època de ministra visqué un primer retir daurat com a parlamentària europea, fins que va ser condemnada a anys d'inhabilitació per l'estafa dels ERO d'Andalusia. Tot i que sembla que en l'any 2024 aquesta inhabilitació ha deixat de ser tan ferma. Primer a través d'un company metge de Màlaga i posteriorment mitjançant una regidora de Sant Joan Despí que ha traslladat la nostra cerca a un senador actual, ja en l'any 2024. De totes maneres dubtem de la veracitat del relat de Carmel Rodríguez que creiem que tot va ser una fabulació a partir de llegir a la premsa sobre els esvorancs esmentats. Una aparelladora d'infraestructures a l'Ajuntament de Barcelona ha aconseguit parlar amb persones d'ADIF i d'altres empreses implicades en aquells fets. Ens digué d'anar a l'ajuntament de l'Hospitalet per parlar amb el tècnic d'infraestructures, però que veia tot plegat molt complicat per la cua que va portar. Que els judicis penals que van comportar son recordats com un mal son i que ningú vol parlar d'això. Optàrem per anar a les hemeroteques:

"...El 15 d'octubre de l'any 2007 un arrossegament de materials provocat per les obres de l'AVE que s'estaven fent a l'estació de Bellvitge va provocar un esvoranc que va afectar part del servei. Les línies R2 i R10 van inutilitzar una via en el tram Bellvitge-Sants, un fet que, de retruc, va afectar les línies R1 i R7. Dos dies més tard, un segon esvoranc, a la mateixa zona, va obligar Renfe a noves modificacions del servei. L'endemà el ministeri de Foment va descartar aturar les obres de l'AVE però es proposar tallar el servei de Rodalies. Quan encara no s'havia decidit res en ferm, el 20 d'octubre el moviment d'un mur pantalla, una estructura de formigó que es va desplaçar a l'altura del polígon del Gornal, a l'Hospitalet, va provocar el

tancament de trams de les línies R2 i R10 afectant el servei de la línia Llobregat-Anoia dels Ferrocarrils, que no es restabliria fins a quatre mesos després. Aquest nou incident, atribuïble a un defecte de construcció greu, va precipitar el tall del servei de Rodalies per raons de seguretat. El llavors secretari d'estat d'Infraestructures, Víctor Morlán, ja no es va atrevir a confirmar una data oficial d'inauguració de l'AVE, que va registrar un retard considerable i es va inaugurar el febrer de l'any 2008, ja que la prioritat era llavors Rodalies. Però sis dies després, el 26 d'octubre es va enfonsar un tram de deu metres de l'andana de l'estació de Bellvitge. No va haver-hi ferits, ja que l'estació estava tancada des de l'aturada de Rodalies. Després d'això, Adif va decidir aturar les obres del túnel de l'AVE a l'Hospitalet de Llobregat. Més de 160.000 persones es van veure afectades pels talls de servei i les principals estacions, com la de Sants o la de Plaça d'Espanya, des d'on sortien els autobusos que cobrien el servei del trens, van viure escenes de caos. Els usuaris van ser compensats amb bitllets gratis de tren i de Ferrocarrils. El servei de Rodalies no es va restablir fins a 40 dies després, l'1 de desembre del 2007, quan es van reprendre també les obres de l'AVE. Això, sumat a l'aprovació de l'Estatut de Catalunya l'any abans, van provocar que el govern del socialista José Luís Rodríguez Zapatero (1960), cedís una part de la gestió de Rodalies a la Generalitat, en competències per fixar horaris, freqüències de pas, les tarifes i la informació ...".

Hi havia hagut deficiències en la planificació i execució de l'obra per les "presses polítiques" dels treballs:

"... els esvorancs van ser batejats en la nota oficial com un "arrossegament de materials". OHL Guinovart, l'empresa a càrrec dels treballs, es va estendre més. "Les fortes pluges afecten novament les obres de la línia d'alta velocitat i el terreny", destacava la companyia en un comunicat. Aquestes declaracions li va valer a OHL una immediata i dura resposta del Col·legi d'Enginyers de Camins de Catalunya. "Les pluges abundants dels mesos de setembre i octubre no són excusa, ja que a la conca mediterrània són fenòmens habituals. La seva eventualitat i efectes han d'estar previstos en els terminis d'execució". I a més van entrar a qüestionar la decisió que l'AVE arribés el 21 de desembre a Barcelona. Que el calendari s'havia d'ajustar a les necessitats de les obres, mai a l'inrevés ...".

A les hemeroteques es troben descripcions detallades dels esvorancs i fins i tot els vehicles o maquinària implicats. En cap cas es parlà de cap tuneladora enfonsada. Tampoc coincideixen les dates ja que si els esvorancs es produïren l'any 2007, l'AVE es posà en marxa el 2008 i Blanco no va ser ministre fins 2009-2010. No te sentit que hagués de pagar o no res d'aquestes obres com afirmava Carmel.

Aquest cúmul de despropòsits en les obres va provocar denúncies i sol·licituds d'indemnitzacions per les alteracions greus i mantingudes de la circulació de viatgers de rodalies i pels desperfectes als edificis propers a les obres provocant la condemna, ratificada pel Tribunal Suprem, publicada en la premsa de finals de gener del 2024:

"...Renfe haurà de ser indemnitzada amb 13,4 milions d'euros per l'aturada del servei durant 42 dies derivada de l'aparició d'esvorancs al Gornal l'any 2007, durant les obres de l'AVE. Així ho ha confirmat avui la Sala Civil del Tribunal Suprem, que confirma la condemna imposada per l'Audiència de Madrid a la Unió Temporal d'Empreses (UTE) formada per Obascon Huarte i Guinovart Hispania, així com diverses asseguradores.

... els motius tenen a veure amb una execució deficient de l'obra, que va derivar en l'aparició d'aquells forats. I és que el 20 d'octubre del 2007 es va enfonsar un túnel al Gornal, en concret al punt quilomètric ferroviari 674/094, en plenes obres per construir la plataforma de la línia d'alta velocitat Madrid-Saragossa-Barcelona-França. Més en concret, es van trencar dos panells de la pantalla del túnel i es va enfonsar part de l'andana de l'estació de Bellvitge. Pocs mesos després apareixeria un nou esvoranc al barri, tot i que a 50 metres del primer. El desembre del 2007, a més, els veïns denunciaven que algunes famílies de l'avinguda Vilanova van ser reallotjades en hotels propers, com l'Hespèria, i lamentaven que les administracions estaven intentant fer callar el veïnat més reivindicatiu. Arran d'aquells fets, també van detectar-se esquerdes a les cases properes a la via del tren..."

"...Amb tot, el 30 d'octubre del 2009 es va declarar a l'UTE responsable dels danys i perjudicis produïts per l'enfonsament. Aquesta resolució va ser confirmada per la sentència de 27 de desembre de 2011, del Jutjat Central Contenciós Administratiu número 7. L'Audiència de Madrid va condemnar les demandades a abonar l'import de 13.473.063,69 euros. Concretament, es pagaven a Renfe viatgers 11,7 milions, a Renfe Mercaderies 1,6 milions, i a Renfe fabricació i manteniment, 70.218 euros. Sentència que ara ha estat confirmada pel Tribunal Suprem. Sentència publicada el 24 de gener del 2024, 17 anys després de tot plegat...".

Propietat

15. Records gastronòmics i experiència hotelera

El matrimoni Rodríguez-Mas, donat que cap d'ells havia entrat mai en una cuina per fer-se res, dinaven i sopaven fora de casa. També, pel seu altíssim poder adquisitiu, confirmat per la generositat de les seves propines que podien ser més del triple del que consumien en els àpats, els hi feia no mirar prim en el tema. En aquest apartat sobre la seva "història gastronòmica" Carmel Rodríguez va protagonitzar un fet d'una gran generositat.

Cap a l'any 1974-75, un jove restaurador barceloní, de qui no em va voler donar mai el nom, havia acabat de comprar les accions d'un restaurant al seu principal propietari i a la resta de socis minoritaris. Havia signat 71 lletres, a pagar en 5-10 anys, per valor de 40 milions de pessetes. Però un diumenge, cap a les 6 del matí, un atac amb còctels molotov, incendià i destruí bona part del local. L'assegurança d'aleshores no cobria aquesta mena "incidents". Se sap que els ultradretans responsables reconeixien l'autoria de l'atemptat amb cartes certificades a les víctimes. La connivència terrorista, governativa i policial era més que una sospita.

Carmel Rodríguez ens ho va relatar de la següent manera:

"... es veia obligat a tancar i a no poder afrontar el deute. Remei, que era Consellera delegada de Caixa de Barcelona, es va oferir a comprar les lletres dient-li que li anés pagant poc a poc, com ell així ho va fer...".

Endinsant-nos en l'àmbit de les seves preferències gastronòmiques destacà que durant força anys el seu restaurant preferit va ser el Via Veneto. I que la seva relació amb Josep Monje, no havia nascut allí:

…vaig començar a sovintejar el Via Veneto en època d'en Regàs, ja que els sopars eren tot un espectacle amb aquells 5 salons que tenia. Prèviament anàvem a la Posada del Dimoni o a la Parrilla del Ritz. El Via Veneto va ser el gran canvi. I al Monje el vaig conèixer poc temps que ell arribés a Barcelona. Nosaltres teníem una botiga per a la venta al detall de peces i recanvis per gent amb una o dues màquines. I molt a prop, nosaltres estàvem al Passeig de Colon 5-7, hi havia el restaurant Mediterrani on ell hi treballava. Ens va semblar un jovenet molt voluntariós i animat, i ens va caure molt bé. Al retrobar-lo al Via Veneto, la Remei sempre en parlava bé al Regàs …".

La història dels orígens familiars i de com arribà Josep Monje a Barcelona i a aquest restaurant Mediterrani està explicat d'una manera entranyable en un llibre, *El noi de Miseret, El món d'un metge de muntanya,* d'un exemplar metge de capçalera del Pallars, anomenat Josep Pla i Duat (1921-1994).

Cap a l'any 1987, coincidint amb uns malentesos primer per les obres d'un dels reservats del Via Veneto i després per una reserva d'una taula, la relació es va trencar:

Propietat de Francesc Casas Duran

"…. truquem per reservar el cap d'any i en Monje ens diu que està ple i que ens posava a la llista d'espera. La Remei va dir que anul·lés la reserva d'algú altre i que ens fes lloc. Ell va respondre que no ho podia fer que tots eren, també, "persones importants". La Remei no ho va acceptar ja que érem els seus millors clients. Ens va acabar trucant uns dies abans que ens havia aconseguit reservar una taula però li vàrem dir que no. I no hi vàrem tornar mai més ...

Tampoc Remei Mas havia acceptat del tot que el Via Veneto passés d'obrir cada dia a que, obligat per la nova normativa en la restauració, tanquessin un dels dies en que el matrimoni sempre hi anava. Segons Carmel Rodríguez, ella s'ho va prendre com una ofensa personal. Deia que, donat que pagava (sobre tot en propines), no era acceptable que tanquessin cap dia que ella volgués anar-hi. Només es va calmar una mica quan Monje s'oferí d'acompanyar-los a un altre restaurant on pensava que també els atendrien bé. Així Monje els acompanyà personalment al Botafumeiro. Però aquell lloc no els va convèncer gens.

Per aquells dies, van llegir que s'havia obert a Barcelona *La Dama* i que el xef era Josep Bullich, a qui coneixien del Via Veneto. I des de llavors, des de principis del 1987, n'esdevingueren clients assidus.

" … m'agradava molt com era, també com a persona, en Bullich. Un Nadal vaig trucar a La Dama, per anar-hi i em va dir que estava tot ple però que no patís que faria l'impossible, que posaria una taula a l'escala (sic) o a la cuina, on calgués. Jo, veient el panorama, li vaig dir que no, que no patís, que ja cercaríem un altre lloc. El dia següent li va enviar un ram de flors a la meva esposa, com a desgreuge. Sempre ha estat un cuiner excepcional i una persona en la mateixa línia…"

"… a mi no m'agradava reservar amb molts dies d'antelació ja que no sabia què faria, què ens vindria de gust. I a la fi em vaig acostumar a reservar a darrera hora per anar al Princesa Sofia, que era gran i sempre tenien lloc. Tornant a en Bullich ell em va dir un dia que em reservaria cada any la nostra taula per Nadal i que 15 dies abans em trucaria si volia mantenir la reserva o podia cedir la taula a algú altre ..."

Carmel Rodríguez deia que no destacaria cap tipus de cuina per davant d'una altra. Que a tot arreu havia trobat cuines bones i d'altres no tan bones i que el secret era saber-ho triar. Que aquesta tria no era fàcil i que no es podia fer a la primera, tenint-ne prou amb el que un es trobava en una sola visita. Que si es tractava de fer-se una idea real s'havia de visitar diferents cops. No es podia judicar a la primera:

"… tots els cuiners, per bons que siguin, tenen plats molt bons, és a dir plats que en broden la seva interpretació, plats regulars i altres que no: que poden ser més o menys bons, però que a tu no t'agraden prou. És a dir que tu has de conèixer al cuiner i ell t'ha de conèixer a tu; quin és el teu gust en les menges, més salades o menys salades, o l'arròs més fet, més dur, sec o caldós, etc.

... per mi en Bullich fa com ningú nombrosos plats, com la Llebre a la Royale, aconseguint una integració i una consistència, una finor en el seu conjunt, que no he trobat a cap altre lloc. També és un mestre amb la

Propietat de Francesc Casas Duran

perdiu, amb els estofats, com els de pèsols -que no es poden descriure de tan bons que són-, els peixos al forn com el llobarro i el turbot salvatges, el pollastre de pagès, que el posa a rostir de forma lenta i calmosa de bon matí i te'l serveix amb patates soufflé i prunes i pinyons, i per no allargar-me els canelons. Que poden assemblar una cosa senzilla però que no ho són ...".

Esmenta el seu respecte i estimació per les germanes Reixach de l'Hispània, establiment que va començar a visitar a finals dels 60 i principis dels 70. Sentir parlar d'elles em porta sempre a recordar a Nèstor Luján (1922-1995), ja que compraren a la seva vídua les ampolles del seu celler. Luján escrigué que els rogers sense espina, creació d'en Bullich, era un dels millors plats que havia tastat en la seva vida.

Una de les façanes de *La Dama*, (la que esguarda a Enric Granados) contempla l'anomenat espai de Nèstor Luján; una petita zona enjardinada, on hi ha una placa commemorativa que recorda que a la casa veïna hi visqué el gran escriptor i gourmet. Carmel recordava al mestre Luján amb admiració, com a persona de judicis ponderats. El va sovintejar a *La Gavina* i el descriu com a discret i educat. Sempre i amb tothom. I, en aquest sentit, no tothom era igual. Explica d'algú que també escrivia de gastronomia, una mica gros (no en recorda el nom), que una tarda arribant mentre ell i l'avi Ensesa fumaven puros (i hi havia allí una caixa oberta) els va sorprendre dient:

… mira que bé, n'agafo un per ara, un altre per un altre moment, i clar un parell pel cap de setmana ...!

… tinc mala opinió de la majoria dels crítics gastronòmics de l'època, tan catalans com de Madrid. Que a mi em consta que cobraven per les crítiques, i a vegades menjaven i dormien de franc. Per què, a més, ni havien de perillosos. Eren capaços de fer articles molt destructius per mirar de carregar-se algú. Hi havia un de Madrid, potser el més influent de tots, que hi anava sempre amb alguna neboda, molt joveneta. I devia tenia una família molt gran ja que la neboda sempre canviava. Cada vegada n'era una de diferent…

… l'Ensesa, aguantava fins a cert punt. Vaig ser testimoni de la vegada que una crítica d'un diari de Barcelona va deixar que el seu gosset defequés al voltant de la piscina de l'Hostal i no va fer ni el gest de netejar-ho. La va treure de l'Hostal i, malgrat la seva influència, no la va deixar entrar mai més …

Carmel es confessava incondicional del restaurant de *La Gavina* i del seu cuiner, en *Quimet Oriol.* Era el cuiner preferit juntament amb Bullich. Destacava, amb guspires als ulls, les seves gambes al Chartreuse:

… amb una salsa de tomàquet i amb Chartreuse per a flamejar-ho, que ho feien a la taula, i és fantàstic. I també m'agradava molt l'arrosejat que feia estil els mariners de Port de la Selva, per què ell era d'allí. I l'aroma era indescriptible. Només aquella flaire ja feia que et sentissis bé ...

Com s'ha comentat en les pàgines anteriors hem tingut el privilegi de compartir els records que Joaquim ("Quimet") Oriol, serva encara de Carmel Rodríguez i Remei Mas:

Professorat de Francesc Casas Duran

"... si jo li feia l'arrossejat de fideus com els pescadors de Port de la Selva ja que jo soc nascut allí i també el suquet que li agradava molt. Però a més ell hi volia sempre, a dins, una llagosta.

Un dia li vaig fer llagosta amb faves. Si, una mena de juguesca, una dia, en una conversa, que em deia si li faria un dia faves, com si fos un guisat a la catalana i en comptes de carn, amb llagosta. I jo li vaig dir que cap problema que no sabia com sortiria però que ja li faria. Li vaig fer expressament per ell. Però amb una llagosta per cadascun.

"... durant cert temps venia sovint i bastant sovint amb algun convidat. I em deia -mira senyor Quimet fes-me quedar bé-. Era molt agradable i molt senzill. I fruïa molt del que menjava. Si un dia volia alguna cosa i no n'hi havia, deia que cap problema que el dia següent. La seva senyora era una mica més exigent. Era un senyor que no mirava la factura. Era així, molt generós, donava unes propines molt grans ...

... sobre la seva feina mai n'havíem parlat però es deia que havia tingut a veure alguna cosa amb les autopistes ...".

... en relació als restaurants el Candlelight era el petit. Quan jo hi era hi havia només un que es deia "Las Conchas" perquè tenia a cada columna una petxina de mar. I l'any 75 van fer el Villa d'Este el més gran, on ara esmorzen els clients. Abans la gent esmorzava al "Barco", per què l'entrada en tenia la forma i també hi havia un vaixell penjat. Després van fer el Candlelight a baix, era fosc però d'un luxe fabulós amb totes les parets amb seda i amb fil d'or. Havies d'anar -hi amb vestit i corbata. Ara tot el més modern té més obertures, més llum ..."

"... en els bons temps hi havia en tot l'Hostal 180 treballadors. I a la cuina, comptant tothom, 35!!. Avui en dia en l'Hostal son com un centenar i prou ..."

"... el senyor Carmel es feia amb un client molt especial que també recordo, el senyor Antonio Serra i Santamans germà d'aquell que tenia aquelles companyies d'assegurances tan importants (Catalana Occident i Asepeyo). Quan la casa Osborne va fer fallida ell la va comprar. I cada any s'estava tot un mes a l'Hotel, sempre a l'habitació 113. I alhora llogava i pagava la 112 per què ningú el destorbés ni fes fresa ...

... el matrimoni Rodríguez-Mas bevien, sempre que venien, tant per dinar com per sopar, una ampolla de Champagne Louis Roder Cristal Rosé que llavors tenia un preu d'unes 50.000 pessetes, equivalent a uns 300 euros d'ara ...

"... a ella li agradava aparcar sempre el cotxe al mateix lloc. Així que els aparca-cotxes, que ho sabien i volien les molt generoses propines que donaven (un mínim d'unes cinc mil pessetes) aparcaven un cotxe dels seus per quan ella arribés sortir i deixar-li's lliure ...".

... jo vaig estar treballant allí, a la cuina, 47 anys. Vaig marxar l'any 2001 ..".

Propietat de Francesc Casas Duran

Carmel Rodríguez vivia atent a tot. Escoltava, llegia, preguntava de forma constant sobre tota novetat que s'esdevingués al món. Ens confessà, l'any 2010, que no veia clara l'evolució que seguia la cuina d'avantguarda. Ell ho relacionava, en bona part, a la progressiva dificultat de trobar un bon producte, de màxima qualitat, i també amb l'alt preu que se n'havia de pagar.

M'explicà també que, en els darrers anys, no "provava " nous restaurants, llevat de compromisos. Creia que en un restaurant el menjar, tot i ser important, no ho era tot. Valorava també d'altres coses: el servei que et rep, la comoditat que sents a la taula, l'ambient harmònic a la sala, etc. Així, a *La Dama*, havien feta seva una determinada taula que tothom respectava. Valorava que els professionals que l'atenien aconduïssin escrupolosament la seva feina. I de la Dama agraïa la difícil habilitat de combinar la discreció amb la respectuosa familiaritat.

Respecte als restaurants europeus destacava *la Tour d'Argent* per les vistes que té i el refinament que s'hi viu, tot i que el menjar no estava a l'alçada. Esmentava, també, l'ambient del *Maxim's*:

" ... incloïa una sala rodona, on hi havia una orquestra per anar a ballar. Era obligatòria l'etiqueta i hi anava tota l'alta societat: hi havíem trobat els Prínceps de Mònaco. El menjar era secundari. En aquest sentit, en relació al menjar, jo preferia anar a d'altres llocs de París ..."

Hi ha fotos del matrimoni Rodríguez-Mas, ballant a escassos metres de la taula de la princesa de Mònaco, com ell afirmava [**FOTO 25-26**]. Ell preferia el menjar del *Ledoyen*, als Camps Elisis, on el maître era català. Els francesos el consideraven el millor pel seu servei. Només arribar et feien seure i et demanden què volies d'aperitiu i des d'aquell dia ho memoritzaven i ja sempre més ho recordaven. Mentre es prenia l'aperitiu es feia la comanda i en poc temps es passava a taula on ja estava tot preparat. Duien una rosa a totes les dones i s'oferia també un coixí per si es volien descalçar i recolzar els peus. Recorda l'espectacle del servei del caviar, amb cullerets calentes, que un cop fetes servir, canviaven per unes de noves.

Explica que li va costar molt poder anar-hi el primer cop. Era un restaurant que, sense ser un club privat, només acceptava reserves de gent coneguda. Ells, quan anaven a París, s'allotjaven a l'Hotel Georges V. Quan li va demanar al conserge que li fes la reserva els hi van dir que no era possible. Va parlar amb el director però aquest tampoc tenia prou influència però li va dir que potser tenia la via. Que aquella mateixa nit sopava amb Mr. Olivereau director d'una associació d'establiments gourmands (els Relais & Châteaux, d'avui) i que aquesta persona, amb els seus contactes, ho podria arreglar. A partir d'aquí es va fer d'aquesta associació. Mr. Olivereau, com a director de l'associació no podia recomanar ningú però si convidar a algunes persones per anar-hi amb ell. I així ho van fer. I un cop a Ledoyen, conegut pel director de l'establiment, ja van poder reservar en cada ocasió que anaven a Paris.

Propietat de Francesc Casas Duran

"... he estat al Ledoyen, propietat de l'Aga Khan. Allí la coberteria, els plats de respecte, i les tapadores dels plats eren totes d'or. Els cambrers, amb el primer plat duien americana blanca, et servien el segon amb americana blau clar, pel tercer blau fosc i per les postres negre. I tenies en tot moment un cambrer per taula allí, palplantat ...

… L'Olivereau ens va aconseguir taula. Ens va dir que li havíem de deixar el passaport i una foto, i que ja ens avisaria quan hi podíem anar. Un dia ens digué que el proper dijous, a les 20h, hi podríem anar amb ell. Hi anàrem i ens trobàrem que a baix et demanaven permís per passar-te un detector de metalls mentre et demanaven si duies alguna cosa metàl·lica o anaves armat. A la meva esposa la dugueren a un reservat on una dona va mirar que no dugués res perillós …

... i en relació al pitjor en la meva vida, a més del segrest que ja li vaig explicar, durant la guerra, vaig passar de tot. Gana fred, calor i sarna. I sap com me la guaria?. Doncs en ple hivern amb aigua salada al mar. Em passava al mar i en 8 dies ja la tenia fora. Em posava amb aigua fins els genolls i llavors m'acotava i hi posava les mans. Era l'únic que tenies per curar-te la sarna. Amb un fred que feia !!. I et picava i no et deixava dormir. Una picor tremenda. Per això dic que he passat el millor I el pitjor ...".

En això que el Ledoyen hagués estat de l'Aga Khan, gràcies al hoteler-restaurador Jaume Tàpies del Castell de Ciutat de la Seu d'Urgell, també director mundial com Olivereau, de la cadena Relais & Châteaux, hem sabut que no era cert. El restaurant propietat de l'Aga Khan IV (1937) va ser el Meurice:

"… Le Meurice ha tingut varis canvis de propietat, així com importants renovacions: una de 1905 a 1907, la segona el 1947 i una altra el 1998. Cadascuna inclogué la modernització i l'embelliment de l'Hotel." La Société du Grand Hôtel", propietària de Le Grand Hotel i l' Hotel Prince de Gales, vengué les tres propietats el 1972 a la cadena italiana CIGA Hotel. CIGA els vengué, el 1978 a Limnico, subsidiària de la First Arabian Corporation de Roger Tamraz. Limnico les revengué l'any després als hotels Grand Metropolitan de Maxwell Joseph. I aquest grup, l'any vengué una altra vegada el Meurice a CIGA per uns 100 milions de dòlars. CIGA estava controlat per Aga Khan, líder espiritual de la secta musulmana ismailí. En 1994, el Aga Khan, vengué la cadena CIGA a ITT Sheraton, mantenint la propietat del Meurice fins el 1997, quan el vengué al Sultà de Brunei …".

Tot i el refinament i el luxe de tots els restaurants esmentats ells preferien el Chantecler de Niça **[FOTO 27]** a l'Hotel Negresco on oficià, entre 1978 i 1989, en Jacques Maximin (1948). I ens mostrà una foto que tenia amb ell a la porta de l'esmentat restaurant. I potser menys luxós o conegut que els dos anteriors, però amb una cuina del peix absolutament excepcional, assenyalava el Chez Victor a Cap d'Antibes, restaurant avui desaparegut o que no hem estat capaços de localitzar.

Propietat de Francesc Casas Duran

En relació als Relais & Châteaux i Mr. Olivereau cal dir que aquest en fou el fundador i responsable durant molts anys. La història d'aquesta mítica cadena de restauració i hoteleria comença el gener del 1975. Els Châteaux-Hotels, fundats l'any 1962 por Raymond Thuilier i René Traversac, s'associen amb els Relais de Campagne i els Relais Gourmands naixent els Relais & Châteaux. Diuen estar:

"… *desitjosos de viure i compartir amb el seus hostes un moment d'harmonia, una celebració dels sentits, un viatge llegendari* …".

Cap a l'any 1972 havien nascut els Relais Gourmands, per l'esforç aglutinador dels Xefs. Els representants van ser Jo Olivereau i Pierre Troisgros (1928-2020). Joseph Olivereau, canviaria el futur de la gastronomia i hoteleria des de França i arreu el món. Nascut l'any 1932, després del servei militar a l'Alger, treballà a l'empresa automobilística Simca, en exportació, viatjant per Europa i Amèrica. Coneix l'atenció hotelera com a client obligat a viatjar per feina i observà les principals mancances. Des del seu ofici de venedor havia après d'anar per davant dels desitjos dels clients. Format en tècniques de màrqueting pensa en incorporar-les a la restauració com ja s'havien introduït en d'altres sectors econòmics. En els 7 anys que roman a Simca esdevé un expert en restauració hotelera i gastronòmica. En el que volia haver rebut i mai va rebre. Amb el matrimoni aprofitarà per posar en pràctica tot allò après. L'any 1963 es casa amb la filla dels amos del Domaine de la Tortinière, un castell-hotel proper a Tours. Allí aplica les seves idees amb un ressò positiu entre els clients. La seva visió nova, la seva passió per una hoteleria d'alt nivell, l'acaben duent a dirigir la cadena hotelera més prestigiosa: Relais de Campagne. Més endavant, amb la fusió el 1974, els millors hotels i els grans xefs es troben sota les banderes de Relais & Châteaux i Relais Gourmands, per dur la imatge de França a tot el món. El principal esforç es centraria en el màrqueting, amb presència en els esdeveniments internacionals, contactes amb els líders mundials, etc. Cada establiment esdevindria ambaixada de Relais & Châteaux a tot el món. Tant va ser així que la incorporació al grup comportava, automàticament, un augment de la facturació del 20% gràcies a la notorietat adquirida. Olivereau es retirarà l'any 1987 passant la direcció a Régis Bulot.

Mitjançant Jaume Tapies, ja esmentat, durant 8 anys president internacional dels Relais & Châteaux fins l'any 2013, vàrem poder contactar per e-mail amb un ancià (90 anys) Jo Olivereau. Va respondre als meus 2 correus demanant-li sobre els seus records del matrimoni Rodríguez-Mas.

Cher Monsieur, Merci pour votre dernier mail ; Très franchement, je ne me souviens pas de Monsieur Carmelo Rodriguez Escola. Désolé. Bien sincèrement. J.O.

Tampoc rere l'afegit de les fotos del matrimoni Rodríguez-Mas:

Merci à vous cher Monsieur: Je crains que les photos ne me disent rien. J.O.

Propietat de Francesc Casas Duran

Però a l'entrada que duia a les escales del primer pis on vivia Carmel hi havia penjat un diploma acreditatiu, signat per Olivereau, d'aquesta cadena, a nom de Carmel Rodríguez.

Acabada l'ampliació sobre el paper fundador de Jo Oliverau i la cadena Relais & Châteaux tornem als seus relats gastronòmics. També ens esmentà el restaurant del Sporting Club de Montecarlo, un lloc també molt exclusiu, del qual tenen una foto sopant. Hem trobat la referència a aquest complex lúdic a Montecarlo però cap esment actual a cap restaurant exclusiu d'allí.

De Londres destacava el restaurant de l'hotel Savoy, on el servei era excel·lent i es menjava molt bé. Recordava especialment un sommelier que sabia transmetre la il·lusió de la seva feina. La delicada manera com obria el champagne, com s'acostava l'ampolla a l'oïda, i l'expressió dels seus ulls quan sortia el tap, eren coses digne de veure's. Més d'un demanava Champagne només per veure-li fer aquella cerimònia. I d'aquella ciutat esmenta també amb estimació el Churchill.

Lamentava, que poc a poc, per raons d'edat i de salut, van anar deixant de viatjar, com tant feien i els hi agradava. I que una de les coses que més el va impressionar, com a experiència gastronòmica i com a viatge, va ser el Concorde:

"... utilitzaven com a restaurant l'hangar, on esperava el gegantí avió, curosament decorat. Hi havia un bufet increïble amb tot allò que es pugui imaginar. Un gran nombre de cambrers que et demanaven què volies dels entrants i els primers plats i t'anaven servint. Quan t'havien de servir els segons es canviaven els guants (que havien estat blancs) per uns de color blau. I a mesura que veien que el passatge anava acabant l'àpat t'aconsellaven d'anar pujant a l'avió. L'embarcament era lent i laboriós ja que la porta d'entrada era estreta perquè es corresponia amb la forma de l'avió, llarg i estret. Un cop a dins, asseguts en unes amples i còmodes butaques, venia l'hostessa amb una copa de champagne.

... l'avió volava de Rio de Janeiro a Dakar en 3 hores. Allí s'aturava una hora més per a fer benzina, ja que no en tenia prou per a continuar fins a Paris, on hi arribava rere 3 hores més ...".

Rememorava també la impressió que feia volar a prop de 18.000 metres d'alçada:

... se sortia de nit i aviat, al volar tan alt es veia a la distància, amb una perspectiva meravellosa i mentre tu volaves dins de la nit, com sortia el sol, il·luminant una extensió de terra immensa ...

Deia que a d'altres ciutats espanyoles hi havia llocs on el menjar estava bé, però que el servei, en general, no estava a l'alçada. Afirmava, s'ha esmentat abans, que allò que es menja, tot i important, no ho és tot. Un ha de sentir-se, bé, acompanyat, ben servit i a més l'ambient en les altres taules ha de mantenir un equilibri. Apreciava i valorava la personalització en el servei.

Propietat de Francesc Casas Duran

Era conscient d'haver menjat en llocs mítics, alguns desapareguts, com el Reno i el Finisterre, que també els sovintejava. Creu que el segon va assolir el màxim nivell durant poc temps. Que si bé la cuina era molt assemblant en ambdós llocs, el servei era més esplendorós i elegant en el Reno. Però l'ambient era diferent. Hi havia més classe, més famílies de tota la vida, en el Reno, mentre que en el Finisterre hi havia més nous rics amb ganes d'ostentació i sovint amb poques formes i discreció.

Confessava que ells eren grans admiradors de Santi Santamaria (1957-2011). Anaven sovint al racó de Can Fabes. Em van mostrar fotos d'ells, amb els Berberian, a la cuina de l'esmentat establiment amb en Santamaria i la seva esposa.

"... ens agradava molt com cuinava i com a persona. Era molt proper. El seu fill Pau també ens estimava molt. Recordo un dia que estava escatant peix i, oblidant com anava, ens va fer unes abraçades que ens va deixar ben empudegats de peix..."

.... arran de la seva mort tothom va ser molt cruel amb ell, la seva família i el seu llegat. Tot just morir tots els restaurants amb el seu "segell" van trencar el contracte i van deixar a la família abandonats amb gravíssims problemes econòmics. En Santamaria tampoc va tenir sort amb algun dels seus col·laboradors més propers. Afortunadament l'esposa va poder fer, malgrat les pressions, suspensió de pagaments ...

Parlàrem amb Pau Santamaria que no els recordava. Ens digué que qui coneixia els clients era la seva mare.

"... també havíem anar algun cop al Bulli. Fins el darrer dia que anant-hi també amb en Berberian, li van donar un gelat o un "no se què " d'all, sense avisar. Ho va escopir i es va posar a cridar que l'havien volgut enverinar. Va agafar pel coll al Juli Soler (1949-2015). Vàrem aconseguir calmar-lo. I al marxar, que no em va agradar gens, en Ferran Adrià (1962) se'm va acostar i em va dir, no em tornis a portar a ningú que no sàpiga menjar....."

Passant de l'àmbit de la restauració a l'hoteleria, explicar que Carmel Rodríguez afirmava ser accionista de la cadena Hospes quan Alicia Koplowitz compra aquesta cadena que es trobava amb greus problemes econòmics. Afirmava que ell havia indicat que posessin al seu "protegit" (sic) Alfons Jordan.

"… Vaig estar molt poc en col·laboració amb la cadena Hospes. Quan ella ho comprà tenien com a molt 10 hotels i entro com a soci minoritari. Amb la gestió d'en Jordan, com assessor a la presidència de la cadena, i la seva ma dreta l'Olivares, al segon any de gestionar-ho les pèrdues gairebé desapareixen i al quart any ja hi han beneficis. En aquell moment l'Alicia ja s'ho volia vendre i en Jordan i jo ens hi oposem i ja tenim una primera topada amb ella, que és molt senyora, però pot tenir una llengua i un geni terrible ..."

… i les coses es van espatllar del tot arran unes obres que s'havien de fer a la piscina d'un hotel que la cadena tenia a Granada, el "Palacio de los Patos". Vaig proposar que donat els meus lligams com a accionista que

Propietat de Francesc Casas Duran

les obres les fes l'ECI. Es pacta a Març d'aquell any amb l'acord que s'entregarà el 30 de juny. Però arriba aquest dia i no estava perquè l'ECI ho havia subcontractat. En Jordan es posa nerviós i a juliol comença a haver-hi excuses des del ECI i a parlar d'indemnitzacions des de l'Hospes. Llavors l'Olivares se'm salta a mi i al Jordan i va directament a informar a la Koplowitz que diu de posar-li una demanda a l'ECI. Volia reclamar per anys i perjudicis, per incompliment de contracte, mig milió d'euros …

… intento parlar amb l'Alicia i no m'agafa el telèfon i, seguint les seves instruccions, tampoc l'Olivares. Parlo amb els de Castro (sic) que facin alguna cosa. Contacten amb l'ECI de Madrid i en 3 dies envien una persona amb poder de decisió que ho soluciona tot. Li faig arribar a l'Alicia el meu descontent amb l'amenaça que si me'n prepara una altra com aquesta me'n vaig de l'accionariat. Finalment ella atura la demanda i sense gaire bons "modos" em diu que si no hi estic bé, que marxi, que ella no necessita els meus diners …

En una prèvia, llarga i sorprenent trucada de Jordan, abans de negar-se a continuar parlant d'ell, em va destacar que Carmel Rodríguez tenia poc caràcter i que anava sempre "a remolc" de la seva esposa. Que era ella qui manava i ho decidia tot. Però que alguna vegada l'havia sorprès molt traient un geni que li desconeixia. Vaig pensar que una d'aquestes ocasions podia haver estat aquesta topada amb la Koplowitz.

El tema de la seva possible participació en l'accionariat de la cadena Hospes és un dels més foscos en la biografia de Carmel Rodríguez com més endavant desenvoluparem. Com ja hem comentat no hem aconseguit cap resposta de l'intent de contrastar el seu relat amb la Koplowitz. Tot i havent-nos adreçat en tres ocasions a ella per e-mail. També hem comentat que Jordan, en un moment donat, coincidint amb que esdevé, a la mort del nostre biografiat, el seu marmessor, es negà a respondre a cap més pregunta.

Com en més d'un aspecte o episodi de la vida del matrimoni, només hem arribat a constatacions indirectes que fan versemblant, o fins i tot probable, el seu relat. Per exemple en una visita particular a l'Hotel Hospes de la Plaza de la Independencia, recomanats per Carmel Rodríguez, ens van fer un més que generós "upgrading" allotjant-nos a la suite amb millors vistes a la Puerta de Alcalà. Aquells dies Jordan estava fora de Madrid però des de recepció, seguint les seves indicacions, insistiren en comunicar-nos amb ell telefònicament. I entre d'altres atencions, és difícil d'enumerar-les totes, destacarem haver trobat una cistella de fruita, amb plat d'embotits i formatges, i una ampolla de Rioja Reserva, a l'esmentada suite.

Altres indicacions indirectes van ser, quan Carmel Rodríguez, en una de les converses, em va explicar que Jordan estava a Andorra per veure si "… *comprem" allí un hotel ..."* que semblava que tenien una oferta interessant, ja que a la cadena "*no disposem de cap establiment al Principat i pot ser interessant ..."*. La segona referencia, me la va fer un amic d'ell, Miquel Llinàs, que més endavant recolliré en l'apartat destinat als amics de Carmel Rodríguez, que li va demanar a ell si sabia d'algun hotel a Barcelona amb dificultats econòmiques i que es volgués vendre. Llinàs va recordar un amic en aquesta situació i m'explicà que els havia posat en contacte però que en no en va saber res mes. I la tercera i darrera va ser que en la trucada,

Propietat de Francesc Casas Duran

en un divendres, per anar al dia següent a visitar-lo per conversar i enregistrar-lo em digué que no ja que tenien una reunió d'accionistes per treure un dels directors d'hotel amb el que estaven molt descontents.

En relació a que Alicia Koplowitz li tornés els diners invertits a la cadena Hospes em va relatar els següents fets, que, en la seva major part, els seus hereus, afirmaven que eren tot mentides i invencions seves:

… acabava de cobrar els meus 191 milions d'euros de l'Hospes, de la meva participació, perquè ens vàrem barallar. No m'ho va pagar en efectiu si no amb uns bonus que tenien un determinat interès i jo ho vaig acceptar. Jo havia comprat un bon televisor Sonny i rebo un avís dient que son de Sonny i que m'ha tocat en un sorteig un milió dues cent mil euros. Ho prenc om una broma. Als quinze dies em truquen demanant-me que on volia que els ingressin, que els dones les dades del meu compte per ingressar-ho. Tampoc els hi faig cas. I al cap de 8 dies es tornen a posar en contacte amb mi dient que si no faig cas els diners es perdran tots i que seria una llàstima. Llavors em vaig escamar. Al Gourmet de l'ECI venia a esmorzar un amic que estava casat amb una jutge, la Romero de Tejada, que no era el fiscal general de Catalunya però si que era algú important de la judicatura i li explico i em diu que això és un "timo" per veure on tenia els diners. I ho comenta a la seva dona, que també li diu que no en faci cas ...

… un dia el telèfon m'avisa que algú estava intentant entrar en els meus codis. I cada dia el mateix, i cada 3 dies al mateix. Ho comento als meus amics i em diuen que podria deixar el meu telèfon a la Guardia Civil que hi ha al carrer Ausiàs March i que ells m'ho averiguarien …

... jo vaig dir que no deixava el meu telèfon a ningú. Però hi vaig anar adreçat per ells. Vaig parlar amb el comandant que em va explicar que em posarien un xip. I quan em truquessin deixés que sonés 5 segons però sense deixar que ho fes 10 segons. I això vaig fer quan em truquen deixo que soni els 5 segons i als 7, paro la trucada i apago el telèfon i els hi porto. El comandant va dir saber qui m'havia trucat -un amic meu de qui no li diré el nom al qui li vaig dir que no volia saber-ne res, després de més de 50 anys de coneixença- però que no m'ho podien dir sense permís del jutge. Que parlés amb ells. I això vaig fer …".

*N*o hem trobat cap via per contrastar o confirmar aquest relat. En una conversa telefònica amb Ramon Biarnés, el seu nebot, que sempre el va ajudar d'una forma totalment desinteressada, em va explicar que Carmel Rodríguez, afirmava que el pagament li havien fet amb accions o amb un producte del Banc Popular i que amb la fallida d'aquest s'havia quedat amb res. Però que ho tenia per advocats. Una altra qüestió és que si aquesta venda, una mica opaca, s'hagués acabat, d'alguna manera, realitzant, tampoc n'hagués quedat registre en el darrer testament, de l'any 2014, ja que tot s'havia esdevingut molt posteriorment.

Propietat de Francesc Casas Duran

16. Qui va ser Carmel Rodríguez?

Qui va ser Carmel Rodríguez?. **[FOTO 28]**. En el darrer apartat d'aquestes memòries autoritzades intentarem respondre a aquesta pregunta. El vàrem tractar en els 12 darrers anys de la seva vida. Primer arran del llibre sobre la història de *La Dama* i després per consultes mèdiques que em va anar fent. Al demanar-me que escrigués les seves memòries, que em deixaria uns diners per aquest fi en el nou testament que volia fer, el vaig sovintejar més. En sessions gairebé setmanals de prop d'una hora, durant tot just any i mig. A partir del que recordava d'altres converses, després de la transcripció de 14 cintes magnetofòniques, en les que vaig enregistrar les nostres converses, he anat reconstruint el relat de la seva vida, contrastant-ho amb documents o altres referències sobre el que ell m'havia confiat. Abans de mostrar com ens digué que es veia a si mateix i d'esbossar finalment la visió que ens vàrem fer d'ell ens va semblar important anar a parlar amb els 2 amics, Miquel Llinàs i Antoni Pèrez-Portabella, dels que sempre parlava i que va conservar fins al final. També afegirem el relat d'una persona de rellevància social que se que voldrà romandre en l'anonimat. Aquest tercer testimoni va tractar al matrimoni Rodríguez-Mas, entre els anys 1976 i 1987. Començarem amb el primer testimoni: Miquel Llinàs.

Miquel Llinàs era un dels pocs amics, amb Antoni Pérez-Portabella, que Carmel deia que tenia. Perquè Jordan, tot i apreciar-lo, el considerava més un col·laborador i una persona que per la seva professió havia tingut molts detalls amb ell. Deia, també, sovint, que Jordan li devia a ell molts favors.

Llinàs era en el moment de fer l'entrevista un directiu d'una gran empresa multinacional, vivia a Londres, però s'escapava gairebé cada cap de setmana a Barcelona. Potser a hores d'ara, mentre refaig de nou aquest manuscrit, ja està jubilat. A través dels e-mails de dues targetes que Carmel m'havia donat vaig escriure'l. Per les seves responsabilitats imaginava que rebria el meu correu però em va sorprendre tant la immediatesa com l'amabilitat de la seva resposta. Es va mostrar obert a trobar-nos comentant-me, també, quins dies estaria Barcelona. Em demanà que ho planifiquéssim amb temps que per la seva agenda ho preveia tot amb antelació. Em cità al Real Club de Tenis de Barcelona el 4 d'abril del 2022. A l'arribar, el porter m'indicà que m'esperava i anàrem a seure en un dels salons de l'entrada.

No vaig dur amb mi l'enregistradora per la qual cosa em vaig servir de la memòria i de les paraules clau que vaig anar apuntant de la conversa. Va començar dient-me que el matrimoni Rodríguez-Mas el van ajudar moltíssim en la seva joventut. I que moltíssim era moltíssim. Que ell provenia d'una família humil, de Sils, i que aviat havia destacat en el tenis. Per això arribà a l'Hotel Santa Marta on hi començà a treballar ensenyant a jugar el tenis als estadants. Com ens havia referit Carmel Rodríguez. Ens digué que no oblidaria mai el primer dia que el veié arribar a la pista amb l'equipament complert però fumant una puro immens. Que no li va costar gens convèncer-lo que no era el lloc ni el moment per fumar puros. Que allí anaven a una altra cosa. Llinàs es va adonar aviat -segons explicà- que no havien tingut cap contacte amb el tenis, ni

Propietat de Francesc Casas Duran

que mai havien fet cap esport. Que feia molts i molts anys que semblaven no haver corregut per cap raó. No sabien córrer. Però havia d'ensenyar-lis, era la seva feina i la faria bé. Recorda que aleshores cobrava unes 100 pessetes per classe. I que ells, ja el primer dia, tot i assabentats de la tarifa, satisfets i contens, li donaren mil. I entusiasmats per l'experiència de la classe li demanaren de fer-ne una cada dia que estiguessin allotjats a l'hotel. I a cada classe li pagaven en consonància a la seva satisfacció. Llinàs -ens explicà- començava a anar a la Universitat a Barcelona i aquests diners li anaven bé per pagar el pis d'estudiants on s'estava. El matrimoni havia començat les classes un estiu, ell tindria uns 19 anys, i aviat li demanaren que després de l'estiu desitjaven continuar jugant cada dissabte i diumenge. Llinàs confessà que no li anava bé estar lligat aquells dies, per a combinar-ho tant amb els estudis com amb les ganes de sortir. Però tampoc no es podia permetre perdre aquests ingressos. I que aquesta successió de classes es mantingué durant 4-5 hiverns, a més dels estius i les setmanes santes, fins que marxà a la mili a la Seu d'Urgell, i també quan va començar els estudis de l'IESE. I en tot aquest temps, també molt sovint, li exigien que mengés amb ells a l'Hotel Santa Marta, creant-se una relació curiosa, ja que acabaven a la mateixa taula que els propietaris de l'hotel que consideraven al matrimoni com els millors clients. Em va explicar que la seva relació amb l'Hotel Santa Marta havia estat molt estreta, i va fer la celebració del seu casament i que el regal del matrimoni Rodríguez-Mas havia estat molt generós:

"*.. els recordo així, com molt i molt generosos, però a la vegada com molt innocents. Es veia que havien fet molts i molts diners, segurament perquè havien estat ben assessorats. Ell era molt intel·ligent i estava totalment condicionat i subjugat per la seva esposa. Era un home molt "naif". Ella podia tenir un nivell d'exigència i severitat amb els empleats que no es pot explicar. Podia donar unes bronques monumentals per detalls tan irrellevants, tan petits, com el color d'unes flors en un determinat lloc. Tampoc podia sofrir veure o tenir cap nen a prop. Fessin el que fessin. Era capaç d'exigir als treballadors que els diguessin que marxessin a jugar lluny d'on ella estava ...*

... no tenien amics. Potser amb aquesta magnanimitat volien comprar l'amistat. En ocasions em tenien hores explicant-me coses. Fins i tot em feien anar a esmorzar a l'ECI de la Diagonal amb ells. I cada vegada que arribaven feien baixar a la directora, a la Mirta ...

.... i quan van voler deixar el Santa Marta van anar a La Gavina perquè els hi vaig comentar que allí tenien pistes de tenis i podien continuar jugant ...

... vàrem fer una bona amistat tot i que sempre ens vàrem tractar de vostè. Jo li deia sempre senyor Rodríguez. Fins i tot vaig intentar prevenir-lo de cert suposat amic que sempre es mantingué al seu costat per interès. Però no volia escoltar, era molt innocent, molt "naif"...

... la Remei no cuinava res. Ni un pa amb tomàquet. Per això estaven tots els dies dinant i sopant fora...

Propietat de Francesc Casas Duran

... pot quedar una mica pedant però jo crec que he estat l'únic amic que ha tingut. Vàrem estar molts anys sense contacte però quan es va morir la Remei, ens vàrem tornar a veure. Jo l'anava a visitar o ens trucàvem cada cop que tornava del Japó on vaig estar també en una multinacional. Diria que del 2012 al 2016 va venir a passar el cap d'any a casa i el dia següent ens feia anar a dinar al Princesa Sofia. Allí, en aquell hotel, havia mort la Remei ...

Tenia interès de parlar amb Miquel Llinàs per poder contrastar els principals apartats en la vida de Carmel Rodríguez amb el que ell recordés que li havia explicat. Em confirmà que van ser 40 milions de les antigues pessetes el valor de les lletres que van avançar al restaurador a qui van cremar el restaurant. Que li "sonava" el tema del viatge al Mar del Nord per les tuneladores i també el segrest al Brasil. En relació a les accions de l'*ECI*, Llinàs afirmà que estava segur que si algú en podia tenir era la Remei, ja que era ella qui posseïa els diners però que no li constava que ell en tingués. Però si que recordava que un dia el va trucar, que volia parlar amb ell, que no hi havia pogut anar i que al final li va avançar que ell i un argentí (Berberian) volien comprar part de l'*ECI*. Potser era una manera de dir, o d'explicar aquell 3% que estem convençuts que, si bé molt probablement li havia ofert comprar Paloma Garcia Peña, ell mai va comprar.

Llinàs també em va explicar que un dia li havia demanat que l'avisés si sabia d'algun hotel que estigués a la venda, que ell estava en l'accionariat de l'Hospes, amb l' Alicia Koplowitz, i que compraven hotels. Llinàs, casualment si que tenia un conegut, propietari d'un hotel, en dificultats:

"... *els vaig posar en contacte però no se com va acabar ...*

També em va confirmar que sabia que el matrimoni havia anat a Polònia, per fer negocis, pel tema de les màquines de perforar i de les mines, però no recordava res de l'empresonament dels empleats ni tampoc res d'això que ell hagués pagat una operació a Walesa.

Li vaig explicar que Carmel afirmava haver trucat per segona vegada al fillol d'en Selwyn Lloyd, per aconseguir el seu suport davant el suposat boicot a Llinàs, que venia a Anglaterra des de la una multinacional japonesa per liquidar de Japó. Que m'havia dit que no li volien llogar un pis en condicions ni tampoc donar-li escola pel seu fill. Em va respondre que era cert que en general els anglesos no son gaire amables i que costava fer contractes llargs o amb cert temps a allí però que mai demanà a Carmel ajuda i que no li constava que hagués fet aquestes gestions.

Em va parlar d'un tema del que mai Carmel recordà fer-me esment però del que també me'n parlarien, aportant algun detall més, en el mes de maig del 2022. Llinàs recordava que el matrimoni li explicà que estigueren mantenint contacte amb la Junta Militar argentina, que fins i tot havien sopat una nit amb el general Videla, per fer perforacions de petroli a aquell país, però que finalment ho va deixar córrer.

".. ja el recordarà que era un home molt poca cosa i molt poruc ..."

Propietat de Francesc Casas Duran

... per cert, com a conseqüència que ell l'enganyés amb aquella secretària mentre la Remei estava a Seattle, si que recordo que li va dir que el desheretaria. Que no li deixaria res, que ja tenia prou amb el que tenia ..."

"... era un matrimoni molt especial. Van estar uns anys a Seattle, sense parlar, ni aprendre, res d'anglès ...

"*.. un dia comentant-li una cosa que jo havia d'anar a signar, em va dir que els advocats amb qui jo treballava eren els mateixos que els seus, el bufet Cabadés O'Callaghan.*

En relació a aquest fet que la Remei deia obertament que el desheretaria per la infidelitat, vaig recordar que un dia ell em va dir que quan es van decidir retirar, mentre que ell va vendre les seves accions, afirmava que ella les havia regalat als treballadors. No obstant en la cerca de la documentació sobre l'empresa IMPSA, repartida entre els carreres Sagunt i Remei, vàrem trobar un document datat l'any 2010, any de la mort de Remei Mas, en el que constava que Carmel Rodríguez esdevenia propietari de la casa on convisqueren i que sempre havia estat de la família Mas-Piquet.

Quadrava tot en el relat de Miquel Llinàs, corroborant la majoria de les coses explicades per Carmel com l'anada a Polònia, l'estada uns anys a Seattle, la seva relació en l'accionariat de la cadena Hospes o la suposada "compra" de l'*ECI*. L' entrevista va ser útil com a confirmació de la major part dels relats de Carmel Rodríguez en els seus darrers mesos de vida. Elaborant l'escrit em vaig adonar de l'oblit en preguntar-li si recordava el tema de la denúncia de l'administració Carter per la compra de l'empresa a Seattle i el suport dels germans Hernández-Mancha en la resolució del plet i posteriorment per dur els diners de la venda de l'empresa a Espanya. En una segona trobada em va confirmar que no sabia res de tot això. En aquesta trobada va esmentar-me un fet nou. Que en ocasions Carmel havia anat a fer exercicis espirituals amb l'Opus Dei, a Navarra. Per cercar orientació i suggeriments sobre què fer amb els seus diners.

Dos dies després de la trobada amb Miquel Llinàs vaig reunir-me amb Antoni Pérez-Portabella i Muñoz. La primera vegada que ens havíem vist havia estat a casa de Carmel. Era fàcil copsar l'apreciï que sentien l'un per l'altre. L'amistat que es professaven. Carmel deia d'ell que era un home socialment important, que havia destacat en els negocis, i que havia estat conseller del banc de Santander i que ara presidia la Fundació Catalunya-Àfrica. Tot i que em va a fer a mans la seva targeta la vaig extraviar i vaig haver d'anar a cercar-lo per internet. Aviat va acceptar reunir-se amb mi per ajudar-me en aquestes memòries autoritzades. Com en l'anterior entrevista jo duia un guió, una llista de paraules clau a preguntar, coses que necessitava aclarir. Antoni Pèrez-Portabella és una persona vital, bon conversador i d'exposició molt ordenada. Se li veu una ment analítica, estructurada, acostumada a moure mentalment prou informació, i mentre ho fa, analitzar-la i treure'n conclusions i decisions.

La primera pregunta va ser com i quan es van conèixer. Em va respondre que feia temps que sabien, dins del mon dels negocis, l'un de l'altre, per amics o coneguts comuns. Però que les primeres converses, on

Propietat de Francesc Casas Duran

començaren a establir l'amistat, va ser a la cafeteria del racó gourmet de l'*ECI*. Allí, conversant, van veure que tenien coneixences en comú i que ambdós havien sovintejat *La Gavina* o el Santa Marta. També parlaren del restaurant la Masia i diu que li explicà un dia, de passada, que un dels fills del propietari, l'Agulló, treballava amb ell. A la pregunta de quan temps faria que van començar a veure's més em va dir que potser un parell d'anys abans que Remei Mas morís. Cap el 2008. Recorda que una de les primeres coses que li va cridar l'atenció és que un dia, amb ell present, va trucar a l'Alicia Koplowitz i que ella s'hi va posar. I que també, més d'un cop, havia trucat, també davant seu, a Alfons Jordan. I que Carmel li insistia que deixes d'anar a l'hotel Melià Princesa de Madrid per fer les seves reunions, que ho fes als hotels Hospes. Ell havia escoltat que en aquestes trucades a la Koplowitz i a Jordan, els hi deia que jo aniria de part seva i que, sobre tot, em fessin bons tractes ja que jo era una persona important i no se'm podien perdre. I que, efectivament, a partir d'aquestes trucades havia començat a anar a l'Hospes de la Plaça de la Independència. I que si quan es reunia al Melià li donaven una habitació gran a l'Hospes li oferien una suite o mitja planta. I sempre amb atencions constants, amb servei sempre present. Es feia evident que Carmel hi tenia gran influència. Pèrez-Portabella recorda que Carmel afirmava que ell va ser qui va recomanar a les Koplowitz que contractessin a Jordan per dirigir la cadena Hospes, donada l'experiència en hotels de luxe. I també recorda que, en un moment donat, va haver-hi una gran desavinença, una forta discussió, amb la Koplowitz, però que el no en va saber res més.

El meu interlocutor em va confirmar que després de l'embòlia cerebral Carmel va començar a barrejar coses i a fantasiejar una mica. Que fins llavors, però, la seva intel·ligència i memòria eren impressionants. Que estava al corrent de tot allò relacionat al món dels negocis o que li pogués interessar. Llegia, preguntava i escoltava atentament tot el que li deien i després demanava aclariments molt afinats d'allò escoltat. Li vaig preguntar si sabia si tenia accions de l'*ECI*. Em va dir que creia que no. Sabia que havia intentat convèncer al Berberian, el seu amic argentí, que en comprès amb ell però estava convençut que no ho havien fet. Manegava molta informació, treta de moltes fonts, però les seves preguntes, el grau de coneixement de l'*ECI*, no era el d'un conseller que ha anat a alguna junta d'accionistes. Li sonava també que s'hagués reunit amb Dimas Gimeno, però que no se'n podia pujar de peus que fos així.

Pèrez-Portabella sabia que Carmel era amic, coneixia del Santa Marta, al director de l'*ECI* a Catalunya, el pare de la Paloma Garcia Peña. Que ja tenia havia tingut amistat amb l'Areces i que la va continuar amb el següent president i que d'aquí li venia la influència a l'*ECI* i que estigués avesat a exigir un tracte especial. El considerava, com un home amb "molta potència de relacions". Es veia i es notava. I sempre, a més a més, es caracteritzava per una extrema generositat. Per exemple recordava com, en més d'una ocasió, havia convidat a estades de 10-15 dies, al Santa Marta, a aquella parella de veïns, la Trini i en Jordi, que a partir de la mort de la Remei, tingueren una mica de cura d'ell i n'esdevindrien hereters.

Propietat de Francesc Casas Duran

Recordava el relat del segrest. Però mai li havia parlat de Seattle o dels germans Hernández Mancha.

Em va confirmar, com Llinàs, que Remei Mas va morir al Princesa Sofia. On poques setmanes abans, s'hi havien instal·lat a viure. Carmel li deia que a la Remei no li agradava res de la casa. I que tampoc ja no estava gaire bé del cap. Tenien amistat amb el propietari de l'Hotel, en Mestres. Antonio Portabella i Ràfols, accionista important de Danone, en comptes d'anar a una residència, s'havia retirat a viure a aquell Hotel, i en Carmel ho va copiar. Però un cop morta la Remei no s'hi va quedar gaire més. Antonio Portabella era germà de Lluís Portabella, mecenes del Liceu i de la música en general, com hem comentat anteriorment. D'aquest darrer, Pèrez-Portabella deia que es va arruïnar pel Liceu, volent competir amb llocs com la Scala de Milan. I que l'ajudà, comprant-li les accions, el seu germà, el polític i cineasta Pere Portabella (1927).

Però anem a la trajectòria vital d'Antoni Pèrez-Portabella. M'explicà que va néixer en el si d'una família catalanista, destacant el seu pare Baltasar Pèrez-Portabella. Aquest home amb interessos empresarials a Guinea Equatorial en les industries del cafè, cacau i fusta, tenia a més de 400 bracers de guinea, Biafra i Nigèria treballant en les seves plantacions. Es va caracteritzar per la seva tasca social becant a joves guineans per cursar estudis universitaris En relació a l'explotació del cacau hem trobat el següent:

".. en la dècada del 1950, l'aparició de nous productes derivats del cacau significà un impuls definitiu. Així, per exemple, tenim el cas del Cola Cao, que amb la seva cantarella publicitària enganxosa recordava l'origen tropical del cacau utilitzat; o anys més tard l'arribada de la barreja cremosa de cacau, llet, avellanes i sucre (Nocilla). Altres elements que ajudaren a augmentar el consum de xocolata foren les noves estratègies publicitàries de les catalanes Amatller, Juncosa o Batanga, que regalaven col·leccions de cromos dins dels embolcalls, sovint de temàtica colonial. Aquesta darrera fàbrica, molt coneguda també pels cromos de temàtica esportiva, fou fundada per la família Pérez-Portabella, descendents d'Antonio Pérez López, que tenien grans explotacions a Guinea sota la firma FRAPEJO (Francisco Pérez e Hijos) ...".

Pèrez-Portabella va estudiar amb els Jesuïtes i a Jesús Maria i també a Anglaterra. Figura com a un dels fundadors, l'any 1958, d'ESADE, juntament amb un germà seu, i va formar part de la seva segona promoció en Ciències Empresarials. Treballà en diferents empreses de Cacau, embalatges i plàstic. A partir del 1968 obté, amb d'altres socis, la majoria de les accions de mobles Valentí on esdevé conseller vicepresident. Posteriorment arriba a mobles Almazán que realitzen una gran exposició a Xicago on tenen èxit i aconsegueixen exportar molt. Al mateix temps obté l'exclusiva per Europa d'una empresa americana. En aquesta exitosa carrera empresarial és fitxat per José Luis Martínez-Marauri Bujanda (?-2000), president del Banc de Santander. Aquest directiu va tenir la iniciativa de contractar 6-7 empresaris amb formació universitària i experiència en els negocis. Fins aleshores la majoria dels directius del Santander eren persones que, amb una formació limitada, havien anat escalant en l'escalafó. Es formà durant 6 mesos en una oficina de Reus i posteriorment se li encarregarà una sucursal bancària a Barcelona on revolucionaria

Propietat de Francesc Casas Duran

la gestió del banc portant els préstecs de forma professional amb un estudi de riscos. Posteriorment el destinaren a Ondaria. Allí s'adona que la societat basca està desitjosa de poder expressar-se i viure, també empresarialment, en la seva llengua i dona protagonisme a l'eusquera en les comunicacions i amb els empleats del banc. El fet de ser català i ser considerat un nacionalista li dona gran prestigi i aconsegueix una gran expansió del Banc de Santander al País Basc. Cap a l'any 1978, Emilio Botin (1934-2014) li diu de tornar a Barcelona.

Sense cap mena de dubte el seu testimoni personal, empresarial i ara com director d'una organització de col·laboració amb el tercer mon podria omplir les planes d'un llibre ben gruixut. Com a breu apunt destacar el seu testimoni en la precipitada i penosa descolonització de Guinea en la que el govern espanyol deixà criminalment desemparats a tots els seus ciutadans amb vides i negocis de dècades i dècades allí i que només van poder marxar amb allò posat. L'escriptora Luz Gabas ha retratat una mica el que va passar, tot i que Pèrez-Portabella afirma que no hi va haver-hi, afortunadament, cap espanyol assassinat. Si que afirmava conèixer de primera mà que una companyia de la Guardia Civil a Guinea, fortament armada, va estar setmanes preparada per dur a terme un cop d'Estat per treure el govern nacionalista que havia guanyat les eleccions i posat un govern més col·laborador i que no es perdessin tants i tants milions de pessetes de ciutadans espanyols. Però que mai van rebre l'ordre definitiva d'atacar. En una recent obra *Les bases colonials de Barcelona, 1765-1968, de Martín Rodrigo y Alharilla (editor)* tot això s'explicava d'aquesta manera:

"*... Els canvis polítics que convertiren Guinea primer en una província i, el 1964, en una regió autònoma foren ben acceptats, en un principi, pels colons barcelonins, ja que en cap cas no significava la fi del seu domini econòmic. El fet que algunes famílies riques africanes ocupessin llocs de poder fins i tot era vist amb simpatia, ja que per una banda el poder polític sempre havia estat ocupat per militars i, per altra, augmentava la imatge d'entesa i progrés entre blancs i negres. Però la cosa va canviar substancialment quan les pressions polítiques de l'ONU obligaren el Govern espanyol a elaborar un pla per a l'autodeterminació guineana. La por de perdre totes les terres i el lucratiu comerç va fer que el lobby de Barcelona es posicionés, igual que el Govern espanyol, a favor d'una independència pactada, que passava per col·locar un president proespanyol que permetés que les explotacions agrícoles i forestals es mantinguessin a les mans espanyoles. Els fets es precipitaren i, malgrat el suport al proespanyol Ondó Edu, les eleccions les va guanyar Macías Nguema (oncle de l'actual president), que, amb un discurs clarament nacionalista, no va trigar a culpar de tots els mals de Guinea l'ocupació espanyola. Les tensions durant el primer any d'independència van significar que els darrers contingents de la Guàrdia Civil fossin repatriats i, darrere seu, tots els colons. Tot i així, les terres no foren venudes i moltes famílies deixaren a Guinea gran part dels seus negocis ...".*

Propietat de Francesc Casas Duran

El tercer testimoni que acceptà parlar del matrimoni Rodríguez- Mas els recordava força bé:

" ... vàrem sortir bastant junts, els 2 matrimonis. Jo cada vegada, prèviament, preparava a la meva esposa i li deia que podia dir el que penses però que sobretot tingués paciència i no li portes la contrària a la Remei ja que no ho acceptava de cap de les maneres i s'enfadava molt. Ell tenia molt mèrit com la sabia portar. Era molt intel·ligent, estava atent a tot, preguntava per tot i ho volia saber tot. També em demanava sovint consell i era molt d'escoltar el que se li deia ...

... sempre estaven junts. Les 24 hores del dia. I no és una exageració. I si ell tenia ganes de passejar, li deia que sortia una estona però que tornava de seguida ...

"... quan anaven pels llocs, ella era terrible. Creia que donat que pagava ho podia exigir tot ...

"... des del principi de tenir el cotxe nou, ella va començar a ser un perill. Era d'una gran potència que només d'empènyer una mica l'accelerador ja sortia amb força. Un dia es va quedar una bona estona aturada, davant un semàfor en verd. I quan li diguérem va respondre que no s'havia adonat que havia canviat ..."

... els diners eren d'ella però ell va ser un gran empresari, atent a tot i aprofitant qualsevol oportunitat per fer més i més diners invertint en tot el que podia ser rentable. Van guanyar molts diners amb UERT ja que es va especialitzar en coses de precisió. Tot era per ell ...

Arribats a aquest punt ens va ampliar el que recordava sobre el tema de les prospeccions petrolíferes frustrades a l'Argentina, de les quals mai ens n'havia parlat Carmel, i que ens havia apuntat Llinàs:

"... va ser convidat personalment pel president d'Argentina amb totes les despeses pagades, perquè invertís en les prospeccions de pous petrolífers i en la seva comercialització. Ens van explicar que els van dur amb helicòpter amunt i avall i fins i tot sembla que van sortir d'Argentina i van anar al Machu Pichu. Jo em quedava meravellat ja que no eren pas joves ...

... sempre, estava alerta a tot. Amatent a qualsevol oportunitat que es trobés. En relació a aquest tema d'Argentina, recordo que em deia, que a mi que em semblava -per què creu que m'han contactat?-. Jo li vaig respondre que suposava que era una informació donada pel president d'un dels bancs que coneixia la seva fortuna ..."

... em digué que en les negociacions ell els hi va dir que si s'havien de fer les prospeccions encara, aquest era un tema molt car. Que ho havia viscut amb l'experiència a La Ràpita i que sabia el que comportava. I que li havien respost:

"... aquí a Argentina, el petroli està quasi a la superfície. Hi ha llocs a on gairebé fent un forat amb un pal ja sortiria ..."

Propietat de Francesc Casas Duran

... em va demanar consell, que què faria jo. Li vaig demanar uns dies per a pensar-ho. Li volia respondre i correspondre a la nostra amistat, havent-ho valorat tot molt. Li vaig dir que jo ho veia que seria una inversió extraordinària de vaixells amunt i avall. I potser molts guanys però també moltes despeses. I que per molt que pogués guanyar difícilment podria ser més ric del que ja era però que es posava en molts mals de cap. I a més, que els governs a Argentina duraven com a màxim 4-5 anys. I que el que hagués pactat amb els anteriors, els que arribessin nous no li respectarien. Em va escoltar amb atenció, sabia escoltar com ningú, i a la fi em va dir que tenia raó ...”

Tant Llinàs com aquest altre amic recordaven que Carmel explicava que la junta militar volia fer les prospeccions a la zona de Vaca Muerta, on el petroli estava molt a prop de la superfície:

“... Vaca Muerta és una formació geològica de shale (petroli d'esquist o shale oil i gas de lutita gas) a la conca neuquina a les províncies de Neuquén, Rio Negro, La Pampa i Mendoza, a Argentina. L'extensió del jaciment és de 30 000 quilòmetres quadrats. Té entre 60 i 520 metres de gruix, fet que permet l'ús de perforació vertical. Això redueix força els costos d'extracció i millora la viabilitat econòmica per a l'obtenció d'aquests recursos. Charles E. Weaver (1880-1958) va descriure l’any 1931 la Formació Vaca Morta mentre realitzava estudis de camp per a Standard Oil of California (actual Chevron) ...”

... el 2011 Jaciments Petrolífers Fiscals (YPF) va confirmar les investigacions de Weaver. Al novembre d'aquell any es va anunciar que les reserves del jaciment podien estimar-se al voltant de 927 milions de barrils equivalents de petroli, dels quals 741 milions corresponen a petroli i la resta a gas …”.

Som incapaços d’interpretar perquè des dels indicis sobre Vaca Muerta l’any 31, no es fes res per explotar-ho i que tampoc es fes entre els anys 80 del passat segle, que sembla que se li ofereix la seva explotació a Carmel Rodríguez, fins el 2011 que YPF la inicia.

També és difícil datar exactament l’estada de Carmel Rodríguez a Argentina. Videla va ser president de la Junta Militar del 1976 al 81 i posteriorment el substituí Viola. Els dos cognoms sonen certament semblants per la qual cosa podríem situar el viatge entre finals dels anys 70 i els tres primers dels 80.

Mentre m’explicaven aquest negoci fallit amb el govern argentí vaig recordar el principi de la conversa sobre la raó per la qual el matrimoni Rodríguez-Mas estava a Sud-Amèrica. Un negoci que ens digué que va ser fallit, els tractes per les prospeccions petrolíferes. No és inversemblant aventurar que en una part d’aquest viatge decidirem anar també a conèixer el Brasil que és a on els segrestaren.

Tornem ara a la transcripció de la conversa en la qual, el tercer testimoni, ens descrivia al matrimoni. La coincidència en que la Remei no sofria tenir cap nen a prop:

Propietat de Francesc Casas Duran

"... ella era intractable. A la majoria dels restaurants de luxe on anava ja la coneixien. Que no la posessin en cap taula propera a alguna on hi hagués un nen. Tot i que s'estigués quiet i es portés bé i no destorbés. Exigia amb veu alta que els canviessin de lloc. Perquè no parlava normal, si no que cridava. Carmel li deia que no cridés i ella deia que no cridava. Ell li consentia tot. Ella deia al maître, - aquells que m'han posat allí no els vull ni veure!!. Que me'ls treguin!!. Jo en una ocasió vaig veure com el cap de sala, va intentar acomodar-li una mica la cadira, moure-li, perquè no veies de front el nen i es va posar a dir, en la seva característica veu alta -que fa ara?. Que em vol fer canviar de cadira. No!!. Tregui'ls a ells!!. Era terrible ...

".. vàrem tenir molta relació. Fèiem petits viatges. Anàvem a S'Agaró o a Monte Picayo. A aquest hotel de València per què els hi agradava jugar al casino. M'insistia de passar allí la nit del dissabte i tot el diumenge. Encara recordo el primer dia. Només baixar del cotxe ja l'esperaven 3-4 hostesses i portamaletes. No tocaven res de l'equipatge, tot ho duia aquest seguici, a l'habitació. Quan arribem al casino, baixant amb l'ascensor, ens va atendre una cap d'hostesses que va començar a donar-li conversa. Estava guanyant temps ...

... ens acompanyaren al casino i allí ja ens esperaven altres hostesses per a dur-nos a un racó de l'entrada on hi havia esperant algú amb una safata plena de fitxes d'un mínim de mil pessetes. No hi havia xavalla. I ens començaren a omplir les butxaques de les americanes als dos amb aquelles fitxes. Li vaig dir de no jugar, que jo no podia jugar-me tants diners. I ell m'insistí que no m'amoïnes, que es feia càrrec de tot. Que em fixés i que fes el que ell feia, que l'imités. Vàrem estar jugant força hores fins perdre-ho tot. I encara volia a anar a per més fitxes i tornar a començar ..."

... quan entrava al casino, amb el seguici que li he dit, els esperaven sempre, amb una copa de champagne. Era tot molt espectacular. I per sopar ens portaren un bon plat de caviar iranià. I quan veié que la meva esposa i jo n'agafem només una mica, ens va renyar tot dient que així no es menjava el caviar. I llavors va fer canviar les culleres petites per unes de soperes per menjar-lo. Un cop amb aquestes culleres, ells van somriure satisfets i a cullerades grans, demanant que féssim el mateix, van acabar amb el plat ...

... l'Hotel on estava el casino, va ser el primer hotel a pertànyer a la cadena dels Relais & Châteaux. Carmel Rodríguez explicava que n'era vicepresident però jo sabia que no era així. Tot i que des de l'associació li donaven un tracte especial, com si ho fos. En Jo Olivereau, president i fundador, era molt "llarg" i se n'aprofitava. Veient que volien estar en tot, i que a més eren tan generosos, els hi feia pagar moltes coses. I en les activitats i sopars, el posaven sempre a la taula presidencial. Sortia sempre a les fotos, que li regalaven i això els hi agradava molt. El van voler exprimir tant, que per fer-li pagar encara més, li van dir d'anomenar-lo oficialment vicepresident segon o tercer. Un dia em va demanar que què em semblava. Li vaig respondre que ja feia el que volia dins de l'associació i que ja li tenien totes les deferències. Que no necessitava res més. I que si acceptava el nomenament li duria mals de caps i obligacions. També el vaig

Propietat de Francesc Casas Duran

prevenir que es guanyaria enemistats donat que el món de l'alta gastronomia era el món de l'alta vanitat. Que conserves la relació que ja hi tenia, ja que el convidaven (tot i que s'ho cobressin) a tots els festivals gastronòmics que feien ...

... també quan eren clients d'un lloc, anessin on anessin, quan arribaven amb aquell gran cotxe, l'aparca-cotxes havia d'estar molt pendent, de seguida, en obrir-li la porta a ella i després a ell. Si no ja la teníem organitzada. I a la sortida, el mateix aparca-cotxes havia de parar obligatòriament el tràfic i fer-los un senyal per què sortissin. Però eren d'una generositat extrema i donaven propines molts i molt grans...

... anaven molt sovint a l'Hostal La Gavina i s'allotjaven sempre, a la millor suite, la suite imperial. L'avi Ensesa els havia de suportar ja que a ella no la podia ni veure. I ell estava admirat perquè l'Ensesa m'apreciava molt. I quan arribava amb ells, els saludava, amb un -hola Carmel- i se m'enduia a mi per parlar amb tranquil·litat sense que estigués a prop la Remei. I ella, cada vegada, sense fer res per dissimular-ho feia expressions i gestos de desgrat. Volia que se li dediqués tota l'atenció ...

... Carmel, fins i tot, un dia em va demanar que li agradaria molt participar en les nostres converses, que parléssim els tres. I jo li deia- però senyor Carmel, la seva esposa no lliga gens amb l'Ensesa. I ell deia, ja ho se prou ...".

Deixant ja de banda com el descrivien i veien els seus amics passarem a endinsar-nos en com es veia a ell mateix. Un dia li vaig demanar quina havia estat la raó o motivació de la seva vida:

"... no li sabria dir. Sorprenentment la vida, penso, llevat dels grans tràngols que ja li he explicat, sempre ha estat fàcil per mi. Però si vostè vol saber què m'ha ensenyat als meus 96 anys, quin ensenyament o reflexió faria ara jo, diria que fes el bé i no miris a qui. Jo he tingut grans amics arreu. Crec que infonia confiança i també sabia escoltar. A mi sempre m'ha agradat escoltar. He aprés molt escoltant ...

… jo tenia molts amics, però també molts enemics. Perquè per arribar tan amunt com jo vaig arribar, i mantenir-te tants anys, has de trepitjar també a més d'una persona. I a vegades trepitges a un lloc on no hauries d'haver trepitjat. M'he penedit algunes vegades de fer alguna cosa. Però he intentat compensar aquesta persona ...".

Una de les darreres preguntes que li vaig fer va ser sobre aquesta voluntat d'ajudar a la gent, d'escoltar-la, de mirar què podia fer per ells, d'on li venia. Aquesta va ser la seva resposta:

... no ho se, potser d'alguna cosa de dins meu ...

Cal dir també una realitat de Carmel Rodríguez. Que en els darrers anys de la seva vida, conscient de la seva extrema fragilitat i solitud, sent bon coneixedor de la naturalesa humana, "jugava" amb persones properes

Propietat de Francesc Casas Duran

perquè l'ajudessin en el dia a dia i en tinguessin cura, demanant-los una fotocòpia del carnet de DNI, insinuant-los que podria en recordar-se d'ells en el testament.

Però d'altra banda tancant, provisionalment, aquestes memòries (quedarà més d'un camí encetat per concloure el trencaclosques que va ser la seva vida, tan intensa) recordo les diverses vegades que em va trucar interessant-se pel fill, pel veí, per l'amic o pel conegut d'algú. Perquè mirés d'ajudar-lo o d'intercedir per ell, per una prova mèdica o algun tractament. I de la manera dolça, però amb el to autoritari que m'ho demanava. Era un home molt dolç i educat. Quan et saludava, no ho feia només amb la veu, també et saludava amb els ulls i amb l'expressió de tot el rostre. Com tothom, jo també vaig acabar coincidint que era un home molt intel·ligent i alhora molt innocent. Però destacaria que era fàcil sentir per ell una gran tendresa. A la meva esposa li recordava el seu avi. Per aquella aura tant pròpia de la bondat que neix de ben endins de cada ésser humà quan ha arribat al moment que entén allò que realment importa en la vida.

I quan miro de descriure'l des de més a prop, no s'aturen de venir al meu pensament dues de les imatges desvetllades dins meu quan m'explicava episodis de la seva vida. La d'aquell pre-adolescent horroritzat davant l'aspecte de la seva mare, innocent i torturada, sortint del vaixell presó Uruguai i alhora el rebuig que experimentà davant la seva pudor fruit d'aquelles privacions i dolor. Com va prevaldre l'alegria de no haver-la perdut per sempre i el seu saber perdonar als botxins. La segona, el sumatori de les imatges evocades amb el relat sobre les seves dues primeres trobades a la casa de Pedralbes de la Remei, la companya durant més 70 anys de vida comuna i a la que acostumava a recordar, des d'una immensa i aclaparadora solitud, acompanyat de la melangia de la melodia de "*Venecia sin ti*" de l'Aznavour.

La ferrenya complexitat i gran aspror del caràcter de la Remei -reconeguem també la seva generositat- els hi dificultaren les relacions personals i ambdós s'acostumaren, potser, a adquirir amics amb els diners i les relacions al voltant d'ells. Ara, mentre escric això penso que m'hagués agradat demanar-li interrogar com veia i vivia aquest fet. Si en va ser mai prou conscient. Com ja hem comentat, dinant a ***La Dama***, als seus 86 anys, ens va dir que la vida era curta i que s'havia de viure intensament. En el seu cas, la seva experiència vital, recollida de forma fragmentària en aquestes memòries, conté moltes de les vicissituds del matrimoni Rodríguez-Mas que, malgrat els meus esforços, totes no quedaran del tot registrades. Carmel Rodríguez va ser un home observador, intel·ligent i atent a tot, que va viure, des de dins, moments i successos determinats en les històries, petites i grans, que els seus 96 anys li van permetre conèixer. Va ser un home discret i alhora un testimoni excepcional. I aquestes memòries, que ell em va demanar que escrigués seran el meu homenatge a la seva persona.

Propietat de Francesc Casas Duran